

KALOCSAI

SZELLEMI OMNIBUS.

FÖLJEGYZÉSEK A VÁROS ÖTVENÉVES MULTJÁBÓL, ANNAK KIVÁLQB
FÉRFIAIRÓL ÉS ESEMÉNYEIRŐL.

IRTA

HANG FERENC.

KALOCSÁN, 1885.

NYOM. HOLMEYER FERENC KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

B E V E Z E T É S.

Tisztelt olvasók! — Ime itt a szellemi omnibus!

Ha talán kevés benne a szellem, kérem azon körülménynek tulajdonítani, hogy mindenki csak annyit adhat, amennyivel bir. Annak idejében föl-hívtam a tisztelt közönséget, hogy a kik a gyűjteményben kiváló egyénekről és eseményekről érdekes dolgokat kívánnak fölvetetni, küldjék be. Alig hihető, hogy csak két-három adatot kaptam, melyek a közlésre méltók voltak. Ennek tulajdonítható, hogy némely előre hirdetett részt ki kellett hagynom. Hogy előadásomban sem a. b. c. rendet, sem valami rendszert nem követtem, ez a mű természeténél fogva érthető: miután az omnibus válogatás és rendszer nélkül veszi föl személyeit és tárgyait, épen úgy, mikint jönnek, a később jövőknek a kocsí tetején jutván hely. Legelső művemet, mely sajtó alá került, — mikint a tisztelt olvasók látandják, — e mű utolsó lapjain közlöm,

ekint magam iránt lévén a legigazságtalanabb. —
Ha talán akár az életrajzok- akár az események
leírásában tévedtem, bocsássák meg, itt leginkább
állván azon axioma, hogy hibázni, tévedni, emberi
dolog. — Isten áldja meg önöket!

Kelt Kalocsán, 1884. Karácsony napján.

Hang Ferenc.

KALOCSÁRÓL.

A város földirata 1848 előtt és 1884-ben.

z 1848 előtt megjelent különféle földiratokban kevés különbséggel így irtak e városról: Kalocsa, latinul Coloca, régi érseki város, 6—7 ezer lakóssal, kik többnyire földműveléssel foglalkoznak.

Kalocsa — a Bácsi egyesült katolikus érsek széke, ennek káptalan-gymnasiumával és papnöveldéjével. Van az érseki palotában nagy könyvtár. A város régi. Története az érsekségével van összeköttesben. A róla nevezett püspökséget Szt. István alapítá, kinek az idevaló első püspök, Asztrik, Rómából koronát hozott. Az 1135-ik évben a bácsi érsekséggel Simon személyében egyesülvén, azóta érsekséget képez. Itt 1318-ban a magyar főpapok zsinatot tartván, Róbert Károly királyt egyházi kiközösítéssel fenyegették, ha az ország bajait orvosolni nem igyekezik. A város a törökök, valamint gyakori tűz és

árviz által sokat szenvedett; itt irták Pálma és Katona nagy terjedelmű és örökbecsű történelmi műveiket“. Ennyit vagy nem sokkal többet irtak a városról akkor. A híres „Kis tükör“-ben, mely valamikor az egyetlen földirat vala, csak ennyi olvasható: „Kalocsa, mezőváros, 6000 lakóssal. Kalocsai érsek és főkáptalan, gymnasiummal; termékeny határa van“.

Ma már a fönnebbieken kívül írható: Kalocsa nagyközség, a Dunához egy órányi távolságra, a Vajas vize mellett, 16000 lakóssal. Székhelye dr. Haynald Lajosnak, a kalocsai egyházmegye bíboros Érsekének. Templomai: a két tornyú érseki székesegyház diszes oltárokkal és művészi becsű festményekkel — és szobrokkal; a Jézus-társaságiak góth-izlésű temploma, (ujabban mindkettő vilámháritókkal ellátva, mint az érseki palota is); az apácák és kis seminarium temploma; az érseki és az 1883-ik évben Lichtensteiger Ferenc püspök bőkezűségéből gazdagon ujitott temetői kápolna. A helybeli protestánsok a foktői reformata egyház fiókját képezik. Intézetei: felső gymnasium csillagdával; tanítóképezde, melynek előbbi szűk épülete, a bibornok-érsek bőkezűségéből, mintegy 20000 frtnyi költséggel diszes emeletes házzá építtetett; a Miasszonyunkról nevezett szegény iskola-nének vezetése alatt álló leány-nevelde, nyolc osztályu elemi iskola, kisdodovoda, elemi- és polgári nőtanítóképezdéssel; nagy és kis papnővelde; mintegy

46,000 kötetből álló érseki könyvtár, és a bibor-nok-érsek világhírű gazdag herbáriuma, mind kettő az érseki palotában; két takarékpénztár és egy önszegélyző egylet; két könyvnyomda, casinó és olvasókör, mindegyik összekötve nyári mulató-hellyel; kór- és agg-ház; távirda; a budapest-zimonyi vasútvonal induló-háza; gőzhajó-állomás; kir. törvényszék; kir. járásbiróság; kir. adóhivatal; kir. közjegyzői hivatal; kir. póstahivatal; csend- és pénzügyőri kerületi osztály; az orsz. vörös kereszt-egylet fiókjának s vidéki választmányának széke, jótékony-célu nőegylet; dalárda, ipartársulat; védgát társulat; kath. legényegylet, vadásztársaság és önkéntes tűzoltó-egylet; több kisebb-nagyobb gőzmalom és gőzcsészlőgép; serfőző stb. A város érdekeit a helybeli sajtóban jelenleg a „Kalocsai Néplap“ című politikai és vegyes tartalmú heti közlöny képviseli. Voltak idők, midőn egyszerre három — négy különféle című és tartalmú lap is képviselte, habár anyagi támogatás hiányában egy is alig tarthatta fenn magát. Magán és közmulató helyei: a nagy terjedelmű, kiválóan gazdagon és szépen művelt érseki kert, mely a közönség számára mindig nyitva áll. A meleg fürdőkkel ellátott Komló-kert; a Vajas vizén túl a szép fekvésű Pávasziget és Péter-kert. A kereskedelmi forgalom is mindinkább emelkedik kiváltkép a gabonaneműekben.

Kétségtől, hogy a város 1848 óta a művelődés minden terén haladt. Hogy kinek, vagy kiknek

köszönheti anyagi és szellemi emelkedését, erről más helyen emlékezünk meg. A városhoz tartozik huszonyolc kisebb-nagyobb pusztá, ezek közt Szakmár és Homokméggy diszes templommal és plébániával (mindkettő dr. Haynald Lajos bibornok-érsek bőkezűségéből, a felső és alsó pusztai lakosság számára). Ezen puszták közt több oly nagy terjedelmű és népességű is van, hogy könnyen önálló községgé alakulhatna át; köztük a Csértői pusztá vasuti állomással is bir. Megis indult a mozgalom az iránt, hogy a puszták a várostól elváljanak és önálló községekké alakuljanak. — Kalocsán született Dr. Szabó József hazánk legjelesebb geologusa és itt halt meg Klauzál Gábor volt miniszter 1866. évi aug. 6-án — A város lakosságát kolerajárványok többször megtizedelték.

A város háztartása negyvennyolc előtt.

Nevezetesen, tartott az előljáróság egy gazdaszont, Treszka néninek hívták, a városházának áttellenében az akkori széles tornácú városi épület egyik szobájában lakott, kinek kötelessége volt néha-néha ebédet, vacsorát pedig mindig az illető esküdteknek főzni, kik valamely hivatalos kiküldetésen valának. Ez pótolta akker a diurnumot. (Többet is ért, mint a mostani nyolevan krajcár. Ugy-e esküdt bírák Uraim!) Midőn egyik másik esküdt, kiment fűvet osztani, vagy licitálni (akkor még így mondták), utat, hidat nézni,

katonát bekvártélyozni stb., ilyenkor a város gazdája, gondolom az utolsó Szabó István, ellátta őket kenyér, szalonna- és borral töltött tarisznnyával. Aki délben tért haza, az ebédet, aki este, az vacsorát kapott. Az összes előljáróság akárhányszor együtt evett, ivott, mit tanúsít azon körülmény, hogy a gazdasszony hetenkint tiz-tizenkét illő nagyságu kenyeret sütött, néha többet is. A város maga négy, öt disznót hizlaltatott évenként, melyek levágatása alkalmával a szokásos disznótor el nem maradt. A városháza nagy pincéje bővelkedett a különféle minőségű borokkal, melyekből rangszerint osztatott kellő adagokban uraknak, szolgálknak, már mint birák-, esküdtek-, notáriusok-, kancelisták-, kisbirák- és bakteroknak. A város gazdája volt minden, a bor kezelő is, azért tehát érdemes vala azzal jó lábon állni. Nem egyszer történt, hogy az irnokok, (akkor Csanádi Sándor és T. Halmai Károly) elmulatván huszasaikat — akkor még nagy ritkaság volt a forint egy városi irnok zsebében — a gazda utján jutottak ebéd- vagy vacsorához, ki azonban az ebédhez csak különös kérésre adott bort is. Mig azt mindig megvárta, hogy az illető külön kérje a bort. — A város istálójában derék nyolc ló állott az előljáróság rendelkezésére, többnyire négyes fogatokra. Legalább a birót és jegyzőt együtt mindig így láttuk kocsizni. — A városház udvarában levő jégverem annyira az egész városé volt, hogy abból vásárnap- s ünnepnapokon a nagy mise

után a bakterok osztogatták a jeget a kapkodó közönségnek.

~~~~~  
**A város póstai közlekedése 1852-ig.**

Alig hiszi el ma valaki, hogy a jelzett időig Kalocsán rendes póstaközlekedés nem volt. A levelek és csomagok szállítására egy magán ember vállalkozott, ki azokat hetenkint kétszer Paksra, az ott levő póstahivatalba szállította. E vállalkozó leveleit szivességből Schmidt Károly (Vater) kereskedő szedte össze. Képzelmű, milyen volt a levélbeli póstai közlekedés télen, midőn a Duna zajlott. — Ezen magánvállalkozón kívül az érseki uradalom tartott fenn póstaközlekedést, mely Kalocsától, Baját és Zombort érintve, egész Bácsig közlekedett, hetenkint egyszer. Ez ugyan csak uradalmi pósta volt, de mások küldeményeit is szállította. Az egész vonalon három póstás volt. A kalocsa-bajai vonalon, mint utolsó póstás, Csaba működött; közel negyven évig viselte e hivatalt és 1883-ban mint nyugalmazott póstás halt meg. — Ezen uradalmi póstai közlekedést, miután már az országos póstai közlekedés mindenütt be volt hozva, bibornok érsekünk szüntette be. Ma már állami póstánk van, oly nagy apparátussal, melyet csak tíz évvel előbb nem is képzeltünk volna.

~~~~~  
A határjelelés szertartása a régi időkben.

Nemcsak Kalocsán, hanem más helyeken is szokásban volt bizonyos időszakban a határjárás

és jelölés. Ilyenkor kiment egy városi deputáció, élén a bíróval és jegyzővel, az uradalmi ügyvéd több gazdasági tisztviselővel, egy vagy két hajdúval és a szolgabíróval és esküdttel — mint *legale testimonium*-mal. Miután a küldöttség a kiszemelt területet bejárta, a határjeleket helyen találta, vagy helyén nem találta és azokon közmegegyezéssel igazított, — a határjárást befejezettnak nyilvánította, anélkül, hogy arról jegyzőkönyvet vett volna föl, kivéven valami nagyon fontos eseteket. Azonban a jegyzőkönyv pótlása és a megemlékezés tekintetéből honi szokás szerint a jelenlevők közül a legfiatalabbat előrántották és illően elverték. Egy alkalommal kivételesen az erdőmester Golyának csúfolt hajdúját kapták elő, ki pedig már nem volt nagyon fiatal, mindamellett, bármint szabadkozott is, rajta fejezték be a határjárás végszertartását a jelenlevők gyönyörűségére. — Ha a határ fölött kérdés támadt, hivatkoztak rá: *hogy ne lett volna ott, tudom, hisz nagyapámtól számtalanszor hallottam, hogy ott verték el őt az emlékezet föntartása végett!* Akkor a helyszínezést és telekkönyvezést is ez a gyakorlati eljárás pótolta.

Az első gőzhajó érkezése.

1843-ban volt, midőn a város, az akkor nagyon szűkkeblű gőzhajó társulattól Foktőn gőzhajóállomást kapott. Tavasszal május elején volt az óhajtvá

várt nap, melyen a gőzhajó érkezendő volt. A Duna parton (a régi foktői állomási helyen) nagy sátor emeltetett, közel száz ember, az akkori intelligencia számára, mely lombokkal és virágfüzérékkel diszítettetett. Az uradalmi gőzhajói vendéglőnek akkor még csak alapjai látszottak és ki hinné, hogy ma, midőn a gőzhajó kiállítás ott beszűnttetetett, már azok sem látszanak; mert nem is negyven évi fennállásuk után az egész épülettel együtt elhordattak és helyükön a Duna folyik; mert hát: vas, réz elporlik, minden töredékeny a földön.

De a tárgyra. A part mellett számos tűzrakás fölött kisebb-nagyobb bográcsokban főtt a különféle paprikás, hus és hal, csusza és nyársakon sülték a peccsenyék. A népsokaság ellepte az akkor még erdős vidékeket. Több cigány — köztük Nagy Náci bandája is — huzta a talp alá valót, az uradalmi mozsarak közben-közben durrogtak. Volt zaj, jó kedv és általános derűtség. A foktői harang a delet hirdette; mindenki az ebédhez sietett. A válogatottak a sátorba, a nép a parton a bográcsok köré. Hogy evés-ivás akadály nélkül folyt, mondanom sem kell. De mégis, midőn a nyárson-sült peccsenyék elfogyasztattak és a pezsgős üvegek dugói pattogtak, megindult a felkészöntések sora. Az első felkészöntőt mondta Spech Lajos érsek uradalmi ügyvéd, Klobusitzky Péter ő excellenciájára; majd a gőzhajótársulat fennállására (talán azért is áll fönt oly soká egyedül,

csaknem minden konkurrencia nélkül!) stb. stb. Ki tudna ma már mindezekre emlékezni?! Az első felköszöntéseket hangos z e n e t u s, majd mozsárdurrogás követte. Midőn az utolsó felköszöntés is elhangzott, megjött . . . — Talán az első gőzhajó? — fogja valaki kérdeni. — Dehogya, a vihar, az északi szél az ő legnagyobb hatalmasságában s megingatta, majd feldöntötte a sátor oszlopait. Lőn ijedtség, zavar és félelem. Mi gyermekek sikoltva szaladtunk kocsinkhoz. — Végre mégis megérkezett, de ismét nem a gőzhajó, hanem egy lovas futár, jelentve, hogy a hajó a nagy vihar miatt Paksnál kikötött. Hiába vala tehát a nagy készülődés a fogadtatásra. A közönség sietve szétoszlott és a gőzhajó a vihar csillapodtával másnap csöndben érkezett. Nem fogadta más, mint az öreg, most már boldogult S c h m i d t V a t e r, az első kalocsai gőzhajóállomási ügynök, ugyanaz, ki mint fűszerkereskedő a fogadtatási mulatsághoz többek megrendelésére, a pezsgőborokat szállította, azonban, bár azok mind elfogytak, midőn fizetésre került a sor, nem vala gazdájuk más, mint az — ö r e g h a r a n g. E véletlen körülménynek vagy esetnek nem a mulatóközönség volt az oka, hanem egyik rendezőnek téves intézkedése.

A gőzhajózás azelőtt már évekkel állandó vala, csak hogy a kalocsa-vidékbeli utazók az ugynevezett b i s k ó i réven felül ladikon szállítottak a gőzhajóba. A kalocsai gőzhajóállomás rendszerezése az utazásnak nagy lendületet adott, annyira,

hogy a város a dunai hajózásnak egyik fő közlekedési pontja lön. Most is az. E végből a gőzhajózási társaság a város kiváló érdekénél fogva ma már a városkoz közelebb (a Meszeshez) tehetné az állomást.

A március 15-iki ünnepély Kalocsán 1848-ban.

A történeti hűség, illetőleg igazság ellen vétének, ha azt állitanám, hogy a fönt jelzett napon Kalocsán valami különös dolog történt volna: mert az akkori időben a közlekedés oly nehézkes és késedelmes volt, hogy a pozsonyi országgyűlési hírek, csak napok után érkezhettek Kalocsára. Így a március 15-iki törvényhozási fényes eredményeket is csak pár nap után tudta meg e város és vidékének közönsége.

Valamint a rossz hír soha sem jön eléggé későn, úgy a jó hír se jön soha sem eléggé korán. Midőn az akkori „Nemzeti Ujság“ meghozta a szabadság, egyenlőség és testveriség szellemében hozott törvényeket, lön nagy lelkesültség, derűltség és általános öröm mindenfelé. Maga gróf Nádasdy Ferenc akkori kalocsai érsek is úgy nyilatkozott, hogy: Magyarország századok alatt nem haladt annyit, mint ezen országgyűlésen. Pedig ötet, mint több uradalom haszonélvezőjét első sorban nagy anyagi veszteség érte. De hogy a dicső emlékü főpap ezzel nem törődött, tanúsítja az ő nagylelkű adománya, midőn ugyanazon évben összes ezüst-

neműit, talán másfél mázsányit a haza oltárára áldozta.

Midőn az alkotmány híre megjött, Szauder Gáspár a város akkori édes birája — a szó szoros értelmében — kifüggesztette Petőfi Sándor hallhatatlan költőnknek ezen alkalomra irt „Talpra magyar“! című költeményét a város falára és az egész tanácssal egyetértve, hamarjában oly ünnepélyt rendezett, mely méltó volt arra, hogy a város kronikájában megörökíttessék.

De gazdagabb is volt akkor a város! . . . Hogy semmi adóssága sem volt, ez szót sem érdemel. A városnak magának valának szép és számos lovai. Midőn a bíró és az akkori főjegyző Péck József ökigyelemők valami kiküldetésben elutaztak, négylovas fogat állott vala rendelkezésükre, nem egy, sem kettő. A városnak volt egy gazdaszonya is, ki az átellenes városi, akkori szertőlött magas és széles utcai-tornácu házban lakott, kötelessége lévén néhanapján a tisztelt előljáróságnak sütni-főzni. A mi azonban a városi jólét egyik kiváló bizonyítéka volt, az a néhány száz akó bor, mely a város pincéjében adandó ünnepélyes alkalmakra mindig készletben vala.

A pozsonyi országgyűlés szabadság, egyenlőség és testvériséget hirdető törvényeinek híre Kalocsára megérkezvén, a város kiválóbb épületei, köztük a városháza is nemzeti zászlókkal földiszittettek. A fő-utcán, a városhá-

zával szemben, négy állványra 10—10 akónyi bor huzatott fel, melyek tartalma egy-egy a földön fekvő kádba szabadon eresztetett. Hogy a kádakba nem sok eresztetett, természetes : mert a tolongó tömeg, kancsók, vedrek, dézsák, korsók s másféle edényekkel tört elő, azokat a csap alá tartva, bár kevés edény tölthetett tele, legfőlebb fél vagy negyedrésznire, míg akárhány edény botokkal leütött és tömérdek cserépedeny összetörtetett.

Itt vala alkalmá e sorok írójának a *viribus unitis* elvének a gyakorlatban való érvényesülését látni. Egy 5—6 tagból álló társaság egy fakannával többször járult egyik-másik hordó alá; helyet foglalt és ekint sikerült neki többször tele kanta bort félreszállítani és meginni, a míg mások összetört cserép-edényükre oly szomoruan néztek, mint a vásárra indult korsós, feldőlt kocsjára.

Hogy hasonló látványosságot temérdek sok gyermek szokott végig nézni, ez bizonyos, hogy e sorok írója, mint harmadik gymnasiumi osztályt tanuló szintén ott volt, ezt kétségbe sem lehet vonni. Hogy nekünk is legyen valamiféle gyönyörűségünk, perecek dobáltattak föl, melyekből azonban csak a suszterinasok kapkodtak föl néhányat.

Miután a hordók tartalma kifogyott s az utolsó csepp is megivódott, a közönség lelkesülten üdvözölte a szabadságot, ugyszintén Szauder Gáspár birót.

A jelenlevő ügyvédek, ügyvédjelöltek (akkor még kis számban) kancellisták és diákok megin-

dultak tüntetni, a még valamely üzletről el nem repült kétfejű sasok ellen. Azonban ilyen többé nem találtak. Ellenkezőleg a városháza sarkának átellenében levő Kegler-féle bolt ajtaja fölött, (mely üzlet akkor a szép özvegy Kegler-né volt) a kétfejű sas táblájára találtak, mely egyszerűen a sas eltüntetésével nemzeti színűre vala festve. Itt a Rákóczy, majd a Hunyadi induló zenehangjai mellett oly roppant éljenzés hangzott föl, mely a ma már nyugvó lelkes özvegyet új életre volna képes ébreszteni.

Adná az Isten!

Az akkori diákság e napon nemzeti kokárdákat viselt, köztük legelőbb Tóth Pál paksi, bársony kalpagján Kossuth Lajos a szabadság kivívójának arcképét. Hogy Pali barátunk e tekintetben számos utánczóra talált, mondanom sem kell.

A bor elfogyott, a lelkesülés kialudt, harminchét év elmúlt, más idők, más emberek élnek! . . . Mi még élünk jó idöket, gyermekeink már hinni sem fogják, hogy voltak ilyenek!

A város az 1848 – 49 forradalom alatt.

Miután a negyvennyolcadiki törvények szentesítették a kormány azokat életbe léptetni igyekezett: — mert valamennyit az egész forradalmi időszak alatt sem sikerült életbe léptetnie, — csakhamar a horvátok és szerbek fölkelése rémítette meg az országot. E fölkelés ellen szervez-

kedtek az országban a nemzetőrök. Kalocsán előbb egy zászlóalj, később a másik alakítottatott. Ezen első zászlóaljbán volt mintegy 2—300 ember különféle puskákkal, 1000 kiegyenesített kaszákkal fegyverezve. Kapitányuk Szauter József, tanítójuk Jakab Péter — a későbbi honvéderőnagy, — dobosnagyuk — regiments tambour — Schneider József volt. A zászlóalj az 1848-ki nyáron minden nap reggel négy órakor és este hat órakor részint zeneszó, részint dobszó mellett vonult ki és be a főutcán át a Tyukmajor melletti szabad térre hadgyakorlatra. Mignem a honvédelmi bizottság parancsa folytán a kalocsai nemzetőrségnek is táborba kellett szállnia, hogy Bácsmegye alsó részébe, a fölkelés színhelyére vonuljon. Ekkor a zászlóalj, időközbeni tetemes szaporodás után, 1848-évi egyik júliusi napon indulásra készen lévén, a székesegyházbaui mise hallgatása után, reggeli kilenc órakor Kis-Kőrösre vonult. Itt több más vidéki nemzetőrrel együtt tábort ütött és mintegy két-három hétig tanyázott. A kis-kőrösi táborozás alatti életéről mindent, csak háborús híreket nem lehetett hallani. A kalocsai nemzetőrséggel ment annak tizenkét tagból álló, vörös egyenruhába öltözött cigány bandája, csupán fuvó hangszerekkel. Ezekhez járult a homokvidékiek több cigány bandája. Vala tehát az egész kis-kőrösi táborozás alatt folyvást dinom dánom, eszem iszom és hegyen völgyön lakodalom.

A nemzetőrök kalocsai rokonai és jó barátjai karavánokban látogatták a tábort, temérdek italt és élelmiszert kenyeret, kalácsot s pecsenyét szállítván magukkal. Azért a kis-kőrösi tábori életről elmondhatni, hogy vig vala az a szó szoros értelmében. Komikus esetek is bőven fordultak elő. Például:

Megérkezett Szegedről és a tábor előtt fellállított két öt fontos sugár-ágyu. Hogy a nemzetőrök közt még akkorig sokan voltak, kik ágyut nem láttak, bizonyos. Ezek láttára jelent meg egy kalocsai hentes nemzetőr, ki mindenféle szuró vágó s lövő fegyverrel el volt látva, Szauter József kapitány előtt, mondván:

— Jelentem kapitány úr, hogy mikor e két ágyú megszólamlík, akkor lesz ám

Nem ismételjük végét. A kik ott voltak, emlékezhetnek rá, akik ott nem voltak, gondolhatják.

A táborban volt a kalocsai Szokolay Ferkó borbélynak is az egyik sátorban o f i c i n á j a. Miután tömegesen látogatták, a munkabeosztással akart gyorsabban működni, nevezetesen egyszerre nyolc-tíz nemzetőrt is beszappanyozott. Egy ily alkalommal valamely eszköz elhozásának ürügye aladt elszaladt egyik sátorba, hol épen egy nagyobb boros hordó csapra üttetett. Mivel pedig Ferkó a bornak nem volt ellensége, sőt egész a rajongásig szerette, mindaddig ott maradt, míg csak egy pohárnyi bor maradt. Sátorában ezalatt mintegy nyolcan ültek beszappanyozott képpel. Az idő

mult s Ferkó nem jött, végre megunták a dolgot a szappanozott vitézek, fölkerekedtek s addig meg nem álltak, mignem Ferkót meg nem találták, ki már oly állapotban volt, hogy azt sem tudta borbély-e vagy nemzetőr. Pedig mindkettő volt, de azért el nem kerülhette, hogy ez alkalommal nagyobb jutalomban ne részesüljön, csak hogy azt nem kezével, hanem hátán fogadta.

Végre jött a parancs. A nemzetőröknek indulni és a küzdelem színhelyére Szent-Tamás alá kellett vonulniok, hol talán két-három hétig táboroztak. Itt már kényesebb volt a helyzet. Itt már ágyuszt is hallottak, habár csatába nem is keveredtek. Mindamellet megállták helyüket, mignem küldetésük ideje lejárván, visszatértek.

Ekkor, augusztus hó végén indult el innét a második őrsereg-csapat Szegszárdi kapitány vezetése alatt. Ezek már nemcsak ágyu és puskaszt hallottak, hanem tűzben is voltak, azonban ép bőrrel szabadultak és egyetlen ember hiánya nélkül tértek vissza kalocsai háztűzhelyükhöz.

A forradalom alatt, annak véres küzdelmei és csapásai a várost nem igen érték, azoktól nagyon félreesett. Mindamellet a nemzetőrökre még egy háborus expeditió várt. Jellasits bán seregéből egy 10,000 főnyi hadtest Roth és Philipovics tábornokok vezérlete alatt 1848-ik év ősz elején Fehérmegyéig tört elő. Ezek ellen rendelt a honvédelmi bizottság rendes honvéd és nemzetőr csapatokat. Utóbbiak közt volt néhány

század kalocsai nemzetőr is, kik Solt vidékén a Dunán, gőzhajó által vont uszály hajókon átszállítottak. Ez alkalommal történt, hogy egyik uszályhajó zátonyra kerülván, a többi összetorlodott és az, amelyikben a kalocsaiak voltak, lyukat kapott, melyen karvastagságnyira nyomult be a víz. Azonban csakhamar segítettek a bajon, szűrfele anyagokkal gyugdosván be a lyukat. — Mire a kalocsai nemzetőrök Cecére értek, ott már hire érkezett, hogy Roth és Philippovits 10.000-nyi embere Ozorán a honvédség előtt letette a fegyvert, és fődözet mellett Horvátország felé kísértetett.

Az 1848-ik év Kalocsára nézve minden nevezetesebb esemény nélkül végződött. 1849-ik év elején néhány század D. Miguel katona szorulván a városba, miután előbb tisztjeiket megugrasztották, Nádasdy Ferenc gróférsek ellen intéztek támadást. Az érsek a támadás elől a kertészlakba vonult. A föllázadt vitézek, kik a kastély körül lövöldöztek, fejenkint öt-öt forinttal kielégítette, lassankint elszéledtek és elhagyták a várost, miután azt az utcákoni puskatüzeléseikkel nem kis ijedtségbe hozták.

Budavár bevétele után, midőn a kormány a fővárost elhagyni készült, a vár bevételének nagyszámú, honvédsebesültjeit, köztük osztrákokat is, Kalocsán helyeztette el, hová azok részint hajókon, részint kocsikon hozattak. Ekkor itt kórházzá alakították a szeminárium, az elemi isko-

lák és az akkor piaristák vezetése alatti gymnasium épületei. Az ápolónők élén volt Ruttkayné, Kossuth nővére. A kórházügy egész adminisztrációját fáradhatatlan buzgalommal vezette Raffay János, a kegyesrendűek itteni házá-
nak igazgatója, ki a ház épületének egyik kam-
rájába ment lakni és innét vezette az összes kór-
házak fáradtságos dolgait, csaknem egyedül. A
buzgó piarista házfőnök ma már a kolozsvári
temetőben aluszszja a boldogok álmát, nyugodtan
várván a végső ítéletre, mely érdemeit megjutal-
mazandja.

Volt itt ezen időben számos katonatiszt, köz-
tük sok katonaeorvos, kik a sebesültekkel nem
sokat törődve, mint a helyzet urai — tisztelet a
kivételeseknek — az érseki kastélyt megszállták
s ott éjjel-nappal dorbézoltak. A cigány minden
éjjel huzta és bőségesen folyt a drága, de
potya ital. E bon vivant állapot mindad-
dig tartott, mignem Kmetty tábornok 1849.
július vége felé Kalocsára bevonulván, a katonaeorvosok viselt dolgairól értesült és őket nemcsak
a kastélyból kiűzte, hanem részben el is bocsátotta.

A várost nagyobbyszerű haderő nem szállotta
meg, akár a magyarok, akár a németek részéről.
Csak midőn Haynau július 24-én Pestről Szeged
felé indult, akkor vonult keresztül a városon néhány
ezernyi lovas és gyalog sereg. Hogy ez alkalom-
mal a város részéről fehér zászlóval fogadtattott-e,

már nem emlékszem, annál kevésbbé: mert a bevonulás reggelén az érsekkert melletti — akkori — kertünkben épen egy ezüst evőeszközzel telt ládát ástunk volt el az udvaron levő vályu alá, midőn a pataji uton bevonuló seregből egy mintegy tiz emberből álló gyalog csapat elvált és épen, midőn a láda elásással készen voltunk, jelent meg udvarunkban, honnét őket az érsekkerten át a városba bekalauzolni nekem — akkor tizenkét éves fiúnak — jutott vala a kénytelen szerencse. — Ekint, ha nemis muszka — de német vezető voltam, habár akaratom ellen. No de mint tizenkét éves fiúnak talán csak megbocsátják e hazafiatlanságot? . . . Ki tudja?

Az átvonuló sereg, — lehetett vagy három ezer főnyi, — a város végén, az akkor még fennálló négy águ bitófa környékén táborba szállt és onnét küldött be embereiből bor, hus és más élelmiszerek requirálására, azonban igazságosak lévén, meg kell jegyeznünk, hogy erőszak alkalmazása nélkül.

E sereg keresztül vonulása alkalmával minden községben, így Kalocsán is kidoboltatta, hogy a Kossuth-bankjegyek érvénytelenek. Hogy azonban Kalocsán még az ötvenes év elején is kivételes forgalomban voltak, úgy hiszem, erre sokan emlékeznek. Volt olyan gabona vagy dohányárus is, ki csakis Kossuth-bankjegyekért árult, természetesen dupla áron.

Igy a nép közt roppant mennyiségű ilyen

pénznem van még most is elterjedve. Ideje volna, hogy ezen az országgyűlés által megszavazott s így a nemzet garantiája alá helyezett pénzjegyek a magyar államkincstár által újakbecseréltetnének, hogy akint a közveszteséget ne egyesek, hanem az egész állam viselné.

~~~~~  
**Kalocsa városa első adóssága.**

Midőn 1849-ben télen, a magyarok, már mint a honvédek a városból kivonultak, egy ideig mitsem tudott a város lakossága a háborus dolgok állásáról. Távirvának az egész országban, postai közlekedésnek Kalocsán hire sem volt. Egy délelőtt, talán tizenegy óra felé, üstökös csillag alakú rakéta repült Foktő felől a város felé és a Láng F.-féle emeletes ház padlásába csapott, azonban nem gyújtott semmit, csak a kémény falába ütődve, egy nagy rakás hamuban pattant szét, a tető cserepeiből néhányat leszórva.

— Jön a német! Jön a német! — hangzott mindenfelől.

Csakugyan a német jött. Foktőn egy gőzhajó kötött ki a Dunán és abból pár század gyalog katona Petricsevits Horváth — másik nevére nem emlékezünk — ezredes vezetése és két rakéta ágyu mellett szállott ki és tartott a város felé. Miután fehér zászlóval nem közelítettek eléjük, e végből küldötték be, ijjesztésül a rakétát.



Hiszen lőn is ijjedelem. Csóti Imre bíró és Péck József főjegyző azonnal fehér lepedőt huzattak egy hirtelen előkapott rudra és megindultak a köhídon át — akkor még kőből volt. — Körülbelől a kereszt előtt, mely ma Lovits-keresztnek neveztetik, közeledtek az osztrák hadcsapathoz.

Meghajtották a fehér zászlót. A németek megálltak. Ismételve hajtogatták azt. A németek még mindig mozdulatlanul álltak. Ekkor vette volt észre a főjegyző, hogy baj van. A fehér lepedő hirtelen a nemzeti zászló nemzeti színű rudjára köttetett, ez okozta a németek határozatlan állását. Lehet, hogy más, ki tudja? . . .

— Bíró uram, hajtsa le egészen a zászlót! — kiáltá a főjegyző — mert a nemzetiszínű rudat hoztuk magunkkal.

— Azám! — felelé Csóti Imre a bíró és a zászlót a feltétlen hódolat jeléül a földig hajtotta.

Mire a német csapat is megindult, körülvette a városi küldöttséget és maga előtt hajtotta be a városba.

A városházánál aztán rögtönbíróságilag eljárván a csapat parancsnoka, — ki ismételjük, hogy magyar volt, — a bíróra, a miért későn ment ki a fehér zászlóval, huszonöt botot veretett!

Talán ez vala a város első adóssága? — fogja valaki kérdeni. Dehogyan ez. Hiszen ezt szívesen visszafizette volna a város az illetőnek, kamatok kamatjával együtt!

Hanem, nevezett parancsnok, a városra huszezer forint sarcot vetett ki, mely negyvennyolc óra alatt vala befizetendő.

A város szerencsétlen helyzetén Nádasdy Ferenc gróf érsek segített. Költsön adta ezen összeget a városnak kamat nélkül. Ha nem csalódom, később a tőkét is elengedte.

Ez vala a város első adóssága. Bár utolsó is lett volna! Azonban: Tempora mutantur et nos mutamur in illis...

A németek az érseket áldozatkészségeért, hogy a várost a zavarból kisegítette, tulságos jóindulatból magukkal vitték és kénytelen vala vendégszeretetüket élvezni, egész a forradalom végeig. Mignem végre haza jöhetett és kastélyába visszavonulva, velünk együtt szomorkodott, midőn időnkint a rémuralom működésének hírei érkeztek. Midőn egyik vértanu a másik után szenvedett a hazáért dicső halált.

Vége midőn az arisztokrata érsek az aradi vértanuk kivégeztetésének hírét hallotta, e szavakra fakadt:

— Ha egyébért nem, ezért megveri az Isten az osztrákot!...

A kifejezés ennél még erősebb vala.

Nagyon szomorú idők voltak ezek, Arany János halhatatlan költőnkkel elmondhattuk akkor:

Rossz időket érünk,  
Rossz csillagok járnak,  
Isten óvja nagy csapástól,  
Mi magyar hazánkat! —



**Március 15-ike Kalocsán 1861-ben.**

A Bach-korszak megszűnte után, mikor az ugynevezett nyilás vala, pestmegyei esküdt valék, rövid kilenc hónapig, amíg t. i. az egész megyei tisztikar le nem mondott: Március 15-én délelőtt a városháznál Nyitra y Náci barátom az akkori városi főjegyzővel beszélgetvén, mondám:

— Náci te! a mai nevezetes emlékű napon jó volna valamit csinálni.

— Ugyan mit? — kérdé.

— Mit? hát a várost kivilágítani.

— A bizony jó lenne.

Közlöttük a dolgot az akkori bíró Stulits Antallal, kinek szintén tetszvé a dolog a kisbírókat és fertálmestereket szétküldötte a városban, hogy minden házban bemondják: ma kivilágítás lesz.

Természetesen mindenki készülödni kezdett a rég nem eszközölhetett tüntetéshez.

Délután hivatalos szobában ülven hirtelen kinyilik az ajtó, belép rajta Kovács kanonok, haragos, kikelt arccal.

— Hol a szolgabíró? — kérdé.

— Otthon, Szent-Istványon.

— Ki rendelte el a világitást? — kiáltá.

— A világitást? — kérdém egész ámulatlan, s ártatlan képpel, mintha mitsem tudtam volna róla.

— Hiszen esküdt urnak tudnia kell, miután a kisbíró házról-házra jár a világitást rendelve.

— A kisbíró házról-házra jár? — mondtam egész higgadtan, — ez esetben a bíró rendelte el: mert hiszen a kisbírók annak a közegei.

— Én követelem, hogy esküdt ur azonnal intézkedjék, hogy a bíró a kivilágítást vissza parancsolja.

— Én? ugyan mily joggal? Hisz alkotmányos időben élünk és a bíró csak saját hatáskörében járt el, miben én meg nem gátolhatom.

— Nem? — No jó van, majd elmegyek én a bíróhoz és felelőssé teszem e komédiáért — így nevezte. — Majd bizony, a kastélynak és szemináriumnak száz ablaka van, ki volna képes azokat egyszerre kivilágítani.

— Hiszen nem szükséges elkerülhetlenül, — jegyzém meg.

— Igen, de ha holmi vásott suszterinasok beverik az ablakokat?

— Beverik? — A bizony meglehet, ez esetben az üvegesek jól imádkoztak a mindennapi kenyérért, egyszerre egy hónapra valót kapnak.

E tréfás megjegyzésemre a kanonok és egyzersmind szemináriumi rector elrohant a bíróhoz, hogy arra ráijjeszzen.

Mi lett ennek következése? — kétszeres tüntetés, hogy még az is világitott, ki különben nem tette volna.

— Háziasszonyom, boldogult Mészáros Károlyné szobalánya által kérdezteté, hogy világítson-e? Én világítok, üzentem vissza.

És az egész város fényárban uszott, csak a szeminárium és K. kanonok ablakai tündököltek a sötétségtől, míg utóbbinak vele egy fődél alatt levő kanonok szomszédja (A. J.) lakosztálya ablakai nemcsak fényesen kivilágítottak, hanem egy nemzeti színű zászlóval is feldiszittettek.

A közönség hullámozott az utcákon. Azóta sem volt Kalocsán március 15-én kivilágítás, pedig már régén nyugszik a kanonok-rector, ki azt ellenezni akarná. — Azonban majd ötven év múlva, midőn a hazafiasb nemzedék a dicső szabadságharc jubileumát ünneplendi!

~~~~~  
Az első fáklyás zene Kalocsán. 1861-ben.

Egy januáriusi napon volt, talán 10—12-én. A pestmegyei tisztujjításnak megtörténte után, midőn a kalocsai járási tisztviselők is itt letelepedtek, egyelőre számszerint hároman, ugymint: Tessényi József szolgabíró, Láng Géza számvevő és e sorok írója, mint megyei esküdt. A főszolgabíró Földvály Gábor is megjelent a városban, a Mike-féle házban szállva. A nemes ifjuság ennyi új alkotmányos ember, illetve tisztviselő megtisztelése céljából sorakozott, fáklyásmenetet rendezett. Megindult a menet előbb a főszolgabíró lakása, onnét a szolgabíró, majd az esküdt, végre a járási számvevő lakása elé. — Természetesen mindenütt voltak alkalmi beszédek, az elsők, melyeket a kivételes állapot után

szabadon elmondani lehetett, mert a Bach-hivatalnokok még itt voltak, még hivatalukat sem adták át. Azért a fáklyák ragyogása akkor az ő napjuk elsötétülését jelezte, mely a provisoriumban később még egyszer, bár rövid időig tündökölt, vagy tündökölni látszék. Ne higgye a tisztelt olvasó, hogy a fáklyászenei megtiszteltetést mi személyünknek tulajdonítottuk: mert az az alkotmányos élet újabb életbe lépését illette. Fájdalom csak kilenc hónapig tartott, ugyanazon évi szeptember 29-én szuronyos katonák szállták meg Pestmegye székházát, megakadályozták a közgyűlést, mely a szózat éneklésével demonstrálva hagyta el a házat. És következett a katonaezekutió!

~~~~~

Az első macskazene Kalocsán, 1861-ben.

Axioma: ma nekem, holnap neked.

Hogy a fönnti cím alatti macskazene Kalocsán az első volt, ez már történeti dolog, hogy utolsó-e, ez a jövő titka. A tüntetések kiváló évében, 1861-ben egy májusi napon többen a komlókertből jókedélyhangulatban tértünk haza a városba, úgy este fél tíz körül. A fő-utca azon részén, hol az „Arany szarvas“ vendéglő feküdt, mely ma már „Magyar Király“ címet visel, különféle rendű, rangú és koru emberekből álló csoport gyűlt össze, melynek néhány tagja bottal is fölvala fegyverkezve.

Valami veszekedési szándékot sejtve, mint

akkori megyei tisztviselő, illőnek találtam a rend céljából a dologba beavatkozni. Fölszólítottam tehát az egész csoportot, hogy oszoljon szét. Néhány tüntetőnek még botját is kivettem kezéből, s így összesen két-három gerundiumot vittem volt be, a szomszédban levő lakásom udvarába.

Azonban alig, hogy haza értem, és a corpus delictiket egy szögletbe helyeztem, ajtómon kopogtak. Felnyitván az ajtót, egy számos tagból álló küldöttség állott előtttem, melynek szószólója előadta, hogy ők tisztességes hazafiak és békés polgárok, hogy az eszük ágában sem volt verekedni, hanem csak a császári kir. Adóhivatalnak — akkor még így hívták — akartak macskazenét adni.

— Az már más, — felelém, — de e célra nem szükséges botokkal fölfegyverkezni.

A macskazene, valamint a sajtó, többnyire a közvélemény nyilvánulása; alkotmányos szabadság, mely alkalmazható mindazok ellen kiket megillet!

Hiszen e tüntető évben alkalmaztatott is, fájdalom olyanok ellenében is, kiket meg nem illéttett! . . .

Még jó éjt kívántam és a deputatio eltávozott.

Másnap reggel egy barátom látogatott meg.

— Nem is gondolod, — mondá, — hogy milyen szarvakat adtál a tegnapi deputatiónak.

— Hogy-hogy?

— Azzal, hogy azt mondtad: a macskazene alkotmányos szabadság. Így a teg-

nap nem sikerült macskazene ma tartatik meg, sokkal nagyszerűbben.

Hát csak csinálják, gondolám magamban.

Ugyanezen nap az érsekkert melletti kertünkben, hol a hajdani jóemlékű g u r i g a - t á r s u l a t is tanyázott, számosan gyűltünk össze barátságos vacsorára, melynek leírása egy másik közleménynek van fönntartva.

Midőn a felköszöntések javában folytak, valami éktelen trombita-hang zugott felénk a városból.

— A macskazene, — jegyzé meg valamelyik a jelenlevők közül.

— Menjünk be, — mondá a másík.

Kronikát irván, meg kell vallani, hogy bizony mindnyájan megindultunk a tüntetés szemlélésére.

A helybelieket ezuttal nem említvén, velünk voltak B e r e c z k B é l a és O s z v a l d S á n d o r bpesti ügyvédek, kik ma már, midőn e sorokat írom a budapesti kerepesi temetőben örök álmukat aluszszaák, várván a föltámadási trombitaszót, mely mindnyájunkat ismét egyesítend. Azóta a mulató társaságból még többen fölcserélték e siralom völgyét, a boldogabb s örök hazával! . . .

De elbeszélésem mellett maradok.

Midőn az akkor még fennállott kistemplom közén a fő-utcára értünk, ott várakozott a macskazenélő csoport, mintha csak ránk várt volna.

Itt még egyszer figyelmeztettem az illetőket, hogy bármily verekedéstől, vagy rombolástól óvakodjanak. Megis ígérték.

Azonban, amint S á r t o r y F e r k ó, akkor itt nyomdász-tanuló, trombitáját kezdte fujni, felhangzott az óriási zaj, füttyülés, sivitás, végre a reddők botokkali betörésének zaja, mely a nyári éjen az egész városban hallható vala. Csak az akkori cs. k. csendőrök nem hallották, vagy nem akarták hallani, pedig hallaniok és beavatkozniok kellett volna, minek elmulasztásáért hadnagyuk P a r t i t s később néhány napig ugynevezett Profosz-fogságot szenvedett, mi csak dicsőségre szolgált.

Mikint a viharnek, úgy e tüntetésnek is voltak mellék mozgalmai, melyek tisztán egyeseket érdekeltek. Miért íránk ezekről?

Nekem azonban boldogult K u n s z t J ó z s e f akkori kalocsai érsek, Budapesten a Licynushani lakásán e dolgot T ö r ö k J á n o s a „Pesti Napló“ volt szerkesztője jelenlétében felhozta, mondván, hogy — hallo m K a l o c s á n r e n d e t l e n s é g e k v a n n a k , s o k a z i z g a t ó .

Hogy e megjegyzésre a sok jótékony alapítványtevő érseket a nem őszinte információ indította, kétségkívüli.

A kétfejű sas 1862-ben, március 15-én.

A provisorium első évében történt, hogy március 15-ének reggelén, az előbb az adóhivatal épületén tündökölt kétfejű sas, idegen kezek által leüttetve a földön hevert. Az akkori cs. kir. adópénztárnok látván a sasnak akarata ellenére ekint

való leröpülését, azonnal átírt a város birájához Markó Ignáchoz, hogy a város a sást előbbi helyére helyeztesse. — A biró mittevő legyen? — kisbirót küldött Vapenka Rudolf akkori városi lakatoshoz azon üzenettel, hogy a kétfejű sást azonnal helyére állítsa. Azonban Rudolf nem mozdult. Minek következtében a cs. kir. adópénztárnok újra írt a biróhoz, most már szigorúbban, a biró pedig ismételten elküldötte a kisbirót, most már azon fenyegetéssel, hogy ha a kétfejű sást azonnal föl nem szegezi (szegény sas!) öt forintra bünteti a tűz-kassza részére. Rudolf ekkor sem mozdult és a sas tovább is a földön hevert, féltetni sem kellett, hogy elloppja valaki. Azonban Rudolf anyja a hazafiságáról jól ismert Vapenka-Geizlerné berontott a városházára egyenesen a biró elébe.

— Itt vagyok biró uram, — mondá, — elhoztam az öt forintot, kérek róla nyugtát. Tessék azt kiállítani aképen, hogy Markó Ignác kalocsa városa birája Vapenka Rudolf lakatost öt forint bírsággal büntette azért: mert 1862-ik évi március 15-én a szabadság évnapján valaki az adóhivatal épületéről a kétfejű-sast leverte és ő azt nem akarta visszatenni.

— De minek az! — kérdé a biró.

— Mert én így akarom és másképen nem fizetek!

A bíró már hajlandó volt a nyugtát így kiállíttatni, azonban Nyitrai Náci főjegyző hal-
kan súgta neki:

— Bíró uram a világért se adjon ki ilyen nyugtát: mert megbánja.

— De hát mit csináljunk? A kétfejű sast csak fel kell szegezni valakinek.

— Soha se törődjék vele bíró uram, majd akad valaki, ki ezt a város költségén megteszi, — felelé teljes reménnyel a főjegyző.

És akadt is kalocsai lakatos, ki a csekély munkát a város költségén öt forintért elvégezte. Hogy egyetlen élő iparosunkat se gyanúsítsunk, megnevezzük, hogy a vállalkozó szellemű lakatos Pfefferkorn József volt, ki ma már szintén képtelen volna hasonló munkára vállalkozni.

A drákszéli tanító conventios ebédjei.

Az öreg Gajdos bácsi, ki a negyvenes években Kalocsa városa ugynevezett garasos professora volt, járván neki hetenkint minden hétre, minden tanonctól egy garas, az ötvenes években már a drákszéli és azzal több szomszédos puszták gyermekeit tanította az olvasás, írás és számolás mesterségére. Miért neki egyéb emolumentumok (javadalmazások) mellett minden gazdánál, kinek gyermeke az iskolába járt, jussa volt negyedévenként egyszer ebédelni. Ehez hasonló joga vala a gulyásnak és a kanásznak is. — Így

történt, hogy Gajdos uram egyik ily ebédje épen a gulyás és kanászéval találkozott. Hallotta amint a gazda feleségének a konyhában mondta :

— No asszony ma kitégy magadon; mert nemcsak a gulyás és kanász, hanem a professor úr is itt lesz ebéden.

Igy lőn az első tál étel; kukorica gombócos leves, a második: kukorica kása, a harmadik: kukorica ganca, végre, hogy a sütemény se hiányozzék a negyedik tál étel málé vala: És a jeles ételek mellett egy tele korsó víz járt kézről-kézre gulyás, kanász és a profeszszor uraim között.

A következő napon a három konvenciós ismét együtt evett a szomszédban, hol a menu vagyis étlap ugyanaz vala, csak a kukorica ganca hiányzott róla.

Igy Gajdos uram házról-házra járt ebédelni a gulyás és kanászszal egy hétig, míg nem olyan gazda következett, kinek nem vala iskolába járó fia, következőleg a profeszszornak ebédet adni nem tartozván, itt a sorrend változott és az érdeemes ebédlő triumvirátus megoszlott. Kár. . .

Az olvasás-, írás- és számolásra e sorok íróját is Gajdos uram tanította, miről midőn mások előtt beszélt, így szokta vala magát kifejezni. — Én gyujtottam meg benne a mécses.

Többszöri látogatásai alkalmával egyel-mással megajándékozván, a többi közt egy pintes üveg pálinkát adtam neki, de megbántam: mert egy óra mulva találkozáván vele, láttam, hogy az

eloltotta a mécsset benne annyira, hogy rám sem ismert.

No de hasonló dolog másokkal is megtörtént, még Noe apánkkal is, ki a bor erejét nem ismervén stb. meg Kristóffal, akiről szokott olvasókönyvünkben írva vala: „Mikor Kristóf lakodalomban vala, annyit evett — ivott . . .

A város lakosainak magyarosodása.

Patachich Ádám érseksége alatt, tehát az 1776—1784 évek közti rövid nyolc év alatt történt Kalocsa város lakosainak megmagyarosíttatása. Azelőtt a nép tótul beszélt. Mignem az érsek, ki neve után ítélve szerb lehetett, egy rendeletet adott ki, melyben a város lakosainak megparancsoltatott, hogy a nyilvános életben magyarul beszéljen, oly szigorúsággal, hogy aki három év múlva magyarul nem beszél, tizenkét forint birságot fizet, nem fizethetés esetében pedig tizenkét botot kap. Minthogy pedig ezen időben tizenkét forint oly sok pénz volt, hogy kevés ember ládafiában találhatott, sokan voltak, kik a birságot a deresen olvastatták magukra. Azonban ne hogy valaki kegyetlenséggel vádolja az erőszakkal magyarosító érseket, a történeti igazság érdekében meg kell jegyeznünk, hogy a botbüntetés többnyire csak fenyegetés volt s csak ritkán, kivételesen alkalmaztatott, többnyire olyanokon, kik különben is megérdemelték. — A szigorú rendelet

eredménye pedig az lett, hogy itt ma már senki sem beszél tótul. Vajjon ki sajnálkozik ma ezen?

~~~~~  
Az érsekuradalmi téli hajtóvadászatok.

A nyulak, rókák és farkasok elleni hajtóvadászatok a negyvennyolc előtti időkben nagyban űzettek. Főrendezőjük volt mindenkor az erdőmester, vagy mint akkor nevezték az erdőinspector és az erdészek, akkor még indigátorok. Uripuskás félannyi sem volt, mint most, azokat az erdőcsőszök pótolták. A mostani pénzen fogadott gyerkőcök és suhancok helyett, akkoron néhány száz ember rendeltetett ki hajtónak, kiknek ez robot tartozásukba beszámíttatott. — Egy-egy ily hajtóvadászat eredménye volt mindig róka, nem ritkán farkas 4—500 néha még nagyobb számú nyúl, melyek az erdőmesteri udvarban halomba rakattak és miután azokból a kompetentia az illetőknek, már mint a kastélyon kívül a káptalanbeliek, a seminárium, piáristák, plébánia, szolgabíró, esküdt és az uradalmi tiszteteknek kiadatott, a megmaradt nyulak szekereken Pestre vitettek, hol a vadhús kereskedő darabját általában egy tízesért, néha olcsóbban is vette meg.

~~~~~  
A kész folyamodások árulása.

Az öreg U t a s y, Szokolay Ferkó borbélynak az ipa még a negyvenes évek elején is minden hetivásáron megjelent egy tele kosár folyamodással. Ugy mint: folyamodás az érsekhez

fáért, buzáért, pénzért, földért stb. folyamodás a káptalanhoz hasonló és más ilyféle jó dolgokért. A folyamodások címét és tartalmát hangosan kiáltozta mondván: folyamodás két hold bödi földért egy tízes (t. i. krajcár) egy öl fáért öt garas. — Minél hosszabb volt a folyamodás és minél több szentes kifejezés volt benne, annál drágább volt az. Teljesen készen volt, csak az illetőnek a nevét kellett aláírnia. Hogy volt-e eredményük a folyamodásoknak? — Bizonyosan: mert különben pénzért nem vették volna. Annyi eredményük mindenestre volt, amennyibe kerültek és az öreg Utasy egyedül ebből a foglalkozásból képes vala megélni.

A város nagy ünnepe 1867.

junius 4-én.

Mióta az első apostoli Király Szent István a püspökségeket, köztük a kalocsait is alapította, Kalocsa oly szerencsés vala, hogy érseki székében folyvást oly kitűnő férfiak ültek, kiknek dicsőséges nevük, kitűnő tetteik, kiváló egyházi, hazafiúi és társadalmi érdemeik magára a városra fényt árasztottak és azt történelmileg ismertté és hírnevessé tették. Igen, Kalocsa azon előnyét, hogy európa- vagy világszerte ismeretes, érsekeinek köszönheti. Igy a koronáthozó Asztrik, Ugolin, Berthold, Ugrin, várdai VII. István bibornok, Frangepan Gergely gróf, a hazáért elvérzett hős vezér Tomory Pál, Draskovits György bibornok, Szelepcsényi György, Kollonich Lipót bibornok, Csáky Imre gróf bibornok, Battyán József a gymnasium alapítója és az érseki kastély egyik szárnyának építtetője, Patachich Ádám a város lakóinak magyarosítója, Kollonits László és Klobusiczky Péter, kik utolsó fillérüket is a szegényeknek adták volna, Nádasdy Ferenc gróf, Kunszt József, ki a várost jótékony alapítványaival elárasztotta, végre Lonovics József,

ki csak néhány hónapig tündöklött az érseki széken és műkincsekben gazdag és nagy könyvtárával emelte a különben is nagyszerű és nagyértékű érseki könyvtárt. Mindezek oly nevek, melyek a történelem egén mint kitűnő csillagok tündököltek és Kalocsa városát mintegy megvilágítva, világ-szerte ismertté tették.

Ily nevek után, midőn Lonovics József halálával az érseki megye ismét árvaságra jutott, méltó aggodalommal kérdezők elárvult fiai: Ki jön most? Az óhajttással mindenki tisztában volt, bár egyszerre két név is emlegettetett. Nem sokáig tartott a bizonytalanság. Az akkori kormány nem lehetett zavarban, nem kellett válogatnia és a hivatalos lap csakhamar meghozta az óhajtott hirt, hogy Ő cs. kir. apostoli felsége a kalocsai érseki székre, a volt erdélyi püspököt, az ezen alkalommal címzetes carthagoi érseket, dr. Haynald Lajost, emelte. Hogy mennyire találkozott ő felsége e kinevezése a város óhajtásával, tanusította vala azon körülmény, hogy annak pusztá hírére a város utcái önkényt kivilágítottak.

Junius 4-én, keddi napon történt, hogy az új érsek székvárosába, harangok zúgása mellett bevonult a város közönségének éljenzései közt. Az első főpapi tény a székesegyházban a Te Deum laudamus eléneklése volt. Ezután következett a kastélyban a város hatóságainak bemutatása, u. m. a főkáptalan, a megyei törvényszék, szolgabíróság,

az ügyvédi kar, — melyhez akkor ő nagyméltósága a többi közt mondta: „Én is ügyvéd vagyok, az „Egyház ügyvéde“, — takarékpénztár, különféle tanítótestületek, nőegylet stb. Ő méltósága mindegyikhez szokott ékesszólásával alkalmas választást intézett, mignem a végtelennek látszó tisztelgő küldöttségek lassankint elfogytak. Kora este a város összes utcái önkényt kivilágítottak, melyeket ő nagyméltósága megtekintvén, kastélyába visszavonult.

E sorok írója nincs hivatva arra, hogy ő eminenciájáról, kit az egyház fejedelme többszörösen kitüntetett, 1879-ben bíbornokká emelt, apostoli királyunk folyton kitüntetésekkel halmoz, az ország és a művelt világ mint tudóst, mint buzgó főpapot s mint nagy hazafit ünnepel, hosszszasabban írjon: mert hát vannak oly magas szellemi tehetségek és oly kitünő jellemek, melyek nem mindenki által bírálhatók, lévén a gyémánt is csak saját porával köszörülhető, de annyit meg kell jegyeznie, hogy a fönt elősorolt kalocsai érsekek méltó követője és a város ma is ünnepének tartja azon időt, melyben falai között időzik, mindenkor kész lévén, mikint tizenhét év előtt örömét és szeretetét nyíltan kifejezni!

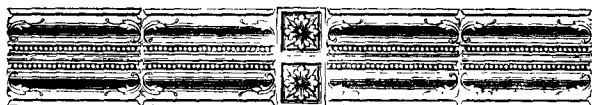
Ezután az érsek nagylelkűségéből új világ lőn a város fölött. Legelső intézménye a kórház vala, mint egyik legszükségesebb társadalmi tényező. Következett a távirda felállítása Baja felé, mely szellemi összeköttetésbe hozott bennünket a világgal. Az árvaház felállíttatása által oly sok özvegyen könnyített meg a szegény árvák neveltetése, kik azelőtt a szegénység miatt kénytelenek valának azokat az iskolától elvonni és legfőlebb a libapásztorság mesterségére taníttatni. Mind ezen időben emelkedett a kis seminarium, az újabb gymnasium, a roppant költségű csillagda és a képezde intézetei és épületei. A nagyszerű, lelkeszi, tanitói, gazdatiszti, nyugdíj és a városi iskolai alapítvány, mely utóbbinak csak évi kamatja 3000 forint. A székesegyház és a Jézustársaságiak tornyának, a kastélynak villámhárítókkal való ellátása, nemcsak azon épületeket biztosítván villámütés ellen, ha nem kihat az egész város fizikai biztonságára. A székesegyházban új orgona minden hangja, mely a vallásos buzgóságot emeli, egyszersmind a biboros főpapot is dicséri. A jótékony célú nőegylet tőkéje több mint kétharmadát az adakozások e kifogyhatatlan tárházából nyerte. Az 1875-ik évi nagy tűzvész utáni második napon már 5000 forint adatott ki az érseki főpénztárból a városnak, egyesek segélyezésére. A királyi törvényszék sem székelne Kalocsán, ha őminentiája a kérő deputatio élére nem állott és szokott

ékesszólásával — mely előtt Tisza Kálmán is az udvariasság egy kitünő kifejezésével meghajolt — az ügy fontosságát elő nem adta — és a törvényszék helyéül annak jelenlegi épületét oda nem ajándékozta volna. Miután bármennyire erőltetnénk is emlékező tehetségünket, képtelenek volnánk ezen új világ minden kiváló és följegyezni való eseményeit és tényeit, miután azok száma legio, felsorolni, csak egyre, vasutunkra utalunk. Miután a fővonal nem felénk vezetett, soha sem kaptunk volna vasutat, ha azt Kalocsa és vidékének bibornok érsekünk a fejedelemsnéli kedveltsége és befolyása által, a mely az egész kormány fölött imponált, — ki nem eszközli. Ezen egyetlen ténye elég arra, hogy a város krónikájába arany betűkkel följegyeztessék. Ő eminentiája kastélyában van elhelyezve világ-hírű herbárium, mely az öt világrész növényzetével és annak irodalmával bővelkedik és amelyet az e tekintetben legjelesb tudósok sűrűn látogatnak. Ezenkívül gazdag gyűjteménye van itt a festészet, szobrászat, zenészet, kézi munka és általában a művészet minden ágának.

Valamint az igaznak elmondása nem megszólás, úgy a való s jótékony tényeknek — melyek egy város felvirágzását idézték elő — felsorolása nem hizelgés. Különben bibornokérsekünk dicső jelleme, főpapi és hazafiui működése oly magas színvonalán állanak már az országos elismerésnek, hogy mi azt szerény sorainkkal sem nem

emelhetjük, sem nem kisebbíthetjük. — De el kellett mindezeket mondanunk részint, hogy kronikaszzerűleg följegyezzük, részint hogy föntebbi előadásunkat a kalocsai érsekekre vonatkozólag igazoljuk.

Liszt Ferenc

háromszori látogatása Kalocsán.

Nem e város érdeme, hogy időnkint s pedig gyakran látogatják világhírű egyének, a tudomány, az irodalom, a politika és a művészet köréből, hanem a bibornok érseké, kihez mind az ily kitünőségek, mintegy M e k k á b a zarándokolnak, hogy lerójják áldozatukat a mai felvilágosult kor teljes szinmagaslatán álló főpap, tudós és hazafi iránt.

Tudjuk, ismerjük azon pályafutást, melyben Liszt Ferenc hazánkfiának a művészet terén része volt. Már a negyvenes években világhírű volt. Valamely fejedelmi udvarnál vagy más előkelő helyeken levő estélyekről elég volt a többek közt csak ennyit felhozni: „Liszt játszott.“ Idősb Dumas Sándor, Paulina című művében egy estélyt leírván, — a negyvenes évekből — így ír róla: „A bál fölfüggesztetett. Liszt zongorához ült. Webertől játszott egy darabot. Soha nem emelte oly magasra ez ügyes művész játéka csodáit, vagy talán sohasem voltam oly lelkiállapotban, hogy képes lettem volna tökéletesen megérteni ezen oly ábrándos és szenvedélyes compo-

sitiót. Ugy látszott először történt, hogy esdekelni, sóhajtozni, s megtörni hallottam a szenvedő lelkeket, kiknek sóhaját a „Bűvös vadász“ szerzője bájhangjaiba lehelte. Minden, mit a zene, az angyalok e nyelve, a remény, bú és fájdalom érzékéből bir, egyesülve látszott e darabban, melynek változatai a szerző ihlettsége szerint költve, mint magyarázó jegyzetek következnek egymásután. A művész csodálandó tehetsége volte, mely ezeket előidézé, vagy uj lelki állapotom? megmagyarázni nem tudom. A műértő kéz, mely a billentyűkön átsikamlott, oly mélyen véste az aknákat, hogy itt ismeretlen meneteket talált? vagy oly hatalmas rázkódtatást kapott szivem, hogy elzsibbadt idegeim arra fölélénkültek? Mindenesetre varázsserejű volt a hatás. A hangok a légben usztak, mint a gőz s bájhanggal árasztottak el. Nem sokára Liszt fölkel; hallám azok zaját, kik üdvözlésére hozzá todultak.“

Ime a külföld hangja a többek közt. Ehez hasonló hangulatra emeltek bennünket is az ő kivételes zeneelőadásai. V ö r ö s m a r t y koszorús költőnk egy lyrai költeményt irt hozzá 1841-ben, melyben mondja :

„Hirhedett zenésze a világnak ;
Bárhová juss, mindig hű rokon !
Van-e hangod a beteg hazának
A velőket rázó húrokon ?
Van-e hangod, sziv háborgatója,
Van-e hangod, bánat altatója ?

És ha hallod, zengő húrjaiddal
Mint riad föl e hon a dalon,

Melyet a nép millió ajakkal
Zeng utánad bátor hangokon,
Állj közénk és mondjuk: hála égnek
Még van lelke Árpád nemzetének.“

És midőn fővárosok, udvarok, világhírű színházak vetekednek rajta, hogy nagy művészhazánkiát egy-egy előadásra, ha máskint nem, legalább valami jótekonyság címén megnyerjék, a mi bibornok érsekünk három izben nyeri meg a nagy mestert, hogy mint jó barát e szerény városban, az érseki kastély vendégszerető falai közt néhány napra letelepedjék és e város művelt közönségét oly műölvezetben részesitse, melyet a legmagasb művészi körök méltán irigyeltek tőlünk.

Az érseki nagy teremben két izben gyönyörködtette a mester művészi játékával e város közönségét. Az idei husvétkor itt lévén, csak kisebb körben játszott: nagyszerűen, felejtethetlenül, mint mindig!

Az 1884. évi nagy csütörtökön vele együtt voltam jelen a kalocsai székesegyházban, midőn bibornok érsekünk az olajszentelés és a lábmosás szertartását tartotta. Ugyanezen alkalommal jelen volt ott Ferudin bey török konzul is. Ekkor mondott el az ősz mester egyet-mást azon szertartásokról, melyeket ugyanezen napon a római pápa Rómában végez, melyre a világ minden részéről zarándokolnak a bűnös halandók, hogy az általános bűnbocsánatban részesüljenek.

Liszt Ferenc első látogatása alkalmára, a már akkor feloszlott kalocsai dalárda is sorakozott és ebéd alatt néhány dalt énekelt. E figyelmet a mester nagyon szívesen fogadta. Ugyanekkor bemutatta neki ő eminentiája a dalárda régiebb elnökét, e sorok íróját, ki H a n g és az újabb elnökét, ki D o b o s vala, mely véletlen körülmény általános derűtséget okozott.

Munkácsy Mihály

Kalocsán.

A folyó évi szeptember hó közepén, egy vasárnap délelőtt érkezett világhírű művészhazánkfia körünkbe, kedves nejével együtt, mint a bibornokérsek vendége. A vasutiállomásnál ezerre menő közönség fogadta, honnét négyes fogat az érseki kastélyba szállította. Itt részint az ő, részint az akkor ép ittlevő dr. Matlekovics Sándor tiszteletére bibornok érsekünk hetven teritékű diszebédet adott. Ebéd előtt bemutatások, ebéd fölött fölköszöntések történtek.

Délután a művész és neje a várost és kiválóbb intézeteit tekintették meg. Majd, később Munkácsy nejét egy magyar pusztával akarván meglepni, az érseki kocsist utasította, hogy egy pusztára hajtasson. Az pedig a legközelebbi pusztára, a fő káptalan tulajdonát képező uszodi szigeti pusztára hajtott.

Itt azonban a szép francia nő fogalmat sem nyerhetett a sokat emlegetett, leírt és lefestett pusztákról, melyeken részint a szegény legények, részint a hirhedt zsványok hatalmaskodnak és a melyeket egy-egy kútágas, gólya, gém, birka- vagy

ökör-nyáj és legfőlebb egy pásztor-kunyhó jelképez: mert itt házcsoportot, rendszeres gazdászatot és urias ispánlakot talált, Salamon László barátunknál, melyben zongora, hangjegyek, könyvek és hírlapok valának, mely lakásban magát egész *comme il faut* érezhette, hol még a kávé sem hiányzott.

Nem ide, hanem legalább is Tetétlenre vagy Halas tájékára kellett volna mennie, hogy a leirt és lefestett pusztákhoz hasonlót találjon. Különben nemsokára ezek is elvesztik régi jellegüket. A gőzmozdony mindkettőt átszeli, és hirdeti a legujabb kór óriási haladását.

Ezután a művészt a kalocsai dalárda vacsora közben a kastélyban szerenáddal tisztelte meg, melyet látható örömmel fogadott. Bizony, bizony e várostól kevés telik, de talán hazai és világ-hírű művészünk iránt több is tellett volna.

Nem hivatásunk, hogy Munkácsy Mihály műveit itt elősoroljuk, még kevésbbé, hogy azok dicséretébe s magasztalásba bocsátkozzunk, ezt már megtette az egész journalisztika, azonban meg kell itt emlitenünk, hogy bibornok-érsekünk arcképét is — ki e miatt hosszabb időig tartózkodott Párisban — ő készítette el.

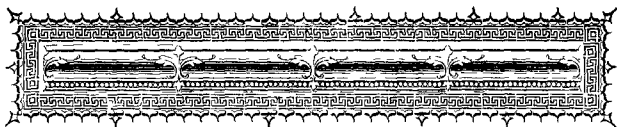
E műről, mely jelenleg a budapesti műcsarnokban látható, egyik kiváló budapesti politikai napilapunk így ír:

Haynald bibornok Munkácsy által festett arcképe, mint említettük már meg-

érkezett Párisból és látható a műcsarnok őszi kiállításán. A kép, mely október 31-ig a brüsszeli nemzetközi tárlaton szerepelt, maig a műcsarnok, utcai középtermében külön állványon volt elhelyezve; az este azonban a falra akasztották, kissé magasabbra, hogy a kép világos és meleg színei ne legyenek annyira exponáltak. Munkácsytól a főváros közönsége még nem látott arcképet s a festmény folyton a legnagyobb érdeklődés tárgya. Ma és tegnap folyton valóságos tolongás volt körülé. Dr. Haynald Lajos bibornokot teljes kardinálishi díszében ábrázolja az életnagyságú térdkép. A főpap ül, vállát a bíbor cappa borítja, mely alól hófehér redőkben omlik alá a csipkés superpelliceum. A jobbkar márvány párkányon nyugszik s ezen van oldalt a háromcikkelyű bíbor barett. Haynald érsek tipikus, szép feje az ő örökös szeretetreméltó, szellemes mosolyával tekint ránk, csodálatos elevenen. Gondolkodó homlokára az elmaradhatatlan három ezüstös fűrt borul a kis bíbor sipka alól; a bámulatos virtuózssággal festett pápaszem mögül pedig kiragyog az észtől sugárzó tekintet, fiatal élénkségében. Festőnek hálásabb papi fő ritkán akad, mint a kalocsai bíboros érseké; ha dr. Haynald nem emelkedett volna egyházfejedelmi trónra, hanem maradt volna egyszerű falusi plébános: bizonynyal akkor is tanulmányfőt készít róla minden művész, a ki megismeri, mert érdekesebb modellre alig tehet szert egyhamar. Munkácsy művészete egész nagy-

ságával oldotta meg feladatát, s a mi képén egyik legkiválóbb tulajdonság: az állandó, változatlan típust adta vissza bámulatraméltón. Szinte azt lehet mondani a műről, hogy a Haynald fiatalkori arcképe, a mely azonban a mai arenak is hű mása és az lesz sok esztendő múlva az akkorinak is, ha betellett, a mit annyian kívánunk: ad multos annos! Ha e kép szobor volna, azt mondanók róla, hogy a művész belülről kifelé mintázta: először a koponya karakterisztikus jellegét alkotta meg s aztán arra rakta rá az izomzatot. Virtuózan bánt el Munkácsy a bibor vörösével is, a mely eddig minden kardinálsi diszt ugyszólván lehetetlenné tett a vásznon. Makart egy régibb festményén (V. Sixtus pápává proklamáltatása) a bibornokok csoportját valóságos fött rák-sereggé tette az ő színekben tobzódó ecsetjével. És ennek a pironkodó héjjas állatnak a pirosa rikitott eddig minden biboros képen: mert a bibor az állandó szín, nuancea alig van s a kardinálsi disz purpureumját meghamisítani nem szabad. Munkácsy olyan bibort festett, a mely csöppet sem rikitó és mégis igazi. Most hogy a kép kissé magasabban és távolabb lesz a szemtől, még kevesebbnek fog látszani a sok biborpiros. A közönség osztatlan tetszéssel nézi a kitűnő művet. Tegnap — november 17-én — 1054 látogatója volt a tárlatnak.

Sok ily művészt kívánunk hazánknak és sok ily látogatót városunknak! De sok oly Mecenást is, milyekkel ő birt és bir mai nap is!

N. N. 1815. ad multos annos.

Kidőn 1861 évi januárius elején, mint a kivételesen visszaállított alkotmányosság tisztviselőinek megválasztott esküdtje, Kunszt József érseknél akarván tisztelkedni, az előszobában váraкоztam. Ugyanott várt kihallgatásra egy, akkor még előttem ismeretlen, közepkoru kanonok, ki 1859-ben lett kanonokká, mely időben és után, egész megválasztatásomig távol voltam, innét származott hogy nem ismertem. — Az előszobában ő kezdett velem társalogni és pedig az akkor szervezett megye közügyeiről, tisztviselőiről stb. Már az első szavaknál láttam, hogy egy kiválóan művelt, tudományos és a közügyekben jártas és tapasztalt egyénnel van dolgom. Azonban a társalgást félbeszakítá a huszár, ő nagyságát jelentvén be az érseknek; majd midőn kijött engemet. — Távozásomkor megtudván, kihez vala szerencsém, mire első kötelességül ismertem, úgy amint az érsektől kijöttem, magyar ruhában s kardosan, nála is tisztelkedni. — Vajjon miért nevezzük N. N.-nek? — Mert e néven is mindenki által ismeretes, és mert elve a jótékonyságot egyedül a jótékonyság szempontjából gyakorolni,

hogy ne tudja a bal kéz amit tesz a jobb kéz. E néven szerepel minden iven, melynek célja valamely jótékony ügyre adományokat gyűjteni. — Az ő barátságos termeiben tartatott a nőegylet alakuló gyűlése; ugyanott tartatnak annak évi közgyűlései; az ő szellemi vezetésének, fáradhatlan buzgalmának köszönhető, hogy az egylet ma is fenntáll: mert anélkül már régen feloszlott volna a közönység éjjelében. Ugyancsak az ő termeiben vala első megbeszélés tárgya az első kalocsai takarékpénztár; a közép dunai védgáttársulat; inséges időben az inségelleni segélyegylet stb. Mert N. N. a főkáptalani s papi teendőin kívül a közügyek iránt mindig kíváloan érdeklődik. A városnak több izbeni választott képviselője s mint ilyen a városi képviselői gyűlésekben többnyire részt vett és pedig nem mint hallgató, hanem mint mindenhez avatottan és tárgyilagosan hozzászóló. Épen valami közgazdasági ügy fölött volt tanácskozás teremében és én tulajdon íróasztalán és tollával irtam le a következő sürgönyt:

„Ő cs. kir. apostoli Felségének Bécsben. — Néhány nap óta rögtönbiróság előtt állok Kalocsán. Én fődöztem föl minden büntársat, kik azonban be nem fogattak és így nekem kell áldozatul esnem. Holnapra tüzetik ki a kivégeztetés. Kérem fölségedet, rendelje el, hogy a törvény ren-

des utján ítéltessem el. Nő és gyermekem van, mentse meg életemet. Nem valami gyilkosság miatt fogattam el, hanem csekélyebb rablásért. Esedezem távirati feleletért. H. Mihály.

Talán az előadott körülménynek hogy nála, saját tollával irtam, melylyel ő oly sok szép és életrevaló eszmét irt le, köszönhető, hogy e sürgöny eredménye királyi kegyelem lett.

Számos élő és klasszikus nyelven beszél és ír. Bejárta Europa nagy részét és utazásairól érdekesen beszél, de csak alkalmilag. Irodalmi munkássága véghetetlen nagy és sokoldalú. Azért jelenleg is már a kora reggel és a késő est is íróasztalánál találja. Megemlítjük a művekből a szerb nyelven irt, több ezer forintba került Szentek életét. A közelebb megjelent, szintén szerb nyelven irt Imakönyvet. Végre „Kaloča város a fenyképeit,” melyben a város múltjáról és férfairól sok érdekes dolog van följegyezve.

Háza nyílt, vendégszerető. Miről ő úgy beszél, hogy az nem érdem, hanem kötelesség. Egy estélye alkalmával, midőn Csernyus Imre barátunk felköszöntésében vendégszeretetét főlemlíté, a főpap válaszában kifejtette, hogy ő már idős ember, azért annak gyakorlását ajánlja fiatalabb társainak is, mint például, — mondá, Majorossy ömértóságának.

Gyakran művészi zeneestélyre hívja össze tisztelőit, mely alkalmakkor kedélyesen és fesztelenül lehet gyönyörködni a válogatott műdarabokban, melyeknek fő vezetője Mihályi Ignác kitűnő zongorajátszó és zenedarab szerző, ki ma már negyvenharmadik művét adta sajtó alá és kinek „A Balaton háborgása” című műve már számos kiadást ért és e testvérhazában átalában kedvelt és ismert. Csak mi, e város lakói nem akarjuk figyelembe venni: mert hát nem o profeta . . . . Ő Méltósága egy alkalommal maga megemlékezvén erről, mondá: „Ime a mi Náci barátunk, mint művész hivatva volna, hogy művészetét világszerte ismertesse, azonban: mert szegény, a kenyér kereset kötve tartja!”

Mintegy tíz év előtt a Kaszinóban egy gyakorlati és kiváló indítványt tett, mely szerint a tagok különféle osztályokba soroztattak a társadalom különféle ügyeinek megbeszélése és előmozdítása végett. Ezen indítvány elfogadtatott, életbe is lépett. Azonban később többeknek indokolatlan közönye miatt elaludt.

Ma már a közügyekben kevésbbé vesz részt, valószínűleg az e pályán több oldalról tapasztalt hálátlanság miatt: mert nálunk az érdemet csak akkor méltatják, mikor már valaki nehéz és fáradságos pályáját befejezte és elnyugodott az Urban. Azonban mindenki megtalálja jutalmát az égbelen!

Ne fujd, a mi nem éget.

Tanulságos történet.

Motto : Más kárán tanul az okos.

A hosszú alkotmányellenes állapot megszűnte után, a hatvanas évek végén, ismét megjöttek az alkotmányosság tényezői: a megyék, a megyei és országgyűlések, a megyei és országgyűlési képviselők választása. A választásokkal együtt, mint azok konzekvenciája, beállott a mások meggyőződése iránt való türelmetlenség is és ezzel kapcsolatosan a baráti és családi kötelékek lazulása s végre a társadalmi összhang és a jó egyetértés fölbomlása.

Pedig vajmi kevés ok volt arra, hogy jó barát és rokon egymással meghasonlásba jöjjön — tisztujítás és képviselőválasztás, vagyis az alkotmányos jogok gyakorlása miatt!

E visszás társadalmi állapot kezdete előtt egy közép terjedelmű, hogy úgy mondjam, akkor még jámbor jellegű városkában egy magán s meglehetősen szűkkörű társaságba jártam, a melynek tagjai délutánonként hol egyiknél, hol a másiknál szokván összejönni, méltán feketekávé-társaságnak lett volna nevezhető. Azonban másként nevezték.

A társaság célja pár szóval fejezhető ki: kedélyes időöltés, barátságos társalgás, a közjó s azzal a magán érdekeknek is előmozdítása. No, hisz az természetes, lévén a közjával a magán érdek is előmozdítva, egyesekre nézve kisebb-nagyobb mértékben, mikint ez példákkal is igazolható volna, ha — a példák gyűlöletesek nem volnának.

A társaság tagjai egymástól lényegesen különböző koruak és foglalkozásuak voltak. A mi társadalmi és politikai elveiket illeti, ezekről most hiába szólnánk vagy ítélnék, mivel hogy ezen a földön minden mulandó és változandó, egyedül a változatosság allandó, folytonos és végtelen.

Én némileg kivételes helyzetben voltam az öt-hat tagu társaságban, a mennyiben, egyéb foglalatosságaim között, egy hetilap szerkesztője is voltam, bár méltán, mártyrjának is mondhattak volna. A ki ismeri a magyarországi vidéki hírlapszerkesztők pályáját a munkatársakkal, előfietőkkel, hatóságokkal és holmi tekintélyttartó apró nagyságokkal való küzdelmeit, az bizonyára nem tartja azt rózsásnak, vagy ha igen, hát a rózsákhoz odaérti a töviseket, és ebben igaza van.

Városi és vidéki érdekű ügyeinkben, ugyszintén politikai törekvéseinkben mindig akadályba ütköztünk, a mit folyton egy a világtól visszavonult és időnkint ismét szerepelni akaró dúsgazdag, de fősvény és végtelen önző agglegény, Poe Edgar szerint vén vad, gördített élénk. E

fölött többször a legbehatóbban s a legnagyobb ingerültséggel — a mi hiba volt — tanácskoztunk, mely alkalmakkor csaknem mindnyájan egyetértettünk abban, hogy egy ilyen, a közjónak és haladásnak útjában álló egyént a közpályáról le kell szorítani, erkölcsileg lesújtani s érdeme szerint a szerepléstől megfosztani, vagyis népszerűségét, a melylyel a tömegre károsan hatott, lerontani.

Ily értelemben határoztunk, s a kivitel rám, mint szerkesztőre, bízott. Én a közmegállapodás szerinti cikket elkészítvén, a következő napon klubunkban fölolvastam. — Némi ellenvetés után — egy részről — az egész cikk teljes szövege és tartalma szerint elfogadtatott, minden legkisebb módosítás nélkül.

Ez egy csütörtöki napon történt. S rákövetkező vasárnap a kérdéses cikk, mely a képviselőjelölt, a „vén vad“-at, népszerűségének nem érdemelt polcáról lerántotta, a hetilapban megjelent. — Nosza lőn a kis városban sugás-bugás, gyanúsítás, fenyegetődzés, sőt fogaknak csikorgatása is.

A cikk megjelenési napjának estélyén klubunkban már párbajról beszéltek. Mert jegyezzék meg olvasóim, ha ugyan maguk is nem tapasztalták volna, hogy a párbajkihívásokba az illetőket többnyire mások ugrasztják be, mások, a kik maguk párbajt soha nem vívtak. — Így van ez csaknem mindig, kevés kivétellel.

A következő napon csakugyan megjelent nálam a képviselőjelölt két tanuja s a következő kérdéseket

intézték hozzám: Magamra vállalom-e a felelőséget a lapomban megjelent cikkért, s ha igen, kész vagyok-e a sértettnek elégtételt adni?

Természetesen mindkét kérdésre igennel feleltem. Vagyis el kellett vállalnom az elégtételadást ágyutól a bicskáig, ha ugyan ezek is a lovagiasság fegyverei lettek volna.

Most belátom hibámat; mert sajtóügyben fölhozott tények fölött a sajtóban kell itélni, elégtételadásra pedig sajtóbíróság van hivatva, mely rágalmazás esetében — itt ugyan szó sem volt arról — elég szigorúan sujtja a rágalmazót. Ismétlem, hogy a jelen esetben rágalmazásról szó sem volt: mert a közlött hirlapi cikk, mely a képviselőjelöltet egész politikai jellemében előtüntette, a teljes valóságot tartalmazta.

Egy lapszerkesztő — véleményem szerint; ki a párbajt óriási bolondságnak tartom, — ha függetlenségét főnn akarja tartani, leghelyesebben tesz, ha a felelőssége mellett megjelenő minden cikkért és mindenki sérelme irányában, kivétel nélkül, a sajtóbíróságra utal.

Ekint nyilatkozik Mezei Ernő hirlapíró és országgyűlési képvis. jeles értekezésében, mondván: „Ha én mint hirlapíró nem teljesithettem azt a hivatást, hogy ostorozzam a visszaélést, megtámadjam a lelkiismeretlenséget és örködjem a közérdek fölött; ha arra vagyok kötelezve, hogy a becsületnek cenzurájában ejtsem ki az igazság fegyverét, de kezembe vegyem a lö- és vivőfegyvert:

akkor engedjük át a tért a revolver-journalisztikának. Akkor a journalisztikának más föladata nincs, csak hogy a haszonlesést szolgálja! Milyen idők, milyen emberek! Nem áldozzák föl magukat a nagy célért, a mely millióknak ünnepélyes megbízatása, de kötelezve vannak, fölláldozni magukat az ostobaságnak és szeszélynek, a pusztá tréfának és kegyetlen véletlennek. És ez ellen nem volna semmi óvszer? Kell lenni! A nagy Mirabeau, mint a forradalom vezére, százával kapta a kihívásokat. De ő fenséges nyugodtsággal csak azt felelte: „Uram, én nagy dolgokkal vagyok elfoglalva és időm igen drága; de fölirtam az ön nevét is sorozatomba, csak figyelmeztetem, hogy ez hosszú és én senkinek sem adok elsőséget“. — Így felelt Mirabeau, ember nagy erényekkel és nagy bűnökkel, de mindenben egész ember! „Nem kellene nekünk a gyávák és a komédiások még ugy sem“.

De folytassuk az én párbajom történetét. A kihívás megtörténvén, nekem is két segédet kellett megneveznem. Mielőtt azonban a tény előadásában tovább mennék, engedjen meg az olvasó egy kis elmélkedést.

A képviselőjelölt, kit az i g a z m o n d á s annyira megsértett, hogy azért — a közmondás értelmében — fejemet akarta betörni, egy egyedülálló, milliomos aggregény, következőleg a szó szoros értelmében független volt, mindennemű erkölcsi vagy anyagi kötelezettségtől ment. Ily egyén ellenében álltam én 36 évvel, fiatal nővel

és három gyermekkel, a kik közül a legidősb hat éves, a legfiatalabb kilenc hónapos volt. Egyedüli vagyonom volt szellemi képzettségem, a melynek kamatját a munka adja. Tehát míg ellenfelem senkinek és semmivel sem tartozott, nekem erkölcsi kötelességem volt egy családot fönntartani, vagyis: élni és dolgozni. Ennek a kötelességnek megfelelttem, még életemet is biztosítottam egy hazai intézetnél. (Fájdalom, azóta ez a hazai intézet is, mint sok más magyar vállalat, megbukott. Ez azonban persze nem tartozik ide, hanem valamely politikai lap közgazdasági rovatába.)

De a föntebbieken kívül voltak más kötelességeim is jóakaróim, barátaim irányában. Hasonló helyzetben, hogy valaki életével sem rendelkezhetik szabadon, nemcsak én voltam már e világon, hanem sok más is. Ily szempontból kérem majd a következőket megítélni.

Karácsonyest volt, midőn családom körébe léptem. Nőm és gyermekeim együtt voltak, élvezve a keresztény ünnep ártatlan örömeit. A karácsonyfa gyertyái csillogtak és megvilágíták az örömtől ragyogó gyermekarcokat.

Ez idylli jelenetre szívem elszorult, midőn a következő napra és annak lehető balkövetkezményeire gondoltam. Átvettem a nekem jutott himzett papucsot. Vajjon meddig fogom viselni? Vajjon lesz-e nekem még egy ily karácsony estém és nektek, szegény, most oly boldog gyermekeim oly

örömetétek, mint a mai? . . . Nehéz volt nyomott hangulatomat eltitkolnom, még nehezebb az örömet erőltetnem. De mégis sikerült.

A karácsonyfa gyertyái kialudtak, mindenki mélyen aludt, csak én voltam ébren; egész éjjel elmélkedtem azon kérdés fölött: szabad-e nekem oly lépést tennem, a mely családomat a végső nyomornak teheti ki? vagy föltételt kössek ki, a mely szeretteimet az ellen biztosítsa?

Semmi föltétel! ez volt reggelig határozatom; mert a világ nem hinné, hogy az a család javára, nem pedig a gyávaság eltakarására szolgál; eh! hisz a világ, a társadalom oly könnyen ítél és elítél!

Azonban a világon a legrendületlenebbnek látszó elhatározás is meginog sokszor a legegyszerűbb ok miatt.

Midőn reggel családom köréből távozni akartam, kisebb leányom a fürösztő-tekőben ült. Ránéztem s végtelen kedves mosolyával találkozám. — A mit én abban a pillanatban éreztem, soha sem fogom elfelejteni; még e sorok írásakor is — 12. év után — alig tudok köny nélkül rágondolni.

Lehetetlen, hogy e kedves, igéző mosoly előidézésére Isten angyalát nem küldötte, hogy közvetítő legyen családom boldogsága vagy boldogtalansága fölött hozandó határozatomban.

— Nem! — gondolám — nem teszek ki benneteket a nyomornak! Mondjon a világ, a mit akar!

Hiszen ahhoz is elég bátorság kell, hogy valaki a közvéleménynyel dacoljon s elviselje, midőn gyávasággal gyanúsítják!

Midőn klubunkba értem, már egészen természetesnek tartottam utóbbi elhatározásomat, s minden himezés-hámozás nélkül mondtam:

— Uraim, intézzék el ezt az ügyet belátásuk szerint; én mindent elfogadok, azonban egy föltétel kikötése mellett. Önök ismerik körülményeimet, tudják, hogy munkám keresményéből élek és tartom fenn családomat. Vannak egyéb kötelezettségeim is. Én évek előtt családom javára egy hazai intézetnél ötezer forintot biztosítottam; ez az összeg elvesz, ha a párbajban elesem. Tekintve tehát, hogy ellenfelem milliomos, kikötöm, hogy a fönnebbi összeget az önök kezébe tegye le családom számára. Egyebekre nézve huzzunk s a ki a rövidebbet huzza, ám lőjje magát agyon — becsületből, mikint a társadalom követeli. Én részemről e kötelezettségtől ellenfelemet, ha őt éri a balsors, feloldom.

És ki hinné, az egész klub helyeselte e határozatomat, annyira, hogy ezután a társalgás többi része egészen derülten folyt. Közolgokról s politikáról beszélgetve töltöttük el ezután az időt, épen úgy, mint egyébkor, midőn még ez az ügy szóban sem volt.

De miért is ne? A fődolog biztosítva volt: a család anyagilag való biztosítása. A

családatya élete? — Ez már nem vethető a latba, nehogy a világ gyávaságot lásson abban, a mi csak szeretet és ragaszkodás az élőkhez, a szerető nőkhöz és gyermekekhez.

Valóban furcsa a társadalom fogalma a becsületről és elégtételről, midőn azt hiszi, hogy a becsület helyre van állítva, ha a sértő és a sértett megegyeznek abban, hogy az egyik, vagy a másik az élők sorából kitöröltessék

Vagy igaz volt a sajtóban közzétett állítás, vagy nem.

Az első esetben az nem volt sértés, a másik esetben annak ellenkezője lett volna kitüntető. Itt az első eset állt,

Azonban százan meg százan gondoltak, beszéltek avagy irtak így és mégis ellenkezőleg tettek; mert, uraim és asszonyaim, a világ mindig egy és ugyanaz volt; az emberek mindig emberek voltak s az utolsó bolond még nem halt meg, ellenkezőleg, nem nagy jósló tehetség kell hozzá, ha azt mondjuk, hogy még sokáig fog élni.

Néhány napi parlamentirozás után, mely a segédek közt folyt, ellenfelem kimondta: hogy ő oly párbajban nem vehet részt, a melyet pénzért kell megvennie.

És mit gondol az olvasó, mikép ítélte a közönség? Ugy-e, mint a családját szerető és annak jövőjéről aggódo családatya, vagy mint a családnélküli, de milliomos agglegény?

Hogyan is ítéltetett volna máskint, mint a milliomos? Hiszen a millió ellenében a családi szeretetnek latbavetése vajmi hitványság és hiába-valóság; az utóbbi szerényen és kis körben diszlik, míg a milliós messze szétagazik és milliókat elvakít, a kik vigan táncolnak az aranyborju körül.

Azóta tizenkét év mult el. A társadalom most is a régi, ugyszintén a becsület s az elégtételadás fogalma, valamint az én gondolkozásom is, annyira, hogy hasonló helyzetben ugyan-ugy tennék ma, mint 12. év előtt.

Sokat, nagyon sokat irtak már a párbajról: törvényhozók, hirlapírók, profeszszorok. Mind elítélték a társadalom e különös, törvénytelen és a nevetségesség büntetése alatt kötelező intézményét, és mégis főnáll az, mikint Mezei Ernő már hivatkozott értekezésében mondja: „Távol az államnak mindenkire érvényes elveitől, távol az összeségnek minden emberrel közös javaitól, merülnek föl két ember között kérdések, melyekről úgy érzik, hogy rájuk kettejükre nézve élet és halál kérdései. Legyenek csak bármily közönyösek minden más emberre nézve, ők ketten ezekért végleges összeütközésbe jutottak s az egész földgömb hátán az emberek milliói között nem férhetnek meg többé együtt.“

Majd tovább a társadalom mai párbajait a legörültebb intézménynek nevezni.

Ugyanezen témáról Kossuth Lajos nagy hazánkfia a többek közt írja: „Nem érti azt, hogy

A régi céhekről

és céhszokásokról.

Szegény jó céhek ! — Századokig hivatva voltak Magyarországon a tisztességes ipart, vagy mint régebben nevezték a mesterséget őtalmazni, fentartani és a kontárság ellen biztosítani. És ma, midőn a tudományos intézmények, az ügyvédség, orvosi és műegyetemi gyakorlat lehetőleg korlátozva van, hogy avatatlanok, tanulatlanok ne űzhessék, a ti jóra alakult társulatotok feloszlattatott, működéstek beszünttetett és mindenkinek megengedettett akár tanult, akár nem tanult légyen csizmát varni, nadrágot szabni satb. habár csak annyit ért is hozzá, mint hajdu a harangöntéshez. Még emlékszem, midőn 1861-ben, mint megyei esküdt, a szolgabíró távollétében néhány céggyűlésen, mint megyei biztos jelen voltam, de szóval sem mondhatom, hogy azokon higgadt és szakavatott tanácskozást nem tapasztaltam volna. Ellenben kellő óvatosságot arra nézve, hogy csak az nyerjen valamely mesterség gyakorolhatására szabadságot, — szándékosan kerülöm e kifejezést engedélyt, mely gyűlöletes — ki inasi, legényi s vándorlási éveit kitöl-

tötte, végre ki a céh szabályai szerint a remek-et bemutatta. A céhbiztosi tallerről sem feledkeztem meg, melyet ilyenkor a céhmester ur papirosba borítva kezembe nyomott. — Mondhatom, őszintén sajnálkoztam, midőn az ipartörvény a százados intézménynek véget vetett és a szegény mesterembert kellő óltalom nélkül kiszolgáltatta az üzérkedőknek, kiknek kezéből sokan egyenesen az uzorások kezébe kerültek.

„A szabad verseny, — mondta közelebb Mayer Béla apát-kanonok, az iparosokhoz intézett remek beszédében, — lehetővé tette, hogy a becsületes és képzett iparosok sorába oly elemek tolakodtak, melyek kontárkodásaikkal az ipar anyagi érdekeit veszélyeztetik, kétes jellemökkel az iparosság hitelét megingatják és jó hírnevét beszennyezik.“

Igen iparos uraim, ezen állapotot idézte elő a régi céhek hirtelen eltörlése és az ipartörvényeknek átmenet és kellő korlátok nélkül való behozatala.

A tárgyhoz, a céhszokásokhoz térve, a többek közt így ír Findura Imre:

„Hogy a céhek vallásos testületűek is voltak, elő bizonyítéka a kassai csizmadiacéh szabályzatának bekezdése: „Az Nemes és Beöcsiöletös kassai Tanács urainktól Menihart Rainer Biró urunk bíróságának idejében. Laus Deo semper. Anno 1598. die 4. Aprill. Sok könyörgésünknek utana — —“

Komáromban 1686-ban a szabók közül a legifjabb mesternek egy font viasz büntetése alatt a templomban a gyertyákat az oltárra kirakni ünnepeken s az egész ádventi négy héten át.

Míg a XVIII. század elején Verőcén Horvátországban nem volt szabad szent Mihály napján tul más vallásu gombkötőnek munkát adni, míg a katolikus vallásra át nem tért, addig Cegléden a szücsök 1727-ben elvégezték, hogy „Senk i ezen céhben, a ki csak nem Kálvinista ember, be ne vétessék“.

Annak, a ki valamely céhbe illett, meg kellett igérnie, hogy egy év leforgása alatt megházasodik. Nőtlen iparost sehol sem tűrtek; — mert ezt az erkölcstelenség kutfejének tekintették — midőn tisztességes keresetet tudott volt felmutatni. Némely városban, ha az ifju mester nem tudott magának nőt választani, céhmester, atyámester s még más két céhbeli tag jelöltek ki számára három nőszemélyt, kiknek neveit tudatták a házasulandóval s ha vasárnap délelőtt tizenkét óráig nem határozott, az illető nőket sűrűn lefátyolozva, oly bő öltönyben, mely termetöket egészen kétségessé tette, a fiatal mester elé vezették s bizonyos szertartás között szabadságot adtak neki leendő neje fátyolát félrelebbenteni.

Számos céhszokás az ajándékozásokra, lakmározásokra vala fektetve. A farsangi időszak az iparosok életében kiváló szerepet játszott, midőn a céh előljáróit bizonyos ünnepélyességek között

megválasztották s az ifjuság táncvigalmaít rendezte.

A lakozások alkalmával a céhmester közönségesen a táncterem egy szöglötében prezidiált a finom ételekkel, fánkkal és különféle borokkal bőven megrakott asztalnál, míg a fiatalság szokás szerint három éjen át szakadatlanul nemcsak a mesterek nejeit és leányait mulattatta, hanem az idősebb mesterek mértékletességére is felügyelt. Azokat, a kik más iparos osztályhoz tartoztak, bizonyos csekély bemeneti díjért szintén szívesen láttak a lakozásban és „Zuspringer“-eknek neveztettek.

A céhek lakozása Kalocsán. Midőn egyik-másik céh pénzes ládjában fölszaporodott a tallérok, vagy huszasok sokasága, a céhgyűlés elhatározta, hogy lakozást tartand. Állott vala ez abból, hogy a céhmester udvarán, vagy más alkalmasabb helyen nagyterjedelmű, néhány száz személy befogadására alkalmas sátor emeltetett. A lakozásra minden céhbeli tag családotól meghívatott; a mesterlegényeknek pedig a belépésért bizonyos csekély összeget kellett fizetniök. A mulatság már reggel elkezdődött, azonban csak a szent misének ájtatosan való meghallgatása után. Az egész céhbeli közönség zeneszó és tele csutorák emelgetése mellett bejárta a város főbb utcáit, ezután ebédhez ült és ebéd után, a következő éjjel, másnap és második éjjel mulatott, folyton-folyvást, vagyis két nap,

két éjjel. Harmadik nap volt az ugynevezett t y u k-verő, mely abból állott, hogy a legények élelmesbjei a városban különféle élelmiszereket requiráltak, melyek a harmadik délben, nagymennyiségű turós csusza mellett felhordattak és elfogyasztattak a szintén requirált borokkal együtt. — Ezen ebéddel, mely szintén eltartott estig, be vala fejezve a l a k o z á s. Hogy ilyenkor a sátor körül, belől és kívül nagy számú volt a néző és hallgató közönség, számos gyermekkel, ez bizonyos. A lakozások nagysága és fényes sikerére nézve egyik céh a másikkal versenyzett, mind a mellett egyik sem tette tönkre magát: mert a mit akkor ötven váltó forinttal ki lehetett vinni, arra ma már ötszáz forint sem volna elég. A régi jókedv pedig ma már épen elő nem állitható s meg nem fizethető.

Főnnt hivatkozott szerző után följegyezzük még: Érdekes, amit a debreceni lakatgyártó céhnek 1607-ben szent András hava utolsó napján kelt privilégiuma előir: A lakatgyártó mű pedig három rendben áll: Pléh műben, erős műben és tisztított műben . . . Mikor pedig a mesterremeket bemutatja, ugyanazon nap főzessen a céhmester házánál két tál ételt, egyik káposztás hús, a másik tál tikhus, melyet tisztességesen főzessen meg, ezenkívül egy pecsenyével és egy csutora borral, dióval, pereccel és gyümölcs-ételekkel tartozzék, e mellett pediglen Debrecenben adózzék

a céh részére 12 forintot, a melynek felét tartozik a mesterremek mellett beadni, t. i. 6 forintot és a két céhmesternek 2 pár színes keztyűvel tartozik; ugyancsak az ő 6 forintjáért könyörögjön a mesternek és vezessen kezet és egy ideig elvárják a kezesség alatt.

A lévai borbélyok 1700-ban remekben hat féle sebtapaszt készítettek. Ezen tapasz főzésére 14 napi határidőt engedélyeztek s valahányszor a remeklő annak keveréséhez a szükséges nedveket belevegyíteni akarta, köteles volt az egész céhet összehívni s annak valamennyi tagját kétszer tiszteletes ebéddel megvendégelni, és pedig úgy, hogy ha azzal a mesterek nem volnának megelégedve, a vendégeskedéssel felhagyhatnak ugyan, de a céhbe álló 12 frtot fizetett, traktált és újra fizetett.

Legjobb gyomrúak a esizmadiák lehettek Ó-Turán, akiknek 1716-ban kelt privilegiumokban foglaltatik, hogy aki céhbe akart állani, 20 frtot fizetett és 20 tálból álló rendes ebédet tartozott főzetni. Mind a 20 tál ételt körülményesen le is irták. Ha a felvétel böjtnapon történt, akkor ismét más 20 tál étel leírását szabta neki elé: hal helyett engedelmet adtak rá, hogy az ifjú mester pulykapecsenyével is kedveskedhetett.

A kalocsai szabócéhbe állás, illetőleg remekelésre nézve szabály vala, hogy míg az asztalon kellő mennyiségű szilvórium, kenyér és szalonna nincsen,

addig a szabásra kész olló posztót ne érintsen.

Az eperjesi gombkötő céh ládájának ünnepélyes átvitele alkalmával 1665. február 2-án a menet a négy évszakot ábrázolta, elől egy vaspáncélos német, dárdával, sisakkal, aztán a trombitások lépdeltek, majd, a kik a dobot verték, ismét két kardos legény, kezökben buzogánnyal, végül egy a grófot személyesítve. A tavaszt egy zöld, a nyarat sárga, az őszt vörös, végtére a telet szederjes zászlócskával ellátott inaska képviselte; magát az évszakot pedig egy menyecske, ki ruházatával a csoportba épen bele illett s a mesterség címerét két inas, angyalnak felöltöztetve, a hátukra kötött szárnyakkal stb.

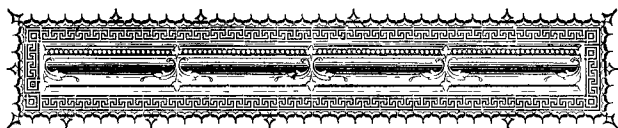
A szűcsök a céh ládáját álarcos-menet kíséretében hordozták meg. Legelől ment a banda, aztán egy cifra hoppmester majd egy lovag diszmagyarban, ki jobbájában kivont kardot villogtatott, Magát a lovat egy felborított teknőből gyártották, melynek kellős közepét kilyukasztották s a lovag úgy bujt rajta keresztül, s a teknőt a maga csipejéhez kötözte; a tréfás alakot elől egy lófej, hátul a fark, oldalt két kitömött nadrágos és csizmás lábak egészítették ki, s annak így kellett a bámuló közönség mulattatására ide-oda toporzékolni. A lovag után a céh ládája következett, melyet török vagy szerezsen öltözetbe bujtatott négy iparos őrzött kivont karddal, melyek mindegyikére 1—1 citrom volt felszurva.

A régi megszűnt céhek kiváltságlevelei és ritkaságai az 1872. évi VIII. t. c. rendeletei folytán a magyar nemzeti muzeumban helyeztetek el.

A céhek helyett ipartársulatok alakultak. Az első kalocsai ipartársulat alapszabályait e sorok írója vala szerencsés elkészíthetni és a miniszterium által jóváhagyatni, mint ipartársulati titkár. Bár maga idejében, mint ifjúkori asztalos-diletans, a céhbe mesterré is fölvétetthetett volna.

Végül azon óhajtasomat és többekét fejezem ki, hogy a régi jó céhek a mostani viszonyokhoz alakítva újra fölállittassanak és hogy e céhek által szolgáltatassanak ki az iparendedélyek, de csak azoknak, kik bizonyos számú tanulási évet kimutatnak és teljes képességüket igazolják, semmi esetben sem olyanoknak, kik a mestérséget soha nem tanulván, csak segédek által akarják azt gyakorolni és azok véres veritéke után a hasznot zsebre rakni.

Klobusitzky Péter

érsekről.

Vajjon boldogult Klobusitzky Péter volt kalocsai érsek ő nagyméltóságáról ki ne emlékeznék? — E sorok írója nem egyszer látta, midőn Kalocsa városa főutcáját, ugy a mellék utcákat is magas kocsijával bejárta, jobbra-balra pénzt szórva, boldognak és boldogtalannak. (Hiszen azon időben nem is volt boldogtalan ember! . . .) Hétköznaponként eljárt a székesegyházba és a nép között leült egy közönséges padra. A növendék papságnak a ma is létező kalocsai papnöveldei kertben évenként nem egyszer mulatságot adott, a midőn a tekepályán a jó-dobókat aranyokkal jutalmazta. Történt azonban, hogy egy ily alkalommal épen egyik kedvenc huszárja állította föl a babákat és a golyó arcon találta. Ezen eset óta többé nem nézhette a tekepályázást. A huszárt azonban annyi arannyal jutalmazta, hogy annak a kugli-bakák állítására továbbá is fájta a foga.

Az ingyenes haszonbérlet. A 40-es évek elején a kalocsai érseki uradalomhoz tartozó Szent-királyi pusztát, melyért ma 20,000 forint

haszonbér fizettetik, két orvos birta haszonbérben, évenként 500 váltó forintért, azonban ezen összeg sem volt fizethető soha sem: mert egyik évben árvíz, másikkban szárazság volt föl váltva, de folytonosan s így a bőkezű érsek mindig elengedte a haszonbért. Már a pusztát is odaajándékozta — ha kérték s ha tőle függött volna.

Klobusitzky Péter érsek hazatérése. Midőn egy alkalommal az érsek Pestről gőzhajón hazaérkezendő volt, számos kocsi ment ki a Dunához eléje, a városban pedig az első u. n. sörház közben a tanuló ifjuság volt fölállítva. — Történt azonban, hogy az érsek nem jött meg, a kocsik hazafelé indultak és az első, az érseki kocsi véletlenül egy piárista tanár jutott. Midőn a kocsi a tanuló ifjuság elé érkezett, ezek letérdeltek az érseki áldás fogadására, mit látván a piárista — hogy hiába ne térdeljenek — kezével az áldást kezdte szórni, magában e szavakat mormogván: „Ha nem használ, nem is árt, ha nem használ, nem is árt“. Hogy félre ne értessem, megjegyzem, hogy a piárista e kifejezésével nem az érseki áldás jelentőségét akarta általában kétségbe vonni.

Az olasz salátakészítésének elbeszélése volt kedvenc tárgya a kilencven éves érseknek, elmondván, hogy a hoz kell közönséges saláta, spinat, sárgarépa, bab, hering, tojás sat. Ezeket így meg amugy kell vegyíteni, melegíteni, ecettel, olajjal leönteni, több ízben összekeverni s ha kész,

a közönséges salátás tálba helyezni, az ablakot kinyitni és az egész tál tartalmát kiönteni. Minden nagyobb ebédnél elmondta ezt az érsek, mindig gyönyörködve azon, hogy vendégei mily érdeklődéssel hallgatták.

Volt egy gazdatisztje, kit valami ok miatt az érsek konsulárius testvére Náci, el akart bocsáttatni, mondván az érseknek: — Hogy vagy annak el kell mennie, vagy én el megyek. — Jól meggondold öcsém, — mondá az érsek szokott keneteljes hangján, — mert én azt a tisztviselőt nem fogom elbocsátani.

És mindkettő maradtak.

Egy másiktisztje, a miskei ispán ellen súlyos panaszok emeltettek, minélfogva annak elbocsáttatása már bizonyos volt. A szerencsétlenséget elkerülendő, kihallgatást kért az ispán az érsektől. Mi megadtván neki, térdre borult a nagykegyességű öreg ur előtt, miközben az olvasó a kereszttel véletlenül kiesett zsebéből, mit a kérelmező felkapván, többször megcsókola.

— Kelj föl fiam, — mondá megilletődve az érsek, — aki oly vallásos, hogy az olvasót mindig magával hordja, nem lehet rossz ember. Mégegyszer megbocsátok, azonban a jövőben jól viseld magadat.

Az udvari személyzethez egy Ferenc-rendű barát is tartozott, kinek egyedüli foglalkozása vala az érsekkel való imádkozás. Ennek az érsekkert elején jobbra, mindjárt a hársfáknál kezdve, külön léckerítéssel bekerített

kertje volt közepén pavillonnal, hol szenvedélyesen kertészkedett. Legszebb virágai mindig a barátoknak voltak, de nemis fordított azok tenyésztésére senki több gondot, mint ő, még az érsek kerésze sem. Képes lett volna a barát egész napokat kertjében tölteni, ha időnkint, sőt nagyon gyakran a huszár nem hívta volna az érsekhez imádkozni.

Névnapja alkalmával a város mindigivilágittatott, melyet az érsek nyitott hintón nézett. Voltak ilyenkor gyönyörűen diszitett ablakok. Az érsek hintóját temérdek ember kísérte, folytonos éljenzés közt. Az elemi és gymnasiumi tanulók mindegyike Péter Pál napján egy-egy vajjas kiflit kapott (valóságos vajasat, nem amilyet mai napság sütnék.) Ez ma már csekélységnek látszik, de azon időben végtelen örömet okozott a diákoknak. — Ma talán el se fogadnák? . . .

Élté végnapjaiban már nagyon gyermekes volt. Székekről buturokra mászkált, hogy egy-egy szent képet megcsókoljon. Egy ily alkalommal, midőn egy chiffonra mászott, nem birt lemenni. Huszárjai után kiabált s azok mentették meg kényes helyzetéből. Ugy emlékszem, hogy halálát is egy ily végzetszerű eset okozta.

A jámbor érsek életét szépen és terjedelmesen leírta Bedzsula Tamás, ki több évig mellette és utolsó évében oldal kanonokja lévén, alkalma volt annak életét több évig tanulmányozni. Az érdekes mű címe: „Vita Petri Klobusitzky“, melynek elolvasása kiválóan ajánlható.

~~~~~

Tary Xav. Ferenc

kanonok-plébános.

boldogultra velem együtt nagyon sokan hálásan emlékeznek vissza. Mikor még az érseki kastélyban lakott, számos diákot járatott magához, kik az ő fölügyelete alatt tanultak, kiket tehetsége szerint ruházott, könyvekkel ellátott és számos diáknak új évkor, ha egyebet nem, kalendáriumot osztott ki. Ez utóbbiak közt voltam én is. Azonban legkiterjedtebb volt az ő nagyszámu kereszttyasága a bérnálásoknál. Egyik diák a másikat biztatta: menj Taryhoz, aranyat kapsz. No, hogy mind aranyat kapott volna, azt nem merem állítani, nem is győzte volna; mert utoljára már annyi keresztfia volt, hogy évek mulva nem is ismerte őket. Így a hatvanas évek elején egy este beállított hozzá Sass Elek — a Heine fordítója — Budáról és a már akkor plébános alig hitte, hogy ismét egyik keresztfia áll előtte.

A diákokon kívül számos családot támogattott, kit egy öl fával, kit élelmiszerekkel, borral, kit pénzzel, de csak úgy titokban. Pedig magának sem volt pénze bőségben soha. Nem is maradt egyéb hagyatéka, mint számosaknak az ő jótetteire

való visszaemlékezése. Azonban: „A ki pedig a legcsekélyebbek bármelyikének nevemben hideg vizet inni ad: bizony mondom nektek nem marad jutalmazatlanul“.

Mint plébános nyílt házat tartott, ritka nap volt, melyen egy vagy több vendégre nem terítettett. Nekem, mint akkor a kis-templom ügyvédjének általános meghívásom vala asztalához, délbe vagy este, azonban csak akkor vettem igénybe, ha különösen is meghivattam, kivéve, ha valami ismerősöm szállt hozzá, mi gyakran megtörtént, ilyenkor hívás nélkül is megjelentem. Gyakori vendége volt B. András a főszámvevő, ki ebéd vagy vacsora végén diákul szokott énekelni. Egy ily alkalommal a miskei Szt. Mihály napi bucsu leírása fennszóval felolvastatván, midőn e sorok következtek: „közvetlen utánunk kísér, vagy inkább vezet egy öreg urat hajduja, meglehetősen ingadozó léptekkel. Marci, — szól az öreg ur, — te részeg vagy, mondtam, hogy ne igyál, mikor én iszom. Mennek néhány lépést s az öreg ur elesik. — Mondtam Marci, hogy ne igyál, látod most részeg vagy. — És az öreg ur erősen hitte, hogy a hajdu részeg“.

— Hiszen koma, ez maga volt! kiálta föl a plébános úgy nevetve, hogy a könnyei kicsordultak.

És a koma velünk együtt nevetett, anélkül, hogy haragudott volna. Hja azon időben nem volt olyan aprehenziozus világ, mint most, midőn a

vívómestereknek minden eshetőségre nézve a nemes ifjuságot folyvást a vivásra kell tanítaniok!

~~~~~

Egy alkalommal Sz. Benedekre kocsiztam volt vele fürdeni. Ily alkalommal rendesen egy pincetokot vitt magával, jó asztali borával. Fürdés után betértünk az odavaló, Molnár János jelenleg keceli kanonok-plébánoshoz, hol jó ozsonna várt ránk, a többek közt turós csusza, melyet, a boldogult végtelenül szeretett. — Étkezés közben meglátott az asztalon két négyszegletű palackot, melyek az ő pincetokjából valók voltak.

— Ehj, ehj collega — mondá, — ezekből csak Kalocsán iszunk, — itt majd csak a magáéból.

És ugy is lőn, a különben szintén barátságos házigazda borait ittuk s a két palackot hazavit-tük, melyeket a holdvilágos éjjel a hintóbóli leszállás után a plébános nekem nyújtott. És én még ma sem tudom, miért nem fogadtam el a teli boros palackokat. Most hiszik is nem is önök e historiát. Pedig ugy volt.

~~~~~

Szent István király ünnepén Bécsben az egyetemi templomban a nagymise után magyar szentbeszéd szokott tartatni, melyet hajdan a volt udvari kancellária tagjai disz magyarban hallgattak. E szentbeszédekét évenként különböző egyházmegyei kanonok tartotta. 1864-ben Taryra került a sor, ki előttem és többek előtt panaszkodott, hogy utasításában különösen hangsúlyoztatik, hogy a beszéd

minél rövidebb legyen, semmi esetre se tartson fél óráig: mert a nagy forróságban és diszmagyar ruhában soká nem lehet kitartani.

— No lássa, — mondá, — érdemes nekem Bécsbe menni, hogy ott negyedóráig beszéljek.

De hát kellett mennie. Hogy feladatának kel-
lőleg megfelelt, mondanom sem kell.

A boldogult minden időben egyenlő, monar-
chikus érzelmű volt, mit nem azért jegyzünk meg,
mintha roszalnók: mert az elvhűséget az ellen-
véleményűeknél is tiszteljük, míg a k ö p ö n y e g-
f o r g a t á s t mindenkinél elítéljük. — Bokros
dolgai miatt a feleket csak szerdán és szombaton
fogadta, mely alkalmakkor számosan ácsorogtak
folyosóján.

Tudomására jutott a nagyon erélyes plébá-
nosnak — az ötvenes évek elején — hogy bizo-
nyos B a g ó G y u r a nevű napszámos — szintén
hires ember — egy a kertek sarkán levő kereszt
mellől, — mely ma L o n o v i t s keresztjének
neveztetik — egy fát kivágott. E miatt magához
hivatá és szidni, majd huszonöt botbüntetéssel
fenyegetni kezdé, midőn az nem igen látszék a
dologgal törődni.

— Micsoda! huszonöt bot azért: mert kivág-
tam azt a fát, melyet még apám ültetett? — Hát
azt gondolja a plébános úr, hogy én ettől megije-
dek? hisz száz botot veretett rám a csendőrkapi-
tány, azért, mert elkiáltottam, hogy: „Éljen

Kossuth!“ — És ezt hangosan kiáltotta, hogy a szobán kívül állók is mind hallották és ha a csendőrkapitány meghallotta — talán ujabban kétszázat veretett volna rá: másoknak elrettentő példájára!... Akkor ilyen világ volt.

Mert nagy dolog volt ám ez, az ostromállapot idején és egy monarchikus érzelmű plébános szobájában.

Hanem hiszen tuszkolta is ki onnét, csittitással, szép szóval és könyörgéssel, hogy valahogy még egyet ne kiáltson.

Midőn a plébániát elhagyta, a most már szintén boldogok közt levő szomszédja Muki bácsi figyelmeztette, mondván:

— Meglátja szomszéd, ha maga a kanonoki állást elfoglalja, nemsokára meghal: mert maga szokva van az izgalmas és tevékeny élethez, ott pedig csendes és nyugalmas élete lesz.

Fájdalom úgy lőn. Az érdekes férfiú alig egy év múlva elhunyt, mikint egy jeles író mondja: lépésről lépésre haladt az örökkévalóságba, eltörülve minden nyomot, melyet maga után hagyott, hogy halála napján úgy jelenjék meg az Úr előtt, mikint a világra jött: solus, pauper et nudus.

Lehotzky Imre

plébános.

Legutóbb mint bátyai plébános volt általánosan ismert és kedvelt. Nem csak azért: mert nyílt házat tartott, hanem mert kiváló jó lelkész, jó ember s jó barát volt. Barátságával e sorok íróját és többeket megajándékozott. — Hivatalos dolgokban többször elhaladtunk ablaka alatt, hová őt a kocsizörgés gyakran előszólította. Ilyenkor öklével fenyegetett, ha meg nem álltunk s be nem mentünk. — Majd ha visszajövrünk! — kiáltottuk neki vissza, miben aztán megis nyugodott. De visszajövet be is mentünk hozzá: mert Imre bácsi előtt kétszer elhaladni és hozzá be nem térni, ez lelkiismeretellenes dolog lett volna. Kedélyesen eltöltöttük nála az időt, többnyire beszélgetéssel, énekléssel, az ő mindig jó borának fogyasztása mellett. A kártyajátszás ritkaság volt nála, ő maga sohasem kártyázott, azonban mint háziurnak nem volt ellenére, ha mások e szenvedélynek ellent nem állhattak. Egész községe nagyon szerette, melyet ő maga ritkán hagyott el.

Imre barátunk gyakori látogatói voltak a kálcscái clericusok, kik az iskolai év szünnap-

jaiban jó és rossz időben többször fölkeresték vendégszerető házat és nála megozsonnálván, vigan tértek vissza a városba. Ilyenkor néha az is megtörténvén, hogy a szokott zár óra után néhány perc múlva értek a semináriumba, minek szokott következménye lön egy kis piringatorium, mit a nagyreményű növendékek szívesen zsebre raktak a délutáni élvezetekért.

Egy vasárnap délután a litánia után a templomi gyűjtő-perselyt hozta haza a szindikusz és letette szokott helyére. Imre barátomnak némi ártatlan meglepetést akarván csinálni, egy nyolcadrétű nyomtatványt csusztattam a perselybe. — A következő vasárnap ismét többen lévén nála, nevetve említé föl e dolgot, mondván :

— Tudtam, hogy Ferkó barátom volt, a ki meg akart lepni egy százassal, de nála is úgy volt a dolog :

Ha én nekem száz forintom volna,
Óadnám azt annak, akinek nem volna ;
De mivel hogy nincsen,
Fából van a kilincsem stb.

És vele énekelte a dalt az egész társaság, mignem a válás órája ütött, mely mindig nehéz vala. A Szent János áldást többször kellett ismételni.

Egy alkalommal mondtam neki : — Imre barátom ! Igyekezzél Kalocsára bejönni kanonoknak, majd meggazdagszol, úgy jársz mint Markovits kanonok és én megírom historiádat.

Erre kissé meglepetve ismétlé a társaság előtt, amit mondtam, hozzá tévén: — De komám, csak ird meg a magad historiáját és ne az enyémet.

És ime, most mégis nekem juta a szomorú kötelesség, hogy a jó pap, jó ember és jó barát emlékének néhány szíves sort áldozzak.

Mikint gyakran mondá: — Egyszer csak el áll a szavunk és Isten nevében átköltözünk a boldogabb világba, úgy lön; egy este vacsoránál érte a szél és pár napi szenvedés után az 1875. év egy téli napján elhunyt. Temetésén Bátyán kívül, Kalocsa vidéke közönségének nagy része jelen volt, viaszgyertyákat hozván onnét emlékül.

Szegény Imre bácsi! — Ezt ugyan csak a megholtakról szokás elmondani, de róla már életében el lehetett mondani, mit azon körülmény tanusít, hogy vajmi kevés százalékot kellett hagyatéka után fizetni! Annál több azok száma, kik fájdalommal gondolnak vissza a jó emberre s az önzetlen jó barátára, békét kívánva a boldogult porainak és áldást emlékének! . . .

Markovits Antal kanonok elleni rablógyilkosság.

(Rögtönbirósági tárgyalás, 1858.)

gy juliusi napon délután, mint villám terjedt el Kalocsa városában a hir, hogy M. kanonok lakásában halva találtatott, az erőszakos halál kétségtelen jeleivel. Midőn névezett, délelőtt a szokott istenitiszteleten, ugy a délutánin szintén meg nem jelent, sem elmaradásának okáról kit sem tudósított, lakására küldöttek. Az utcaajtó zárva volt és hosszas zörgetésre ki nem nyittatott. Ily körülmények közt nem volt egyéb tennivaló, mint az ajtónak erőszakos feltörése.

A házba betódulókra a konyhában hajmeresztő látvány várt. Ott a kövezeten feküdt az agg kanonok vérében, testén az ütés és fojtás nyomait mutatva. Lennt, valamint a szobákban a legnagyobb rendetlenség volt látható. Nevezetesen különféle ruhaneműek szerte széjjel szórva, fiókok félig kihuzva, itt-ott elszórt réz, ezüst és papírpénz. Az elhunyt nadrágzsebében, ki köztudomásulag több pénzt szokott magával hordani, ez alkalommal is ötszáz forinton felüli pénzösszeg találtatott papiros pénzben.

A rablógyilkosság esete kétségtelen volt.

Kezdetben a tett valószínű elkövetőjét a legkevésebbé sem lehetett gyanítani, azon okból: mert az elhunyt, rendesen oly visszavonult életet élt, hogy még szomszédjai sem ismerték házi környezetét, mely akárhányszor egyetlen női személyből állott. Így az utóbbi napokban is egy oda többször visszaszegődött mintegy negyvenéves nő elhagyta és a büntény elkövetése alkalmával senki sem tudta: volt-e a boldogult mellett valamely cseléd s hogy ki lehetett az.

Mint gyakran történik, nyomok kerestettek a falakon és találtattak is a kertnek hátsó részén, mely egy keskeny utcácskára szolgált, hol történetesen egy munkanélküli asztalos és egy még munkafogyottabb kárpitos lakott. Mindkettő a szó legszorosabb értelmében ügyefogyott szegény s e mellett kicsapongó volt.

Mi természetesebb, mint hogy az első pillanat tájékoztatlanságában a gyanu rájuk esett? Mert hiszen ki is követhette volna más el azon tényt, mely pénzre és gazdaságra vezethetett, mint olyanok, kik rég annak hiányában voltak, kik néhány garason kívül, forintot alig láttak, a százast csak híreből ismerték és az ezresről fogalmuk sem volt?

Mindkettő elfogatott, egy hétig vallattatott és ezen egy heti kínos állapot után szabadon bocsátatott, minden vizsgálati eredmény nélkül.

A vizsgáló birónak tehát más nyomot, más irányt kellett keresnie. Talált is, Kiderült, hogy

az elhunytanak több ízben visszatérő és ismét távozó szakácsnéja F. Katalin, ugyszintén ennek kedvese H. János a tény elkövetése előtt néhány nappal a kanonoki házból kijönni s bemenni láttatott. Rögtön hűséges személyleírásokkal nyomozó levelek küldettek szét az ország minden irányában.

Egy ily nyomozó levél a Dráva mellékén Dárdára is került, hol egy korcsmában, midőn felolvastatott, ugyanott két idegen, egy férfi és egy nő volt jelen. A jelenlevők pillantása akaratlanul rájuk esett, gyanusaknak találtattak és letartóztatottak. Midőn pedig a náluk levő láda kikutattatott a nyomozottak azonosságában és a bűntevők személyében alig lehetett kétkedni: mert az asszonyi hiúság még a gyilkosságnál is működött.

A többféle tárgyak közt egy kanonoki vörös öv és selyem ruha (reverenda) is találtatott. Ezen kívül arany, ezüst és papírpénz, nemkülönben egy kanonoki arany kereszt. A dárdai hatóság azonnal táviratozott az akkori kalocsai szolgabíróhivatal mint elővizsgáló bíróságnak, körülményesen a tapasztaltakról. Pár nap múlva a nyomozottak erős kíséret mellett s akkori szokás szerint vasaltan hozattak föl a gőzhajón. Midőn a gőzhajóállomástól a törvényszéki épülethez kísértettek, kíváncsi nagy néptömeg által fogadtattak.

Most már hálásabb tere volt a vizsgáló birónak. — H. János nem tudott a gyilkosságról semmit, abban részt nem vett. — F. Katalin csakhamar bevallotta, hogy a gyilkosságot ő követte el,

el, azonban egy zsidó kereskedő segítségével, ki midőn ennekövetkeztében rögtön befogatott, ijedten mondá: T. Törvényszék, én nem tudom éleke, haloke vagy alszom, — közbevetve legyen mondva némely vizsgáló bíró az ijedtséget a bűnösség biztos jelenék tartja. A befogatott kereskedő mindent tagadott, a rablásban részt nem vett; lakása és boltjábani kutatások semmi őt terhelő eredményt ki nem mutattak.

Egy napi vallatás után F. Katalinkijelentette, hogy a befogatott, a rablási bűntényben ártatlan, az abban részt nem vett s csak boszút akart rajta állani azért, hogy midőn egy izben neki egy forinttal adósa volt, az őt a piacon az adósságért megtámadva, fejkendőjét lerántotta. Ekkor boszút esküdött ellene, melyet most már teljesített is. — Ezután egy előbb vele együtt szolgált szolgálót nevezett meg bűntársul, ki szintén elfogatván mindent tagadott. Egy napi vallatás után erre is kimondta F. Katalin, hogy ártatlan és hogy csak egy ellene régebben elkövetett bántalmazást akart ekint megboszulni.

Végre az ekint játékot, — mondhatni gonoszjátékot, — üző vádlott bűntársául határozottan kedvesét a szegény Jánost nevezte meg, ki azonban ismételten és többszöri vallatások után tagadásban maradt.

Ekint az elővizsgálat befejeztetvén, megjelent Kalocsán a kecskeméti akkori cs. k. törvényszék,

mint rögtönbiróság és üléseit a szokott formaságokkal megkezdte.

Miután ezen rögtönbirósági ügy iratait a kecskeméti törvényszéki levéltárban eredmény nélkül kerestettem, kénytelen vagyok az egészet csak emlékezés után felületesen s röviden előadni.

A rögtönbirói tárgyalások megkezdetvén, folyvást kíváncsi s nagy közönség előtt tartattak, mintegy négy napig.

F. Katalin a törvényszék elé állíttatván meglehetősen terjedelmesen és hőbeszédűen adja elő előéletét, melyszerint mintegy negyven éves, több helyen szolgált, nevezetesen elhunyt ő n a g y s á g á n á l is több ízben. A múlt évben is pár hónapig szolgáltam nála, — mondja, — mert soká nem lehetett kitartani, mivel mindig arról gyanúsított hogy meglopom. Az őszszel midőn a kenyeret — mert csak egyet szokott süttetni — a péktől haza vittem, megtámadott annak kicsinysége miatt s midőn állítottam, hogy én nem loptam belőle, pofon ütött. Ekkor otthagytam őnagyságát és boszut esküdtem ellene. — (Ugy látszik vádlott nagyon boszuálló természetű volt.) — Ezután elszegődtem a fináncokhoz, hol igen jó dolgom volt ugyan, de minthogy kedves Jánosomat akartam fölkeresni gondoskodtam az eltávozásról. Ekkor történt, hogy őnagysága mint már többször, cseléd nélkül maradt. Hozzá mentem tehát és ismét elfoglaltam régi helyemet, mint szakácsné szolgáló és kocsis vagy mint kémény-

kotró, amint jött. — Midőn egy este önegysága aludni ment és én Jánossal egyedül voltam, a lépcsők felől csoszogást hallottam; mire Jánost elrejtettem: mert tudtam, hogy önegysága nézi, vajjon bezártam-e az ajtókat. — Alig ment vissza, ismét lejött: ez szokása volt. Ekkor Jánossal elhatároztuk, hogyha még egyszer lejön, elbánnunk vele. Le is jött. Mire régi boszum is eszembe jutván, megragadtam, paplant terítettem rá és János fojtogatni kezdte, míg én fejét sodrófával ütöttem, mindaddig, míg kezeink közül a földre nem rogyott. Midőn önegységával e k i n t e l b á n t u n k, fölmentünk a szobákba és ott kezdtünk egyet-mást mire szükségünk volt összetakarítani, hogy egy kis utravalónk legyen. Éjfél után az utcaajtót bezártuk, a kulcsot az udvarba dobtuk és eltávoztunk Miske felé, honnét János másnap Kalocsára visszatért, körülnézni és hallotta is, midőn temetésre harangoztak.

Következik ezután néhány napi vándorlásuk elbeszélése egész Dárdáig, hol elfogattak.

Beállittatván H. János, továbbra is tagadásban maradt. Tagadja, hogy a rablásról akár annak előtte, akár annak utána tudomása lett volna, hogy tudtával a rablott tárgyakban részesült volna. Midőn figyelmeztettetett, hogy kedvese már mindent megvallott s így az ő bűnrészségét is, azt mondá: Hja Tekintetes törvényszék, tudhatják azt, hogy álnok az asszony s minden csalfaságra képes.

Mily bölcselkedés egy vádlottól!

A két vádlott szembesítettett, szintén minden eredmény nélkül, habár Katalin a legérzékenyebben kérte, mondván: — valld meg kedves János, hogy együtt követtük el, hiszen ne gondold, hogy ezért fölakasztanak bennünket.

Több napi faggatás hiábavaló volt. A tárgyalást már-már bekellett volna fejezni s a tagadásban maradt vádlottat a törvény rendes útjára áttenni. Az akkori államügyész, egy a maga szakmájában kitűnő férfiú, szívrehatólag szólott vádlotthoz, különösen hangsúlyozván azt, hogy az őt szerető nőt, ki vele jót és roszt megosztott, egyedül akarja kitenni szenvedéseknek és hogy ha őszintén vall, a törvényszék igazságosan fog itélni.

Végre a kőkemény szív megindult H. János arcán egy mosoly, a szégyen mosolya tűnt föl eddigi huzudságai miatt.

— Tehát megvallok mindent, — mondá.

Ezután egy terjedelmes és kedvesével mindenben megegyező vallomást tett.

A végtárgyalás a következő napon volt. — Miután az iratokkal nem rendelkezhetem a vád és védbeszédeket nem adhatom, hogy jelesek voltak azok, kétségtelen.

Az ítélet déli egy órakor kihirdettetett, mely szerint mindkét vádlott rablógyilkossági bűntettben, mint közvetlen tettes, bűnösnek kimondatott és bűnük méltó büntetéséül és mások

elrettentő példájára, kötél általi halálra ítéltetett.

Az ítélet délután négy órakor, szokás szerint nagyszámu kíváncsi tömeg előtt végrehajtatott.

A ki ezen érdekes bűnügyet bővebben akarná megismerni, forduljon Horváth Ignác érsek uradalmi igazgatóhoz, ki mint királyi tisztviselő teljesítette az elővizsgálatot.

Sem helye, sem ideje, hogy a szomorú módon elhunyt kanonok életéről irjak; amennyit arról vádlott mondott, a tény indító okának megismerése végett közölnöm kellett. Azonban az igazság érdekében meg kell jegyeznem, hogy amennyiben az elhunyt saját maga irányában minden ugynevezett kényelem és jó életről lemondott és a közönség által fősvénynek tartatott, a közjó és a jótékony intézetek iránt bőségesen adakozó volt; a növendék papságnak nem egyszer tudományos tételekre pályadíjat tűzött ki s több szegény tanulót lakás, élelem és ruházattal ellátott.

Rögtönbirósági tárgyalás

Kalocsán, 1866.

törvényszéki zöld asztal előtt egy elnök, négy bíró, egy jegyző, tiszti ügyész és három védő ügyvéd ül. A terem minden zuga tele van hallgatókkal.

Reggeli kilenc óra. A mély csöndet az elnök szakasztja meg, meghagyván a jegyzőnek hogy a király által 1862-ik évi december 12-én helybenhagyott rögtönbirósági szabályokat egész terjedelemben olvassa föl, mi a jelenlevők hallgatása és feszült figyelme mellett történik. Ezután vádló tiszti ügyész a következő tényálladékokat terjeszti elő:

Folyó évi november hó negyedikéről ötödikére menő éjjel egy óra körül özvegy Tömlényiné asszony nál következő rablási bűntény követtetett el:

„A mondott időben özvegy T.-né megrabolt nő Etel leánya sikoltására fölébredvén s annak szobájában világosságot és ágyánál három embert látván, hozzájuk e szavakat intézte: — Mit akartok emberek? — E kérdésre közülök egy kis termetű, ágyához ment és felelé: — Pénz kell nekünk. — Ekkor nevezett nő átadta neki az

íróasztal kulcsát, azon megjegyzéssel, hogy ott van a pénz, leányát pedig, látván félelmét, bátorította, mondván: — Ne félj leányom nem lesz semmi baj.

„A kis ember a kulccsal az ebédlőbe ment s ott az íróasztalt kezdte nyitogatni, de mivel annak kinyitására képtelen volt, visszament a hálósobába, hol károsnő is fölkel és szoknyát öltvén, kiment az íróasztal fiók kinyitása végett; mi megtörténvén, a kis ember az abban volt husz forintot magához vette, melyből másnap öt elejtett forint megkerült.

„Innét károsnő és az említett rabló visszatértek a hálósobába, onnét egy nagyobb szobába, hol a rabló a pamlag előtti asztal fiókjából egy tárcát vett ki, melyben egy darab száz és három darab egy forintos papírpénz volt. Ezután egy szekrényből majd ismét a hálósoba szekrényéből ezüst, arany és papírpénzt vett ki, nemkülönb arany ékszereket és ezüst evő eszközöket sőt még egy bőrkötésű, de ezüst kereszttel ellátott imakönyvet és egy dominojátékot is.

„Az összes kár mintegy tizenkétszáz frtra rug.

„Az elősorolt tárgyak elrablata után a többször említett alacsony termetű rabló özvegy T.-nétől még több pénzt követelvén, azt azon válaszára, hogy több nincs, nyakánál fogva a földhöz terítette s puskáját rászegezte.

„Mig ezek történtek, egyik rabló az utcára nyíló egyik ablak előtt állt őrt, mig a többi három

bennt kutatott, s az őrálló jeladására, hogy jönnek, mindannyian kereket oldva, az ablakon át eltűntek, a zaj által összejött néhány ember által üldöztettek, azonban eredménytelenül: mert még futásuk alatt is az őket üldöző gyérszámu fegyvertelen csoportra puskalövéseket tettek.

„Ezen a rögtönbirósági szabályok 14. §-sa értelmében rablást képező bűnös cselekvény elkövetésével: B. Mihály, N. H. Mihály, B. István, és P. István mint egyenes tettesek; továbbá B. József, F. Zsuzsanna, J. Józsefné, Sz. István, F. József, B. Julianna és T. Imre mint bűnrészesek vádoltatnak“.

A tényálladék eképeni előterjesztése után előállíttatott N. H. Mihály és egy teljesen s mindent beismerő vallomást adott elő, melyet a mennyire lehetséges saját előadása után közlünk, mint következők:

„Én N. H. Mihály 30 éves r. k. nő, egy leánygyermek atyja, már büntetve voltam, hét évi börtönnel stb. Folyó évi november 2-án pénteken B. Istvánnal, — kivel Halason egy házfeltörésben jártam el, — Madocsára mentem azon korcsmából, melyben Zsuzska a korcsmárosné, hol Sz. István ottani lakoshoz szálltunk. P. István szombaton reggel, azaz november 3-án jött el utánunk Madocsára, szintén Sz. István házához. Ez utóbbi nap estéjén Pataj felé indultunk és a falu végén B. Mihály is hozzánk csatlakozott, kit az időig nem ismertem, — B. István tudtomon kívül be-

szélhetett vele. Ekint mind a négyen a madocσαι szigetnél átmertünk a Dunán és Patajon én Pistával a nagyvendéglőbe mentem reggelizni; P. István és B. Mihály pedig egy másik korcsmába mentek szintén reggelizni, kikkel Patajon többé nemis találkoztunk. Napközben B. Pistával több korcsmában megfordultam, délben F. István csizmadiánál ebédeltem s délután három óra körül jöttünk ki a pataji kertekhez.

„A kertek közt estélig időztünk, honnét midőn az országuttra értünk P. István és B. Mihály indultunk Kalocsa felé, hová éjfélt előtt tizenegy órakor értünk. B. István azonnal egy házhoz vezetett bennünket hol egy ablakot feszegetett azon csoroszlával, melyet D.-Pataj városa végén levő egy rossz ház istállójából hozott vasárnap hajnalban. Én a kapuhoz állítottam azon meghagyással, hogy ha valaki jön, rögtön jelentsem. A kifeszített ablakon B. István csizmáját levette, harisnyában ment be először, utánna P. István és B. Mihály. Midőn az első szobát kimotozták és B. István egy tükörformát és selyemruha darabokat adott ki, engemet is behívott, hogy valaki meg ne lásson.

„Mire én is bementem az ablakon s az első szobában megálltam, hol P. István gyertyát gyújtott s másik két társunkkal maguknak kapcák-ból álcát csinálva, bementek a többi szobákba, hová midőn bementek, sikoltást hallottam, de nem láttam mit csináltak: mert sötétben maradtam.

E közben a háziasszony a félig üveges ajtón ki akart jönni, mit én megakadályozandó, az ajtóval visszanyomtam. Mintegy fél óráig időzhettünk ott, midőn az ablakon belül leskelődve két embert láttam a ház felé közeledni, kik a ház sarkánál megálltak. És társaimnak bekialtottam: „jertek, mert jönnek“, mire azok az általuk összeszedett tárgyakkal ki is jöttek. Midőn kiugrottunk, az előbb látott két ember már nem volt a háznál. Pataj felé indulva, a kapuig lépést mentünk, ott azonban már szaladni kezdtünk: mert az utcán volt két ember zajt csinált és az udvarról is zaj hallatszott.

„Az utcasaroknál balra haladtunk, hol B. Pista és egyik társunk, bizonyosan nem tudom melyik egy-egy lövést tettek, azonban egy lövés felénk is irányoztatván, azt hittük, hogy üldöznek bennünket, mivégből megállapodás nélkül Pataj felé siettünk, de a városba be nem menve a kertek alatt Ordas felé tértünk, hol a Duna parton egy kikötött ladikba ugorva, azon az ordasi szigetre evezünk, egyetlen evezővel. A szigetre érve, azonnal megtörtént az osztozkodás.

„Én kaptam hatvanhét forintot ezüstben, huszonöt forintot papírpénzben s valami kilenc darab tallért; — ugyanannyit B. Mihály is; a száz forintos bankjegyet B. Pista tartotta meg s a ránk eső részt saját zsebéből fizette ki. Én az elhozott tárgyakból a papiros és ezüst pénzen kívül másban nem részesültem, a többit B. Pista és T.-nek kellett eltennie.

Az osztozkodás megtörténte után B. Mihály — úgy tudom, — azonnal haza ment Madocsára, P. pedig Duna-Földvár-ra. Én és B. P. estéig a szigeten maradtunk, honnét szintén Madocsára mentünk Sz. István házához, hol megháltunk s én másnap vagyis november 8-án reggel a Dunán egy pataji molnár csónakján átkelve, Kecelen át egyenesen Szabadkára mentem, miután B. Pista figyelmeztetett, hogy azon csárdában, melyben Zsuka a korcsmárosné, ne mutassam magam“.

E tárgyaláshoz kevésbbé tartozó további önvallomást elhallgatjuk, az előadás modoráról csak annyit jegyzünk meg, hogy az férfias és határozott volt, mint oly férfiúé, ki számolt már az élettel és minden szavának értékéről, beszámíttatásáról, sőt következményéről tiszta fogalommal bir. Mondhatjuk, hogy — a bíróságról nem szólhatván, — a közönség részvétét kinyerte.

B. Pista és P. P. el nem fogattathatván, beállíttatik B. Mihály egy fiatal, de meglehetősen törődött alak, ki a főntebbi önvallomáshoz hasonló önvallomást tesz egész a rablott tárgyak mikinti elköltéséig, mely szerint ő Pesten még színházban is volt, azonban előadását azzal végzi hogy ő a rablásban részt nem vett, ott jelen nem volt s az előadottakat mind H. Mihálytól hallotta, midőn vizsgálati fogságban voltak s hogy ott csak verettetés által biratott az előadott vallomásra.

Minden további faggatás és H.-veli szembesíttetés eredmény nélküli volt: megmaradt makacs

tagadása mellett, mi által bírák és a közönségben bizonyos eltitkolhatlan ellenszenvet támasztott, miután bűnössége kétségtelen volt.

A többi inkább vagy kevésbé bűnrészességgel vádolt a földolgokban tagadásban volt, csak holmi csekélyebben terhelő körülményt ismert be.

A rögtönbirósági tárgyalás folytonosan nagy közönség előtt négy napig tartott, míg nem december 21-én következett a végtárgyalás, melyet megelőzőleg egy törvényszéki bíró és e sorok írója mint védő ügyvéd között következő rövid párbeszéd fejlődött ki.

— Hallom, hogy ügyvéd ur egy táviratot menesztett ő felségéhez, melyben H. részére kegyelmet kér. Ezért ugyan hiábavalóság volt négy-öt forintot kidobni: mert mi holmi táviratra mit sem adunk, miután a rögtönbirósági ítélet ellen sem fölebbezésnek sem bármi más jogorvoslatnak helye nincs.

— Bocsánat táblabíró ur, — felelém, — nagyon meg vagyok arról győződve, hogy ha ő felségétől kegyelem jönne, a t. törvényszék nem merészlené a halálos ítéletet végrehajtatni. Ami pedig a négy-öt forintot illeti, annyit kártyán is ki szoktunk dobni, pedig egy emberi élet, nagyobb kockáztatást érdemel. Az én tévésem maisli, mint szokás a kártyában mondani.

— Meglátjuk!

December 21-én nyolc órakor reggel már kezdődött a végtárgyalás. A törvényszék elfoglalta

helyét, a helyzethez illő komolyságot tanusítva; a közönség szintén megjelent oly számmal, mint még előbb soha. A vádlottak, számszerint kilencen beállíttatván, a zöld asztal előtt sort képeztek, mindannyian egymástól különböző arckifejezést és kedélyállapotot mutatva.

Kezdődik a négy napi tárgyalási jegyzőkönyv felolvasása, elejétől végig.

Ennek befejezése után, mi három órát vesz igénybe, vádló tiszti ügyész megteszi indítványát a következő rövidre vont előadással:

„Tekintetes törvényszék! — Folyó hó 4-ről 5-re menő éjjel T.-né asszony házábanál a rögtönbirósági szabályok 14. §-sa 1-ső pontja alá eső rablási bűntény követtetvén el; a t. rögtön ítélő bíróság által keresztül vitt tárgyalás alkalmával özv. T.-né hitt alatt kihallgatott vallomásával ezen rablási bűntény tárgyi tényálladéka törvényszerűleg s minden kétségen kívül N. H e g y e s i Mihály és B. Mihály mint egyenes tettesek, Sz. István, B. József, F. Zsuzsanna, J. Józsefné, F. József, B. Julianna és T. Imre mint bűnrészeszek vádoltatnak: tekintve, hogy elsőrendű vádlott N. H. Mihály ellenében a t. törvényszék által keresztül vitt tárgyalás alkalmával önbevallása alapján, az elkövetett rablási bűntény alanyi tényálladéka a rögtönbirósági szabályok 28-ik §-sa kívánalmához képest a tényálladékkal együtt tökéletesen és minden kétséget kizárólag be van bizonyítva, a megsértett közbiztonság érdekében

indítványozom, mikint N. H. Mihály elsőrendű vádlott, mint a rablási bűntényben közvetlen tettes, saját tette méltó büntetéseül és mások elrettentő példájául a rögtönbirósági szabályok 32. §-ához képest kötélt általi halálra ítéltetésék. B. Mihály, B. József, F. Zsuzsanna, Sz. István, és F. József elleni fenyítő eljárás a törvény rendes útjára tétessék, J. Józsefné, B. Julianna és T. Imre a vád alól fölmentessenek, és a törvény rendes útján ítéltessenek el.

Ezen indítvány előterjesztése után elsőrendű vádlott védője a következő védelmet adja elő:

„Tekintetes Törvényszék! — Hegyesy N. Mihály védelmére szól a rögtönbirósági szabályok 16-ik §-ának b. alatti pontja, mely szerint ő a vizsgáló bíró előtt tudva nem levő bűntársakat fölfedezett, maga részéről mindent őszintén bevallott, mit ha nem tesz, ugy a jelen eljárásnak semmi alapja nem lévén, az egész rablási bűntény, — legalább ezuttal, — büntetlenül maradt volna. De H. N. Mihály lemondott a gonosztevők általános menekvészi módjáról, mint töredelmes és magába szállt szerencsétlen embertárs áll ő itt, a jobbulás útján, mit őszinte vallomásával az egész vizsgálat alatt tanusított, ugyannyira, hogy őszintesége és látható magabaszállása által a t. törvényszék és t. hallgatóság részvétét kiérdemelte. — De a rögtönbirósági szabályok 32-ik §-a is följogosítja a T. Törvényszéket arra, hogy vádlottat szabadság büntetéssel, nem pedig halállal

sujtsa: mert egyszerre több vádlott vonatván rögtönbiróság elé és a rögtönbiráskodásnak teljes szigorrali alkalmazása a jelen rendes személybátorsági állapotban szükséges nem levén, vádlottra szabadságbüntetés is alkalmazható. H. N. Mihály mint a vizsgálati iratokból kitűnik szegény, kinek semmi vagyona. E szegénység, vagyis az életfentartás ösztöne vitte őtet az első bűnre, mely miatt élete legszebb szakában hét évet börtönben töltött. — Igaz, hogy ritka eset, hogy valaki éhen haljon: mert szerencsére vagy szerencsetlenségre az ember úgy van alkotva, hogy soká és sokat szenvedhet, anélkül, hogy meghalna: csak türelem és kitartás kell hozzá. De ha a türelem megszakad és a kitartás meggyengül, vajjon mi történik szerencsétlen embertársunkkal! — Az életfentartás ösztöne bűnre vezeti s b ö r t ö n b e j u t.

„Tudjuk, hogy milyenek fegyházaink, melyek nem javító házak, hanem a bűnnek valóságos iskolái. *) Két szerencsétlen végzete a fogházba visz, mint megrögzött gonosztevő hagyja el azt, habár oda még meglehetősen jó erkölcsessel jutott. „Vádlott H. N. Mihály hét évi kemény fogság után jogosan várhatta volna a társadalomtól, hogy az ismét befogadja, és alkalmat adjon neki arra, hogy új életet kezdjen; azonban a fogságból visszatérő szerencsétleneket mindenki kerüli, minekkövetkeztében előttük a becsületes keresetmód utja el

*) Nem mai, hanem csaknem évtized előtti állapotról szólnunk. — H. F.

van zárva. Ekint a kénytelenség viszi őket arra, hogy miután a kifogás nélküli becsületes társaság és becsületes keresetmódtól elzárattak, a végsőre vetemedjenek és a börtönbeni cimboráktól tanult dolgok folytán újabb bünt kövessenek el.

„Mindezekről eltekintve, fölhivom, a T. Törvényszék figyelmét a halálos büntetés igazságtalanságára, melyet a polgári u. n. tételes törvények ugyan kimondottak, de a természet örök törvényei tiltanak. Ezen, a tételes törvények által kimondott igazságtalanság kiegyenlítésére a törvénykezési közegek vannak hivatva, különösen azon főtekintetre, hogy amennyire lehetséges, a halálos büntetést minél ritkábban alkalmazzák: mert a büntetésnek nem a bosszúállás a célja, hanem a javítás. Miután pedig senkiről, még a legelvetemedettebb gonoszfevőről sem lehet föltenni, hogy a javulásra képtelen, a lehetőséget a javulásra, a halálos büntetés által, nem kell elzárni.

„Azonban minthogy a rögtönbirósági szabályok 16-ik és 32-ik, §§-sai följogosítják a T. Törvényszéket a szelidebb bánásmódra és kezébe adják a hatalmat és eszközt arra, hogy egy embertársat az emberi társadalomnak, hogy a férjet a nőnek s az atyát a még csecsemő gyermeknek feuntartsa, tisztelettel kérem a T. Törvényszéket: méltóztatásuk H. N. Mihályt a halálos büntetés mellőzésével, az enyhítő körülményeket tekintetbe véve, csak néhány évi börtönnel büntetni.“

Ugyanezen védő, e sorok írója, másik két védencét B. József és F. Zsuzsannát a vád alól fölmentetni kéri.

A többi vádlott a jelenlevő védők által, — miután vádló ügyész ellenük büntetést nem indítványozott csak a törvény rendes útjára való áttételt, — ez ellen védelmeztetett, a lehető kimerítő védbeszéddel.

Ezután elnök fölhívta vádlottakat, hogy védelmükre ha még valamit tudnának, adják elő. Ennek megtörténte után a vádlottak kivezettettek, a törvényszék visszavonult s az ítélethirdetés déli tizenkét órára kitűzetett.

Déli tizenkét óra.

A törvényszéki terem zsuffolásig tele van hallgatókkal. A törvényszéki tagok ismét elfoglalják helyüket s az összes vádlottak bevezettetnek.

Ünnepélyes csend uralkodik minden részről. Mind a törvényszéki tagok, mind a hallgatók arcáról komolyság és meghatottság olvasható le. Vádlottak pedig csaknem szoborkint állanak, többnyire szemlesütve. Legbátrabb kifejezést Hegyesi N. Mihály tanusít, ki ellen vádló tiszti ügyész halálos büntetést indítványozott.

A csendet az elnök szakasztja meg, meghagyván a legidősb birónak, hogy az ítéleteket olvassa föl, mire az olvassa, mint következik.

„N. Hegyesi Mihály 30 éves r. k. nős, egy gyermek atyja, vagyontalan, szabadkai születésű és lakos, lopásért már hét évi bortönnel

fenyítve volt, az 1866-évi november 4-ről 5-re átmenő reggeli egy és félórakor Kalocsán özvegy T.-né házában elkövetett s a rögtönbirósági szabályok 14. §-ában körülírt rablásban mint közvetlen tettes bűnösnek kimondatik, s ezen büntetéért, másoknak is elrettentő példájára, a rögtönbirósági szabályok 32-ik §-sa értelmében a kassztófán elszenvendő kötél általi halálra ítéltetik, marasztaltatván egyidejűleg, úgy a törvény rendes útján elítélendő, mint kézrekerítendő társaival egyetemben az okozott 1200 forint kár megtérítésében, nemkülönben egyénileg a végrehajtási költségek megtérítésében.

„B. Mihály, B. József, — F. Zsuzsanna, Sz. János, — F. József, — kik ellen a rögtönbirósázkodás alá tartozó büntettre nézve a bűnösség a rögtönbirósági szabályok 28. §-ában körülírt módon nem bizonyíthatott, ugyancsak rablásbűntény s illetőleg bűnrészesség miatt amennyiben ellenük nyomós gyanuok fennmaradnak, további letartóztatásuk mellett a törvény rendes útjára utasíttatnak; — végre:

„J. J.-né, — B. Julianna, T. Imre az ellenük emelt bűnrészesség vádja alól fölmentetnek s ártatlanoknak nyilváníttatnak“.

Ezután következnek az ítélet indokai, melyek közlését fölöslegesnek tartjuk.

Az ítélet felolvasása után ismét beállt az előbbi ünnepélyes csend. Halálra ítélt Hegyesi N. Mihály tartásában mi sem változott, arckifejezése is az

előbbi maradt, legfőlebb némi nagyobb pirosság mutatkozott arcán; halaványság helyett.

Ismét az elnök idősb Moravcsik György, ki az egész tárgyalást kitünően és kellő higgadsággal vezette szakasztja meg a csendet, mondván:

— Tekintetes Törvényszék! Egy negyed óra előtt táviratot kaptam Bécsből, melynek tartalma következő: „An das Comitats-Statarial-Gericht in Kalocsa, zu Händen des Herrn Präsidenten. Der Vollzug des gegen Michael Hegyesi gefällten Todes-Urtheiles ist auf allerhöchsten Befehl zu sistiren, und dieser Sträfling dem ordentlichen Gerichte zur Untersuchung und Aburtheilung zu übergeben. Über dem Vollzug dieses allerhöchsten Befehls ist mir sogleich im telegraphischen Wege Bericht zu erstatten. — Károlyi.

A közönség hangos éljenzésben tör ki, éltetvén Király öfelségét; elnök figyelmezteti vádlottat, hogy hálával tartozik öfelségének s egyszer-smind védőjének. Vádlottat a halálos büntetés meg nem indította annyira, mint a kegyelmezési hír. Kivezettetése alkalmával védője, e sorok írója, csak annyit mondott neki: — Hegyesi, legyen becsületes.

Közöltük azon táviratot, mely a megkegyelmeztetést eredményezte, az N. N. című cikkünkben.

Ime a távsodrony, mely a gonosztevők üldözésére és elfogására egyik legfőbb eszköz, egy emberi élet megmentésére szintén legfőbb eszközzül szolgált!

Az életnek és a társadalomnak visszaadott egyén a törvény rendes útján nyolc évi börtönre ítéltetett, melynek utolsó évét 1874-évben töltötte ki.

A foktői gyermekgyilkosnő.

(Uriszéki ítélet.)

A negyvennyolc előtti uriszékek kalocsai levéltárában levő bűnvádi jegyzőkönyvek 1839-ik évi folyamában november 4-ről a következő ítélet olvasható.

Fölvétetett az uradalmi ügyvédnek, foktői származásu Leski Éva, doroszlai vagy Varga József hitvese ellen, gyermekgyilkosság fejből támasztott büntető pere, — melyben is ítéltetett:

A vasban álló rabszemély a felperes által vádoltatván: miképen férjével együtt az előmutatott uriszéki ítéletek szerint már többször büntetve voltak, az uradalmi tömlőcben szerzett ösmeret-ségüknél fogva, — hol 1822-ik esztendőben mindketten bűnhődés alatt voltak, — házasságra léptek, mely házasságból eredett Imre fiuk szülőiktől semmi jót nem hallván, semmi jó példát nem látván, már 14 esztendős korában rossz magaviseletének s tolvajságának oly nyilvános jelét adta, hogy a tanuvallomások szerint, azokért több helyen megis büntettetett; ezen felül édes anyjának is gonosz cselekedeteit tudván, minthogy azokról mások előtt is gyakorta beszélgetett s jelesen Zsiga

Jánosné házánál elkövetett tolvajságát is édes anyjának a káros asszony előtt fölfedezte, mi által aztat önbűnének takargatása annyira fölingerelte, hogy önvallása szerint is, először Zsiga Jánosné házánál úgy orrba ütötte, hogy vére azonnal eleredt, onnét pedig őt haza hurcolván, előbb fején halálos sebet ejtett; annak utána, nem figyelmeztetve gyermekének élete fenntartásáért rimánkodására, annak nyakát is késsel ketté metszette s holttestét önnön lakó szobájába elásván; minek utána félesztendő mulva a terjedő gyanuhir következtében, házának kifürkészésétől tartott, a félesztendő holttestet fölvévén, ladikon egy örvényhez vitte és ott a vízben elsüllyeszteni kívánta, de a megszikkadt holttest a vizen fönnlebegvén, az egész gonoszság fölfedeztetett. Ezek miatt kéri vádló felperes, őt két kezének előre bocsájtandó levágása után hohér pallosára kárhoztatni. — A vasban álló részéről enyhítés gyanánt felhozatván a meggyilkolt gyermeknek elvetemedett erköcstelensége és hogy tulajdon édes anyját a ráfogott tolvajság bűnével ártatlanul vádolta, hogy édes anyja által Zsiga Jánosnétól haza hivattatván, annak makacsul ellenszeggült: minthogy azonban a vasbanálló személynek borzasztó kegyetlensége s tizennégy éves Imre fiának szántsándékos kegyetlen meggyilkolása meghitelesített önvallomásából minden kétségen kívül tétetnék: ugyanazért a vasban álló rabszemély mint külön-

ben is többszöri megfenyítettése után is megátalkodott és megrögzött veszedelmes tagja az emberi társaságnak, magának megérdemlett büntetéséül, másoknak pedig rettentő példájául, hohér pallosa által az élők seregéből kitöröltetni rendeltetik.

Ezen ítéletet azonban a védelmező ügyvéd feljebbvitetni kívánván, a feljebbvitel megengedtetik s az eredeti pör az együttülő törvényes bizonyoságnak a szokott uton leendő felterjesztés végett átadatni rendeltetik.

Eddig a jegyzőkönyv. — A vérlázasztó gyermekgyilkosság elkövetését az anya a vizsgálat alatt, úgy a törvényszék előtt is makacsul tagadta, mignem egy sajátságos módon lőn az önvallomásra rábírva, mely vallatási mód korunkban már hallatlannak tekintetnék, míg ötven év előtt nem volt az. Ugyanis vádlottnőnek háromszor kellett gyermekének több mint fél éves holtteste előtt elhaladnia és ismételnie: nem az én gyermekem, nem én gyilkoltam meg. Kétszer ismételte, de harmadszor az anyai szív nem tagadhatta meg többé gyermekét és az az ellen elkövetett természetelleni bünt.

Mindent megvallott, mikint a közlött ítéletből látható.

A felsőbb bíróságok a halálos ítéletet helybenhagyták, honnét az a fejedelemhez terjesztett, a kegyelmi tény alkalmazása tekintetéből. A felsőbb törvényszékek az uriszéki ítéleten csak

azon változtatást tettek, mely a pallos általi kivégzetés előtt a két kéznék előleges levágására nézve rendeltetett: mert habár vérgyilkosságnál a törvény ezt is rendelte, de e büntetés a gyakorlatban már rég nem alkalmaztatott.

Mig a bűnvádi pör egyik törvényszéktől a másikhoz s onnét ismét visszaküldetett, mig a megkegyelmezés végett a kancellária útján a fejedelem elé terjesztetett, nem kevesebb, mint két évi idő telt el. Ezalatt a halálraítélt Leski Éva asszony az uradalmi ügyvédnél különféle házfoglalkozásokra, többi közt főzésre alkalmaztatott és ugy a konyhában, mint a törvényszéki udvarban szabadon járt s kelt. Lassankint alig emlékezett a bűnre s a halálos ítéletet elfelejtette vagy komolyan nem is vette.

Pedig mondva van: az Isten késik, de nem felejt.

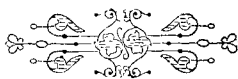
Az 1842. évi szeptember hóban a bűnvádipör az uriszékhez visszaküldetett. Erre nézve az uriszéki bűnvádi jegyzőkönyvben a következők olvashatók:

Bemutatta T. Mészáros K. főbíró ur az uradalmi főügyvédnek, foktői származású Leski Éva Varga József hitvese ellen, annak hohér pallosára történt kárhoztatásával bevégzett, s a legfőbb törvényszékek által is megvizsgált büntető perét a N. M. Curiának, az uriszéki ítéletek helybenhagyásáról szóló bizonyító levelével és öcs. k. apostoli felségének f. augusztus 11. ¹²²⁶³/₁₁₆₃ számok alatt

kelt kegyelmes leiratát, mely szerint az elítéltnak a kért élet-kegyelem megtagadtatik. Ennek folytán végeztetett: — A hozott ítéletek s az élet-kegyelmet megtagadó k. kegyleírás az elítélt rab-személynek a törvényszék színe előtt meghirdet-tetvén, azoknak, megtartván a törvény és szokás szerinti megtartandókat, az együtt ülő törvényes bizonyság közbenjöttével leendő foganatosítására az uradalmi főügyvéd kiküldetik, e célból neki az eredeti irományok kiadatván s tudositása beyá-ratván.

Ezután a kegyelmet nem nyert elítélt az akkori szokások szerint néhány napra siralom-házba tétetett Kalocsa városházánál egy kisebb szobába, hol a nagy közönség látogatta, pénzt és süteményeket ajándékozván neki, mintha arra még szüksége lett volna.

Ugyanazon évi október harmadikán Leski Éva Kalocsán, az akkor még fennálló bitófa mellett roppant nagy közönség jelenlétében Schüch Pál pesti bako által lefejeztetett.

Egy kalaráb története.

(Igaz történet.)

leirandó történet akkor, midőn történt, igaz volt, ma is igaz, midőn már régi és mint címe mutatja, közönséges is: mert hiszen mi rendkívüli történhetett volna egy fej kalarábbal?

Pali és Vince vagyonos szülők gyermekei, ifjúkori jóbarátok és tanulótársak valának; a gymnasium hat osztályát együtt s egy helyen végezték. Ekkor jött szóba köztük a pályaválasztás kérdése, mi vajmi nehéz dolog. Azonban nekik könnyű volt: mert nem is kellett választaniok, szülőik kívánsága szerint pappá kellett lenniök, minélfogva a pályázaton vagy mint általában mondani szokás a k o n k u r z u s o n szerencsésen átesvén, a negyvenes évek őszi estéjén együttesen beállítottak volt a pécsi papnövelde igazgatója elé, ki is atyai intéseket adott nekik, hogy tudniillik mit tegyenek s mit ne tegyenek, hogy előmenetelük legyen és hogy az intézetből ki ne csapattassanak stb. Amint ez már réges-régen szokásban volt és némely helyen még most is van.

Meghallgatták a kenetteljes szavakat, hogy fogtak-e rajtuk, meglátjuk. Annyi bizonyos, hogy

egyelőre sorsukban megnyugodva vegyültek társaik közé, kik közül talán ők voltak egyedül azok, kik nem önmaguk választották a papi pályát, hanem szülőik által erőszakoltatott az rájuk, kiknek több gyermekük lévén, egyet-egyet papnak szántak.

Pedig semmit sem lehet erőltetni, még a boldogságot sem, akarata ellenére senki sem lehetvén boldoggá.

Akik ismerik a papnöveldei életet, kivált a régebbi időkbelől, azok tudják, hogy minden időöltés pontosan, óráról-órára ki van szabva, ilyenképen: reggel öt órakor fölkelés; fél hatkor mise a házi kápolnában, hat órakor tanulás; hét órakor kenyerezés, — kinek tehetségében áll szalonnázás; — nyolctól tizenegyig iskolai előadás; azután kevés pihenés után tanulás; tizenkét órakor ebéd, melynek kezdetén egyik pályatárs ájtatos tartalmu könyvből felolvas, melyre azonban a többi pályatárs nem igen figyel. A délután szintén pontosan fel van osztva, egész a lefekvés idejéig, amely esti 9 órakor mindenkire nézve kivétel nélkül s pontosan bekövetkezik. Egyik-másik pályatárs az éj sötétjét és csöndjét iparkodik felhasználni s megkísérli a suttogva való társalgást, azonban a duktör által rajta kaptatik, másnap reggel a rektornak följelentetik, ki által kipirongattatik s a dolognak többszöri ismétlődési esetében az intézetből ki is csapatik.

A papnöveldei élet nagyon szigorú, még akkor is, ha az előljárók valami nagyon kegyesek, hát ha

még valamely vaskalaposok, kik azon elvből indulnak ki, hogy az ő idejükben is így volt!

A két jó barát sehogy sem tudott megszokni a rend, fegyelem e rideg házában, hogy pedig a papi életet megkedvelte volna, ettől távol állt. A sok tanulás sem tetszett. Nem lehet tehát csudálni, hogy egy este arról suttogtak, hogy jó volna az intézetet elhagyni. De mikint?

Haza irjanak? — Hiába, miután szülőik papnak szánták őket és e kívánságukhoz szorosan ragaszkodtak. Mindamellet megkísérték ezt, mire hosszú s korholó levelet kapott egyik is, másik is. A szülői szigornak nem volt a kívánt hatása rájuk nézve: mert azzal és szülőik haragjával nem törődve, az igazgatónak kilépési szándékukat bejelenték, ki azonban előrebocsátott hosszas dorgálás után inté őket s tanácslá, hogy gondolják meg a dolgot.

E közben mult az idő, mignem tavasz lőn. A két jó barát szándéka nemcsak nem változott, hanem miután a püspökhöz is idéztettek, ki teljes rábeszélő tehetségét kifejté, hogy őket a maradásra bírja, titokban összebeszéltek s elhatározták, hogy minden tekintet félre tévén, megszöknek.

Amint beszéltek, akint cselekedtek is.

Egyetlen polgári öltözetüket összeszedték s egy reggel, midőn a különben örködni szokott kapus szilvóriumos és szalonnás reggelijét költé, kinyiták az ajtót és mint mondani szokás: elbucsztak volt a kapufélfától.

Azonban künt s szabadon lévén, úgy érezték magukat, mint a soká kalitban tartott madár, midőn a véletlenül nyitva hagyott ajtón át a szabadba jut.

Megijedtek.

Mit csináljanak? Hová menjenek, miből éljenek? Ezek valának az aggodalmat okozó kérdések, melyeket önmagukhoz és egymáshoz intéztek.

Hogy haza menjenek, arról szó sem lehetett. Kóboroltak tehát s bejárták Tolnát és Baranyát a szószeres értelmében; egyik faluból a másikba vándorolván, természetesen, mikint mondani szokás, az apostolok lovain, majd egy jámbor plébánosnál, majd egy-egy jegyző avagy gazdatisztnél bekopogtatva és részint vendégszeretőleg, részint barátságtalanul fogadtatva: cél és terv nélkül.

Igy mult el három hét. Hogy ezen állapot soká nem tarthatott, önmaguk belátták, azért mondá egy napon Pali:

— Vince te, ha mi tovább is így élünk, utoljára is Don Quijote és Sancho Pansává leszünk, habár ló, számár s fegyver nélkül. Azért a mondó vagyok, hogy csináljuk meg a *marcheroutát* Pestre (akkor még az volt) s addig meg se álljunk, míg végét nem érjük.

— Helyesen Pali barátom, van még néhány huszasunk, abból megélünk Pesten is addig, míg valami kondíciót kapunk. A gymnasiumi tantárgyakból mindketten képesek vagyunk kezdő tanoncoknak oktatást adni, azonkívül te gitározni

is tudsz, (e hangszer azon időben még divatos volt) majd csak megélünk valahogy oly nagy városban, a hol mily számosan élnek egyik naptól a másikig a jó reménységben és mily számosan a levegőből!

— Igaz, a szentírás szavaikint, ne aggódjunk, hogy mit eszünk és iszunk holnap; az ég madarai is megélnek, bennünket sem hagyand el a gondviselés, csak bátran előre!

Es mentek tovább jó kedvvel, teljes reménnyel s azon meggyőződéssel, hogy Budapesten oly sok a sültgalamb, hogy bizonyosan nekik is jutand azokból egy-egy. Meglátjuk, nem-e a korcsmáros nélkül számoltak.

Három napi fáradtságos gyalogolás után a két volt kispap beért a gazdagok szegények és a proletáriusok városába. Kevés ruhát tartalmazó kis batyujokkal, egy kis, udvari hónapos szobácskában telepedtek le s az ut fáradalmaitól való kipihenés után elindultak, hogy a nagyvárosban szétnézzenek.

A negyvennyolc előtti időben kevesebb volt a látnivaló Pesten, mint jelenleg, s azért az első napi szétnézés nem sok ideig tartott, rövidebb volt a másodnapi s legrövidebb a harmadnapi: csak rövid körülnézés.

E három nap alatt sok mindent láttak: palotákat, nagy házakat, fényes boltokat, gazdagságot, szegénységet, gazdag és szegény embereket, mindent, mindent, csak szabadon repülő sült galambokat nem.

Ekkor még a hirlapi hirdetés csaknem oly ritka volt, mint a fehér holló, kogy pedig diákok hirdették volna magukat conditio nyerés végett, ez soha elő nem fordult. Ily körülmények közt Pali és Vince kénytelen volt számos helyen, egyeseknél úgy, mint intézeteknél jelentkezni, azonban eredmény nélkül: mert habár kopogtatásukra bebocsáttattak, de kérésükre mitsem kaptak.

Nap, nap után mult, de condiciót nem kaptak; pénzük elfogyott, minek következtében beállott a nélkülözés, a koplalás szomoru időszak.

— Hallod-e Pali! — mondá egy napon Vince leverten, — mégis bolondság volt tőlünk, hogy a szemináriumot elhagytuk.

— Bolondságnak elég bolondság volt ugyan, de mondtad volna ezt akkor.

— Hát nem mondtam, hogy várjunk még kis ideig?

— Mondtad ám, de azután azt is mondtad, hogy a herkopáternek sem viseled többé a csuhát s ha nem tartok veled, magad is elmégysz, így én csak kénytelenségből mentem volt veled.

— Kénytelenségből? — kérdé Vince méltatlankodva, — hát nem kérve kértél-e, hogy menjünk mielőbb világgá? — nem esküdöztél e égre földre, állítván, hogy a komisz állapotot ki nem állod? Ugy-e most, midőn a koplalás ideje beállott eszedbe jut a szemináriumi berdó, (alias cipő) a

kemény pecsenye, meg a sült krumpli, most azok is jól esnének.

— Száz szónak is egy a vége, Vince barátom, mi mitsem hányhatunk egy más szemére. Bolondok, kötni valók voltunk bizony mindketten. Azért kár is most erről beszélnünk, hanem inkább arról, hogy mit tegyünk most?

— Handlé! — hangzik e pillanatban az udvarról.

Ez mentő szó volt, mentő egyelőre a koplalás ellen.

— Jöjjön fel! — kiáltott ki egyszerre az ajtón mind a két ex-kispap, anélkül, hogy előlegesen tanácskozott volna.

Az alku rövid volt s egyikük külső öltözete eladatott. Most tehát beállott azon állapot, hogy kettejüknek lévén egyetlen öltözet ruhájuk, együtt ki sem mehettek többé a házból, hanem fölváltva, hol az egyik, hol a másik. Hasonló eset Pesten mindennapi dolog.

Azonban a kinek ideje, annak élete van.

A koplalás egyszerre megszűnt: a befolyt néhány forint egy egész hétre elégséges volt az élelmi költségek fedezésére.

Vajjon miből állott élelmük? Diákos nyelven *marci* vagy *berdó* és szalonnából. Mindkét elnevezés cipót jelent. A kik diákok voltak, emlékezni fognak rá.

Ismét multak a napok szokott egyformasággal, azaz szükölködés között. Hol az egyik, hol a

másik járkált a városban conditio keresése végett, de mindig hiába, mi fölött nem is lehet csudálkozni, ha meggondoljuk, hogy iskolai év közepén tul volt már az idő midőn ilyféle uj állás alig akad.

Az utolsó huszas, majd az utolsó garas is kiadatott s az utolsó cipó is elfogyott. Ismét beállott az előbbi szomorú állapot, melyből már bajosabb volt a menekvés: mert ha a másik öltözet ruhát is eladják, nem járhatnak a városban conditio keresés végett.

A szükség törvényt ront, a közmondás szerint s hogy e közmondás igaz, a történet tanúsítja.

A kalandos és nyomorúságos élet indítványozója, Vince ismét megszólalt és pedig szokáskint akint:

— Pali te, e komisz állapot tovább nem tarthat: mert a mi jelenlegi életünk legnyomorúságosabb, komiszabb a volt szemináriumi életnél, oda azonban többé vissza nem mehetünk, nemcsak azért, mert csak egy öltözet ruhánk van, hanem mert oda vissza sem fogadnának. Más kell tehát gondolnunk, mielőtt a végsőre vetelednénk.

— Mi volna az a végső? kérdé leverten Pali.

— Megálj csak, hagyjuk ezt utoljára. Irunk mindketten haza; őszintén leírjuk helyzetünket, szánjuk-bánjuk bűneinket és egyszersmind erős fogadást teszünk, hogyha szülőink megengedik, hogy a jogi pályára lépjünk, teljes szorgalmunkat

és tehetségünket arra fordítandjuk, hogy örömükre és meglelégedésükre legyünk.

— Hát addig?

— Addig? A másik öltözetben is tudunk s nyugodtan várjuk be levelünkre a választ, mely egy hét múlva okvetlenül megjön és hiszem, hogy kedvező leendő.

— Jó, kísértük meg, Vince barátom, — fejezé be Pali a társalgást, mely után csönd s figyelem állott be, a legközelebbi handlé kiáltásig.

Mire nem sokáig kellett várniok. A másik öltözet is elárusított és a két ex-kispap fehérneműekben ült asztalhoz, hogy bűnbánó levelet írjon haza, mindent őszintén megvallva, mindent ígérve s mindent fogadva, csak azt az egyet nem, hogy a szemináriumba visszatér. Hiszen ott többé ugy sem fogadtattak volna vissza.

Midőn a levélfogalmazvánnyal készen voltak, felolvasták azt egymásnak. Mindkettő jól volt fogalmazva. Szépen leírták azokat és a felhívott házmesterrel el is küldötték, ki vissza jött néhány marcit és egy darab sajtot is hozott magával, mintha csak alkalmilag szolgált volna, a már lefeküdni készülő ifiuraknak, észre sem vévén, hogy azoknak a fehér ruhákon kívül egyebük sincsen.

Három-négy nap feszült várakozásban mult el. Minden zajra, minden kopogásra figyeltek. — Ez a levélhordó, — mondák többször. Hiszen lehet,

hogy néha csakugyan a levélhordó lépteinek zaját hallották, de elhangzottak azok, anélkül, hogy a levélhordó mutatkozott volna.

Midőn e várakozásteljes állapotban az ötödik nap virradt, nemcsak csüggedni kezdtek, és nemcsak reményüket vesztek, hanem a reménynyel együtt utolsó darab kenyérük is elfogyott.

Most már beállott a koplalás ideje a szószoros értelmében.

Hogy milyen volt most a két ex-kispap állapota, képzelni lehet, de leírni nem. A szobában lekötve, ki nem mehetve, koplalva, csüggedten és reménytelenül. Hazulról semmi levél, sem conditio, sem foglalkozás, sem kenyér, mondhatnók az egyszeri szinlapkihordó szerint: s e m p é n z, s e m p o s z t ó, b u c s u z i k a s z i n l a p o s z t ó.

Három nap mult el anélkül, hogy vizen s kenyéren kívül, egyébbel táplálkoztak volna. És mig az előbbi, bár szintén nyomoruságos napokban jó kedélyük meg volt, most már kétségbeestek.

Most már nem a könnyelműebben gondolkozó Vince, hanem Pali szólalt meg, kesergő hangon mondván:

— Hej kedves barátom, csak hitvány emberek vagyunk mi! Emberek? — Dehogy! Hitvány gyermekek, kiknek még fejük lágya sem nőtt be eléggé. Azért megérdemeltük sorsunkat. Gondoltuk volna meg előbb a dolognak elejét és végét.

Én ugyan többé sem haza nem irok, sem senkinek nem panaszkodom.

— Én sem, de mégis fejemet töröm azon, hogy mit kellene tennünk.

— Mit tennünk? — A Dunába ugranunk, most már egyebet nem tehetünk.

— Igazad van, ugorjunk a Dunába, — felele Vince hirtelen, mint olyan, kinek a hallott dolog örömet okozott. — A becsületnek már ugyanis vége, úgy elfogyott az már, mint az utolsó darab kenyér.

— Ne bolondozz Vince, én komolyan beszélek.

— Én is a legkomolyabban.

— Igazán?

— Oly igazán, mint igaz az, hogy ma még mitsem ettem, pedig ezen kételkedni nem lehet. Csak azt kötöm ki, hogy este tíz óráig, vagyis a kapu bezarása előtti időig várjunk, addig még fordulhat elő valami.

— Természetesen, hiszen így fehérruháinkban nappal ki nem mehetünk. Ami azt illeti, hogy ránk nézve még valami jó is előfordulhatna, erre már nem is gondoltam.

A mily hirtelen és komoly volt az első határozat a szeminárium-beli megszökésre vonatkozólag, épen olyan volt ez utóbbi is, hirtelen és megfontolatlan, mintha-csak a legjelentéktelenebb dologról volt volna szó.

A nap hátralevő része régiebb iskolai élményekről visszaemlékezésben s ezek elbeszélésben telt el. Oly szépnek találták mult ifjúkori életüket a jelenlegihez képest, hogy minden fájdalom nélkül készek voltak ettől megválni.

— Emlékszel-e Pali, midőn Pécssett gazdánk Imre bácsi egy napon mikint itatta volt le a szabólegényeket vízzel?

— Meg, mikor éjjelenként a kávéházból hazajött, fölkelte, cimbalmozott, és itatott bennünket. Eredeti ember volt.

— Kedves ember, kár, hogy meghalt!

Mindenre emlékeztek, legkorábbi gyermek éveikre, gymnasiumi életükre, labdázásaikra, ugyszintén egyik-másik tanárjuk irányában elkövetett csinjaikra. Természetes, hogy ezen alkalommal szülői házukról is megemlékeztek, szülőik és testvéreikről, mely utóbbiakról emlékezvén, elérzékenyültek és könnyeztek.

Ez volt a legfájdalmasabb pillanat, midőn lelkiileg mindezekről elbucsuztak.

Majd önmagukra is került a sor. Egymástól bucsuztak el, egymástól kértek bocsánatot. Mintha valaha megbántották volna egymást. Soha egy szó, avagy kis ujjal sem. Majd az asztalhoz ült mindkettő és bucsulevél íráshoz fogott, hogy szülőitől elbucsuzzék, hogy bocsánatot kérjen és istenhozzádot mondjon, ugyanazt testvéreiknek és az egész atyafiságnak.

Eközben mult az idő, este, majd sötét lőn.

Mint fiatal emberek, mint a szeminariumból alig kikerült ex-kispapok, buzgó vallásúak is voltak s így természetes, hogy a rájuk nézve e válságos órában Istenre és lelkiismeretükre gondoltak és buzgón imádkoztak.

Végre a visszaemlékezés és áhitat e költői órájában egy nagyon közönséges dologra kellett gondolniok, hogy a házat kapuzárás előtt elhagyhassák. Nem lévén pénzük a házmester számára.

Még egyszer körülnéztek szegény lakásukban, mely szenvedésük tanyája volt, megölelték egymást és távoztak titkosan, suttyomban, mintha valamit magukkal vittek volna, pedig jól tudjuk, hogy szerencsétlenségükön kívül egyébük nem volt.

Midőn az utcára értek, az egyetemi templom órája tizet ütött.

Siettek, nagyon siettek, mintha fontos és sürgős dolguk lett volna. A tábori kórháznál, a sorompón túl állottak meg, közvetlen a Duna vize mellett.

Holdvilágos, csillagos éj volt.

Egy talpra léptek s annak szélén bucsuztak el egymástól. Vince háromat számlált hangosan, mondván: egy, kettő, három! Midőn a háromat kimondta, mindketten a világnak utolsó istenhozzádot mondvá, egyszerre a Dunába ugrottak.

Mindketten jól tudván uszni, egyszerre fölmerültek a vízből.

— Megállj Pali; — kiáltá Vince, barátját

üstökön ragadva, — a gondviselés mentő eszközt küldött elénk, mely egy napra megmenthet bennünket az éhenhalástól. Nézd csak.

És Vince a vizből egy nagy fej kalarábot emelvén ki, egész higgadtan mondá:

— Ez egyelőre elég élelmezésünkre, egy napra, úgy látszik a gondviselés által küldetett.

— Nos aztán? — kérdé a mindig higgadtabbán s komolyabban gondolkozó Pali.

— Aztán? . . . Lehet, hogy minden megváltozik. Térjünk vissza, várjunk be még egy napot: mert előérzetem sugja, hogy sorsunk jobbra fordul, ha azonban csalódnám, nem bánom, habár a Gellérthegy tetejéről is ugrunk a Dunába.

— Ám legyen, Vince pajtás! — felele teljes lemondással Pali, — tehát ne hagyjuk még el e szép világot, térjünk vissza, egy nap ide vagy oda, mindegy.

Visszatértek.

Midőn volt lakásuk háza kapujánál csöngettek, a házmester kaput nyitván nekik, fölötte csudálkozott, midőn a két fehérruhás és csaknem a víztől csurgó férfiuban a két udvari szobai lakost fölismerte.

— Tehát az urfiak? Azért is kopogtattam én hiába ajtójukon, csak alig félóra előtt, miután előbb a házkörüli dolgaim miatt föl nem mehettem. Talán bizony fürdeni voltak az urak és ily pörén?!

— Igen fürdeni. De hát miért is kopogtatott volt nálunk? — kérdé Vince.

— Mert a Kegyes-rendűek szolgálja itt volt, hogy értésükre adja, mikint az ő ajánlatuk folytán egyikük egy kamarás urnál, tiz pengő forintnyi havi díj mellett, koszt nélkül azonban, két gyermek mellett tanítói alkalmazást nyerhet.

Nagy volt az öröm, de nagy is az aggodalom egyszerre: mert az állás meg volt ugyan, de hogyan menjen egyikük, vagy a másikuk oda, illő és kellő öltöny nélkül?

A házmester, kinek most már mindent meg kellett vallaniok, kisegíté őket a zavarból.

Régen gyanította ő, hogy a két fiatal ember jóházbóli, külsőjük s magaviseletük is megtérszék neki, ennél fogva, mihelyt helyzetükről megbizonyosodott, egy, de csak is egy öltözet ruhát ajánlott föl nekik, melyet hogy két kézzel meg nem ragadtak, természetes, miután négy kezük volt.

Pali komolyabb ember lévén, ezen első conditióra ő vállalkozott. A következő napon elment az illető helyre és havonkinti tiz pengő forint fizetéssel felfogadtatott, mi azon időben egy, a gymnasiumi tárgyakból tanítónak tisztességes fizetés volt. — E sorok írója az ötvenes évek elején, hasonló minőségben sokkal kevesebbet kapott.

Mégis tiz pengő forint akkor is csak tiz pengő forint volt, vagyis hogy két egyénnek Budapesten való fenntartására vajmi kevés. Azért tehát jóvedelmüknek megfelelő költségvetést csináltak, vagyis előfizettek ebédre egy személyre olyképen,

hogy fölváltva hol egyik, hol másik ebédelt s vitt haza egyet-mást a másiknak: mert hiszen egyszerre úgy sem mehettek ki, lévén a kettőnek egy öltözet ruhája.

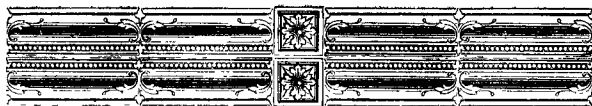
Igy mult az idő a közelebbi iskolaévig. Ekkor már mindketten tehetségükhöz illő tanítói állomásokat kaptak. Időközben a szülők is kegyelmet adtak a könnyelmű és saját kárukon tanult fiatal embereknek. Mindketten a jogi pályára léptek s azt jelesül befejezték. Pali azonkívül mérnöki oklevelet is nyert.

Az egy fej kalarábnak köszönhatték életüket s hogy az méltó két életet mentett meg, a következmény tanusította.

Pál mint mérnök a pest-toluamegyei híres bogyiszló-gemenci átvágást kitűnő sikerrel végezte. Vince megyei közpályára lépven, mint szolgabíró osztá az igazságot s helyét kitűnően betölté.

Mint papok, rossz papok lettek volna, mint polgárok, derék s hasznos polgárok lettek.

Schmidt Vater.

Kalocsa egyik kiváló s valóságos tipikus egyénisége a jelen század elején Rozsnyóról mint fiatal kereskedő jött ide és telepedett le. Először az akkori érseket, Kollonitz László grófot látogatta meg, kinek megtetszett a kedélyes modoru fiatal ember s azonnal ajánlá neki, hogy építsen egy házat.

— De hol kegyelmes uram és miből?

— A hol helyet találsz, itt minden az enyém. Hogy miből? Az a te gondod; téglát és más anyagot én adok, ami nálam található.

Az új lakos körülnézett és talált üres helyet a főutcán, közvetlen a régi plébánia mellett; hol akkor még kertet is foglalhatott volna s csak azért nem foglalt, hogy ne kelljen sokat kerittetnie.

Itt építette fel a bőkezű érsek kegyelméből házat. *) Itt nyitotta az első (az akkori körülményekhez képest) nagyobb szerű fűszerkereskedést: mert a Csáby, Kegler és Lescher-táti-féle kereskedések mind később keletkeztek; zsidó bolt-nak vagy zsidó lakosnak a városban akkor még hire sem volt. Az akkori szokás szerint a pénzt

*) Ugyanazt, melyet a múlt évben ft. Lichtensteiger Ferenc püspök ur ömlga vett meg, lerontatott és helyébe diszesb új házat emeltetett.

félretévé, csak a pesti vásárok alkalmával utazott föl Budapestre kocsin bevásárolni. Nála volt a kis lutri, úgy szintén a nagy lutri ügynöksége, mely utóbbin uradalmakat és kastélyokat lehetett nyerni; ezek képe a bolt ajtaján ki is volt függesztve. Azonban a nagy lutrin, ha jól emlékezem, csak egyszer ő maga és S c h n e i d e r közgyám nyertek e g y e z e r v á l t ó forintot.

E század elején, úgy 1810-ben bevásárlás végett kivételkép B é c s b e utazott; persze szekerén s így utazása vagy két hetet vett igénybe; elutazása előtt az akkori szokás szerint végrendeletet csinált, családjától elbucsuzott, meggyónt s megáldozott stb. Mai nap is jó volna így tenni, mert hát: azt a napot (az Ur eljövételének napját vagy óráját) senki sem tudja, még a m e n y n y e i a n g y a l o k sem, egyedül az A t y a — mondja az irás.

Midőn Bécsben egy utcát keresett, 4—5 tagból álló uri társasággal találkozott, melynek tagjai kiváló öltözetekben, magas száru csizmákban voltak. Minden teketória nélkül ezek egyikéhez, épen a legtekintélyesebbhez fordult kérdezvén:

— Wo ist die Riemer-Strasse?

A társaság tagjai megdöbbenve néztek össze, mormogván maguk közt, hogy mily merészség e magyartól, hogy a Kronprinzet meg meri szólítani az utcán.

Az pedig, Ferdinand koronaörökös,

botját fölemelve, egy közelben nyíló utcára mutatott és kérdé németül:

— Honnét való az ur?

— Kalocsáról.

— Kalocsáról? — kérdezé tovább a trónörökös barátságosan, — nos hát mit csinál Kollonitz papa?

— Egészséges, — felelé Schmidt Vater álmélkodva.

— Ugy vigye meg neki üdvözetemet!

Ezzel vége volt ezen utcai jelenetnek.

Schmidt Vater — amint őt az egész város nevezte — alig érkezett haza, az érsek őt rögtön hívatta magához s megkérdezte tőle, hogy kivel találkozott a császári városban. Csak az érsektől tudta meg bizonyosan, a ki időközben a bécsi udvari körökből értesítést kapott, — hogy kitől kérdezte a Riemer-Strassét.

Egy pesti vásár alkalmával nagy börtárcát talált, melynek tartalma bankjegyekben és érték-papírokbán több mint 30 ezer forint lehetett. Megdöbbsent az öreg s gazdag találmányával azonnal a város kapitányához sietett, hogy azt átadja. Ott jegyzőkönyvet vettek fel a dologról, fölírták a megtaláló nevét, lakását, a bankjegyekről és értékpapírokról jegyzéket készítettek stb. Alig végezték ezt be, midőn, mint az elveszett és megtalált tárca tulajdonosa, egy bécsi nagykereskedő jelentkezett s mint ilyen magát igazolván, a tárcát tartalmával együtt átvette.

— Hogy hívják és hol lakik? — kérde ez.

— Schmidt Károly, Kalocsán kereskedő
vagyok.

— Családos?

— Igen.

— Jó, ha egyszer Kalocsára megyek, meg
fogom látogatni.

Ez vala az egész köszönet; mindegy, az öreg
azért megtalálta jutalmát, becsületességé-
nek öntudatában.

Egy alkalommal tél idején, Dienes piárista
rector társaságában hintóban Pestre utazott,
hogy a piárista szerzet részére bizonyos kano-
noki alapítvány pénzét felvigyék, mely csupa ezüst
huszasokban, háromezer forint volt s keskeny hor-
dóban a hintó első ülése alá vala helyezve. —
Midőn Akasztót elhagyták, — abban az idő-
ben gyakran utaztak arra Pest felé, az árvizek
miatt, — lábaik szokatlan hideget éreztek. Kö-
rülnéztek, kutattak, s nagy ijedelmükre látták,
hogy a pénzes hordó kinyomta a hintó fenekét és
eltűnt. Épen nagy havazás és hózivatar volt. Meg-
fordultak s kocsin és gyalog keresték a hordót,
melyet közel Akasztóhoz egy hőtömeg alatt meg
is találtak: mert hát igaz jó szágnak nem
szabad elvesznie.

Végzetlen derült és jó kedélyű volt. Boltja
előtt állva az arra menőkkel tréfált, különösen az
ugynevezett vászoncelédekkel. Gyümölcs-
érésidején csaknem minden nap kiment volt homok-

győri szőlőjébe (a mai vasuti indulóház mellett) melynek présházában a falra kifüggesztve a következő versek valának olvashatók:

„Áldott homoki bor, be jó vagy s jó valál;
Hogy csak szagodtól is elszalad a halál;
Mert sok beteg, mihelyt kezdett inni,
Meggyógyult, noha már ki akarták vinni;
Istenek itala, halhatatlan nektár!
A holott te természet, áldott az a határ;
Bárcsak a sivatag-homokok között is
Fakadna oly forrás, ha nem több, csak őt is,
Honnét az orvosság folya, mint a Tisza,
Amelynek a vizét sok ember s hal iszsza,
Be sok beteg menne ennek a partjára
S teli szivná magát pióca módjára“!

A szőlőbe menet számos gyermek követte, kiabálván utána: — Vater, adjon tubákot! — Visszajövetkor szintén, azonban akkor már gyümölcsöt kérve; mire a jó öreg öblös zsebeiből almát, körtét, barackot szedegetett ki és osztott szét a gyermekeknek.

Az öreget Klobusiczky érsek is szerette, többször meg is látogatta; mely alkalmakkor különös gondja volt az öregnek, hogy a szenteltvizeztartóban víz legyen. Egy ily látogatáskor egyik családtag hirtelen felkapott egy üveget s abból öntött a szenteltvizeztartóba annyit, hogy a folyadék a falon lefolyt. Azonban az üvegben ecet volt. A dolgon már segíteni nem lehetett: mert abban a pillanatban belépett az érsek, egyenesen a szentelt víz után nyult és az aggódó jelenlevők legnagyobb megnyugtatóására a tévedést nem vette észre.

A szentelendő olajhoz mindig ő szállította az olajat, mignem üzletével felhagyván, ezen szállítási kedvezmény a nyomdászokra szállt. — A városban levő összes hatóságok és irodák számára ő készítette a tintát, a mely foglalkozását élete végeig űzte.

A Bach-korszak alatt a fenyítő ülésekre a cs. kir. szolgabíró hivatal mindig két tanut szokott meghívni. Ezek egyike ő, a másik a szintén öreg Potoczky volt, kik midőn hazamenvén kérdeztek, hogy miről volt szó, épen annyit tudtak a dologról, mint én vagy olvasóim.

Átalában az öreget utolsó éveiben már nagyon elhagyta emlékező tehetsége. Így megtörtént, hogy egy délelőtt kétszer megjelent szokott helyén, a sörházban, elfelejtve, hogy egyszer már volt ott. A városban a jó kutakat, illetőleg jó vizeket ősmerte; ily helyeket gyakran fölkeresett.

Az 1866-ik év volt az, melynek Augusztushava egyik napján az egész város Vaterja elhagyta gyermekeit és elment azon boldog házába, hol az „örök világosság fényeskedjék neki!”

Schmidt Muki.

Mindig, mindenki így nevezte: kegyeletből én sem változtatom Jánossá. Azon név alatt ismertetetett, szerettetett s kedveltetett. Talán egyetlen ellensége sem volt, mit alig lehet valakiről elmondani. Mennyire szeretném, ha róla e gyűjteményben nem kellene írnom, ha annak többi részét ő maga is olvashatná! . . Életpályája szép, változatos volt, bár szintén nem tövisnélküli. De ki is haladhatna mindig egyedül a szerencse, s boldogság útján? Ő maga nem egyszer mondta a klaszikus költővel:

„A szerencsével ne pörölj barátom,
Hogy reád nem néz mosolygva szünetlen!
Nem hagy el senkit, noha messze lenni
Látszatik olykor!

Miután a jogi egyetemi pályát befejezte; az 1847. évben az ügyvédi censurát letette, Pest-megyének a forradalom alatt 1849-ben kivételesen, — miután Windischgrätz herceg a németekkel Budapestet megszállotta, — Kecskeméten tartott közgyűlésén megyei esküdtté választatott, mely hivatalát a forradalom végéig viselte. Azontul ő is, mint mindazok kik a forradalom alatt szolgál-

tak, állás és kenyérkereset nélkül, de rendőri, jobban mondva csendőri felügyelet alatt maradt, mindaddig míg végre az ötvenes évek elején, gondolom 1852-ben az akkori Bécsben székelő — magyarországi cs. kir. semmitőszék elnöke, Nádasdy Ferencnél kérvényezett, hogy Kalocsán ügyvédkedhessék, mi neki kivételesen, rokona Seeburger lovag és udvari főorvos pártfogása folytán sikerült is. — Majd 1856-ik évben járási árvabizottmányok szerveztetvén, árvabizottmányi ügyvéd lőn, mindaddig, mig nem az 1861-ik évben a nyilás alatt az árvabizottmányok megszüntetettek. Ismét hivatal nélkül volt a tevékeny ember. Némi kárpótlásul Pestmegye 1861-ik évi január 5-én tartott tisztujjításán Károlyi István gróf főispán kinevezte tiszteletbeli esküdtté! Ezen állás ugyan tisztelettel járt, de nem kenyérrel is, pedig panem et circenses szokás mondani.

Ugyanazon évben, midőn a megye a kalocsai törvényszéket szervezte és e fölött a városi épület, a mostani kör termében értekezlet tartatott, a nagy többség törvényszéki bírónak általános többséggel Schmidt János nevét hangoztatá, azonban az elnöklő járási főszolgabíró Földvály Gábor ez ellen ilyféle óvást tett:

— Megengedjék uraim, ez nem lehet: mert ezen állás egyenlő a főszolgabíróéval, Schmidt J. csak tiszteletbeli esküdt, ez nagy ugrás lenne.

Meglehet, de őt, mint okleveles ügyvédet és e vidék szülöttét, nem pedig mint tiszteletbeli

esküdttet, akarta e vidék nagyszámu megyei képviselője törvényszéki bírónak megválasztani. És sajátos, a nép szava ellenére is, olyanok választattak meg, kiket a megye e járásában — kevés kivétellel — alig ismert valaki. Mondhatjuk, hogy ezen eljárás akkor nemcsak őt mélyen sértette, hanem a közönségben is nagy fölháborodást okoztt.

Később, midőn a kivételes megyei törvényszék 1863-ban életbe léptettetett, itt nyert vala alkalmazást, mint törvényszéki bíró egész 1867-ig, midőn az új megyék ismét nagyobbbrészt új tisztviselőket választottak.

Azonban ekkor méltányolta Schmidt János érdemeit Kalocsa városa akkori képviselőtestülete, midőn ugyanazon évben őt főjegyzővé választotta, igen akkor még az választotta, mely állását 1872-ig viselte, a város lakosságának közmegelégedésére mindaddig, mig nem az országban a törvényszékek rendeztettek és ő is királyi törvényszéki bírónak neveztetett ki.

A társaságokban végtelenül kedvelt és szeretett egyén, kitűnő humora és jó kedélye által azoknak nélkülözhetlen tagja volt.

Különben pályát tévesztett. Ha fiatal korában a színművészi pályára megy, ma már mint egy második Megyeriről írhatnánk róla. Sokszor játszott Kalocsán mint műkedvelő jótékony célra. Először 1850-ben, a gymnásiumi — már kissé megfogyott — alapra, később is többször. A „Vén bakkancsos és fia a huszár“, című

darabban oly kitűnő Frici volt, hogy a pesti nemzeti színházban sem láthattunk volna különbet. Valóban a színművészetben méltó testvére volt Kovácsi Károly bácsinak, ki mint színész 1848 előtt hazánk nagy részét bejárta, Jókayné-Laborfalvy Rózával, Szentpéteryvel és még több jeles művészünkkel játszott és meg kell vallanunk, hogy mint ilyen, szintén a jeles tehetségűek közé tartozott.

Kevés már a tér az omnibusban, még sokakat föl kell venni, kik a helyet érdemeik vagy egyéb tulajdonságaiknál fogva kiérdemelték, azért be kell fejeznem.

Végre is Muki barátunkat hivatalos működése folytán érte utol a halál, épen huszonöt éves egybekelése megünneplésének egy éve után. Meghült és minden orvosi segély, minden gyöngéd ápolás mellett is elhunyt.

Temetésén jelen volt a város színe java. Midőn a koporsóra már az utolsó hantot borították, megszólamlott mellettem Bagó Gergely kanonok, — ki évtizedeken át jó baráti viszonyban volt vele, és mint kalocsai plébános több évig szomszédja vala — mondván: „Isten áldjon meg szegény Muki!”

És e kívánság mellett hagytuk el szeretett rokon és barátunkat. Itéljen fölötte, az örök Biró! ki irgalmas és igazságos!

A budai-ősilak.

Chacun est l'ouvrier de sa fortune.

főntebbi címet leírva jó idők, jó és rossz emlékek egész halmaza merül föl emlékemben, melyek nem annyira rendkívüliségük-nél, hanem az abban szerepelt egyének-nél fogva érdemlik meg a följegyzést, hogy az olvasó lássa, mikint nem mindig való a főntebbi jelszó, hogy mindenki saját szerencséjének mestere, vagy mikint nálunk mondani szokás kovácsa, hanem az isteni gondviselésnek alávetettje s a véletlennek játéka.

A budai Viziváros főutcájában az ötvenes évek közepén volt s még most is van egy egyszerű emeletes ház, annak egy földszinti, udvari s kicsiny szobájában három fiatal ember lakott: mindhárom ügyvédsegéd vagy jobban ügyvédjelölt. Nem egyedül miattok irok a hármas társaságról, hanem gyakoribb látogatóikról és azon különféle sorsról amely csaknem hasonló koru és foglalkozásu egyéneket mennyire szétszórt a szélrózsa minden irányában és egyikkel másikkal mikint bánt el kedvezőn vagy kedvezőtlenül.

A lakás egyszerű butorzattal volt ellátva;

falain a nemzeti irodalom és művészet régiebb és újabb kori képviselőinek arcképei függtek, köztük „Petőfi Debrecenben 1844-ben“.) A „Hölgyfutár“ 1858-ik évi műlapja az ismert verssel:

Boldogtalan voltam
Teljes életemben

E kép alatt kis állványon könyvek valának elhelyezve: Arany, Byron, Dumas, Eötvös, Fénelon, Hugo V., Jókai, Józsika, Petőfi, Rousseau, Vas Gereben, Vörösmarty stb. műveikből.

Midőn későn este nyugalomra valánk menendők, Béla barátunk, mint körünkben a legtekintélyesebb, egyik vagy másik műből szavalni kezdett, gyakran Petőfi „Örült“-jét, a „Csárdaromjai“-t és igen gyakran Byron költeményét németül: „Gedanken bei einem Universitätsexamen“.

Lefekvés után fennszóval való olvasás következett. Így olvastuk el illetőleg ismertük meg Jókai „Egy magyar Nábob“, „Kárpáthy Zoltán“ című műveit s a magyar irodalom számos jeles művét, legkiválóbban Eötvös „Karthausi“-ját, melyből csaknem minden nap olvastunk.

Ily szellemi élvezet mellett mentünk vala át az álmok országába. Reggeli s egy-egy pipa

*) Ugyanezen kép most is 23 év után íróasztalom fölött függ, Tóth Kálmán adománya az „Egy galamb története“ című mű fordításáért fizetett honorárium ráadásául.

dohány kiszívása után Pestre indultunk, kezdetben a jogi egyetem óráira, később napszámos munkára ügyvédi irodába. Pesten étkeztünk, hol itt, hol ott, de bizonyosan nem az Angol királyné, Arany sas avagy a Vadászkürt-ben, mely utóbbinak akkori címfelirata volt: „Vendéglő a az Vadászkürthöz“ — hanem holmi Kispipa Csiga, Első-Április, Olcsó-Lőrinc, Stix-féle*) helyeken, természetesen bizonyos megfogható okokból, melyről a mai nemes ifjúságnak talán fogalma sincs.

Ezen időkben, az úgynevezett ostromállapot idejének kellő közepén, midőn a rendőrség valakit azért is beakisért, mert kalapja karimáján alól a szalag pár hüvelyknyire lelógott, a sebestyéntéri Fillinger kávéházban csütörtökön délutánonként egy és három óra között Sárközi Ferenc gyönyörködtette az ifjúságot lelkesítő zenéjével, csárdást, hallgató nótát és operát egyaránt kitűnően adván elő. A nevezett kávéházban történt, hogy Sárközi egy új darabját név nélkül adván elő, midőn a zene, mintha ketté vált volna, hangjai lassankint elhangzottak, a cimbalom adván utolsó életjelt magáról, majdnem mindenki kitálta, hogy az új darab neve: Elfogyott a nóta.

A nóta valóban elfogyott, de az ifjúság lelkesülése óriási lőn, mint azon nehéz időkben mindig, akár a Fillinger, akár a Kammon,

*) Tessék elhinni, hogy mindezen jelentéktelen helyeken sok jeles ember is megfordult.

Két huszár kávéházakban vagy az akkor még tisztességes Komló kertben.

A kávéházi zene után az egyetemi előadásokra, majd később ügyvédi irodákba mentünk. Esti hat óra után jöttünk össze budai lakásunkban szerény vacsorára: mert ritkán jutott arra való költség, hogy az akkor törzsvendégek által sűrűn látogatott s még mai nap is fennálló „Noe bárkája“ című budai vendéglőbe menjünk.

Ilyenek valának az ősilak hétköznapijai: mert voltak rendes és rendkívüli ünnepnapjai is. Rendesek a vizivárosi bucsú, Sylvester estéje s a névnapok; a rendkívüliek, midőn a Sárközből vagy Tolnamegyéből holmi collatoria való dolgok és liquiditiumok érkeztek. A bucsura nem hívánk vendégeket, jöhetett bárki. Így állítanak be hozzánk a váci cigányok is és a sok jó közt ráhuzván a szomorú Rákócyra, meg a Sárga csizmás Miskára. Elkeseredésünkben — mert bár akkor még fiatalok valánk, mégis nagyon sok ok volt rá — az üres palackokat dobáltuk ki az ablakból, miben Elek barátom, — a Heine dalainak fordítója — oly buzgalmat fejtett ki, hogy nekem a kidobásra már csak az olajos üveg maradt. Ilyenkor reggelig húzták a váciak, mig nem a sirvavigadás közt Béla barátom egy a falon függő két csöves pisztolylyal az íróasztal fölött függő, akkoron híres szépségű, a jogászbálok több éven át királynéja a budai kávé leány Gerstner Pepi arcképére egymásután kétszer rá lőtt.

Egyik lövés a kép keretét, a másik a kép sötét mezejét találta. Maga az arckép sértetlenül maradt.

Ki gondolta volna akkor, hogy e lövést tizenkilenc év múlva, mily szerencsétlenebb lövés követendi! ? . . .

Végre midőn már az utolsó pohár is kiürült, a cigányok is elbocsáttattak, megajándékoztatván egyebek közt pipaszárakkal is, melyek fölött azonban összevesztek s kénytelenek valánk őket verekedésük közben a szobából kituszkolni.

A Sylvester éji estélyek is hasonlítottak a leirt bucsuestélyhez: ekkor is, akkor is váci cigány, egy óriás palack bor és fesztelen jókedv. — Azóta, midőn e sorokat írom, vagyis huszonhárom év múlva, a váci cigány másnak hegedül, az óriási palack eltörött és a jókedv örökre elveszett.

Az ősilak egyéb ünnepnapjain a velünk többnyire egykoru jogász és orvostanuló barátaink jelentek meg. Az ősilak hármas társasága állott Bereczk Béla, Sass Elek és e sorok írójából. Vendégei voltak, mint következők a. b. c. szerint:

Báthory Pista, Bus Vitéz, Dalmady Győző, Gálffy Endre, Jankovits Gyula, Oszvald Sándor, Sal Ferenc, Szabady Ferenc, Szulyovszky Ignác, Urváry Lajos.

Kedélyes jó estéket töltöttünk néha együtt, hol többen, hol kevesebben, alföldi homoki bor, sonka és szalonna élvezete mellett. A társalgás a

napi eseményeken túl nagyrészt egyetemi, irodalmi és művészeti dolgokról folyt. Ezen esték egyikén jutottam Dalmady egy eddig — tudtommal — napvilágot nem látott, eredeti kéziratu költeményéhez: „Fillinger kávéháza Pesten.“ Azóta e kéziratot kedves emléktárgyaim közt őrizem.

Az ötvenes évek közepén társaságunk egy bent lakó taggal növekedett: Szabady Ferenc erdélyi fiú, orvostanuló és fuvolaművésszel, kinek fuvolázása közt gyakran költöztünk el az álom boldog országába, míg ő egy-egy darabot, közben-közben megakadván, ismét előlről kezdett. Ferkó barátunk annyira szerette a művészetet, hogy annak kedvéért sok mindennapi dologról, mint például ebéd, vacsora stb. megfeledkezett.

Egy este, midőn bizonyos szerelmi katasztrófa után, talán enni sem tudtam volna, ha végre a szívbeli kívánságok mellé a közönséges anyagiak is nem járulnak. Vagyis az értelem közönséges kifejezésén szólva, éhes voltam.

— Ferkó barátom — mondtam, — nem vacsorálunk?

— De nincs pénzünk.

— Nincs pénzünk? — kérdém csodálkozva, — hiszen délben még egy forintunk volt?

— Igen, de én hangjegyet vettem volt rajta.

— Hangjegyet? Ugyan melyet?

— A Vesselényi nótát.

— Jó, Ferkó barátom, tehát csak fujd. De tudod-e mi rosszabb egy fuvalánál?

— Mi, tán a hegedű?

— Dehogy: két fuvolás.

Ezzel Ferkó barátunk megbánva, hogy a művészet iránti szenvedély annyira vitte, hogy még a vacsoráról is megfeledkezett, a fuvola után nyult és fujta a Vesselényi nótát, mely a vacsorát vala kelyettesítendő.

Az ősilaknak a vidékről is voltak néha vendégei, kikhez szintén vendégszeretők voltunk, mint egyetlen példa mutatja.

Egy napon egy bécsi hittudós barátunktól, névszerint S a l a m o n L a j o s t ó l, — ki később néhány évig a kalocsai hetilap s. szerkesztője volt, — levelet kaptunk, melyben értesített bennünket, hogy néhány nap mulva Bécsből az éji vonaton Budapestre utazik s reggeli négy óra után hozzánk szállland.

Igen ám, de azon időben Budán még csak kevés házban volt házmester, ki a lakóknak kaput nyitott volna. Így nálunk sem lévén kapunyitó, hogy Lajos barátunk kora reggel a kapun való dörömböléssel — mert csöngető sem volt — bennünket ne háborgasson és akadály nélkül bejöhessen, felküldöttük neki Bécsbe a kapukulcsot, ki is kénytelen volt azt magával zsebében hozni, de hasznát is vette: mert azzal zárta ki a kaput és e szavakkal nyitott be hozzánk:

— Egyétek meg a kulcsotokat, egész időig kellett cipelnem. Szegény theologus barátunk! Rövid szép pálya után kulcs nélkül megnyitattott

neked a tulvilág kapuja! Te sem valál saját sor-sodnak mestere.

Ugyan ki is volna az?

*
*
*

Egy tavaszi napon mi, az ösilak képviselői, Pesten, a Sebestyén-téren volt „Csiga“ vendéglőben ebédeltünk. Velünk volt Bus Vitéz és Cholnoky László, (Dumas Monte Christo-jának fordítója), ki jelenleg Veszprémi ügyvéd. Mind jogászok és irodalmi dilettánsok voltunk.

Egyszerre valamelyikünk megpillantja Beöthy Lacit, ki ezen időben már a haza legjelesebb humorista írója volt.

Összesugdostunk és ilykép támadt megállapodásra, hozzá közelítvén, megkértük, hogy lenne vendégünk. A meghívást szívesen fogadta s mi elragadtatva hallgattuk beszédét, melyben nekünk irodalmi életéből egyet-mást elmondott, többi közt, hogy Komáromból először irt egy vidéki levelet a „Honderűnek“ nevének kezdő betűivel, s midőn ez megjelent, maga sietett ösmerőseihez, a lapot mutatva és mondva: ezt én irtam.

Kedélyes felelhetlen időtöltés volt ez, de soha meg becsülhető eléggé: mert ezen alkalommal a most már szegény Laci barátságával ajándékozott meg bennünket, nemcsak szóval, hanem szívből, igazán s őszintén.

Ezután többször találkozánk vele, de fájdalom nem soká. Áldott légyen e barátság emléke!

A jelzett időben Buda, Pestnek csak provinciája volt s azért ha színházba, — Budán csak német színház volt — akartunk menni, Pestre mentünk, úgy szintén egyéb élvezetekre is, többi közt a még előkelő Komló kertbe: mert Budán alig volt egy-egy tisztességes kávéház, sörház vagy étterem, legfőlebb a várban egy-kettő, ott azonban akkor — talán most is — esti hét-nyolc órakor beállott a csend, melyben a debreceni civis szerint, becsületes ember nem szokott az utcán járni, hanem otthon alszik.

Azért történt 1856 vagy 57-ben, hogy egy Budáról az ősilakból a Hölgyfutárnak küldött levelünk a Vidék rovatban jelent meg, de oda is szántuk azt. E levélben a budai társas életéről, bálokról volt szó s a miatt e sorok írójának egy budai technikussal csaknem párbaja volt.

De még az irodalom-pártolás tekintetében is annyira hátra volt még akkor Buda, hogy, midőn 1855-ben Tóth Kálmán szerelmi-vadrózsáinak második füzetje megjelent és én Berecz Károlynak, a Hölgyfutár akkori szerkesztőjének öt-hét előfizetés utáni összeget személyesen átadtam, csodálkozva kérdé:

— Ugyan hogyan szerezhette meg ezeket Württemberg e második fővárosában.

— Egyetemi tanulók közt.

Azonban térjünk vissza az ősilakba és betű szerint soroljuk el azok bentlakóit és verdégeit, illetőleg azon sorsot, amelyben egyik-másik az

ősilak feloszlása után részesült. Előbb emlitenem kell, hogy a kis lakás azért neveztetett ősilaknak, mert maga a ház emlékezetünk óta családunké volt, anélkül, hogy tudtuk volna, melyik nagy, déd vagy szép apánk szerezte, ősökről nem is szólva.

Báthory Pista a jeles gyakorló orvos, miután dr. Semmelweis előkelő budapesti fővárosi orvos mellett több évig assistens volt, önálló orvosi pályára lépett, mignem Pest városa őt főorvosává választotta, mely állását mai nap is fényesen betölti. Boldog családatya.

Bereczk Béla, ki velem nemcsak Budán több évig, hanem Bécsben is fél évig lakott, az ötvenes évek végén velem együtt Dumas: „Paulina“, „Cecilia“ „Egy galamb története“ című regényeit fordítá, 1867-ben, miután főnöke a jó hirben állt s előkelő fővárosi ügyvéd S. F. föbelőtte magát, önálló ügyvédi irodát nyitott, s ügyvédi pályáját becsülettel és szorgalommal tölté be, mignem a sors végzetszerűleg intézkedett fölötte, mikint azt a „Fővárosi Lapok“ 1877 évi egyik száma következőleg írja le: „Egy élet vége“. Legnagyobb részvétünket keltheti föl az az öngyilkosság, mely karácson másodnapján este a zölfautcai harmadik számu házban történt, mélyen lesújtva egy köztisztelőben álló családot. Aki a rendőri jelentésből csak annyit olvas, hogy Bereczk Béla ügyvéd (42 éves nő, négy gyermek atyja) fegyverrel agyonlőtte magát hosszas betegeskedése miatt, lehet azt fogja gondolni: ime

egy új példa, hogy az emberek nem tudnak többé hinni és bízni erősen, csak elcsüggedni tudnak. De aki ismerte e sokkal jobb sorsra méltó férfit, (mint ahogy ismertük mi) nem ily ítéletet mond a kétségbeesés e helyrehozhatlan lépése fölött: mert ez eset mélyen megdöbbentően tragikai. Egy ember, ki szíve mélyéből szerette kedves nejét, gyermekeit, ki érettök teljes erőfeszítéssel dolgozott, esett itt el a sorssal vívott nehéz küzdelemben. Évek előtt, mint még igen fiatal ügyvéd és férj, vadászat közben vízbe gázolt egy lelőtt vadrucáért. Ez a közönséges dolog, mit annyian megtesznek, rontotta meg boldogságát, életét s okozta erőszakos halálát. A vízben annyira elhültek lábai, hogy hosszú ideig mozdulhatlanul feküdt az ágyban, sőt később is, midőn állapota némileg javult, nem tudott többé járni, hanem ugyyszólván egy székhez volt szegezve. Sok évig tartott ez állapota s csak igen kevésszer jött annyi ereje, hogy támaszbotok segélyével egy-egy rövid utat bírt tenni. Ügyvédre nézve, kit feladata folytonos sürgés-forgásra kész s kire egy, évenként szaporodó család fenntartási gondja nehezül, ennél alig lehet nyomasztóbb állapot. De tűrte békén, mert jó neje (Spuller Etelka urhölgy) szeretetteljesen ápolta, vigasztalta, segített neki s így családi körében enyhületet talált s a tűzhely örömeiből erőt meritett. Folyvást dolgozott, még pedig sikerrel: viszonyai rendezettek voltak, s keresményéből vett egy kis házat is. Képzeltető azonban, hogy e

folytonos munka a testi betegnek mily erőfeszítésbe kerülhetett, annális inkább, mert a szeretet arra készíté, hogy neje előtt titkolja. Magának tartotta meg gondjait, aggodalmait, a jövő iránti tusakodásait. Mert ily életet nagy lelki erővel lehet folytatni évekig, de nem évtizedekig. Lehet, hogy megtudta az orvosok véleményét is, mely szerint már csak pár hóig élhet s az utolsó hónapok fájdalmaitól akarta menteni magát és kedves nejének jó szívét. Mindenesetre attól kellett félnie, hogy terhére válik épen azoknak, akiket nagyon szeretett. Csak ily módon történhetett, hogy e becsületes, munkás, egykor oly derült kedélyű férfi, kit sok ideig teljes megbénulása sem látszott megtörni, a családok ünnepén (karácsony másod estéjén) elküldi hazulról nejét, hogy együtt legyen szüleivel és testvéreivel, maga pedig otthon löfegyvert tölt, hogy azzal életét oltsa ki. Nem könnyelmű, nem kárhoztatásra méltó öngyilkosság forog itt szóban, hanem egy nagy szerencsétlenség katastrophája, mely a jó emberek szívét mély megindultságba ejti. Hosszu harc után esett el a lesujtott férfiú, kinek nagyon nehéz lehetett megválni nejétől s gyermekeitől, kiket szíve mélyéből szeretett s kikért teljes erőfeszítéssel dolgozott a míg csak birt“. — Eddig a lap. Mit is tennék hozzá? Eletelem legszebb s legkedvesebb emlékeimnek több, mint fele sirba szállt vele.

Bús Vitéz, máskint Pali barátunk, e jellemző nevét az ötvenes évek közepén borongós

kedélye miatt tőlünk kapta. Eleinte bosszankodott érte, majd megszerette és „Szellemi comfortable“, — „Szarkalábak“, — „Fekete leves“ című eredeti műveivel és számos jeles forditmányával megörökitette. A budapesti írói világ és társadalom egyik érdekes alakja, boldog családanya volt, mig-nem 1883-ban széptehetségű Sándor fia husz éves korában el nem halt; jó barátom és mégis hihetetlen, hogy csaknem husz éve már, hogy egymással utoljára találkozáink, de reménylem nem legutoljára. Ezen okból keveset írhatok róla. Azonban jellemzésére egyik művéből saját szavait idézem, mikint következik: „Nőismeret! mi vagy te? Pusztá hang, fogalom nélküli szó! A női kedély fele szerelem, fele szeszély — ki ismerje ki magát e mouvement perpetuel barcarolban? — Szerencsés, aki más kárán tanulja ezt meg: de aki ezt csak akkor tapasztalje, midőn szive megszakad, vagy épen a világ kineveti, — az nagyon szerencsétlen. Annak a társadalom szótárában „boldond a neve“. Pedig e nézeteket Vitéz barátom nőtelen korában vallotta. Vajjon változtak-e azóta nézetei, mióta egy szerető nő boldogítja, nem tudom, de rövid idő múlva meg fogom kérdezni.

Jókai Mór, a testvérhaza koszorus költője az 1865. évi Üstökös nyári folyamában a következőket írta: „Bús Vitéz. — Elég szomorú állapot, hogy csak egy vitéz van közöttünk, és az is bús, s hogy már minálunk a „bús“ épitheton csak a „Vitéz“-nek competens praedicátuma.

„Nem volt ő neki egyéb hibája, mint, hogy megfordítá a historiai mondást: „Hátra van még a fekete leves“! s ő előre sietett a F e k e t e L e v e s s e l *), s oly szerencsésen, hogy a tálat is összetörte s aztán mindnyájan ittunk belőle.

„Denique mégis csak ő vette be legelőször Budavárát mindnyájunk között; **) nekünk aztán könnyű volt már utána menni a résen.

„Jelenleg Bús Vitéz is financiér. Most mi mindnyájan financiérek vagyunk. Ki lapot szerkeszt és jelenleg épen előfizetési mállott bankók összeragasztásának finánc-operátumával foglalkozik, ki meg a pénzüintézetek ügyeit rendezi.

„És így nincs mit csodálni rajta, hogy Bús Vitéz is áttért a reál irodalomra, biztosítván tűz és víz ellen mindent, — csak a rossz verseket nem.

„Kivánjuk neki tiszta szivünkéből, hogy új pályáján nevének egy betűjét kicserélje elérvén az időt, melyben Dús Vitéznek fog neveztetni.“

F á j d a l o m, h o g y J ó k a i M ó r n a k e j ó kívánsága mai napig sem teljesült!

D a l m a d y G y ő z ő a családi élet, a szerelem és a nagyok költőjéről irt és ítelt a testvérország összes hírlapirodalma, kritikája és közvéleménye. Nekem gyöngye tollammal felesleges megkísérteni, hogy a teljes babérkoszorút, melyet

*) Egy általa a provizorium alatt ily címen megindított humorisztikus lappal, mely miatt az akkori kivételes állapotban a rendőrség által gyakran zaklattatott. H. F.

**) Azaz, ő hivatott ad audiendum verbum legelőször Pálffy herceg akkori kormányzó elé. H. F.

a költő már rég kiérdemelt és folyvást érdemteljesen visel, csak egyetlen levéllel gazdagítani akarnám, mert teljes az. Azonban lehet, hogy e sorok olvasói közt vannak olyanok, kik őt egyedül, mint költőt ismerik, s nem tudják, hogy az, ki a költészet szép nyelvén szól hozzájuk, ugyanaz a közpályán is szorgalma és tudománya által előbb pestmegyei főjegyzői, majd később árvaszéki elnöki állásra emelkedett s e diszes állásban van mai nap is az árvák ügyeinek sikeres vezetése mellett a megye közönsége teljes megelégedésére. Az árva- és a gyámügy, mely iránt különös előszeretettel viseltetik, folytonos tanulmánya tárgyát képezte és abban oly elméleti s gyakorlati ismeretekkel bir, hogy az ezen ügyben kiadott gyámügyi törvény javaslatának elkészítése előtt a belügyminiszterium is kikérte nézeteit s illetőleg véleményét. Az 1876. alispán választásnál Dalmady jelöltsége is szóba jött, de ő a régiebb megyei tisztviselő és országgyűlési képviselő előtt szerényen visszavonult. — Azonban senki se gondolja, hogy Dalmady jelenlegi irodalmi és társadalmi állására valami nagyon könnyen jutott: küzdenie és fáradnia kellett azért, előbb mint egyetemi tanuló, majd mint napszámos vagy jobban mondva ügyvédsegéd. Tanusítja ezt az egyetemi negyedik év vagyis joghallgatói pályájának befejezésekor irt „Bízalom“ című költeménye, melynek utolsó szaka így hangzik:

„Olyan hideg ez a világ . . .
Rút önzés visz mindenhová
Megfagy minden jobb indulat ;
Mikint ha tél jött volna rá !
Ki a fagy legnagyobb fokán
Felolvasztasz minden jeget :
Megáldva légy hő nap-sugár . . .
Bizalom a neved“.

E költeményt a mostoha és küzdelemteljes idők s az őt is ért csapások sulya alatt irta, midőn még a nyilvános s közpálya lépcsőjének alján állott. Ma már, midőn a szép pálya több lépcsőjét elhagyta, midőn jó s rossz óráiban (mert hiszen kinek nem volnának rossz órái is?) szerető családjá is osztozik, így szól a lant :

„Te neked szól egyszerű dalom
Szív világa, kis család ;
Kicsi körben hangzik itten ő
De visszhangzik lagalább“.

Gálffy Endre igen jószívű s tulszerény fiatal ember volt. És mégis ki hinné, hogy szerénysége mellett is folytonosan kedvezett neki a szerencse. Jelenleg Kolozsvártt előkelő és honvédtörzsorvos. Szerető nő és gyermekek boldogítják életét. Huszonkét év óta nem találkozám a szerető jó baráttal. Vajjon találkozom-e még vele valaha, a jó Isten tudja.

Jankovits Gyula, kivel Kalocsán két évig, Szegeden egy évig jártam volt a gymnasiumba, s ki az ősilaknak szintén gyakori vendége

volt, mint országgyűlési képviselő lett királyi táblai bírónak.

Oszwald Sándor, a budapesti előkelő ügyvéd Bereczk Béla szerencsétlen halála után egy év múlva, csaknem annak évnapján szintén golyó által vetett véget életének, miután a legjobb, legboldogabb családi életet élvezte. Karácsony előtt két nappal délután öt óra felé ment haza, mely alkalommal híres vadászkutyája a lépcsőnél elkezdett szűkölni s nem akarta felereszteni gazdáját. Valami örökösödési ügyben a fővárosi árvaszékkal voltak kellemetlenségei. Ez alkalommal is, az árvaszéki szolga hívta az árvaszéki ülésbe: „Ez már tűrhetlen állapot!” — kiálta, midőn a szolga távozott. Aztán nyugodtan mondá: „Inggallért kell váltanom” — s kiment az irodából. Egy perc múlva durranás hallatszott s Oswald meg volt halva. Budapest első céllövője volt. Lehet-e csodálkozni, hogy lövése talált? Őt gyermeke maradt, szép s fiatal gyászoló özvegye nemsokára egy hatodik gyermekkel ajándékozta volna meg. Temetésén Győry Vilmos evangélikus lelkész a koszorúkkal borított koporsó fölött megható gyászbeszédet tartott, intve az embereket, hogy sohase törjenek pálcát: mert csak a legfelsőbb, legigazságosabb és legbölcsebb bíró székéről jó hibátlan és el nem hamarkodott ítélet. Mikor koporsóját a sirba akarták ereszteni, a legidősb gyermek, tíz éves fiú ráborult szerencsétlen atyja

koporsójára s szivszaggató zokogással kiáltá : „Kelj fel édes apám, ne hagyj itt bennünket.“ — Nem volt néző, kinek szeme könybe ne borult volna. — Végzetszerű, hogy midőn Sándor barátom a golyótól találva lerogyott, az egy év előtt ilyenképen özvegygyé lett Bereczk Béláné is — barátnőjét látogatván — jelen volt. Szegény özvegyek !

S a s s E l e k szép tehetségű fiatalember volt, költői lelkesültséggel. Azonban a sors mostoha volt hozzá, miért is egy alkalommal fájdalmasan panaszkodott és erősen állította, hogy ő, ki egész nap dolgozik — akkor még mint ügyvédsegéd — a nyomorult fizetésért, este csak megérdemli, hogy valamit egyék s igyék, míg rendesen alig jut számára egyéb, mint kenyér és víz, ő bizony nem akar koplalni és szomjazni többé !

— Igazad van Elek öcsém, — mondá Béla és te jogosan beperelheted a sorsot, amiért az jogos igényeidet ki nem elégíti.

Szegény Elek barátom szerelmes volt, szerelmes unokatestvérébe s utóbbi viszont szeretete őt. Hiszen így kész volt a boldogság, — mondja valaki, — pedig dehogy volt, midőn még később is Elek c s a k budavárosi ügyész volt, míg Matildjának atyja országos főpénztárnok. Megtörtént, ami ezer esetben megtörténik, hogy az egymást szeretők, egymástól erőszakkal elszakasztattak és sajátságos ! az e szomorú állapotban előidézett küzdésben a leány fennmaradt, mai nap is él,

míg a férfi elesett s jelenleg a vizivárosi temetőben nyugszik.

Az 1861. évben Heine szebb dalaiból és románcaiból egy kötetkét fordított, mely Laufer Vilmos kiadásában: „Idegen virágok“ cím alatt jelent meg, a románcok közt a „Visszhang“ ezen utolsó szakával:

— Ha béke csak a sirba' van —
Jó lesz a sirba lenn!
S a visszhang ráfelelt:
— A sirba lenn!

Most már ő is ott van, semmi, még a szerelem sem bántja. Utolsó találkozásom volt vele Kalocsán, midőn az érsekkert mellett nyári csillagoséjben a fülemülék énekét hallgattuk, boros kancsónak gyakori fölemelése mellett, miután nemcsak kenyérrrel él az ember.

És ezen élethistoriának így kellett végződnie, megváltoztathatlanul, hiába mondják, hogy mindenki saját szerencséjének mestere.

Sal Ferenc barátunk, míg velünk az egyetembe járt, szintén írókandidátus volt, a lantot pengette és a költészet terén szép reményekre jogosított. Emlékszem, midőn koszorus költőnk Vörösmarty temetésénél a dicsőült koporsója mellett ő is fekete fátyolu fáklyát vitt. Az egyetemi pálya befejezésekor félre tette a lantot — legalább mi nem hallottuk többé hangjait — s hazatért Nagyváradra, hol csakhamar polgármes-

terré választatott s jelenleg is ezen tisztos állást viseli. Ugy látszik, hogy benne a szerelem teremtetten és éltette a költészetet: mert csaknem minden költeménye arról énekel, mikint az alábbi sorok is:

„Nem mondom én el, hogy szeretsz,
A szokellő vig pataknak.
Hamis habok, nem jó tanuk,
A tengerbe elrohannak.
Följegyeztem én lelkembe,
A honnan kiolthatatlan,
Hol élni fog mindörökre,
Mert a lélek halthatatlan.

Költő barátom néhány év előtt, midőn éppen Budapesten tartzkodott, névtelen levelet kapott, melyben felszólították, hogy záros határidő alatt tegyen, avagy tétessen a pesti „Arany Sas“ szálló kapujába ötven forintot: mert különben kegyetlenül meggyilkolják. E fenyegetés folytán azonban haja szálla sem görbült meg. Különben a tizenkilencedik század jelen éveiben irodalmi és utonálló iparlovagok számosan vannak: csak bátran szembe szálljon velők mindenki, kereket fognak oldani.

Szabady Ferenc ki félévig az ősilak benntlakója volt és nekünk vacsora helyett a Vesselényi nótát fuvolázta, jelenleg Erdélyben Székelyudvarhelyt előkelő orvos, boldog családapa és most már szerencsés fuvolás.

Szulyovszki Náci: mert így hívtuk, jó humoru elbeszéléseket írt, Beöthy Laci nyomain indult; kár hogy e nyomokról csakhamar letért s az íróitollat az ügyvédivel cserélte föl. Majd Nyitramegye főjegyzőjévé választatott, mely állását több éven át fényesen betöltötte. Jelenleg, mikint e sorok írója ügyvédkedik: vajjon oly kedvvel-e, mint utóbbi, ki az ügyvédkedéstől éveken át szabadulni akarna, ha tudna. . .

Urváry Lajos az ősilak gyakori látogatójáról az a. b. c. törvényeinél fogva e sorban mint utolsóelőttiről kell megemlékezni. Urváry Lajos sem szorult arra, hogy általam az olvasóközönségnek bemutatassék: mindenki tudja, hogy jeles író, jeles journalista, országgyűlési képviselő, többrendbeli tudományos társulat tagja, a „Pesti Napló“-nak több mint évtized óta szerkesztője. Minden meg van Urváryban, mi őt a kitűnő irodalmi és társadalmi egyének sorába emeli, személyes ismerősein kívül tanusítják ezt a Pesti Naplóban írt minden tekintetben érdekes vezércikkei. Elmondható Urváryról: „La fortune et la noblesse des — aieux ne font pas le grand-homme, mais la vertu jointe aux talens.*)

Kétségekivüli, hogy az ész az Isten adománya, de annak kiképeztetése s aztán értékesítése a szorgalom dolga. Mi az erényt illeti, az szivbeli tulajdonság. Azonban sem tehetségem, sem időm, sem

*) Nem a szerencse, sem az ősök nemessége teszi a nagy férfit, hanem az erény, egyesülve az észszel.

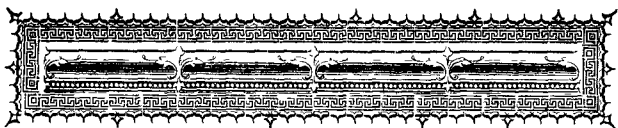
terem nincs itt arra, hogy a fönntebbi példabeszéd fölött bölcsekedjem, csak annyit jegyzek meg, hogy Urváry Lajos jelen irodalmi, társadalmi és politikai tekintélyes állását kiváló szellemi tehetsége, tanulmánya, szorgalma és jó modora által érte el. Neki jutott a nagy szerencse, hogy Kossuth Lajos nagy hazánkfia iratainak kiadása ügyében az Athenaeum igazgatójával őt Baracconeban fölkereste. — Hogy mint járt el ezen küldetésében, szépen és terjedelmesen leírta a „Pesti Napló“ 1879. évi október havi egyik számában, melyet közvetlen e cikk után, olvasóink gyönyörködtetésére és e mű szellemi értékének emelésére a „P. Napló“ után mi is közzéteszünk.

Végül következniém én. De ugyan mit írhatnék magamról? Azt mondja Horatius: „Nihil est ab omni parte beatum. (Senki sem lehet mindenféleképp boldog.) Voltak jó óráim s napjaim. Fájdalom, hogy a sok küzdés, csapás és keserűség miatt csak órák és napok voltak azok! Moore Tamás szerint: az ember önző és haszonleső lény. Nekem e tulajdonságból kevés jutott és így sokaknak e kiváló tulajdonsága miatt az életben, különösen a kenyérkereset pályáján folyton rövidet huztam.

A hatvanas évek elején beállott kivételes alkotmányos állapot bekövetkezésekor a budai ősilak hármas társasága feloszlott, miután annak benntlakói előbb lefényképeztették magukat. E fénykép még előttem van, de annak két

alakja Béla és Elek a sirban. Még nézem a képet, míg eljön az idő, midőn már én sem nézhetem. Ifjúkori barátim szerte széjjel vannak s Poe Edgarkint kérddhetem a hollótól: „Marad-e csak egy barátom? Lehet-e reménylenem? — Sohasem“.

K o s s u t h n á l.

Urváry Lajos ki Kossuth iratainak kiadása ügyében az Athenaeum igazgatójával számkivetett nagy hazánkfiát Baracconéban fölkereste, látogatásáról a következőket írja:

„Meleg őszi délután volt, s a legszebb olasz ég mosolygott felettünk, midőn a Colli-féle turini indóházban találkoztunk, honnan a vasut Baracconéba vezet. Ott voltunk: Vérei József, az Athenaeum vezérigazgatója s Helfy Ignác a kiket szintugy, mint engem, Kossuth iratainak ügye vezetett a nagy számúzóthöz. Alig telepedtünk le, egy öreg ur, kinek arcáról, a széles karimáju, hegyes csucu olasz kalap alól csupa jóság és szívélyesség sugároz elő, csatlakozott hozzánk. Helfynek nem kellett őt bemutatni, felismertük a baracconei leírásokból. Ihász ezredes volt, Kossuth társa a száműzetésben harminc esztendő óta. A harminc év nyomairól ősz haja, s meggörnyedt termete beszél; de a külföldön átélt három évtized épen nem vetköztette ki magyar tábla-bíró-typusából. Valódi zamatos magyar szívélyességgel nyujtott kezét s elbeszélte, hogy mily nagy dolog hozta őt Turinból Baracconéba. Paprikát kapott Magyarországból s azt oly gonddal hordta a kis dobozban, mintha

a világ legdrágább kincse volna. El is beszélt melegeben, hogy a baraccone-i konyha nem lehet el paprika nélkül, s azt különösen az ifju Kossuth Lajos úgy szereti, hogy csak azért nem eszik fagylaltot, mert azt nem lehet megpaprikázni.

A harang megszólalt, a mozdony fűtyölt, a vonat megindult s kis félóra múlva szemünkbe tűnt a Stazione Baraccone.

A mint leszállunk, hozzánk lép egy magas termetű, elegáns fiatal ember s zengzetes hangon, a legszebb magyarsággal üdvözl. Az ifju Kossuth Lajos volt, a nagy száműzött fia. Ő olasz vasuti főmérnök s Turinban van alkalmazva. Külseje a legteljesebb gentleman benyomását teszi, typusa tán inkább olaszos, mint magyar, a mit főleg az idéz elő, hogy szakált nem visel. Minket az lepett meg, hogy ő, ki külföldön végezte iskoláit s mindig idegenek között volt, a magyar nyelvet oly teljesen bírja, hogy ismeri a legnépiesebb fordulatokat is, mintha csak mindig az alföldön lakott volna. Erre vonatkozó észrevételünkre megjegyzé, hogy anyanyelvét igyekszik teljesen birni, olvassa a magyar lapokat s könyveket, hivatalában is van egy hazánkfia, kivel mindig magyarul beszél.

Ő vezetett minket a Kossuth-villához. Ez majorok s kertek között fekszik, néhány száz lépésre az indóháztól. A bejárat mellett van egy kis házikó, Iház lakhelye. Innen az ut mellett déli virágok nyílnak, cyprusok, fenyők s thuják emelkednek az ég felé, majd egy kis bassinhez, s utána virág-

csoporthoz érünk s élénk tűnik a két emeletes Kossuth-villa üveg verandájával s az első emeleten tágas nagy erkélyével. A benyomás, melyet az első pillanatban kaptunk, igen barátságos volt. A villa külseje nyájas, derült, a kertben köröskörül csend és nyugalom, a háttérben a dombok hosszú sora, s ezek felett köd, mely szemeink előtt eltakarta a Mont-Cenist s a havasok csoportját.

Itt a saját kezeivel ültetett virágok s fák között, könyvei mellett s a természet örömei között éli át napjait a nagy száműzött; — a hazának szentelt viharos mult után a filosof epilógja — mondanám, ha Kossuth lelke minden töprengésével most is nem törődne a haza politikai dolgaival, melyekben bizonyára nincs semmi filozofia.

Eszembe jutott nem egy vonás, melyet Kossuthról olvastam. Egykori férfias alakja, hangjának zengzetes, hatalmas volta, szemének cikázó fénye, szónoklatának a szíveket megdobbantó, megrázó páthosza, s mind ez emlékek varázsa alatt állottam, midőn fia az üveg verendán megmutatá a helyet, hol Kossuth órákon át olvasni szokott, körülvezetett az üveg folyóson, melyet a ceglédiek nagy csoportozata diszit, majd fölmenve a lépcsőn — Kossuth dolgozószobájában, Kossuth előtt állottunk.

Hallottuk, hogy Kossuth beteges volt s 78 évére gondolva, azt hittük, hogy egy megtört öreg embert fogunk látni. Örömteljes és lelkünknek végtelenül jól eső csalódás ért. Csak a teljesen

fehér haj és a kissé meggörnyedt termet mutatja az évek súlyát. Kossuth birja teljes testi s lelki ruganyosságát, szemében a genie tüze lobog, hangjában megcsendül az érc s a benyomás, melyet imponáló személyisége tesz, ma is az, hogy érzeteti a század ez egyik legnagyobb alakjának rendkívüli szellemi fensőségét.

Mellette volt idősb fia: Kossuth Ferenc a romagnai angol kénbánya társulati igazgatója, kit szintén Kossuth iratainak ügye hozott Baraccónéba. Ugyanazon férfias alak, mint Lajos, s minden mozdulata elárulja a legfinomabb műveltségű, világot látott fiatal embert.

Olaszországi utazásunkról szoltunk néhány szót s azután áttértünk látogatásunk tulajdonképeni céljára, a közzé teendő iratok ügyére.

Mint Kossuth egyik levelében ki is jelenté, tulajdonképeni emlékiratai nincsenek. 48—49-ből egyáltalában semmi írásbeli följegyzés nincs. „Üres, de tiszta kézzel s kis utitáskával jöttünk ki Magyarországból — ugymond Kossuth — a szabadságharcból semmi iratom nincs. De a mint most emigracionális irataimat rendezem — folytatá — eszembe jut nem egy mozzanat s azokat leirom jegyzetekben. Az ílyesmiken már dolgozom, ime nézzék meg“!

S Kossuth kibontott előttünk egy hatalmas kék papírcsomót, mely megszámlálhatlan ívet tartalmazott, tele írva az ő végtelenül apró, de igen olvasható írásával. Kossuth el is olvasott néhány

töredéket s e lektura életem felejthetetlen pillanatai közé tartozik. Hatalmas nemes szenvedélyét, szónoklatának magával ragadó erejét, ugyszólva Kossuth politikai egyéniségének, Kossuth a szónoknak igézetét éreztük, ki szavával egykor felrázta az országot s ki szónoklatával két világrész tapsai között ismertté, rokonszenvessé tette a magyar nevet. Ha Magyarország még egykor meghallhatná Kossuth szavát! . . .

A felolvasás, fájdalom, csak néhány percig tartott, Kossuth ezután az iratok tartalomjegyzékét, terjedelmét volt szives bemutatni. Kossuth előszava fogja ezt a magyar közönséggel megismertetni s én csak néhány általános dolgot említhetek meg. Az iratokban a magyar közönség hiteles részletes történetét fogja venni mindazon törekvéseknek, melyeket Kossuth és az emigráció a külföldön kifejtett Magyarország önállóságának s függetlenségének kivívására. — A történet Kossuth saját levelei, a hozzá intézett levelek, valamint számos okmány, promemoria és jegyzőkönyvekből áll. A törekvések a legszorosb összeköttetésben lévén két évtized európai mozgalmaival, a fejedelmek, fejedelmi házak tagjai, miniszterek, tábornokok, kik a két évtized alatt Európa történetében kiválólag szerepelnek, ez iratokban mind előfordulnak, nem egy, saját levelei és nyilatkozatai alakjában. Az emigráció minden kiválóbb tagja ez iratokból teljes egyéniségében lép elénk s nem egy okmány szól az időközben kifejtett hazai

mozgalmakról. Szóval, Kossuth közzéteendő iratai ép oly magas hazai, mint nemzetközi és történelmi érdekekkel birnak, s a magyar közönség nagy köszönettel lehet Kossuth iránt, hogy ő önmaga állítja össze iratait s ezzel a legnagyobb fontosságú s leghitelesebb adatokat nyújtja amaz örökké emlékezetes törekvésekről, melyek oly kiváló helyet foglalnak el a történelemben. S az iratok egy része aktualis érdekekkel is fog birni, mert a keleti kérdésről szólva, Kossuth kifejti, hogy mily politikát kellett volna követnünk e kérdés legújabb stádiumában.

Az iratok feletti tárgyalás néhány órát vett igénybe, s ez elvégeztetvén, a kertben tett séta s a villa földszinti éttermében tartott ebéd fejezte be az első napot, melyet mint Kossuth vendégei, Baracconéban töltöttünk.

Kossuth mint házigazda, a magyar vendégszeretet mintaképe. A kertben sétálva, bemutatott minden bokrot, fát, virágot, a déli s északi flóra ritkaságait, melyekben a szerencsés éghajlat alatt, Kossuth kertje oly gazdag. A műértő természetbarát szenvedélyével csügg Kossuth kertjén, és kimondhatatlan szeretettel beszél órákon át virágairól. Megmutatá különösen a cyprust, melyről Kossuth küldött Deák sirjára.

Az ebéd a Kossuth-villa földszinti termében késő este egyesíté a kis társaságot. A földszinten van ezenkívül a billardszoba míg az emeleten terjednek el Kossuth dolgozó, fogadó s hálószobái s a 2-ik emeleten, mely igen kicsiny, két vendégszoba.

Kossuth az ebéd alatt gyermekkkora s a 48-iki napokról szólt. Oly élénken s megemlékezve sok apró vonásról beszélt, mintha csak néhány nap lenne az azóta átélt sok évtized. Elbeszélte, hogy egy szivartól rosszul lévén, azóta csak mindig cigarettét szí s hogy a szülői háznál elfogyván a cukor, a fekete kávé cukor nélkül ízlelte meg, s mai nap is csak így élvezi a Mocca zamatos levét.

A 48-iki napokról szólva, szeme csillogott, midőn Bémről folyt a beszéd. „Nagy hadseregeket nem tudott volna vezérelni — ugymond — mint Garibaldi sem tudna, de kisebbekkel nagyszerű eredményeket ért el. Ha nagyobb hadteste volt, szinte törekedett arra, hogy mint lehetne azt elforgácsolni. Táviratot kaptam tőle, melyben elmondja, hogy így meg amugy szorongatják s így végezte a táviratot: „Wie sie also sehen, stehen wir ser gut.“ Én azt láttam a táviratból, hogy ha rögtön nagyobb segílyt nem küldök neki, elveszett. Azonnal a helyszínére rendeltem Gaál ezredet csapatjaival s ágyuival. Ép akkor érkezett meg, midőn az oroszszal javában folyt a csata, mely verességgel fenyegetett. Bém Gaálhoz vágat, kérdezve: mennyi ágyuja municiója van. Megkapva a választ, így szólt: Wir werden siegen! . . . S megverte az ellenséget.

. . . . Késő éjjel volt, midőn Kossuth legszívesb marasztalásainak dacára, kénytelenek voltunk visszatérni Turinba, a hova végzendő dolgaink hívtak.

Szász Károly

Kalocsán.

haza egyik koszorus költője, Beranger, Byron lord, Göthe, Heine, Hugo Victor, Lamartine, Moore Tamás, Poe Edgar, Verne Gyula és általában a külföldi remekírók műfordítója, a kitűnő tudós és akadémiai tag még mint főtanfelügyelő 1871. évi augusztus 10-én látogatta meg a várost. Itt az iskolákat, a tudományos intézeteket s az érseki könyvtárt látogatta meg. Ezeken kívül e sorok íróját, mint az akkori „K a l o c s a i L a p o k” szerkesztőjét is szerencsésítettette volt, becses látogatásával, ki akkor azonban Harkányban lévén, a nagy költő annak neje által fogadtatott, az ugynevezett B a r n a-féle házban. Az érsek távollétében szállóhelye a nagy vendéglőben volt, honnét egy napi tartozkodás után Halasra utazott.

Az 1883. évi október 8-án ismét Kalocsán volt a költő, akkor mint vallás és közoktatásügy miniszteri tanácsos, — ma már református püspök, — és a bibornok-érsek vendége, hol a diszebéd alkalmával remek felköszöntésével tündökölt.

Ekkor vala alkalmam a több év előtti, nagy-rabecsült látogatást a kastélybani másodemeleti lakasán viszonzni. Kéziratgyűjteményemben bi-

rom a költő által angolból magyarra fordított Poe Edgar „A holló“ című költeményét, mely részben sajátkezűleg írva és eredeti aláírásával van ellátva és a melyet tőle egy kedves levél kíséretében kaptam. Ugyanezen költeményt Léva y J ó z s e f, szintén koszorus költőnk Borsodmegye főjegyzője és kitűnő szónoka is lefordította, az is remekmű, azt is birom kéziratban a költő sajátkezű aláírásával: mert tisztelt olvasó, a szegény ember is gyűjthet, ha nem aranyat ezüstöt, de szellemi kincset, mely gyakran fölér az arannyal ezüsttel.

E fordításról írja nekem Léva y József, Miskolcra, 1882. évi április 30-án hozzám irt kedves levelében a többi közt: „Kedvesen lepett ön meg a figyelemmel, melyben a magyar köntösbe vont angol „Hollót“ részesíté. Itt küldöm kívánsághoz képest a fordítást. Hübb akartam lenni az eredetihez, mint Szász Károly volt: de biz az sok helyen a rimjáték és dallamosság rovására esett. Azt hiszem, ez a csodálatos költemény, még az utánunk következő fordítók előtt is kemény dió marad.“

Azon óhajtással fejezem be e cikket, hogy mielőbb mindkét költőt tisztelhessük városunkban!

A kitűnő műnek kitűnő magyar műfordítása, mind a két költőtől jelenleg kéziratgyűjteményemet gazdagítja, a jövőben gyermekeim öröklük és bizonyára oly nagy tisztelettel és kegyelettel őrzendik, mint a mai napság én.

Egy kalocsai klubb.

életkezett az ötvenes években, megszűnt a hetvenes évek elején. Létezett tehát csaknem husz évig. Helyisége K o s t y á k J á n o s gyógyszerésznek a patika melletti szobájában vala. Tagjai rövidebb hosszabb ideig voltak a társadalom különféle osztályaiból, névszerint: Ábrahámffy János, Dobos Sándor, Dúzs Lajos, Ebersz Károly, Goor Laci, Kováts Sándor, Kurz Adolf, Láng Géza, Lukács Náci, Nyitray Náci, Pernöfy Ferkó, Potocky Elek, Sebő Toni, Schmidt Muki, Szabó Ferenc dr. Szabély Toni, Szauter József, Tessényi József, Ujváry László és saját csekély személyem. Lehettek többen is, bocsánatot kérünk azoktól, kiket véletlenül kihagytunk volna. E klubbnak tulajdonképeni kitűzött célja nem volt. Csak barátságos összejövetelnek lehetett volna azt nevezni, a nap bármely órájában. Mégis ezen összejöveteleknek nagy hatásuk volt a város társadalmi állapotaira, közügyeire s minden anyagi- és szellemi tényezőire: mert sok dolgok mielőtt a Kaszinóba, a városháza tanácstermébe, egyik-másik intézteibe, vagy a sajtóba kerültek volna, előbb itt beszéltek, itt hányattattak és bíráltattak meg és

innét csaknem mindig már kész többséget nyerve terjesztettek elő illető helyeiken. A társalgás nagyon amerikaias volt: ülve, állva, járkálva, kinek-kinek tetszése szerint. A dohány-füst pedig oly nagy vala a szobában, hogy aki oda kívülről belépett, nem látott egyebet, mint füstöt, a tüzet pedig, melylyel egyik-másik eszme vitattatott, már messziről lehetett hallania. Tessók elhinni, hogy sok jóeszme terjedt el innét a város, a megye, a haza és általában a társadalom érdekében. — Kár hogy János barátunk távozása folytán e klubb feloszlott.

F é n y k é p e k

Ábrahámffy János.

Minél jelentéktelenebb valamely város, annál inkább kitűnnek annak bármely tekintetben kiválóbb alakjai. Az ötvenes évek elején az urbéri ügyek és urbéri perek szaporodtak fel annyira, hogy az érseki uradalomban már létezett főügyvédi állás mellé még egy ügyvédi állást kellett rendszeresíteni. Bár jelentéktelen állás volt ez akkor, mégis oly férfiú, mint Ábrahámffy, ki kitűnő észtehetséggel birt, jeles jogász volt, magyarul, németül és latinul ékesen írt és beszélt, jó szónok volt, egyszóval kitűnő ember, mégis, mint ilyen is csak pártfogás útján juthatott a szerény állásra: mert hát az ugy volt és lesz mindig. Bécsben például Stein L., az egyetemen a pénzügy jeles tanára, különböző pénzügyi műveletek keresztülvitele előtt a pénzügyminiszterium által tanácsért gyakran megkerestetik. És ő maga a folytonos anyagi küzdelemben semmire sem mehetvén, csődbe jutott; míg sok szerény tehetség, a pártfogás útján föléje emelkedett és mondhatni, hogy idegen tollakkal ékeskedik. Rá vonatkozólag áll a mondat igaz-

sága: „Egy állás sincsen, amely megbecstelenítené azt, aki azt elfoglalja,“ mert ő szerény állását rövid idő alatt tekintélyessé tette. Irodája nemsokára magánfelek által is keresetté lön. Jogügyekben számos kollegája élt tanácsával.

Fáradhatlanul dolgozott; az uradalmi urbéri perek részint egyességgel, részint ítélettel még az ő életében befejeztettek. Azonban munkássága sokoldalú volt, a városi ügyekben, a város társadalmi ügyeiben, inség alkalmával a segélyző bizottságokban mindenütt szerepe, még pedig kiváló s intéző szerepe volt. A Casino létrehozásában, a takarékpénztár alapítása, az óvodaépület fölemelésében oroszlánrésze volt. 1862-ben a Casino elnökévé választatott, mely állást több évig, csaknem haláláig érdemesen viselte.

A hatvankettediki árviz alkalmával e sorok írójával és Mennyei József akkori iskolai igazgatóval a károsultak javára a Sárközi árvizkönyvet szerkesztette, mely a jótékony célra közel ezer forintot jövedelmezett. Ő e műben Heine dalait és románcait is közölte, melyeket maga fordított és részben Gerlai néven tett közzé. Az irodalom iránt kiváló hajlammal, mondhatom szeretettel viseltetett. Midőn a könyvnyomdászok Malatin és Holmeyer Kalocsán letelepedtek, ő benne kiváló pártfogójukra találtak. Ő volt az, ki kezdetben minden áron igyekezett nekik munkát szerezni. E végből 1858 és 59-ben naptárt is szerkesztett. És midőn megtudta, hogy e sorok

írója néhány kötetnyi művet akar sajtó alá adni, levelet írt neki Budapestre és így az ő közbenjárására e művek is Kalocsán nyomattak. Valának pedig e művek az akkori francia és német szépirodalom jelesb művei magyar fordításban, melyek oly nagy kelendőségnek örvendtek, hogy két-három év múlva a könyvkereskedésben egyetlen példány sem volt kapható.

A színművészet is kiváló pártfogót talált ő benne. Nem egy színműigazgató neki köszönhette, hogy annyi előfizetőre szert tett, mennyivel jövedelme részben biztosítva lévén, előadásait megkezdhette. A társulatok egyes tagjai pedig vendégszerető házat találtak nála. Ő maga jótékony célokra gyakran műkedvelő társulatokat rendezett, azoknak igazgatója volt és több előadásban részt vett. És mint mindenben, úgy ebben is nem diletáns, hanem kész művész volt.

Egy időben többekkel szövetekezve, a kalocsai iparosoknak a Casinóban felolvasásokat tartott. Általában alig volt oly közművelődési és társadalmi ügy, melynél kiváló és közreműködő szerepe ne lett volna. És tevékeny működése közepette élte delén érte a betegség és a kérlelhetlen halál, mely az utolsó pillanatig eszmélő állapotában távozott a tevékeny lélekkel 1867. év egyik nyári délutánján. Soká betöltetlen helyére a bibornok-érsek S a l a m o n P á l megyei törvényszéki bíró barátunkat nevezte ki.

Szép pályája volt, de szintén nem tövisek

nélkül. De hát kié is volna elejétől végig bársonyos? Egy nyári délután nagyreményű fia, fürdés közben a Dunába fult, mely vesztességét többi gyermekeiben való öröme és számos jóbarátjának részvéte pótolta.

Csáby György ispán.

A boldogultnak még akkor is kiváló helyet kellene adni ezen omnibusban, ha későn jelentkeznek. De nagyon korán megváltott magának egy első helyet, midőn ezen omnibus megindulására még senki sem gondolhatott. Nem sokat kell róla szólnunk, nem is ismertük. Egyetlen ténye elég vala arra, hogy őt erkölcsileg mindenki előtt megismertesse.

Csáby György, vala a kalocsai érsek uradalmi tisztviselők közt az első, ki összes vagyonaát tisztviselő társai özvegyei és árvái javára hagyományozta. Hogy mennyi volt e vagyon? Ezt fölösleges itt kimutatni. Elég annyit mondani, hogy összes vagyona. Ha milliómos lett volna, azt is e célra hagyta volna. Követésre méltó példa!

Azóta az érseki uradalom özvegyei és árvái, az érseki nagylelkűség által nyert nyugdíjjon kívül, ezen alapítvány kamatjait is élvezik, és méltán mondják: áldás legyen a boldogult emlékének!

D ú z s L a j o s .

Hogy ne emlékezném meg az én kedves komámról? — Tolnamegyében született. Mint dunapataji városi főjegyző töltötte el élte javát; 1861-ben, midőn a kalocsai törvényszék alakíttatott, törvényszéki jegyzővé választatott. Szomorú dolog, hogy e törvényszék alig állott fennt négy hónapig. Midőn az összes megyei tisztviselők az akkori hatalom nyomása miatt hivatalukról leköszöntek, a kalocsai törvényszék külön leköszönő iratot küldött föl a központba, melyet kitűnően a Lajos barátunk szerkesztett.

Hivatal nélkül lévén ő is ugyanazon évben letette az ügyvédi censurát és ügyvédkedve élt még tizenöt évig. Több intézetnek, így az első takarékpénztárnak, a Casinonak több évig választmányi tagja, az első fakereskedésnek elnöke, a városnak velem egyszerre pár évig városi képviselője, végül az első budapesti ügyvédi kamara választmányi tagja volt.

Midőn 1867-ik évi június 4-én bibornok érsekünk installáltatott, az ügyvédek küldöttsége részéről Dúzs intézett kitűnő beszédet az ünnepelt érsekhez. Általában jó szónoki tehetséggel bírt, melyet ünnepélyes alkalmakkor gyakran érvényesített.

El lehet róla mondani, hogy a jónak sohasem volt megrontója: jó vadász, labdány (billard) és tekepályán-játszó egyaránt. A hatvanas évek elején Lenesen téli vadászat alkalmával egy óriási nagy

farkast lőtt. Ennek öröme a kalocsai Casinóban áldomást tartott, az összes tagoknak két akó sört hozatván, melynek fogyasztása közt számos felköszöntés mondatott a szerencsés Nymrod egészségére és hosszú életére.

Még mint d.-pataji jegyző, egy alkalommal megtréfálta Trencsényi Dani sógorát. — Halász Ábris bácsinál volt künn a pusztán; beküldött a sógorért Hartára, hogy jöjjön ki: mert az öreg súlyos beteg, végrendeletet akar csinálni. Erre Dani sietve kiment ugyan, de addig Lajos már megírta a végrendeletet, melynek egyik pontjában állott: Jelen végrendeletem végrehajtójául Trencsényi Dániel barátomat bízom meg, miért is neki fáradozásai jutalmául 500 forintot hagyományozok.

Dani barátunk átnézvén a végrendelet szövegét, megjegyzé Lajosnak:

— Miért nem irtad ki az ötszáz forintot betűkkel, a bíróság majd kifogást teend.

— Nem tesz semmit Dani barátom, — szólamlam meg az ágyból Ábris bácsi, — majd ha megegyszer csinállok végrendeletet, írásban is beleírjuk. Most pedig, miután hála Istennek semmi bajom, tarokkozzunk.

Dani röstelte a tréfát, de megnyugodott benne. Hiszen csak ártatlan tréfa volt. Végre is jobban örült Ábris bácsi jó egészségén, mint a végrendelet végrehajtása fölött örült volna.

Hogy Lajos barátunk állapota hasonlítson

más emberekéhez, családi boldogságán kívül sok csapás is érte. Halálozás, tűz, viz, sath. — Mig-nem 1876-évi december huszonnyolcadikán elbucszott családjától és elköltözött e mulandó világból, melyet majdan mind elhagyandunk, fölcserélvén egy sokkal boldogabb élettel.

~~~~~  
H á n g e l I g n á c.

Miután 1838-ban Gyurkovits volt erdőmester az uradalmat itthagytá és Bajára költözött, az érseki uradalmi igazgatóság fölirt Budára a kamarai erdők főigazgatóságának, hogy a megürült erdőmesteri, vagy mint akkor nevezték erdőinspector állásra valamely alkalmas egyént ajánlana. Így a kamarai főerdőigazgatóság ajánlatára neveztetett ő ki ide, ki akkor az ungvári kamarai erdőhivatalnál vala alkalmazva.

Hogy hivatalos pályáját mikint töltötte be harmincegy évi szolgálat alatt, erről tanuszkodhatnának vele szolgált tisztársai, ha ők is vele együtt nagyrészt a kalocsai és részben más sirkerthen nem nyugodnának már: mert régi tisztársai közül ma már csak az egy Fletzer István a volt hajósi juhászsági ispán, majd később hajósi és szentistványi tiszttartó van életben, ki ma még hetvenkedik ugyan, de néhány hónap mulva Isten kegyelméből nyolcvanodni fog.

A boldogult kora fiatalságában Budán Beke volt alkancellár, Seif egyetemi quaestor, Szuk Lipót a híres gordonka-művész (Klára testvére)

J a k a b helytartósági tanácsos és többek társaságában egy műkedvelő zenetársaság tagja volt, mely hetenkint többször magán körben hangversenyt adott, gyakran S z t a n k o v i t s győri püspök előtt is játszott, ki a zenének kiváló kedvelője volt. Midőn 1864-ben Bécsben Beke alkancellárnál voltam, az nagyon melegen emlékezett meg és kérdezősködött a boldogultról, mint egykori zenequartett társáról. Selmecen mint erdészeti akademikusnak szintén nagy alkalmá vala a zeneművelésében, miután a bányavárosokban általában nagy előszeretettel foglalkoznak a zenével.

Azért nagyon természetesnek találja mindenki, hogy midőn itt letelepedett, csakhamar körülnézett, leginkább ugynevezett m u s i k a l i s c h, zenével foglalkozó egyénekkal barátkozott. A templomi zenekar tagjai mindenkor sűrűn látogatták s házánál csaknem minden vasárnap concert volt, melyet sok előkelő egyén látogatott, különösen a főtisztelendő clerus köréből. Gyakran megjelent e zeneelőadásokon C s a j á g h y kanonok, a későbbi csanádi püspök, ki maga is zeneértő volt, Bedzsula Tamás, Schwerer János és több kanonok. A boldogult maga több féle zeneeszközzön játszott és a székesegyházi choruson gyakran énekelt, miért a főkáptalan, életében s még halála után is elismeréssel volt iránta és családja iránt.

A negyvenes évek elején történt, hogy a temetői kápolna előtti kőkereszt, bár kemény fából volt, az idők viszontagságai folytán kidőlt. Néhány

hívó azon kéréssel járult hozzá, hogy az érsek uradalmi erdőkből egy új kereszt készíttetésére alkalmas fát adatna ki.

— Én az uradalmi erdőkből, — mondá némi gondolkozás után, — nem ajándékozhatok fát, kérjék meg kegyelmes urunkat. Azonban jobb volna a kápolna előtti keresztet kőből csináltatni.

— Kőből? — jegyzé meg a küldöttek egyike! — Igen ám, de ahoz pénz, még pedig sok pénz kellene. Honnét vegyük?

A lakósoknál gyűjtsenek, míg a kellő pénz össze nem jön, e célra én is adok öt forintot.

A küldöttség elfogadván a tanácsot, házról-házra járt a keresztre gyűjteni, mígnem összegyűlt a kívánt pénzösszeg. És a kereszt a fölfeszített Megváltóval fekete márványból elkészült, művésze Bartalits kalocsai származású kőfaragó vala Pécssett. Azonban a márvány kereszt alig állt harminc évig. Ledőlt és kődarabjai sokáig ott feküdtek az új kőkereszt körül, melyet a régi helyébe Vargacz Károly buzgó özvegye emeltetett.

Az 1849-iki mozgalmas időkben egy téli napon nagy embercsoport szállotta meg az erdőmesteri lakot, puskákat követelvén. Megjegyzendő, hogy azon időkben az erdői károkért, ugyszintén a tilos vadászatért zálogban puskák is elvételtek és az erdőmesteri padláson elhelyeztettek. Ezekért jött a tömeg, — midőn azokból már egy sem vala ott, hanem kiosztatott szegény nemzetőröknek, — és fölment a padlásra, hogy azokat re-



quirálván, talán az ellenség ellen menjen. Puskát ugyan nem találtak ott, hanem a Raaber-Schreib-Kalendernek mintegy harminc éves folyamát. De hát ez nem kellett nekik. Boszusan jöttek le és csalódásuk miatt egyik közülök, az ugynevezett orosz Baksa, — sajátságos, hogy már akkor is volt ilyen, — méltó haragjában puskát emelt a magát egészen nyugodtan viselő erdőmesterre. Ahol legnagyobb a veszély, ott a segély. Épen az elsütés pillanatában termett ott Mihályi József főegyházi zenész, (muzsikus, mikint akkor hívták) felütötte a puskacsövet, melynek tölténye a folyósó tetejébe furódott. Így az egyházi zenész, ki talán életében sohasem nyult fegyverhez, megmentette egy nagy család élete fenntartójának, e sorok írója atyjának életét. A jó Isten jutalmazza meg neki.

Innét a tömeg a főszolgabíróhoz, majd onnét Göbel Ferenc kanonokhoz indult, utóbbihoz szintén puskákért. Volt is ott egy, azonban ezt az egyet csak látniok lehetett, amint a kanonok házgondnoka Pecz János a kapuban feléjük emelte, mondván, hogy aki bejön, lelövi. — Ezen értelmes figyelmeztetésre az atyafiak elszéledtek. Ime egy szál ember mit tehet a tömeg ellen! . .

Midőn Nádasdy p. Ferenc gróf érsek gyászmiséi tartattak, a boldogult testvére Nádasdy Lipót az erdőmestert bizta meg, hogy azokra Budapesten kitűnő zenecapacitásokat szerezzen össze. Miért az akkori karmester panasza is ment a grófhoz, hogy mily méltatlan eljárás az, midőn

itt ő a karmester és helyébe ezen egy misére valami D o p p l e r-féle pesti embert, — a nemzeti színház akkori második karmesterét — akarnak idehozni.

— Karmester ur, — mondá a gróf szeliden, — menjen Hángel erdőmester urhoz, ő rá biztam az egész dolgot.

— Hisz onnét jövők kegyelmes uram és ő azt mondta, hogy ahol Doppler a jeles zeneművész közreműködődik, ott csak ő lehet a karnagy.

— Igaza volt, — felele a gróf, — én is ismerem őt, az erdőmester helyesen cselekedett.

Midőn boldogult K u n s z t J ó z s e f gyász-miséi következtek, annak végrendeleti végrehajtója S c h u s z t e r K o n s t a n t i n, akkori apát-kanonok, jelenleg kassai püspök, szintén őt bizta meg a gyászmisékre való zeneművészi kapacitások megszerzésére.

~~~~~  
Majd elkövetkezett 1869-ben az ő végső órája is. A család legnehezebb kötelességét, a boldogultnak a szentgyónásra való figyelmeztetését A n t u n o v i t s János ő méltósága vala szives teljesíteni. Ezután pár nap mulva hatvanhét éves földipályáját befejezte. Az örök világosság fényeskedjék neki!

~~~~~  
G e r g ő b á c s i.

Nagy Gergely született 1792-ben. Iskoláit Kalocsán végezte, azután ifj. Bolváry András (revisor) és Láng Ferencceel, aki később negyven éven felül Pestmegye járási orvosa volt,

Pestre ment és utóbbival az orvosi pályára lépett. Azonban miután a boncolás annyira nem tetszett neki, hogy azoknál többször elájult, tanárainak tanácsára otthagyta az orvosi egyetemet, Budára ment s ott a tanítóképezdét végezte. Innét mindhárman az apostolok lovain hazajöttek. Miután Gergő bácsi el lévén fáradva, lefeküdt, édes anyja elővette ruháit, hogy azokat szemle alá vegye. Talált köztük egy frakkot, melynek hátuli két szárnya sehogy sem tetszett neki. Asszonyi észszel tehát összevarta. Fia reggel ámulva kérde: Ugyan édes anyám, mit csinált frakkommal? — Ejh fiam, mit csináltam volna vele, hátul el volt hasadva, összevartam. Hogy a fránya vigye el az ilyen furcsa kabátot.

A képezdét elvégezvén, Sükösdön segéd tanító lett, az akkori G o d i nevű tanító mellett. Több holmija közt egy kis zongorája is volt, melyet itthon hagyott és a melyre az öreg mámi a szappanalját rakta rá, mely azt összemarta és a hurjait is elszakasztotta, a tanító legnagyobb bánatára.

Miután Kalocsán — mint hazafit — tanítóul választották, Sükösdről hazajött, lakott ugyanott, hol most Kálócy lakik és tanított a régi városi k o r c s m a i h á z b a n , hol most az olvasó-kör van, mig nem 1827-ben elkészült az elemiiskolák jelenlegi épülete, melyben 46, mondd negyvenhat évig lakott és tanította az első elemi osztályt. Volt tanítványai közül van jelenleg püspök, kano-

nok, plébános, kántor, elemi iskola tanító, képezdei tanár, uradalmi igazgató, ügyvéd, adótárnok, bíró, esküdt, közgyám satb. satb. ki tudná mindezeket elősorolni. Évenként több mint 200 tanonca volt, kik közül sokan künn a folyosón ültek, holmi apró lócákon. Ekint 46 évi tanítása alatt Gergő bácsi mintegy 10,000 gyermekben gyűjtötte meg a mécsset, vagyis oktatta őket az olvasás, írás és számolás mesterségében. Jó modora miatt minden tanítványa szerette. Az általa használt tanmód újabb időkben ismét divatba jött. Azonban erről már csak szaklapba lehetne írni.

A fáradtságos iskolai órák — ismétlési órákat is tartott — után, szórakozása S u k o v i t s és Z s e l l é r gyógyszerészeknél volt, hol esténként ártatlan kártyajáték mellett, minden nyereségnél szabad vala az illetőnek egy pohár bort innia.

Majd később C s á b y G y ö r g y érsek uradalmi ispán a padlás ablakából egy kürtbe fújt, — ez pótolta akkor a meghívó jegyet, miért mai napság megbírságnának az embert, a mit Gergő bácsi és M a t o s A n t a l erdész meghallván és megértvén, odasiettek, hol a néptanító készítette el a nyulpaprikást tarhonyával. — Szenvedélyes halász is volt a boldogult. Gyakran kiment Vojnits Zeno, Soti János és Bolvári (hős) Jánossal a Vajasra halászni. Ilyenkor a fogott halakat Gergő bácsi gyakran a P e r n d l N á c i orvos présházában készítette el paprikássá, hol az vigan elfogyasztatott,

Általán kedvelt egyén volt. Miután szemei is elgyengültek, nyugalomba helyeztetett és 1874-ben elhunyt az Urban! Temetésén számosan voltak, de csak tanítványaiból tizezeren mehettek — ha már azoknak fele meg nem előzte volna őt.

~~~~~  
Mészáros Károly szolgabíró.

A szolgabírói hivatalt évtizedeken át vitte, de hiszen vihetné is: mert azon időkben nem volt végtelen sok dolga, ellenkezőleg végtelen kevés. A panaszosokkal nagyon röviden végzett, azért az ügyvédek nem is igen szerette. Midőn egy-egy keresetet benyújtottak hozzá, rendesen kérdezte: — Taksás-e öcsém? — Nem. — No ha nem, akkor nemis kapsz rá egyhamar terminust. — Magán életéről Szvétek János kedves hajduja nagyon sokat mondhatna, ha már ő is nem aludná a boldogok álmát. Hivatalát pontosan és jó kedvvel vezette, mignem a németvilág, a Bach-korszak be nem következett. A forradalom közepén midőn a németek egy hirdetést küldöttek szét a szolgabíráknak közzétévés végett, ő is közzétette azt, miért aztán búja is lett: mert amint a németek kihúzták a lábukat a városból, néhány lázongó tömeggé alakulva, megjelent a szolgabíró háza előtt és annak kapuját döngetni kezdte, hogy feleletre vonja azt, aki a kényszernek engedve, kihirdette az ellenségnek hűségre szólító proklamációját. Károly bácsi nem vette tréfára a dolgot, hanem jó négyesét befogatta és míg a tömeg a

főutczán zajongott, addig ő az alsó kapun kihajtatott és elvágatott Pataj és Pest felé. Mire visszatért, más világ volt már, senki sem bántotta. Amint a német és azzal a zsandárvilág beállott és a központból a sok Verordnung, Hoches-Befehl, Protocollaufnehmen sat. sat. megérkezett, kezdé magát rosszul érezni a hivatalban. Egy alkalommal egy német nyomtatvány-minta érkezett hozzá, melyet környezőivel (Csernyus Imre) és néhány jegyzővel tanulmányozni kezdett. Megis értették már egész az utolsó Anmerkung rovatig, melyet sokáig egyik sem tudott megérteni. Mignem az öreg Turgonyi uszódi jegyző fel nem kiáltott: — Tudom már tekintetes ur, az bizonyosan pótadó lesz. — A sok zaklatáshoz járult még, hogy még a német utleveleket az ugynevezett Passierscheinokat is alá kellett írnia és pecsételnie. Ez már mégis sok volt! . . . Beküldötte lemondását, de nem fogadták el; ujra beküldötte, ismét nem fogadták el. Végre leült és irt egy olyan goromba levelet, hogy a központban pokrócnak használhatták volna. Ez használt. Hivatalától egészségi tekinteteknél fogva fölmentetett. — Épen ez idézte elő egészsége hanyatlását: mert a tevékeny és izgatott ember hirtelen foglalkozás nélkül lévén, a tespedés következtében vére megromlott. — El is utazott Szvétek János hajdu kíséretében a gräfenbergi hidegviz fürdőbe, hol szigorú kúra alá vétetett. A többi sanyargattatást csak kiállotta volna, hanem midőn egy alkalommal hidegvizes

pokrócokkal egész testét úgy bekötözték, hogy alig tudott lélekzeni és a fürdőszolga utasításához képest nem könyörült rajta, hangosan kiáltozá:

— János, János jőjj elő, oldozz ki: mert megöl ez a német.

Mire János elő is jött, kibontotta az öreget a pokrocokból, ki azonnal parancsolá: — Pakkolj János, haza megyünk. Jobb nekünk otthon. — És haza jött meghalni.

~~~~~  
**N y i t r a i N á c i.**

Teljes életében, már kora ifjúságától fogva Kalocsa város szolgálatában volt. A jogitanulmányokat befejezve, miután az 1848—49 változatos időkben mint megyei esküdt működött, azontul állandóan a város szolgálatában állott, hol tevékeny életét, tisztán a város szolgálatában és annak mindennemű érdekei előmozdítása közben 24 év múlva fejezte be.

A nyelv közönséges kifejezésével élve, kedves ember volt. Az akkoron még rendetlen városi levéltár élő kathologusa, a lakosság élő telekkönyve volt. Mint ilyen a kalocsai takarékpénztárnál, melynek választmányi tagja vala annak alakulásától, egész haláláig. Mindenkit, mindenkinek minden körülményeit, vagyoni cselekvő és szenvedő állapotát ismerte. Azért, ha valaki a takarékpénztárból kölcsönhöz akart jutni, előbb ő hozzá ment szószólásért esedezni. De gyakran csalódott, midőn Náci barátunk szemére hánytá, hogy mit, hát kend

még jobban adósságba akarja magát verni, nem elég a káptalani, az árvatári tartozása stb.

A pénzügyintézeteknél elég volt az ő véleménye, melyre ezeket megszavaztak, azonban nagyon szigorú volt abban, és gyakran megtörtént, hogy midőn a választmány a kért kölcsönösszeget megszavazta, ő ellenkező véleményt kért jegyzőkönyvbe vétetni. Mint a következmények megmutatták, több esetben igaza volt.

Kisebb-nagyobb társadalmi körökben, sokszor felhozatott előtte, hogy jó volna a rendezett tanács. Mire ő rögtön elő állott azon argumentummal, hogy nem lehet, mert az huszezer forintba kerül, de azt elhallgatta a boldogult, hogy a rendetlen is annyiba kerül.

A Casinonak mindennapi látogatója volt. Mindenféle kártyajátékot ugyiszintén a sakkot ismerte, az utóbbit kiválóan játszotta, utóbbi mellett sokszor órákig elült. E játékánál nélkülözhetlen volt nála a burnótszelence kabátja jobb zsebében, melyből mintegy a jó gondolatokat látszék meríteni. Egy alkalommal kicsempésztem a szelencét zsebéből és eltávoztam a Casinóból. Midőn észrevettem, indulatosan felugrott, felkiáltván, hogy ezt senki más nem tehetné, mint a H. Ferkó. Egész estélye meg volt rontva, hibákra-hibákat csinált, minekkövetkeztében Szabó dr. csakhamar mattá tette. No de kárpótolta magát vacsora után a kalabreaszban.

A társaságokban és mulatságokban szintén



igen jó cimbora volt. Egy alkalommal — mint különben is igen gyakran — Seb. Mukínál a nep. János estéje kora reggelig tartott. Náci barátunk a házigazdával magukra maradván, utoljára ketten a francia négyest táncolták.

Ezután utóbbi, midőn látta, hogy vendége indul, a cigányhoz fordulva mondá:

— János, már sok pénzt kaptál tőlem, még ezután is kaphatsz, de többé egy krajcárt sem kapsz, ha a főjegyző urat egyetlen hegedűvel hazáig nem kíséred.

És úgy lőn Náci szabadkozása dacára, mit ez az utcán látva, szaladni kezdett, a cigány pedig utána szaladva hegedült. Pedig akkor már a hivek gyülekezni kezdtek a kis templomba. No de ez csak egyszer történt. Csak a már kinyitott patikánál szabadult meg a cigánytól, hol Kostyák az ugynevezett becsületes János fogadta és kínálta meg egy pohár karmenatívával.

Sok jót, kedélyeset és mulatságosat lehetne róla írni, de a tér kicsiny.

A hetvenharmadiki vészes járvány vetett végett a közpályán tevékeny életének. Rövid idő múlva követte őt a sirba nője és Guszti fia.

---

S a l a m o n A d o l f.

Oly egyénről irok, ki a városnak több mint negyven évig orvosa, himlőoltója és halottvizsgálója, egy kedvelt, barátságos és vendégszerető ember vala. A harmincas évek végén Fehérmegyéből

telepedett itt le. Ő volt az első ki Kalocsán hason szenvileg gyógyított, miért is használt gyógyszereinél fogva a nép által mákszem orvosnak neveztetett. Mivel azonban akkor még, különösen az orvosok részéről, e gyógyításmód ellen nagy volt az ellenszenv, hogy kenyérkeresete legyen kénytelen vala azzal felhagyni és a haláltól csak egyedül megmentő ugynevezett medicina-kurát alkalmazni. Városi, szeminariumi, kórházi orvos, egykor a piáristák, számos kanonok és előkelőház orvosa volt, a többi közt Nagy Ignácé, ki ígérte neki, hogy végrendeletében számára hatvan forintot hagyand azon műtétért, hogy halála után felboncolandja a fejét. Azonban a végrendelező túlélte az orvost. Azért végrendeletében az ő neve nem fordul ugyan elő, de abban olvasható: „Constatirozott halálom után fejem boncoltassék fel, abból a velő szedessék ki s külön edényben tétessék el.“ Sok ideig volt Foktő és Bátya községek orvosa és halottvizsgálója is. Habár anyagi körülményei, mint mondani szokás szerények voltak, nyílt és barátságos házat tartott. A maga idejében, míg neje élt, ezentul is, míg a betegség utol nem érte, alig mult nap, hogy vendége nem lett volna. E mellett öt gyermeket tisztességesen fölnevelt. A barátságot a kedélyes mulatságot szerette. Azért egy-egy jó társaság, bucsu, ebéd vagy vacsora kedviért mértföldekre is képes volt elmenni. A Bach-korszak elején egy alkalommal

Rotter csendőr hadnagy lakásán (a mostani járásbirósági épületben) nagy mulatság volt. Tánc zene stb. A nemes ifjuság lejtett, az idősb urak pityizáltak, koccintgattak. A barátságos, de erőszakoskodó házigazda a kaput bezáratta, hogy egyetlen vendég el ne szökjék. Azonban orvosunk megúnván a mulatságot az egyik ablakon át megszökött. Midőn a házi ur ezt megtudta, föltette hivatalos sapkáját, felkötötte kardját, berendelt két csendőrt és hivatalosan parancsolta:

— Elmentek Salamon doktorhoz és őt úgy a mint van, minden késedelem nélkül ide kíséritek.

Ugy is lőn. A már ágyban levő doktornak úgy a mint az ágyban volt, kellett a mulatságba visszatérnie. Hasztalan volt minden szabadkozás, miután a csendőröknek kiadott parancs komoly volt, melytől még neje Lizi néni is megijedt, mondván:

— Eredj már, tudja fene mit akar az a hó-bortos német.

Hát pedig az a német nem akart egyebet, mint hogy az eltűnt magyar tovább is mulasson.

Mint említettem nála is gyakran volt mulatság télen nyáron s ilyenkor nem egyszer az udvarban sátor alatt. Egy ily alkalommal az udvarban talált bennünket a reggeli négy óra, midőn már a mulatságból kifogyván, az üres butelliákat a szomszédos Csicsáky-ház kéményéhez vagdostuk és közben néhány teliüveget a házon át a

főutcára. Ezek egyikét az épen arra haladó Fidi-bus (szintén ismeretes egyéniség) ki mellett az épen leesett, sértetlenül hozta be hozzánk. No de nemis bánta meg a fáradságot.

Más egy ily alkalommal, szintén multság közt virradván meg az udvarban, midőn egy nő, kinek valamelyik rokonát az öreg gyógyította, egy kosár tojást hozott ajándékba, melyet mi akkor nagy jó kedvünkben elutasítottunk. A doktor és felesége akkor már aludtak, miről azonban később értesülvén, az előbbi nevetett, de Lizi-néni már pattogott fölötte. No de őszintén megvallva elég oka is volt rá.

Egy kosár tojás ajándékba! . . .  
Ma már egyet is ritkán szoknak ajándékozni.

Egy vig társaságban egyszer együtt lévén, Bátyára hívták a doktort halottat vizsgálni. Ez nem jókor érkezett. — Hiszen várhat, — mondá az egyik. — Maradjon doktor, hiszen ugysis meghalt, adja ki a cédulát.

— De hátha nem halt meg? — mondam én.

— Dehogyanem, tudnom kell, hiszen én gyógyítottam, — felelé a doktor akaratlanul.

Azonban valljuk meg, hogy bár nem jó kedvvel, de mégis elment Bátyára.

A többek közt nekem sok évig házi orvosom volt és én házi ügyvédje voltam. Évenként százszáz forint honoráriumot adtunk egymásnak. Midőn a hatvanhatodiki fagy után inséges idő követ-

kezett, fölemeltük a honoráriumot kölcsönösen két-két száz forintra. De megis adtuk egymásnak.

Valami tulkövetelő nem volt az öreg, — rosszul fejeztem ki: mert e kifejezésért haragudott, — az ifju ur. Szokása volt mondani, hogy csak annyi pénze legyen, hogy valahányszor mellénye zsebébe nyul, abban mindig csak egy öt forintosat találjon. Fájdalom! nem mindig talált!

A hatvanas évek vége felé a budai hegyekben jártam az öreggel többek társaságában. A Fácán-nál ebédeltünk, hol női pincérek szolgáltak fel, mi nemcsak nekünk, de neki is tetszett. Ebéd után inditványoztuk, hogy menjünk tovább, a Széchényi hegyen keresztül.

— Már minek mennénk tovább? — mondá az öreg, — mikor itt jó dolgunk van?

De nem használt semmit ellenvetése, a többség győzött. Megindultunk délután a legnagyobb melegben a Disznófőnél, a Normafánál és a Szauder-féle vendéglőben pihentünk, majd innét is tovább mentünk, mire az öreg ur végkép kifáradva, elkeseredetten mondá boldogult Schmidt Mukinak:

— Mily meggondolatlanság e fiatal emberek-től, velem ily utat tétetni! Hiszen én öreg vagyok, még életembe is kerülhet.

— Dehogyan kerül öreg, — felelé amaz, — nézze ott jobbra van egy vendéglő, oda is bemegyünk.

Az öreg odafordult és olvasta a kék betűkkel föl irt címet: Vendéglő a kakukhoz.

— No kakuk, — mondá. — nem látsz te engem többé!

Nemis látta. Hanem a helyett a krisztinavárosi szinkörbe mentünk vala, hol — miután előbb a szinkör átellenében levő sörcsarnokban pihentünk — élvezettel néztük Gvadányi régi, főlelevenített Peleskei notáriusának előadását. Ezen alkalommal a notáriusnak csaknem utódja lön az orvos, amennyiben az előadásba gyakran beleszólt, hogy a mi időnkben nem így adták stb.

A hatvanegyediki megyegyűlésen megválasztott megyei középjárasi orvosnak, minekkövetkeztében D.-Vecsén is kellett lakást tartania. Oda kocsizott hetenkint egyszer egyes fogatán, mignem neje, Lizi néni folytonos unszolására belátta e vizsás állapotot s ezen állásáról lemondott.

Gyermekeit nagyon szerette, azoktól semmit sem vala képes megtagadni. Egy alkalommal Laci fia kért tőle pénzt. — Mennyit? — kérdé ő. — A mennyit a papa nekem szánt. — Jól van fiam, adok, ha ezt németül ki tudod mondani. — Laci pedig hogy a pénzhez jusson, ekint fejezte ki kívánságát: — „Vater, geben Sie mir das, was Sie mir geackert haben“.

És e remek kifejezésért megkapta a neki szánt összeget.

Zsiga fiáról egyszer azon hirt kapta, hogy párbaja lesz. E végett télen felutazott Budapestre, hogy azt megakadályozza.

Mint orvos az volt a véleménye, hogy az orvosi tudomány csak tapogatózás. Eltaláljuk a bajt, de bizony bizony . . . . És nem volt-e igaza? Hiszen összes kollegái sem akadályozhatták meg abban, hogy elmenjen boldogult neje és gyermekei után!

~~~~~

S z a u t e r J ó z s i.

A boldogult nemzetgazdász és financiér volt a szószoros értelmében. Fiatal korában tapasztalás szerzés végett beutazta Német és Franciaország nagy részét és e tapasztalatait valóban a város javára értékesítette is. — A forradalom első évében, mint irtuk a kalocsai nemzetőrök kapitánya volt. Az ostromállapot végén több évig mint a város bírója szolgált a közügynek. Az ő érdeme, hogy az érseki uradalom és a város közti urbéri per barátságos egyezséggel befejeztetett. A Casino és az első kalocsai takarékpénztár alapításában neki is kiváló része volt, az utóbbi intézet első igazgatója is ő volt. Szauter Józsi birósága alatt romboltatott le a városháza átellenében volt széles tornácu ronda épület és emeltetett helyébe a jelenlegi diszes ház. A város érdekeit mindig szívéen hordta s erélyesen védelmezte. Saját szép vagyonát értelmesen és gyümölcsözőleg kezelte. Mindenféle üzletbe kezdett s azt jó eredménynyel űzte: mert neki is kiváló elve volt, hogy dolgozni nem szégyen.

Egy alkalommal nála voltam, midőn Ujhelyi

Józsi barátunk is épen ott volt. Gazdasági dolgokról beszélgetvén, egyik-másik jobban panaszkodott az épen akkor fenyegető különféle elemi csapásokról.

— Lám milyen jó annak, akinek semmije sincs, — jegyzém meg.

— Az ám, — felelé Sz. Józsi, — de kérdezze meg barátom Ujhelyi komát, hogy mit szól erre.

— Hogy, langweilig, — mondá az.

Azóta magam is belátam, hogy végtelen unalmas dolog s e m m i v e l birni, minek a telekkönyvben nincs numerusa, következőleg azt keresni sem lehet.

Egy casinoi közgyűlésen a többek közt arról is szó volt, hogy a casinoi élet nagyon unalmas, valami élénkséget kellene abba hozni.

— Rendezzen a Casino estélyeket szabad eszem-iszommal, — mondá Szauter, a gyakorlat embere, — mindjárt lesz itt vig élet.

— Kezdje meg Józsi bátyám, — mondák többen.

— De uraim, én csak indítványoztam, a kivített önökre bizom.

És ezen indítvány általános derűtséget idézett elő, de soha életbe nem lépett.

Saját háza vendégszerető, egyike volt az ugynevezett nyiltházaknak. Névnapiját és a kalocsai bucsut mindig egész vendégcsereggel ünnepelte. Egy ily ünnepély alkalmával történt, hogy Sch. Muki, Szittig nevű cseh adótisztet csárdásra

tanította illetőleg táncoltatta a jelenlevők nagy gyönyörűségére. Méltó befejezése volt háza vendégszeretetének, midőn házaselete huszonötödik évi évnapját ünnepelte, melyen e város és vidéke tisztességes közönségének legalább fele jelen vala. Itt olvasott föl Ebersz Károly mérnök egy felköszöntőt, mely egy mintegy ölnyi hosszú összegöngyölt papírszalagra volt írva, és a melyről a jókívánatokat úgy kellett legombolitani.

Adjon Isten sok ily jeles polgárt e városnak!

~~~~~  
**U j v á r y L á s z l ó.**

Laci bácsi a régi jó táblabírák, a magyar középnemes földbirtokosok egyik kiváló alakja volt. Élete legnagyobb részét közszolgálatban töltötte, majd rendes, majd tiszteletbeli hivatalokban, mint szolgabíró, törvényszéki bíró, egyidőben casinoi elnök stb. Kalocsai és bátyai háza egyike volt azon régi magyar vendégszerető házaknak, melyeknek egyik kapujok örökké nyitva állott, hol a távozni akaró vendég kocsijából a kerekeket szokták vala kiszedni.

Társaságokban többnyire a fiatalok mellett tartott. Nem csuda, midőn kedélye mindig fiatal maradt. Valamikor ő is részt vett a kártyajátékokban, később azoknak csak nézője volt. Képes vala a kártyázókat, ülve, pipázva — bort soha se ivott, — reggelig elnézni. Midőn a társaság bármily későn elakart oszlani, mindig ő mondá: maradjatok még. Gyakran megtörtént, kivált, midőn

Bátyán lakott, hogy midőn itt, a városban valamely mulatságban megkészt, egyik-másikunkhoz, gyakran Kostyák Jánoshoz ment aludni. Többször nálam is volt. Ily alkalmakkor lefekvés után még órákig kellett vele beszélgetni, mignem az öreg ur végre pipaszó mellett elaludt.

Mint született pestmegyei képviselő csaknem minden megyegyűlésre fölment, a körülményekhez képest az *A r a n y s a s*, vagy a *V a d á s z k ű r t b e* szállt, többnyire a nagyobb társasághoz alkalmazkodván, az utóbbi vendéglő kávéházában töltötte el ilyenkor ideje legnagyobb részét. Sokszor hívtuk ilyenkor hiába a közgyűlésbe. — Maradjunk még, — mondá, — van még idő, majd elmegyek holnap. Különben majd elmondjátok ti, hogy miről volt szó. — Az is megtörtént néha, hogy be se nézett a közgyűlésbe.

Nagyon szórakozott és feledékeny volt, azért nem jó volt valamivel, például valamely levél átadásával megbizni: mert csaknem mindig azon módon amint elvitte, vissza is hozta magával, az is megtörténvén, hogy azt egy évig is valamelyik zsebében hordozta. Egy alkalommal *S z a b ó M i h á l y* főkáptalani ügyvéd bizta meg, hogy egy pénzes levelet vigyen föl Pestre fiának. Fölvitte, találkozott vele, kérdezte is az: nem küldött atyám pénzt? — Nem öcsém, pedig beszéltem vele. — És Laci bácsi e levelet is szépen visszahozta.

Azzal kell végeznem, hogy jó, mindenki által szeretett ember volt. Az 1873-ik évi Kolera

szállította őt ki a siralom e völgyéből. — Fiai örökölték jó tulajdonságait. A bátyai ősiházban, hol Gyula lakik, ma is mindig nyitva a kapu, készen a tisztességes vendég befogadására. A barátság, a szíves látás az egész család részéről ma is a régi.



### Ugróczy József a dunai védgátokról.

Hogy is mondjam, szokta volt mondani, mintha csak most is hallanám. Lényegében pedig anno 1877-ben a következőket mondta: A vizek szabályozására vonatkozó törvény értelmében, Kalocsán öt-hat év előtt megalakult a dunai védgát társulat, melynek hatás és működési tere Ordastól Szent-Istvánig (Baja mellett) terjed, magában foglalva az e vonalba eső községeket és uradalmakat. E társulat az érdekeltség roppant költségével, évenként elkészítetteti s javíttatja a védgátakat, reményt nyújtván a birtokosoknak arra, hogy földjeik, házaik és gazdasági épületeiket a romboló vizár el nem pusztítandja. És méltán ringathatják magukat a jó reményben, miután értékükhöz képest a védgátak helyreállítására óriási áldozatokat tettek.

Azonban mi történik? — Mig a Sárközben a védgát-társulat költséges védművei a hatalmas folyót medrében tartják, addig a társulat működési terén felül vagy alul tör magának utat, oly községeknél, melyeknél a védművelet az erélytelen és tehetetlen előljáróságra van hagyva, melyek védművelete abból áll, hogy a vízveszély

beálltakor félreveretik a harangokat. Ekint a Duna vize Hartán, Solton, D.-Vecsén vagy még főlebb utat törvén, kerülő uton jön hozzánk és roppant kiterjedésű termékeny földet elborítván, a vidék védgát társulatának költséges óvó intézkedéseit megghiúsítja.

Mit kellene tehát tenni? A védgátművek pártolói szerint a sárközi védgáttársulatot egy Soroksár-Szeremlei társulattá kiterjeszteni, vagyis a védgátakat ezen egész vonalban egy társulat által és egyenlően elkészíttetni. Pestmegye főispánjának is ez volna nézete, s e végből Kalocsára már két ízben meghívta az érdekelt községek és uradalmak képviselőit tanácskozás végett. Azonban még eddig eredmény nélkül: mert a számos község és uradalom árterét, a költségek aránykulcsát megállapítani oly nehéz feladat, melynek igazságos megoldása csaknem lehetetlen.

Ez ok miatt D.-Pataj, Harta és Solt községek előljárói a tanácskozmányt oly nyilatkozattal hagyták el, hogy a védgáttársulatba be nem lépnek, hanem majd megcsinálják ők a rájuk eső töltést maguk. De hogyan? — Mint eddig, vagyis vagy sehogy, vagy csak a leggyarlóbban, a legtökéletlenebbül. Az egyesült erő nagymérvűségét figyelembe nem veszik, föl nem fogják.

Mit kellene tenni azok véleménye szerint, kik mindennemű védműködésnek ellenségei? — Semmit. Vagyis a Dunának szabad ki- és bejárást engedni határainkon: mert szerintük a téli vagyis

jégviz ellen célszerű töltést emelni, mely azzal dacoljon, lehetetlen. Hacsak olyat nem, melynek fölemelése oly óriási költségbe kerül, mely nemcsak a vidék, hanem az ország erejét túlhaladja.

Véleményük szerint a régi jó időkben még töltéseink nem voltak, minden évben télen nyáron kiöntött a víz az egész Dunamentén, néhány napig kint volt és rövid idő múlva visszafutott ágyába. Ilyenkor a téli víz nemcsak hogy semmi kárt nem okozott, hanem amennyiben a vetésekről rövid idő alatt lefutott, azokat termékenyebbé tette, és „Hogyis mondjam, akkor volt nekünk jó buzánk, mikor a víz kijött és szénánk quantum satis.“ Nyári víz ritkán jött ki, és rendszeren csekélyebb mérvű volt, mindenesetre nem okozott annyi kárt, mint a mily végtelen nagy összegekbe a töltések évenként, és haszonáltalánul kerülnek, miután a Duna akár főlebb vagy alább szakít, a víz mégis megjő, a töltések között bent reked, és hónapokon át megfekszik a vetéseket, melyidő alatt természetesen teljesen kivesznek.

Ne tessék az ily gondolkozásaik fölött — kik nagy számmal vannak — mosolyogni: mert ezek véleménye a helyi körülmények ismeretén és régi tapasztaláson alapszik.

Felhívjuk az illetők figyelmét arra, hogy a dunai védműködésnél, amennyire lehet, tökéletes eredményt érjenek el, vagy ha nem, akkor hagyjanak föl az olyan experimentumokkal, melyek milliókba kerülnek és hagyják az egész dolgot

a gondviselésre, mely ősidőktől fogva volt egyetlen oltalmazója vidékünknek.

~~~~~  
Idősb Bolváry András.

Nádasdy Ferenc gróf boldogult kalocsai érsek tudvalevőleg vagy maga, vagy vendégei iránti tekintetből nem szerette, ha az ebедnél tizenhárman voltak. Gyakran megtörtént, hogy az érsek valakit napközben délelőtt hívott meg ebédre. Így esett, hogy egy órakor vették észre a huszárok, hogy tizenháromra kellett teríteni. Azonnal B—y András bátyánk akkori főszámvevőhöz futottak, ki a kecsélyhoz közel lakott, és ki ilyenkor már megebédelvén, csak a poculum caritativit emelgette.

— Ugy-e, már megint tizenhároman vagytok? Jó no, megyek.

És az öreg ur ment, hogy abban hagyott foglalkozását folytassa.

~~~~~  
Ordódy érs. uradalmi igazgató egy alkalommal gazdasági gyűlésen elnökölvén, egy tárgy merült föl, mire az igazgató mondá:

— Uraim szóljanak a dologhoz, mert őszintén megvalva, én számár vagyok hozzá.

— Számár a tekintetes igazgató ur? — mondá álmélkodva András bátyánk, — hogy volna a tekintetes ur számár? A tekintetes ur nem számár. Csak nincs praxisa

András bátyánk e szót Tekintetes ur és számár

még soká emlegeté, mígnem a gyűlés meg nem sokalta a dolgot. Fájdalom, hogy ma már e gazdasági gyűlésnek egy tagja sem él: ott fekszenek ők békében és nyugodtan, hol a bevezető kapun e felirat volt azon időben olvasható: „ma nekő m, hol nap nék ő d.” Legalább így volt ez felírva még a hatvanas években is.

~~~~~  
A pusztai számtartó tiszteknék egy időben — Kunszt érseksége kezdetén — szokásuk, illetőleg kötelességök volt a főszámvevőséghez heti jelentést tenni az összes munkaerő hová fordításáról, mely jelentésekre András bátyánk veres plajbászszal megjegyzéseket írva, azokat ismét visszaküldötte, így például egyen:

— Miután a b—i pusztán negyvennyolc ökor van, s jelentés szerint pedig csak negyvenhét dolgozott, tehát a negyvennyolcadik hol volt?

— Ott bennt. — Felelte a számtartó.

Általában szokása volt az öreg urnak, ha valamely számadás egyes tételeit kifogásolta, oda ilyféle megjegyzéseket tenni: „Hm, talán bizony lopjuk az uradalmat? Jó is volna.”

Hasonló megjegyzései az urad. levéltár iratain gyakran előfordulnak.

~~~~~  
András bátyánk utasításai. Egy ebéd után midőn még boros üveg, poharak, és evőeszközök az asztalon feküdtek, András bátyánk Marci hajdújának fejébe akarván verni, hogy

ebéd után a kocsissal a szőlőbe kimenvén, melyik száraz fát vágják ki, következő utasításokat adta:

— Látod Marci! — egy villát helyezvén el bizonyos irányban — ez itt a főut. Látod-e?

— Látom.

— Ez jobbra a keskeny ut, — egy kést helyezve el, — látod-e?

— Hogyne látnám.

— Ez ismét a kapuhoz vezető uton a trágyarakás, végén a száraz fával, — egy zsemlét téve a szárazfa helyére, — látod-e? Ezt a fát kell kivágni.

— Hogyne látnám?

— Hm, hm, könnyű azt mondani, — morgog az öreg, — de érted-e?

— Már hogy ne érteném? — méltatlankodék Marci.

— Jó, jó, hát most mond meg, hogy mi ez? — a fő-utra mutatva?

— Hát villa.

— Bolond, ez a fő-ut.

— Értem.

— Hát ez mi? — késre mutatva.

— Kés kérem alássan.

— Hisz mondtam, hogy aza keskeny ut, ezután jobban vigyázz. Mi ez? — a zsemlére mutatva.

— Zsemlye.

— Bolond! mondtam, hogy ez a trágyarakás. Tudod-e most már?



— Hogyne tudnám? — És ezzel Marci elől-ről kezdé sorolni a főutat, keskenyutat és a trágyarakást.

~~~~~

Idősb András bácsi hivatala közvetlenül a sörház mellett volt. E körülménynek s mert a sörnek itcéje csak négy krajcár volt, tulajdonítható ama nagy buzgalom, melylyel azon időben — most a világért sem — az uradalmi irnokok a sörházban látogatták, hogy mikint, mondani szokás, sülvelfölve ott voltak.

Igy történt ez egy szombati napon is, bár a hét folytán bármely napon is megtörténhetett volna, hogy t. i. S. Jancsi és Zeno bácsi a sörházban üdögéltek már délelőtt tíz órától délután három óráig.

E közben idősb András bácsi, Marci hajdújával mindenfelé kerestette irnokjait, ki kereste is őket mindenütt még ott is a hol voltak, a sörházban, de még sem találta, holott beszélt is velük; mert tudni való, hogy Jancsi barátunk ekint bízatta a hajdút:

— Igyék ke, Marci!

Ennek lön természetes következménye, hogy Marci sehhol sem találta az irnokokat.

— Nem találod? — kérdé az öreg úr ingerülten, — no ha nem találod, menj el a város birájához, és doboltasd ki, hogy aki tud róluk, jelentse.

— Értem, tekintetes úr.

És Marci hajdu ahelyett, hogy a városházához ment volna, egyenesen a sörházba ment, hogy elmondja az ifuraknak a kidoboltatásra vonatkozó megbízatást.

— Ehj ne törődjék ke semmivel igyék Marci! Mondja az öreg úrnak, hogy megtalált bennünket, a szemináriumban vagyunk ebéden. Csak igyék ke!

És Zenonak nem kelle ezt kétszer mondania, mert Marci helyeslé a dolgot, ivott s futott haza.

— Megtaláltam őket, tekintetes uram! — mondá lihegve.

— Hát hol vannak?

— A szemináriumban ebéden.

— A szemináriumban? — kérde az öreg úr vontatva, mire Marci meghökkent. — Marci te! Hát a szemináriumban vannak u g y - e ?!

S ezzel az öreg úr Marcihoz közelítvén, arcul ütötte.

— Ne neked! Hát nem tudod, pro primo, hogy ott már ebédelték, pro secundo, hogy már a templomban vannak és pro tertio, hogy ilyen embereket nem is szoktak a szemináriumba ebédre hívni. Máskor más bolondot keress magadnak.

És az ifurak ittak és nevettek ezalatt. Pedig a ki utoljára nevet! . . .

Azonban Marci kárpótolva lőn; mert még gyakran kellett hallania: igyék ke, Marci! és az ifju urakat is gyakran kellett volna kidoboltatni, hogy megtalálják őket a sörházban.

Zeno barátunk elvei szerint a gondviselés különös intézkedése folytán minden embernek, minden napra kidukál az egy itce bor és e fölötti töprenkedésében egy alkalommal kifakadt, hogy szeretné azt a huncfutot ismerni, aki az övét minden nap megiszszja. Azonban valósággal keveset törődött vele, miután eléggé kárpótolta magát. Egy alkalommal Poldi bácsi nyár elején már négy óra előtt fölkelvén, körülnézett és a szobába viszatérvén, felkölté barátját, vele a tapasztaltakat tudatandó, mondván:

— Atyafi, a dér mind megcsipte a szőlőket, nem lesz bor, mit iszunk?

Ez pedig álmosan, szemeit dörzsölve kérdé:

— Mi az?

Poldi bácsi ismétlé a mondottakat.

— Ugy, elfagytak a szőlők, mit iszunk? Mit? Hát ó-bort, én ugyan senki kedvéért sem szomjazom.

És ezzel ismét befelé fordult s tovább aludt.

~~~~~  
**Bolváry András ifjabb.**

Ha élne, ő szolgáltatathatna legtöbb anyagot a kalocsai kronikának: mert végtelenül kíváncsi lévén, mindent tudott. Reggel-négy órakor télen nyáron az utcán volt. Mint uradalmi revisor 1848 előtt a praefekturátusi épület mellett lakott, az ötvenes években már a saját házában, a mostani Sárközi takarékpénztári épület mellett. — Kora reggel az utcára lépven, egyet kettőt köhé-

eselt, mi jel vala arra, hogy szomszédja az ugy-nevezett V ö r ö s s c h u s z t e r (Kirschner) is kilépjen. Mi megtörténvén, kölcsönösen előadták egymásnak az általuk tudott napi újdonságokat (már reggel négy órakor! . . .) Később az egész várost bejárta s ha két-három embert együtt talált, rögtön mellettük termett, megtudandó miről beszélnek. Így nagyon könnyű is volt őt felültetni valamely álhirrel, melyet felkapva, rögtön az egész városban elterjesztett. 1849-ben B u d a v á r á - n a k a magyarok általi bevételét is tőle tudta meg az egész város! — No de ez igaz volt. A világo s v á r i katasztrófát is ő terjesztette volt legelőször. Fájdalom hogy ez is igaz — habár nemis igazságos volt! . . . Végtelenül szeretett minden lében kanál lenni, azért is sok mindenféle beleütötte az orrát. Midőn a régi rozzant, a kofák menhelyét képező városi tornácos épület lebontatott és helyébe a jelenlegi diszes épület emeltetett, ezen városi építkezés ellen addig izgatott, mignem a felsőség az építkezést ideiglenesen beállította. Azért midőn S z a u t e r J ó - z s e f bíró erélyes föllépése folytán a tilalom visszavonatot és a munkások az állványokon ismét megjelentek, valahányszor András bácsi elhaladt előttük, szalutáltak neki. — Sok baja volt számos föld, kert és szőlő szomszédjával, kikkel örökös határperei voltak. Megtörtént, hogy midőn a városházánál némely ilyféle ingatlant akartak árverezés útján eladni, a vevők visszaléptek, mi-

dön megtudták, hogy ő lenne a szomszédjuk. — Egy alkalommal utcaajtójában állott, midőn egy legényember előtte megállva, kérdezé :

— Maga a b a n d z s a Bolvári hajduja ?

— Szamár paraszt, — förmedt rá az öreg dühösen, — tudd meg először is, hogy én nem vagyok hajdu, másodszor, hogy Bolvárinak (nem mondta, hogy bandzsa) nincsen hajduja, harmadszor, hogy én vagyok a Bolvári.

Miközben ezeket mondta, jobb kezével egyre képelé magát, mi szokása volt midőn haragudott.

Rokona T ó t h L o j z i egy izben száz forintot kért tőle kölcsön, melyről ilyféle kötelezvényt állított ki: „Elösmerem, hogy nagybátyámnak száz forinttal adósa vagyok és hogy ezen összeggel adósa is maradok.“ Az öreg átolvasta a kötelezvény tartalmát, összegyúrte és fiókjába is.tette. Ekkor eszébe jutott valami, kihuzta a fiókot, kivette a kötelezvényt és mire azt ujra elolvasta, így fakadt ki:

— Micsoda! te gazkölyök azt mondod, hogy a d ó s o m i s m a r a d s z !

— Ugy van benne András bácsi? — kérde ez álmélkodva.

— Ugy hát, olvasd el ni.

És Lojzi olvasván a gyanus kifejezést, helyreigazitólag mondá:

— Néhány szó a tollban maradt: adós maradok, m i g m e g n e m f i z e t e m .

— Ez már más, tehát ird oda azt is.

Lojzi pedig oda irta, hogy adós marad, míg meg nem fizeti.

Ez aztán terminus volt! — De az öreg ur megnyugodott benne. És egygyel szaporodott az öreg harang adóssága, melyet ma is fizet.

Azonban, aki utoljára nevet! . . . Lojzi rokona végrendeletének ő volt a végrehajtója. Ez a többi közt Modor Péter barátjának köpönyegét hagyományozta. A köpönyegnek az akkori divat szerint egy felgombolható galléra is volt. Az öreg ur a végrendelet tartalmát szó szerint alkalmazván, a gallért legombolta s csak a köpönyeget adta át az illetőnek. Tehát nem úgy gondolkozott, mint az egyszeri juhász: hogy a kié a számár, azé annak árnyéka is.

1861-ben elhunyt. Egy nyári délután eltemettetett most már békében nyugszik jelenlegi szomszédjai mellett, nincs köztük határper, mindegyik megelégszik helyével, melyet számára a sírásó készített.

~ ~ ~

**Vojnits Zeno érsek urad. ispánról.**

Jó magyar s hazafias érzelmű volt. Nevét annak idejében Hadasira változtatta. A magyar ügyek, a magyar irodalom és művészet mindenkori pártfogója volt. Többi közt végrendeletében is tőkét hagyományozott az írói segélyegylet-re.

Zeno barátunk egy alkalommal Salamon or-

vosnál ebédelvén, midőn poharozás közt indulni akart, mondá :

— Majd valamelyik pénteken nálam ebédelünk, főzök jó paprikás halat.

— Jól van, de ne menjen még.

Nemis ment, hanem nemsokára betoppant egy bátyai rác és az orvost hívta halottat vizsgálni.

— Hát nem tudott az a beteg holnapig várni?

— mondá a jó társaságnak miatta jó humorban levő orvos.

Végre is elváltunk.

A következő pénteki napon délelőtt tizenegy óra felé találkoztam az orvos fiával.

— Zsiga barátom, ma a Zenonál ebédelték, — mondám.

— Nem tudok róla semmit.

— Pedig úgy van, hiszen még a mult héten meghívott benneteket.

— Emlékszem, de nem tudtam volt, hogy mára.

— Pedig úgy van, délután én is odamegyek fekete kávéra.

Ezzel elváltunk. Majd ismét az orvossal találkozván, ennek is elmondám, hogy Zeno őket ebédre várja.

— De hiszen nem mondta? — álmélkodék az orvos.

— Ehj hogyne mondta volna.

— Akkor legyen szives hozzám betérni és a leánynak megmondani, hogy a paprikásnak szánt

halat ne tegye föl, hanem vigye le, jó lesz az ebédhez.

Ugy is lőn. Midőn Zeno barátunkhoz délelőtt tizenegy óra után betértem, épen a konyhában egy kis edénykében borseszsz lángja mellett paprikás halat főzött.

— Hát bátyám, vendégei is lesznek és csak ennyit főz? — kérdém meglepetést mutatva.

— Vendégeim? Ugyan kik?

— Az orvos, meg Zsiga fia, hiszen még a mult héten meghívta őket péntekre hal paprikásra s látom, hogy már főzi is.

— Péntekre igen, de nem a mai péntekre.

— Pedig azok úgy értették, el is jönnek s az orvos a nála készletben levő halacskákat mindjárt küldi is.

— Az baj, mert hogy keverem azt a nyers halat össze, e már félig megfőttel? — jegyzé meg Z. barátunk.

E pillanatban lépett be az orvos szolgálója a halakkal, mondván:

— Elküldötte a ténst a halakat.

— Jól van, elvárom őket.

Én pedig látván, hogy a megebédeltetés sikerül, elváltam azon igéretnel, hogy feketére eljövök. Elis jöttem még néhány jó barátommal és tapasztaltam, hogy Zeno bátyánk váratlan vendégeinek oly jó ebédet rögtönzött, minőt egy agglegénytől csak várni lehetett; — de tapasztaltam azt is, hogy az udvariasság szabályainál fogva



egyik fél sem árulta el azt, hogy ránézve e dolog véletlen.

Vagyis az orvos és fia Zsiga a világért sem mondták volna, hogy ők a mai ebédre való meghívást elfelejtették, úgy Zeno bátyánk sem engedte nekik csak sejteni is, hogy nem várt rájuk.

Ebéd után kedélyesen poharozván, mindnyájan jól töltöttük az időt.

Később napok s hetek múlva gazda és vendégek tudták csak meg ezen ebéd történetét. Azonban mondhatom egyik fél sem bánta meg.

Egy délelőtt, — mi tagadás benne, a sörházban, — Zeno bátyánk a mi jelenlétünkben mondá N. barátunknak.

— Nándor barátom jöjjön el ma este hozzám kis borozásra, ha lehet.

— Hogyne lehetne, — mondá Nándor, hiszen én sohasem vagyok a jónak elrontója.

— No no, mondom ha lehet.

Este felé midőn már a téli hét órai harangozás után teljes sötét lőn, megindult Nándor és miután a célbeli ház kapuját zárva találta az ablakon zörgetett.

— Ki az? — kiáltá Zeno.

— Én Nándor.

— Nándor? — Tudom, tudom, mindjárt.

Perc-perc után, majd negyedóra-negyedóra után s Nándor többszörös zörgetése után mult, anélkül, hogy a kapu felnyitott volna. Miközben

a szobából beszélgetés, pohárcsöngés: szóval víg férfiak társalgása voltak hallhatók.

Végre megunt a Nándor a dolgot s méltó méltatlankodással távozott.

Másnap midőn — bocsánatot kérek, hogy ismét a sörházban találkozáink, — fájdalmasan panaszlá el a dolgot, mire megjegyzém:

Nem emlékezel, hogy úgy hívott meg, ha lehet?

— Nos aztán? Hiszen elmentem?

— Te elmentél, de neki nem lehetett.

Azóta hívja csak valaki Nándor barátunkat, hozzátéve: ha lehet. Bizonyosan nem megy.

Mint hildi ispány egy alkalommal kiment a földekre a béreseket nézni — úgy délelőtt körül — és csudálkozva látta, hogy azok nemcsak nagyon derültek, hanem berugottak, vagyis közönséges kifejezéssel élván: részegek voltak. Pedig hát bort sem ittak, hanem szántás közben egy nyílásra és abból egy nagy üregre akadtak, mely valami régi római pince lehetett. — Ott találtak számos, hordóalaku puba, kocsonyaszerű barnás színű anyagot. Előbb szagolták, majd izlelték, végre valami jó szilva vagy gyümölcsiznek tartván azokat, a kenyér mellé szalonnaként ették. Pedig hát azok régi, ezer évű aszubor-tömegek valának, melyekről a hordókéreg lerohadt és maga a bor megkeményedett. Ezt ették — nem pedig itták a béreseket mignem úgy jártak, mint Noe, ki a bor erejét nem ismerte. — Ő maga beszélt ezen ese-

tet és nagyon haragudott, ha valaki kétkedett benne.

Midőn Sükösdön, mint uradalmi irnok átutazott és reggelizett, a következő számlája maradt, a mely az uradalmi számvevőségi levéltárban ma is főltalálható: kávé kenyérrel tiz krajcár és hat itce bor harminchat krajcár.

Stulits Antallal jó barátságban volt. Történt egyszer és többször is, hogy egymással az utcán találkozáván, Zeno nemcsak hogy hidegen, de nem is fogadta Stulits üdvözlését, mely hidegség okát nem tudta az minek tulajdonítani. Az eset ismétlődése alkalmával meg nem állhatta, hogy ne kérdezze:

— Ugyan szomszéd uram, mi már régen jó szomszédok s jó barátok voltunk, mondja meg csak, hogy miért haragszik rám egy idő óta: mert hát látom, hogy haragszik.

— Nem tudja? — kérdé Zeno. — Hát emlékszik-e, mikor itt, meg itt vacsorán voltunk?

— Hogy ne emlékezném.

— Nohát emlékezzék vissza, hogy előttem a báránypaprikásból kivette a bárány fejét. Én pedig az ilyet soha el nem felejtettem, soha meg nem hocsáthatom.

— Ehj szomszéd uram, ha tudom, hogy ezért haragszik, már rég kibékültünk volna. No de most sem késő, a legközelebbi bárány feje a szomszéd uré legyen.

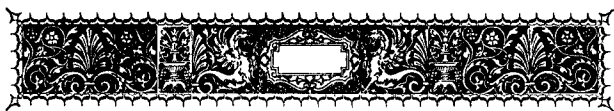
Nemis kellett soká várni: mert abban a keresztelések, lakodalmak, névnapok, borcsapolások és disznótóros világban csakhamar akadt a kibékülésre báránypaprikás báránfyövel és a koccintásra jóféle öreghegyi bor. És szent lőn a béke egész a sirig. Ott pedig tudvalevőleg örök a béke.

~~~~~  
Idősb Turgonyi Lajos

A községi jegyzők egyik legidősbje, született Fehérmegyében, Polgárdon 1812-ben. Atyja Turgonyi Gergely a gróf Battyániaknál gazdatiszt volt. Iskolai tanulmányait végezte Pápán. Jegyzővé lett Tasson, Pestmegyében 1835-ben. Innét három évi szolgálata után Uszód közönsége választotta meg jegyzővé, hol e hivatalában huszonegy évig működött. A forradalom után ezen állásától megfosztatván, kilenc évig Bogyiszlón volt jegyző. Mint uszódí jegyző egy alkalommal beküldötte számadásait az akkori cs. kir. szolgabíró hivatalhoz Kalocsára, honnét azon kifogással küldetett vissza, hogy hiányos: mert egy krajcár különbözet mutatkozik. — Ismét beküldötte, ismét ezen kifogással küldetett vissza. — Erre Lajos bátyánk egyet gondolt, egy krajcárt pecsételt a számadásokhoz, jelentvén, hogy a krajcár a perceptori szoba sóprése alkalmával megkerült. És szent lőn a béke, a számvevőség megelégedett az eredménnyel. Bogyiszlóról Mezőtúrra hivatott főjegyzővé, onnét hét évi szol-

gálat után T.-Unghra, hol oly sok hányattatás után ma már nyolcadik éve éli agg napjait. Méltó volna királyi jutalomra és teljes fizetésével való nyugdíjaztatásra. Fia ifju Turgonyi Lajos, mint országgyűlési képviselő eléggé ösmeretes.

Ács Zsigmond.

jeles lelkész és tudós író hosszú időt töltött el közelünkben, a Kalocsával szomszédos Foktőn, illő, hogy róla írjunk, hogy a távolban is lássa, mily melegen emlékezünk mindig rá. Ács Zsigmond 1824. április 24-én született Laskon, hol atyja, László szintén ref. lelkész volt. Az elemi iskolákat ott, a hat gymnasiumi osztályt Halason végezte, hol már akkor feltűnt jeles tehetsége és szorgalma által. Onnét Kecskemétre ment, hol hat évig tanult a jogi és papi pályán, itt is első tanulója és disze lévén a főiskolának. Már akkor több nyelven beszélt és írt.

Miután a papvizsgákat 1847. tavaszán letette első segédlelkészi állomása volt Darocon, öt hónapig. Innét Kecskemétre hivatott ideiglenes tanáru a görög, latin, héber nyelvek s az exegis tanítására. Az iskolai évet a szabadságharc félbe szakítván, annak lezajlása után ismét Kecskeméten tanároskodott, honnét 1852. őszén a Nagy-Kőrösi főiskolához hivatván meg, a görög nyelvet és az irodalmat tanította. Ezen évben nősült. Itt működött három évig, Arany János, Ballagi Mór,

Mentovich, Szász Károly és Szilágyi Sándor társaságában. Valóban jeles főiskola lehetett az, melynek ily nagyszámu, országos hírű és kapacitású tanárai voltak! . . . Az 1855. aug. hóban Foktő ref. egyháza hívta meg lelkészül. Valóban szerencsés választás volt! Itt haladt buzgó lelkészi pályáján tizenkilenc évig, jó barátságban élve a község rom. katolikus egyháza főbb embereivel s általán mindenki által szeretetve. Itt kezdette el hosszas ösztönözés után a külföldi remekírókból való műfordításait. A muló világi vagyonnal keveset törődván, folyton szellemi kincseket iparkodott gyűjteni. Jövedelmének nagy részét könyvek beszerzésére fordítá. Könyvtára mind a könyvek nagy száma, mind azok műértéke által sok dús gazdag tudóséval vetekedik. Nyelvismerete tizennégy élő és holt nyelvre terjedt ki.

Irodalmi művei: „A wakefieldi pap“ angol regény, mely kitűnőségénél és remek fordításánál fogva már két kiadást ért; Schakespeare „Velenicei Kalmár“ „Hamlet“ „Sok zaj semmiért“ utóbbi két színmű még íróasztala fiokjában fekszik; „Paul Jones“ francia dráma; a híres „Pál és Virginia“ „Benardin de Saint-Pierre“ francia regénye. Kötetmények az angol és spanyol irodalomból. Mind valóságos műfordítások.

Ács Zsigmond mint szónok is kitűnő hirben áll az országban.

Mint lelkész folyton hivatalos szorgalommal készül egyházi beszédjeire, melyeket nagy fáradt-

sággal és gonddal állit össze, a legkitünőbb külföldi egyházi írók műveiből is. Azok hallgatására a vidéknek még más vallásu lakói is ellátogatnak.

Mint foktói lelkész hetenkint többször jó időben, rossz időben begyalogolt Kalocsára, hol a társadalom szerencsétleneit, a megyei rabokat részesíté egyházi szónoklatban. Ilyenkor a Casinoba is ellátogatott, hol szerényen visszahúzódva olvasgatta a hírlapokat.

Midőn 1861-ben Teleky László gróf szerencsétlen halála után az országban gyászünnepek tartattak, Foktón is megtartatott az, a református egyházban, hol Ács Zsigmond jeles gyászszónoklatával elragadta a jelenlevőket, kik között jelen volt Kalocsa művelt közönségének nagy része.

Végül 1874-ben szülő falujának egyháza, Lasko hívta meg lelkipásztorává. Nehezek voltak az elválás percei és bucsubeszéde könyekre-indító. Hivei, kik végtelenül szerették, százankint ölelték át, marasztalták, mire a már öszülni kezdő lelkiatya meghatottan mondá: — Minden mádar fácskára száll. Fájdalommal telt kebelrel vált meg hiveitől, mely alkalommal megtörtént, hogy az érdemes, a szerény lelkész könyező családjával együtt az utolsó napon saját költségén a korcsmában vala kénytelen ebédelni. . . Jelenleg Laskon működik teljes jó egészségben.

A menekülők.

Ez is beválik a kronikába. A forradalom alatt 1849. évi augusztus hóban, Szent-István ünnepét három nappal megelőzőleg, midőn Haynau seregéből Kalocsára is néhány ezred lovas-ság és gyalogság vala érkezendő. Beállott azon időszak, melyben azoknak, kik mint jó hazafiak ismertettek, menekülniök kellett, legalább tanácsos volt: mert az átvonuló sereg az ilyeneket magával vitte. Nem ugyan valami tulságos szíveségből, ellenkezőleg.

A mondott nap kora hajnalán, Vénn Imre iparos házánál, — Vénn János kollegánk atyjánál, — együtt voltak: dr. Bende József, dr. Csicsáky József, id. Molnár János, Schmidt Muki.*) A barátságos házigazda már hajnalkor befogta tüzes lovait és érdemes vendégeit a városból egész Nánáig vitte, hol azok Szauter Józsi tanyájában várták be, míg a vihar egyelőre elvonult a város fölött, vagyis, míg a német sereg ugyanazon napon a városból kivonult.

*) Dr. Bende J. apát-kanonok kalocsai plébános, dr. Csicsáky J. prépost-esperes, almási plébános, id. Molnár János, kalocsai kanonok, bold Schmidt M. volt törvényszéki bíró, Bagó Gergely kanonok.

Míg a menekülő társaság a körülményekhez képest elég derülten tölté az időt a pusztán, az alatt a déli órákban Vénn Imre házában a folyosón ebédhez ültek a szintén menekülésreméltó Bagó Gergely és Vugrács N. Az ebéd alatt nyílik az ajtó és belép néhány osztrák katona. No de semmi baj se történt. A házigazda szívesen fogadta az ellenséges vendégeket, kiket az ebédlő és menekülni szándékozók a nemzetiség elválasztott, de az éhség összekötött.

Ezen eset után három nap múlva Vugrács az akkor dúló kolera járványban elhunyt és Vénn Imre házából temettetett el. Temetésén a fönntebbieken kívül jelen volt ft. Probojcevic János jelenleg szabadkai prépost-plébános is.

Meg kell jegyeznünk, hogy azon időben az egész szeminárium kórházzá vala átalakítva, minélfogva annak rendes lakói magánházakban tartózkodtak.

A fönnt elősorolt érdemes menekülő uraknak pedig hajuk szálla sem görbült meg: mert a legigazságosabb Biró nem akarta, hogy valaki érneiért, érdemeiért bűnhődjék.

Bold. Vénn Imréről is jegyezzük meg, hogy általan kedvelt egyéniség volt, vendégszerető s nyílt házat tartott.

Hajósi bucsu

1860-ban.

z ugynevezett tüntetés idejében volt, midőn a magyar ruha divatba kezdett vala jönni. G o o r Laci barátommal indultam a hajósi bucsura, hová tizenkét órakor délben érkezvén, a kastélyban, A l l a g a K á r o l y barátunknál átöltözködtünk. Laci az akkori szokásokhoz képest bőingujjat viselt mellénynyel dolmány nélkül, mit Károly barátunk az ő betegágyából nézve, megjegyzé:

— V ö r ö s b o r o s l e s z a z m é g m a .

Hogy lett-e olyan valóban, ma már nem tudom megmondani, azonban nemcsak nem lehetetlen, hanem nagyon valószínű, Laci barátom ezen viseletben ezen időben egyszer a kalocsai casinóban is megjelenvén, mire valaki a panaszkönyvbe irta, e fölötti fölháborodását, mire ugyanabban ellenirat, válasz, viszonzválasz, végirat, ellenvégirat, szóval egész tollharc fejlődött ki semmiért: mert a divat bármilyen legyen, uralkodik, aki attól elmarad, nevetségessé lesz.

Ebédre B á r c y J ó z s e f kasznárhoz beállítottunk, hol az ebédkezés már csaknem a pecsenyéig

haladt. Mindegy. Egy pár fiatal, jobban kis leányka fölkel s nekünk helyet csinált. Vala pedig nagy zeszem ziszom és toasztírozás.

Öt-hat óra felé, — ki emlékeznék erről pontosan, — az egész társaság, cigány banda kísérete s a Rákócy induló hangzása mellett Markus Lajos plebánoshoz vonult, ki a zajos menetre figyelmessé lévén, azt az emeleti ablakból üdvözléttel fogadta. Nála folytattatott a mulatság, vagyis a lépcsőzet melletti nagy előteremben tovább folyt a hegedűszó, furulyaszó, cimbalom és a három a tánc halálíg, valamint, hogy boncidáig folyt a bor minttenger — mint tenger, aki magát ma le nem issza, nem ember.....

Miután a parochia épületben a mulatság netovábbja bekövetkezett, az előbbi bevonuláshoz hasonlóan visszatértünk a kasznári lakba, ott folytatandó a dolgot, ahol az elhagyatott, vagyis: enni quantum satis, inni körömgig — ez utóbbi ugyan bácskai kifejezés, de ma már nálunk is divatban és gyakorlatban van. Vacsora után a nemes ifjuság táncra kelt, vigan járván a kállai-kettöst és a csertői tapogót. Mi férfiak, különösen az öregek régi jó nóták éneklésében gyönyörködünk. Szünet alkalmával nekünk huzta a cigány a Sárga csizmás Miskát, ki vagy te, ki vagy te, ki galambja vagy te, stb. kinek-kinek tetszése és gusztusa szerint.

Eközben történt, hogy a házigazda, Józsi bá-

tyánk észrevette, hogy egyik cigány egy theás findzsa tartalmát kiitta. Rögtön komolylyá válva mondá:

— No cigány nagy dolgot követtél el, azért elítélünk.

És Józsi bátyánk törvényszéket alakított egész komolyan és rendszeresen, melynek meg vala elnöke, birái, jegyzője és vádló ügyésze, utóbbi saját csekélységem.

A cigány az uradalmi hajdu által elővezettetett. Könnyörgött de hiába.

A vádat előterjesztettem, a törvényszék a cigányt halálra ítélte és az ítélet végrehajtására magát a házigazdát kiküldötte.

Most már nemcsak a cigány maga, hanem társai is könnyörögtek. Mind nem használt, Józsi bátyánk kardot kötött, a menet megindult, a cigány az udvar közepére, mint a kivégzés színhelyére kivezettetett.

Itt ünnepélyesen felolvastatott a halálos ítélet.

Ez kissé erős tréfa volt ugyan, de nem sokáig tartott: mert az ítélet felolvasása után rögtön kihirdettetett a kegyelem is mely szerint a halálos ítélet, a cigány által térden állva egy pint bornak egy hajtásra való megivására változtattatott.

Mi a társaság nagy derűtségére megis történt és a mulatság reggelig tovább folyt, mintha mindenki mondta volna:

Bár csak ez az éjszaka, mindörökké tartana!

A várszegi keresztfölszentelés.

Várszeg! A kalocsai érseki uradalmi erdők egyik legszebbike! E Pestmegyéhez tartozó, de e század elején eszközölt dunai átvágás által attól a hatalmas folyó által elszakított sziget-erdőn tartatott 1860-ik évi szeptember hóban az ujonnan felállított kereszt felszentelésének ünnepélye. Az erdőnek F a d d községgel szemben fekvő részén, hatalmas fák lombosítottai alatt, melyek ma már eltűntek a fűrészt hatalma alatt s csak tő-sarjaikkal hirdetik egykori lételüket. — Az erdő akkori parancsnoka, illetőleg erdésze J a b l o n s z k y I g n á c volt.

A keresztfölszentelés ünnepélye a délelőtti órákban a fajszi plébános által csak kisszámú közönség jelenlétében eszközöltetett, a vendégek közelről és távolabbról csak dél felé kezdtek gyülekezni.

Délután három órakor a fajszi plébános a már fölszentelt kereszt előtt litániát mondott, melyen az egész társaság őszintén és áhitattal énekelte Az Uram irgalmazz és Szent vagy Uram szent vagy énekeket.

A vendégkoszoruban képviselve volt Pest és

Tolnamegye, a faddi és fajszi plebános, számos gazdatiszt. Két hosszú, az erdőben terített asztal körül helyezkedtek el a bucsusok, midőn pont tizenkét órakor megcsendült a kereszt melletti csöngető hangja, hirdetvén a delet. Mint minden közebéd, ugy ez is kezdetben csöndes volt, mig-nem lassankint zajosabbá vált.

Épen a pecsenyét kezdtek felhordani, midőn egyszerre, mintha csak az égből pottyant volna le, ott termett a kalocsai J a n c s i cigány bandája és rákezdé a Rákócyt. Velők egyszerre érkeztek Á b r a h á m f f y J á n o s uradalmi ügyvéd, B e - l e z n a y I g n á c szolgabíró, K o v á t s I s t v á n és P o t o c k y E l e k kalocsai ügyvédek, kik Várszeg nagy-dunai oldalán partra szállva, gyalog tettek vala meg a nagy hőségben a másfél órai utat. — Midőn az örömmel fogadott ujjonjöttek letelepedtek és a zene elhallgatott, minthogy épen a pecsenye volt soron, fölkelte a faddi plebános, — nevére már nem emlékszem, — és vele csak-nem egyidejűleg Beleznay Náci. Látszott, hogy mindkettő szónokolni akart, mire utóbbi az előbb fölkelte és idősebb lelkésznek engedvén át az első-séget, felköszönté az K u n s z t J ó z s e f akkori érsek ő nagyméltóságát, kiemelvén annak az érseki megyében és a város részére tett nagyszerű alapítványait stb. — E felköszöntésre Ábrahámffy emelt poharat, a tolnamegyei vendégeket éltetvén.

Majd fölkelvén egy agglegény, gondolom Ká-konyi bácsi és a következő felköszöntőt mondta:

„Csörtetve viruló kis lyánykák, engedelkeny mámacskák és drága atyusok! Szívünknek az ő sustorgó kanócai, mint a villám, — mely nem elégedve meg a megmérhetetlen, s oly nagy erejű levegő vizenyős hazájával, míg az égig föl kavart, fenekében megzavart őrjöngő és iszonyuan dühöngő borzasztó tengert is fölkeresi, — hozzátok is lecsapnak, (t. i. szívünknek az ő sustorgó kanócai) mert ti köztetek vannak azok, kiknek kiseded, oly hallhatóan s mégis szívünkig dobogó picinyke parányi szivecskéjök, oly kedvesek a mi kakukos órakint dobogó és ketyegő szívünknek: ti köztetek vannak ama jó atyusok, kik szarvakkal fejükön, kereszttel hátukon és papuceszal lábukon haladnak az élet tövises és bogáncskóros utain. Éljetek tehát sokáig, legyen éltetek olyan, mint a rózsakert, melyben a paré szép zölden, a mák-virág buján tenyészik és zöld szallagokkal fölpi-perézett magvas főkötőjével illatoz. Végre kívánom és mindnyájan kívánjuk (általános igazolás), hogy legyen éltetek, mint a szomszédasszony kenderkőcből font fonala, hosszúságos és végtelen hosszú!

Ezzel óriási tus és éljenzés közt a felköszöntések befejeztettek.

A litánia után a fiatalság táncre kelt és járta csaknem kizárólag a csárdást esti kilenc óráig.

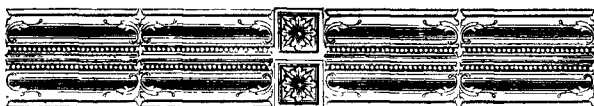
E közben az öregebbek tovább is hajtogatták a kancsókat, fölhalálván benne jónkat. Ijjesztő és veszedelmesen fogyott a bor, mit e so-

rok írója észrevevén, a majdan beálló szükség esetére néhány üveg decsi-bort egy bokorba félretett és midőn ezen időpont elérkezvén, a félretett butelliákat elő akarta venni, azoknak hűlt helyét találta. Valaki még élelmesebb, vagy jobban mondva még szomjasabb volt.

Beállván a bódítóerejű liquiditiumok hiánya — mert hiszen amolyan nem bódító a Dunában is vala elégséges — a lelkesedés is alábbra szállt. Mignem az erdész Faddról még egy akócska decsit hozatott, mely be is zárta vala az ajtót. Kinélkinél különböző módon és alakban

Mi kalocsaiak a fajszi rénél kompra szállván, az akkori (1860) demonstratív világban átke-lésünk alatt, a Jancsi bandája mellett a R á k ó c y nótát és a s z ó z a t o t énekeltük.

A kalocsai érseki könyvtárban.

Midőn az ötvenes években a magyar tudományos akadémia száz arany jutalmat tűzött ki annak, ki Apácai Csere Mihálynak a Magyar logika című, a tizenhetedik században nyomtatásban megjelent művét felmutatja, ennek netaláni feltalálása végett ellátogattam a kalocsai érseki könyvtárba, gondolván, hogy a hol 46,000 darab könyv van, ott esetleg e mű is meglehet. Werner Károly, ki a könyvtárnok teljes (53 év óta) életében egyik könyvtárnoka volt, annak különféle rendezésében, áthelyezésében és folytonos kezelésében kiváló részt vőn, határozott kérdésemre hasonló feleletet nem adhatott, miután a roppant nagy kincsnek rendes, mindent magában foglaló névsora nem volt. Megálljon csak, — mondá Károly bácsi, — van itt egy a mult században nyomtatott irodalmi ismerető, talán ebben előfordul. — És csakugyan abban megtaláltuk volt a munkának megjelenési helyét és idejét. Egyelőre e fölfedezés is elég volt, miután többen a Magyar logikának valamikor való megjelenését is kétségbe vonták.

A mult évben egy budapesti tudós barátom kívánságára ismét bementem a könyvtárba, kérdez-

vén ily című művet: Koloczaer Codex, alt deutsche Gedichte.

Károly bácsi azonnal egy kisebb szobába vezetett és mintha csak a legutóbbi évi Kalendáriumról lett volna szó, elém tett egy bőrkötésű mintegy ötszázlapu, pergament-ra ó-német betűkkel irt vastag kötetet, a következő ismertetéssel:

— Ez híres könyv, nem régen egy berlini tudományos társaság a külügyminiszterium utján kérte el átnézés végett, mely alkalommal azt körülményesen megmértük, meglapoztuk és úgy küldöttük el, no de hiányosság nélkül nem régen vissza is küldetett. Ugyanezen műről jelent meg egy bővebben ismertető német mű 1817-ben Mailath nep. János és Köffinger Pál János szerkesztése alatt.

Ezután több érdekes a mult századbéli művek közt mutatott egy kötetet, melyben a Miatyánk-ima száz különféle nyelven — köztük magyarul is — olvasható; — majd egy, szintén ezen századbeli szótárt, a latin-francia-német és magyar nyelvből.

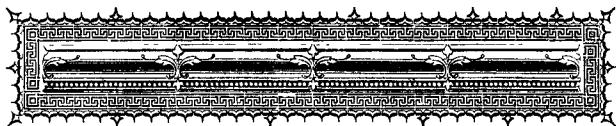
Elbeszélte a könyvtárnak általa ismert hosszabb történetét, annak alapíttatását, különböző időkbéli áthelyezését rendezését, melyeknél neki folyvást nevezetes teendői voltak.

A könyvtárnoki állásra és a könyvkötészetre atyja a mult században Bécsből hivatott Kalocsára, ki után ugyanazon állást ő örökölte s ma már hetvenhét éves korában is viseli.

E kicsiny műnek nem célja a könyvtár nagybecsű s nagyszámu műkincseinek ismertetése, egyelőre csak annak élő katalógusát Werner Károly bácsit akartuk emlékezetül ezen omnibusba fölvenni.

Reméljük, hogy Rudolf trónörökös ő fenségének az Osztrák-Magyarország irásban és képekben című tervezett művében, a kalocsai érseki és a Lonovits könyvtár nemkülönben bibornok-érsekünknek szintén a kastélyban levő, világhírű herbáriumma kellő méltánylást nyerend.

KALOCSÁRÓL.

Az új Mária szobor.

A székesegyház két tornya és a két apostol közt volt régi Mária szobor helyébe dr. Haynald Lajos bibornok-érsek által emeltetett új szobor 1881. évi augusztus 22-én nagy néző közönség jelenlétében érkezett a városba. A 127 régi mázsa nehézségű szobor faburkolatba helyezve, a gőzhajó-állomástól öt óra alatt hozatott be. A következő napon ünnepélyes beszentelése után kísérletek tettek a Schneider József építész által a célra hetekkel előbb készített állványokra való felvonására, de siker nélkül: mert az egész készülék gyöngye, hiányos volt. Ezután L a c z a J á n o s építész bizatott meg e munkával, ki is azt felvást nagy közönség szemlélete mellett, új állványokon egy hét alatt mostani helyére állította.

Széchenyi Pál kalocsai érsek latin s magyar nyelven írt menedéklevele 1704-ből.

E menedéklevél, mely nemcsak az illető személyére, de annak egyházi s családi vagyonára is kiterjed, Duna-Ordason adatott ki Széchenyi Pál kalocsai érsek I. Lipót császár megbízottja

számára, ki ép akkor a felkelők kibékítésére volt kiküldve s Rákóczyval óhajtott találkozni. Ezen menedéklevél eredeti szövegének hű másolata következő:

„Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felsővadász, Comes de Sáros, Dux Munkacsiensis et Makoviciensis, Dominus perpetuus, de Sárospatak, Tokaj, Regécz, Etsed, Somlyó, Lednicze, Szerents, Ónod et. Vniversis et singulis Generalibus Campi Marschallis, Generalis Campi Marschalli, Locumtenantibus Generalibus Vigiliorum Praefecti, Colonellis et Vicecolonellis, Hungaricae item Militiae Regiminum Capitaneis, eorumq; Locumtenantibus Supremis Vigiliarum, Quartiriarum, Commeatum et Currum Magistris, Aditoribus, Adiutantiis, Vexilliferis ac aliis quibuslibet.“

„Equitatus et Peditatus Ordinis Officialibus et Gregariis, Inclytorum denique et Locorum Officialibus et Incolis Fidelibus nobis sincere dilectis salutem, foelicesque rerum suarum successus. Quibus vero competit, Gratiae quoque Nostrae Principalis propensionem.“ Minthogy Méltóságos Fejedelem Sztéhenyi Pál, kalocsai Érsek és nemes Weszprém Vármegyei Főispán uram ő kigyelme Sümögi s hűségünkben lévő egyéb minden helyeken való sakármely néven nevezendő javait és Jószágit vettük Protectionk alá; Parancsolljuk azért, fenn megnevezett Méltóságos s egyéb más renden lévő Tiszt, s Vármegyénkbeli hiveinknek s Köz Hadainknak fennt megnevezett Méltóságos Fejedelem akármí névvel

nevezendő javait s Jószágit megháborítani vagy benne kárt tenni s egy vagy más szín s protextus alatt azokat pusztítani, semmiképen ne merészeljék, másoknak is meg ne engedgyék, különben valakik parancsolatunk ellen cselekesznek, érdemek szerint való büntetésünket el nem kerülük.

Datum in Castris nostris ad Duna-Ordasi positus. Die decima (secunda sexta vagy septima) Mensis Maji Anno Millesimo Septingentesimo Quarto F. Rákóczy (P. H.) Joannis Pápai m. pp.

~ ~ ~
Klauzál Gábor halála Kalocsán.

A magyar parlamentarizmus ezen egyik kiváló alakja, kitűnő szónok és államférfi, ki 1848-ban, midőn a Battyányi-miniszterium megalakult, az ipar- és kereskedelmi tárcával kínáltatott meg, melyet ő, mint a közjogi ellenzék egyik fővezére, vissza nem utasított, azonban egészségi szempontból nemsokára elhagyott, az 1866. év nyáron Kalocsára rokonaihoz, a Szabó családhoz jött. A hatvankét éves férfiú már érkezésekor beteg volt. Kalocsán tartózkodása alatt betegsége anynyira nagyobbodott, hogy tartózkodási helyére, Szegedre többé vissza nem térhetett és itt augusztus 3-án utól is érte a halál, a Szabó Mihály-féle, jelenleg az érseki uradalom tulajdonát képező fő-utcai házban, hol, miután a város előkelő közön-sége jelenlétében a nagy férfiú hültteteme ünnepélyesen beszenteltetett, az akkori háztulajdonos által és fia felügyelete alatt, egy hosszú sátoros

kocsin Szegedre vitetett. — Kalocsán történt elhalálózása által e város egy szomorú emlékekkel gazdagabb lett. — Illő lenne a házat, melyben Klauzál Gábor meghalt, márvány emléktáblával megjelölni.

Zlinszky Gyuri bácsiról.

A volt megyei-kalocsai törvényszéki elnök egy alkalommal délelőtt valamely sürgős ügyben az iktatót kereste, ki azonban éppen a szomszédos sörházban volt. Az ügy sürgősségénél fogva oda is utána ment, hol egy csapásra két legyet ütett, mert egy kerek asztal mellett Gábor az írnok és Szaniszló az iktató söröztek és virsliztek.

— Hát az i k t a t ó i t t i t a t ? — kérde Gyuri bácsi az i k t a t helyett.

— Kissé mulattunk az éjjel a komlókertben.

— Tudom, tudom, — mondá Gyuri bácsi. — Korcsmáros adjon egy pohár vizet.

Meglőn s miután az iktatóhoz néhány szót intézett, ismét a korcsmározhoz fordulva mondá:

— E két ur számláját fizetem.

— Huszonhat pohár sör, négy pár virsli és négy kifli összesen 2 frt 98 kr, számítá Toni szokott sebes modorával.

— Micsoda? — Hát azt hiszi ön, hogy én mindazt kifizetem, mit ezek — a jellemző kifejezést itt elhallgatjuk — itt egy hét óta hitelbe ettek-ittak?

— Kérem nagyságos elnök ur, — mondá

Toni félénken, — ezek az urak már reggel hét órától fogva vannak itt.

— Ugy, tehát azóta folyvást itatnak? No jó van.

Gyuri bácsi elment eleinte azon szándékkal, hogy megdorgálandja őket, azonban megelégedett azzal, hogy ezen tréfás esetet később az egész törvényszék előtt kedélyesen elbeszélje.

— Fenyítőülés alkalmával egy fogva levő juhász vezettetett elő két birka ellopása végett, ki már négy hét óta ült vizsgálati fogságban. A törvényszék vádlottat két heti fogságra ítélte.

Az ezen alkalommal az ülésen épen jelenlevő Földváry alispán egészen megbotránkozva mondá:

— Két birkáért két hét! s így e szegény ember két hétig hiába szenvedett!

— Nem, — felelé egész komolyan Gyuri bácsi, a törvényszéki elnök, — mert ily esetben vádlottat szabadon bocsátjuk, hogy két birkát lopjon s így magát a négyheti fogságra méltóvá tegye.

A negyvennyolcas év előtt.

Volt Pestmegyének egy szolgabírája névszerint Segesváry, ki midőn a járásban utazott s utközben juhászszal találkozott, megállíttatá hintáját, mondván a hajdunak:

— Jancsi, huzd le a gazembert, tizenkettőt neki.

— De miért tekintetes uram? — kérde a hajdu.

— Azért, mert juhász és mint ilyen, vagy követett már el valami huncutságot, a miért a tizenkét botot megérdemelte, vagy ha nem, ugy ezután követend el olyat.

És az alkotmányos tizenkét bot kiadatott az illetőnek, ki csak birtokon kívül föllebezhetett.

Folyamodás az egykori kalocsai Uriszékhez.

Tekintetes Uriszék! Kegyes nagy Jóakaró Uraimék! — Megszomorodott szívvel kénytelenítetem, a Tekintetes Uriszék kegyes nagy jóakaró uraiméknak fejét fájlalni ezen folyamodásommal. — Ugyanis T. Ujváry László szolgabíró ur ezelőtt négy évvel magától, minden erőltetés nélkül egy nőtény göbe malacot ajánlott, melyet is akkor a legnagyobb hálaadással fogadván ezen ajánlatot, rá mindez ideig számot tartottam, de a Tettes szolgabíró ur azt ki nem adta mindez ideig, holott élő ember Malomsoki János, kinek egy frtot fizettem, hogy Bátyára kimenjek és az ígért kocát meg nem kaptam; de tudja a hajdu is, hogy a malac nekem megigérődött: mert mondta, hogy jól járt doctor ur, mert jó fajta malacot kapott. Már pedig a természetes ösztönük után ezen ártatlan állatoknak ítélve, esztendőskorában kilenc darabot elhetett, második esztendőben ugyanannyit, így hát járna nekem az akkori malac, most már disznó, 18-ad magával. Adott

az Isten egy kis termést, kellene hizlalnom. És ő ki nem adja, holott élő ember Malomsoki János. Kérem nagy alázattal a Tekintetes Uriszéket, ezen tanut hit alatt kihallgatni s nekem a disznót kiadatni, vagy pedig helyette személyét letartóztatni, minthogy én is szegény ember vagyok. — Mély tisztelettel maradtam kedves nagy jóakaró Uraiméknak, alázatos szolgája

Berkes János,

dipl. állatorvos. *)

Bismarck komája.

A hatvanas évek vége felé történt, hogy Patatic Pál dusnoki jegyző házába a gója egy fiu gyermeket vitt. Ki legyen a keresztapa? — Ki más, mint az akkor valamint most is híres Bismarck, — tanácslá a mindig tréfás Gallina. — A levél megiratott, telegrafrá feladatott, telegrafnak oszlopára, oszlopáról sodronyára és akadály nélkül ért Berlinbe. Azonban Bismarck éppen kedvenc fürdőhelyén Gasteinban lévén, a levél utána küldetett, ki is azt felnyitván, látta, hogy az egészről nem ért semmit, lévén a levél magyarul írva. Valami fontos diplomaciai értesítést vélvén benne rejleni, az államkancellár lefordítás végett elküldötte azt Berlinbe, honnét midőn neki lefordítva visszaküldötték és megértette belőle, hogy Pali barátunk kíván vele rokonságba lépni,

*) E kérvény eredetije a duna-pataji városi levéltárban főtálálható.

azonnal felelt neki, kijelentvén, hogy kész a keresztapaságot a nagyreményű fiu mellett elfogadni, kérvén az anyakönyvi kivonatnak majdan hozzávaló elküldetését. — Azonban ezalatt napok és hetek multak el. Pali barátunk lemondott a reményről, hogy a nagy államférfiu a komaságot elvállalja, más után nézett és a kis Bismarck jelöltet megkereszteltette. Midőn a nagy Bismarck levele megérkezett, nagy meglepetés lőn a jegyző házában. Pali barátunk szaladt a paphoz, hogy a nagy keresztapát utólagosan fölvétesse az anyakönyvbe, — Nem lehet, — mondá a lelkész. — Nagyobb dolgok is megtörténtek már, — gondolá Pali, — mint egy szegény jegyzőnek (ma már gazdag) Bismarckali komaságra lépése és beszaladt az érsekhez. — Nem lehet, — lőn itt is a felelet. — Sehogy sem? — kérdé reményt veszve. — De igen a jövőben, ha egy másik gyermek kereszteltetik. — Mindamellet a nagyreményű fiut ma az egész faluban Bismarcknak hívják.

Ugyancsak Palihoz Budapestről haza menőben beszállott Nyáry Béla s mig előbbi a község házában volt, ez a faluban mintegy száz darab tojást vásároltatott össze, darabját egy krajcárért s azokat egyik ágyra helyezte.

Pál ebédre hazajövé, első kérdése volt :

— Miféle tojások ezek? — valószínűleg azt gondolván, hogy valaki ajándékba hozta neki.

— Én vettem pajtás, mondá Béla.

— Hol, itt Dusnokon ?

— Dehogy, Pesten az állatkerben, mind kitűnő baromfiak tojásai.

— Ugyan adjál át néhányat? — esedezék Pali.

— Hja pajtás, azok drágák voltak.

— Hogy?

— Darabja negyven krajcár.

— Az ugyan nagyon drága, de mégis megvenném felét, add át.

— No nem bánom pajtás, — egyezék bele Béla, — azonban csak egy feltétel alatt.

— Hogy?

— Hogy ne mondd meg feleségemnek.

— Azt én is részemről kikötöm: mert majd adna az asszony, ha megtudná, hogy egy tojásért negyven krajcárt adtam.

Egyik megis tartotta a föltételt, Palinak azonban feleségétől kellett megtudnia, hogy hiszen ő vette a tojásokat a szeremlei jegyzőnek darabját egy krajcárért. Mig ellenben Béla nemcsak feleségének, hanem összes kollegáinak elmondta a tojások történetét.

Praefectus és Perceptor.

Azon időkben történt, midőn az okiratokkal, keveset törődtek. A főpénztárnok megjelent a praefectusnál, átadott neki 10,000 ezer forintot, hogy adná át ő nagyméltóságának. — Ezután még egyéb másról beszélgetvén, távozás előtt figyelmeztette még egyszer a perceptor, hogy mielőbb

adná át ő nagyméltóságának. Erre utóbbi egészen csodálkozva felele:

— Miféle tizezer forintot?

— No a melyet az előbb átadtam ő nagyméltósága számára és amelyet igazgató ur az íróasztal fiókjába helyezett, — jegyzé meg a főpénztárnok a fiókra is mutatva.

— Én nem tudok róla semmit, különben ami azt illeti, e fiókban még több pénz is van, mint tíz ezer forint, de az enyém. Perceptor ur bizonyosan téved.

Pedig dehogy tévedett, a közvélemény a perceptornak adott igazat, mégis neki kellett saját nagy bizalma miatt a rövidet huznia, a mennyiben a tizezer forintnak átadását nem igazolhatván, annak egy része fizetéséből lehuza-
tott, mignem a nagykegyelmű főúr, azon elvből indulva ki, hogy inkább hetven bűnös maradjon büntetlenül, semhogy egyetlen ártatlan bűnhődjék, a perceptor fizetésének teljes mértékben való kiadását elrendelte. — Jó lélekkel elmondhatjuk, hogy: a perceptor ártatlan is volt.

A legeltetési engedélyért való folyamodás.

Egy alkalommal eszébe jutott Palinak, hogy a káptalanhoz folyamodik, hogy adna tehenei részére legeltetési engedélyt: mert hát csak így nyerhetne a bőjtölésre alkalmas tejet, turót és vaját. Folyamodásának másolata ott maradt íróasztalán és így az épen ottlevő Ny. szeremlei

jegyzőnek szemébe tűnt, ki is a kérvényt megfordítván a következő hátrattal látta el azt: „Folyamodónak kellőleg indokolt kérvénye figyelembe vétetik és a kért legeltetési engedély a dusnoki káptalani legelőkön — azonban azon megszorítással, hogy csak a saját személyére — neki megadatik.“ Aláírva egy kanonok neve. Képzeltetni Pali meglepetését, midőn valakinek az engedély elnyeréséről örömmel dicsekedett, ki őt felvilágosította, hogy hiszen a legeltetési engedély nem teheneire, hanem csak saját személyére szól. Vajjon igénybe vette-e? . . .

Galina József.

A dusnaki erdésről sokat lehetne írni, azonban beszélni még többet, miután a szó elrepül, de a betű megmarad. — Midőn egy alkalommal Frici nevű tanuló fiára, ki éppen vizsgálatot tett, a gőzhajóállomásnál várt s midőn a hajó párkányán őt megpillantá, kiáltott:

— Széna-e, vagy szalma?

— Tüsök, — felelé a fiu.

Még halála óráján is tréfált, hagyván Nándor barátjának valamit, mivel az nem mer dicsekedni, nehogy százalékot kelljen tőle fizetnie. — Ugyanő volt az, aki Pali sógorának tanácsolta, hogy fia keresztapjául Bismarkot válassza.

A nagytemplombai betörés 1846-ban.

Karácsony hetében történt, midőn reggel öt órakor Sóty harangozó a templom főkapuját nyitva találta. Azonnal jelentést tett a szomszéd uradalmi és kanonoki házakban, mire kutatni kezdettek. — Különféle templombeli értékes eszköz hiányzott, ezek között a több ezer forint értékű főoltár előtti ezüstbőli lámpa, három angyal fejjel. Az uradalmi ügyvéd Spech Lajos nyomozta a dolgot és a nyom egész Szegedig vezette, hol némi tárgyak a zsidópiacon megis találtattak, többi közt az összedarabolt ezüstlámpa néhány darabja, azonban a tetteseket föl nem találta. Csak egyetlen polgárra volt erős gyanu, de ez is alibijét igazolta, hogy a rablás éjjelén, illetőleg reggelén a roráté alkalmával Szegeden látták, a rablás pedig éjfél előtt fél tizenkettőkor történt, mint a szomszéd házakbani kocsisok tapasztalataiból gyanítani lehetett. Csak midőn az alföldön a rablások nagybani üzése folytán Rád y gróf királyi biztosul kineveztetett, annak erélyes eljárása kiderítette, hogy egyik templomrabló csakugyan az volt, ki a rablás reggelén a roráté alkalmával láttatott. Azonban a földi igazságszolgáltatás már utol nem érhetette. A legigazságosabb bíró ítél fölötte. A templomrablás után, a templom körül rendes őrzőjárat szerveztetett. Nevezetesen a szeminárium egyik sarkánál, egy kanonoki lakás és a kastély mellett faköponyegek állítottak föl, melyekben rendes éjiőrök tartózkodtak, minden órában egy-

másnak kiáltva : Ébren vagy-e? — Ébren vagyok !
— lőn a felelet, mely a csöndes éjben az egész városban hallható volt. — Ezen intézmény csak a forradalom után szüntettetett be.

~~~~~  
**A sörházban i rablás.**

Midőn a harmincas években a sörház bérlője az öreg Seeburger volt, történt egy éjjel, hogy 2—3 rabló tört be : mert ilyenek azon békés időkben is találtattak. Természetesen pénzt kértek és kaptak is bőségesen, azonban több kellett volna nekik, mint amennyi a házban található volt. E végből a házbelleket bántalmazni s kinozni kezdették, Lizi kisasszonyt, ki később Daruváryné lett, hajánál fogva hurcolták. A kegyetlenséget az udvarról hangzó zaj, melyet a béresek okoztak szüntette meg, mire a rablók megugrottak és a sörház közön át eltűntek. Kilétüket sohasem tudták meg.

~~~~~  
A legnagyobb sárga dinnye.

1842-ik évben az érsekkert melletti, ugynevezett Hangel kertben termett s egy régi akónál nagyobb lehetett. Tulajdonosa, az akkori erdőmester Klobusitzky érseknek kedveskedett vele, ki azt ismét gondosan bepakkoltatva, azonnal Budára, a palatinusnak küldötte föl. Itt is megbámulták, de meg nem ették a dinnye óriást : mert József nádor méltónak tartotta azt arra, hogy Bécsbe a királynak felküldje. Ekint a kalo-

csai dinnye Bécsbe vándorolt. Hogy ott ki ette volt meg, erről már hallgat a krónika.

~~~~~  
**A legöregebb irnok.**

A szentszéknél az öreg Herold mint irnok ötven évet töltött. Ekkor nyugalmaztatott, teljes fizetésével. Sehogy sem birt a haladó korhoz szokni, mindig huszasokban és garasokban számolt. A piac megdrágult s a pénz értéke leszállt. Fizetése a régi volt, természetes, hogy csudálkozott, hogy évenként előre megcsinált költségvetési tervezete cserben hagyta. Ezért mindenkire haragudott. Egy alkalommal K—t érseket látván a hivatal ablaka előtt elmenni, e szavakra fakadt:

— Már három érseket eltemettem, tégedet is eltemetlek!

És úgy tőn, mikint beszéle . . . .

Sajátságos, hogy sok ember fundus instructusnak tartja magát, mikint gyakran tapasztalható, leginkább nagy házak elárendeltjeinél.

~~~~~  
Kasszay és Popovits barátja.

Mindketten, bár jó barátok voltak, sokszor és sokat törték fejöket nem ugyan a körnépgyszögítésén, hanem az egyszerű themán, hogy mikint főzhessék le valamikint egymást, mi Kasszaynak gyakran sikerült, Popovitsnak soha: mert amaz elővigyázó, emez pedig csak vizsgáló bíró volt. Egy alkalommal hallotta Popovits, hogy ügyvéd

kollegánkat végrehajtáson jól elpáholták és jobb karját is leütötték. — Ugy kell neki, — mondá Popovits rettenetesen örülve, tapsolva és nevetve. Pedig aki utoljára nevet . . . Midőn találkoztak egymással, szemében is kifejezte örömét, mi fölött midőn Pista látszólag méltatlankodott, kissé mérsékelte kárörömét, de ezentul is élcelt fölötte. Fetter vendéglőjében együtt ebédelvén, midőn behozták a levest és Pista felkötött karját — mert felkötötte — nem használhatván, a levest balkézzel ette. Ez csak ment, azonban a husételeknél Popovitsot kérte: — No pajtás, hamár olyan nagyon tetszik az én nyomoruságom, legalább légy szives hus ételeimet összevágni. — Szivesen, — mondá az mosolyogva. — Így ment ez akkor, így este és egészen egy hétig. Maga Kasszay és a körülállók, kik szintén tudták a dolog valódi állását, alig valának képesek a nevetést visszatartani, látván, mikint trancséroz Popovits Kasszaynak. Egy hét mulva Pista a pertárban ül, jobb kezével ír, mint amelynek semmi baja. Belép Popovits, ámul és bámul. Huncfut! — Kiáltja, már megint lefőztél! — Hja pajtás, — mondja Pista most már szabadon nevetve, miután egy hélig mindennap etettél, meggyógyult a karom, más-kint még most is fel volna kötve.

A vizsgálóbíró a többiek nevetése közt vonult vissza, őszintén sajnálván, hogy az egy héti dolog csak tréfa volt az ő rovására.

A bélyegtelen bálécédulák.

Midőn 1851-ben a bélyegtvörvény behozatott, a kalocsai Arany szarvas, (ma Magyar Király) vendéglőse a bálakat többé nem írásban hirdette, hanem szétküldötte az akkor Fidi bus néven ismert szolgáját, ki minden házhoz beállítva jelentette, hogy akkor meg akkor bál lesz en, ha eső nem lesz en, ha eső lesz en, akkor bál nem lesz en stb. Így került e a hirdetési bélyeg költségét.

A járdakorlátok eltávolíttatása.

A főutca számos háza előtt a járdák mellett korlátok voltak, melyeknek eleje és vége is kerítve lévén, a közlekedést nem csak éjjel, de nappal is akadályozták. A l l a g a K á r o l y szentszéki írnok barátommal — kinek gyakran utjában voltak a korlátok, kiváltképen éjjel — elhatároztuk, hogy éjjenkint, midőn haza megyünk, mindig egy-egy korlát oszlopot döngetünk ki és hurcoljuk el. Megis kezdtünk, de romboló munkánkat nem sokáig kellett folytatnunk: mert az 1858-ik évben szolgabírói rendeletre a városi előljáróság — miután a lakosoknak előbb kiadott rendelet nem használt — egy reggel az összes korlátokat elhordatta és ekint bennünket egy fáradtságos és hónapokon tartó munkától megkímélt.

Minden beszélgetés ér valamit.

A hatvanas években a Magyar Király szállodában Budapesten egy régi kereskedő ismerősöm volt. Egy alkalommal arra menvén. — a bolt ajtó előtt szóba álltam véle. Majd megláttam ott egy vadszöllő venyigéből készült séta-botot. — Mi az ára? — Kérdém. — Egy forint. — Megvettem, bár nem szoktam volt bottal járni. — Lássá, — mondá a kereskedő, — minden beszéd ér valamit. — Hazajövé, a botot D. Sándornak ajándékoztam, ki azt több napig magával hordta. Egy alkalommal nem láttam nála. — Hol a bot? — kérdém. — Hja barátom az különös sorsra jutott. A napokban a szolgáló feleségemmel gorombáskodott, minélfogva a bottal házifenyítékben részesítettem, minek folytán az összetörött.

A kalocsai Bernát Gazsi.

A komlóban történt. Ötvös Nándor barátunk egy kerek asztal mellett üldögélt és pityizált. Mellé ültem. — Ismerted-e Bernát Gazsit? — kérdezém. — Hogyne, tudom mindig az Arany-sasban ebédelt. — Igaz, — felelém, — ott volt mindig egy legfelsőbb törvényszéki bíró is, ki az előtte álló boros üvegből öntött a humoros írónak, ime így, — és Nándor üvegből az én poharamat tele öntvén, így mutattam meg neki az aktust. — Hm. — mondá Nándor, ezt értem. — Miután oly könnyen értette a kezdetet, megmutattam neki a folytatást is, midőn a legfelsőbb törvényszéki

biró másodszor is öntött az írónak. Ekkor Nándor barátunk már nem állhatta meg szó nélkül, hogy ne mondja: — De pajtás most már én is szeretnék inkább Bernát Gazsi lenni.

Majd annak idejében!

~~~~~  
**Csupor Mihály kanonok ajándéka.**

Szokolay Ferkó valamikor híres borbély volt. Egy alkalommal Csupor kanonokot borotválta.

— Mi ujság Ferkó? — kérde a kanonok.

— Mi nagyságos uram? — mondá ez kissé gondolkozva, — az éjjel ledült a kőhid.

— A kőhid?

— Az ám.

A ki kíváncsi, az közlékeny is. Alig várta a kanonok, hogy kimehessen, azonnal ment egyenesen Klobusitzky érsekhez, ki csudálkozott a korai látogatáson.

— Tudja-e excellentiád, hogy mi történt az éjjel?

— Ugyan mi, nekem senki sem szólt róla.

— Ledült a kőhid kegyelmes uram.

— A kőhid? — kérde bámulva az érsek.

És ezzel fölkelvén az ablakhoz ment.

— Főtisztelendő ur látta is? — kérde az érsek.

— Én ugyan nem láttam, a borbélytól hallottam, — mondá a kanonok.

— Hm, hm, — mormogá az érsek, — én pedig nem látom, mert a hid most is áll, mint

tegnap, hiszen nagyságod is meggyőződhetett volna erről, folyosója ablakából.

— Az ám, ejnye no az a borbély!

És ezen ártatlan historiának semmi egyéb rossz következménye nem lőn, mint hogy ujévkor, az ajándékozások napján Ferkó a kanonok által egy árva krajcárral és fél sült almával jutalmaztatott meg.

~~~~~  
C s o n t é s b ő r .

Volt a szemináriumban egy öreg szabó, ki arról volt nevezetes, hogyha bárki éjjel nappal s bármily órában ablakán bekiáltotta:

— Csont!

— Bőr! — kiáltá vissza.

Ellenkezőleg, ha bekiálták:

— Bőr!

— Csont! — lőn felelete.

És ez így ment évről-évre, kivétel nélkül, míg nem az öreg a negyvenes évek közepén elhalt. Most már a végzet kikerülhetetlen törvényénél fogva ő is c s o n t és nem b ő r, de mégis ha ezt kiáltanók be neki, talán most is bőrt mondana.

~~~~~  
**S z é k e m e t !**

A szegények házában élt egy öreg férfi, ki midőn naponkint kétszer a templomból hazament, a gyermekek kiáltozták utána: s z é k e m e t ! s z é k e m e t !

Miért az öreg iszonyuan haragudott, dühös lett s a gyermekeket dobálni kezdette. Mire azok annálinkább kiáltoztak. De voltak férfiak is, kik a gyermekekkel tartottak. Honnét eredt s illetőleg mi volt oka e kiáltozásnak, senki sem tudta, de mert az öreg haragudott érte, azért mindaddig tartott, mignem az öregnek székre többé szüksége nem lön. Most már senki sem kiáltoz utána: mert a sirban béke van!

~~~~~  
Modra és Sági, valának egymásnak ellenségei.

A szószékről egy alkalommal az ájtatos gyülekezet előtt beszélvén Sági, a többek közt mondta: bizony, bizony keresztény atyámfiak, hogy rossz meggy dolgotok, leginkább magatok vagytok az oka: mert hát éltek bolond módra, ostoba-módra, disznómódra, számármódra. Mire lön általános derűltség és részben megháborodás azon oknál fogva, hogy a községben egy Modra nevű egyén is lakott. Azonban aki utoljára nevet! A következő vasárnap községi közgyűlés lévén, fölkel Modra uram és a város bajairól beszélve mondja, hogy minden máskint volna ha az emberek mások volnának: mert városunk minden bajának okai az emberek bolondsági, ostobasági, disznósági, számársági. Hogy erre ismét derűltség és részbeni fölháborodás lön, bizonyos.

A gyógyszerész és kántor.

Sokat boszantották egymást. A többek közt az utóbbi, ki K á k o n y i néven vala ismeretes, valahányszor a gyógyszerész előtt haladt a temetési menet, mindig rákezdette egyik halotti nótá e versét:

„Halál ellen nincs orvosság!“
Mire a gyógyszerész nyugodtan felelé:
„Mindnyájan elmegyünk;
Korán készen legyünk!“

Az égett ember és a káptalan.

Történt, hiszen történnie is kellett: mert különben nem irhatnánk róla, egy szegény embernek leégett a háza, — az igazságnak megfelelően irván, 1840-ben. Hogy segítsen magán, a káptalanhoz folyamodott 5—600 váltóforintyi kölcsönért, mi azon időben sok pénz vala, ha volt. Hogy bizonyosabban megkapja, elment minden kanonokhoz, a préposttól egész a plébánosig, ki köztudomás szerint az utolsó kanonok szokott lenni. A jó öreg urak mind megígérték neki kegyes pártfogásukat. Midőn a káptalani fiskális értesítette a kérelmezőt a káptalan határozatáról, csodálkozott azon, hogy az ekint hangzott: a főkáptalan a kérelemnek helyt nem adhat, mert, stb.

Midőn a tűzkárosult e miatt fünek-fának panaszkodott, azt jegyzé meg valaki:

- Hát ily kegyetlenek a kanonok urak?
- Dehogy a kanonok urak, azok mind derék,

kegyes jó urak, kik mind mellettem voltak és teljesítették volna is kérésemet, ha tőlük függött volna, hanem a káptalan, az

A szegény ember háza mégis fölépült: mert az Isten, ki gondoskodik a halakról, a madarokról és minden teremtményről, őt sem hagyta hájléktalanul.

H a p s i J á n o s.

Kalocsa városának ötven éves harangozója volt; egy alkalommal beállított Szegedre, hol mint ottani logyikus találkozáván vele, kérdém:

— Mi járatban van öreg?

— Hát a napokban behivattak a városházához, hogy ittlelvő takácsmesterségű legényfiamat hívjam haza sorozásra. Mire tarisznyát akasztottam a nyakamba s most itt vagyok.

— Hiszen ezt levélben is megirhatta volna fiának.

— Meg ám, — felelé teljes meglepédeccsel, — de azért fizetni kellett volna, így pedig nem került egyébbe egy kenyér, darab szalonna s egy csutora bórnál.

Volt egy másik fia, ki a jogot végezte, vagy mint azon időben mondták tiz iskolás. Ez, midőn az ügyvédi vizsgát letette s hazatérván, dicsekedett, hogy ő most már ügyvéd, mire atyja fejét rázva mondá:

— Micsoda, te fiskális vagy? Az ám! Hát hol a hajdud?

Az öreg kételkedését azon körülmény okozta, hogy azon időben az érseki és káptalani ügyvédeknek nevezték csak fiskálisoknak s azoknak hajdujuk volt, (nos hiszen most is van) másokat csak prokátoroknak neveztek. Egyedüli kivétel volt Szarka fiskális.

Egy kora őszi reggel harangozni ment a kistemplomba. Ugyanakkor egy nyugtalan öreg asztalos betévedt oda s az utolsó padok egyikében leült. Midőn Hapsi meglátta a fehér alakot, megijedt, kísértetnek nézte s nem mert lemenni a templomba, hanem a korus ablakon át a harang kötélén ereszkedett le az utcára. A zajra kinézett az asztalos és látván a leereszkedő alakot, szintén megijedt s futásnak eredt. Hapsi azt hívén, hogy ötet kergeti, szaladt mikint csak birt, az asztalos meg utána, miután a harangozó szomszédja volt. Végre fölismerték egymást, s miután megigérték egymásnak, hogy ez esetről mélyen hallgatnak, kibékültek. Azonban a szintén szomszédjukban lakó ugynevezett borbély Ferkó az egész esetnek tanuja lévén, mikint a mesebeli elődje meg nem állhatta, hogy ki ne kiabálja: Midásnak számárfülei vannak, ugy ő is alig várta a reggelt, hogy a harangozó és asztalos kísérteties történetét fűnek-fának el ne beszélje.

A hajósi érseki kastély.

Ezen ódon stýlben épült egy emeletes, négy toronnyal, számos teremmel kisebb és nagyobb

szobával kapuin régi szobrokkal bíró kastély a mult században épült, állítólag hat-hét alatt és állítólag azon célból, hogy Mária Terézia Királyné szállója legyen, ki az akkori kalocsai érseket vala meglátogatandó. Mint mondják bizonyos ideig időzött is falai között a nagy Királyné, kinek életnagyságu olajfestményű képe disziti az egyik termet. Mind a kastély maga, mind a benne lévő régi divatu butorok méltók a megtekintésre.

Karácsonyi K. a város haladásáról.

Midőn én a negyvenes években Kalocsán voltam, akkor még nem volt Casino, a helyett a vendéglői billiárd-szobát látogatták. Ott szokott minden este négy ember preferáncozni. Midőn az ötvenes években ismét visszatértem Kalocsára, az a négy ember még mindig minden este ott preferáncozott, midőn már az egész világ tarokkozott. Így tehát e város tiz év alatt mítsem haladt.

— Valóban, — jegyzé meg valaki, — az iskolás gyermekek sem nőttek nagyobbra, most is akkorák, mint tiz év előtt.

A tizenkét apostol.

Egy földesurnak, ki már negyvennégy éve nyugszik az Urban, azon kedvtelése vala, hogy pincéjében tizenkét tiz akós hordóban finom borokat tartott. — Hisz hasonló kedvtelése másnak is volna, — fogja valaki mondani. — Igaz, de ezen hordók a tizenkét apostol nevről neveztettek

és a terítés alkalmával az inas mindig megkérdezte: — Melyik hordóból hozzak bort? — Péterből, Pálból, — szokta volt mondani a földesur, ahoz képest, a milyen vendége épen volt, — épen úgy, mint Laszlovszky Adolf barátunk a szivarokból: rang szerint. — Jaj volt ama vendégnek, ki elé a Judás hordajából tettek: mert az már aféle dézsma bor volt

~~~~~  
**Ratkó Jancsi fennszóval való beszélgetései.**

Ülvén a korcsmában hosszú lócán, hosszú asztal előtt, épen egy messzely vörös bort kiűritvén.

— Te Ratkó, — kérdé, — nem jó volna még egy pohár bort meginni?

— Hm. Jónak, jó volna, de majd mit mond az asszony, ha haza mégysz?

— Mit mond? — Mi a ménkü, hiszen csak szabad egy itce bort meginni, aztán egy itce bor nem a világ, annyi minden becsületes embernek bedukál. Még egy messzöt.

Meglőn, és kilőn űritve.

Néhány perc mulva.

— Jó volt ám ez a boroeska: igyál hát Jancsika.

Ismét egy itce liquiditium rendeltetett meg és adatott át nem az idő vasfogának, hanem az enyészetnek.

Mégegyszer megszólalt a lelkiismeret.

— Hallod-e Ratkó, már részeg vagy, ha haza mégysz meg ver a feleséged és kidob.

— Megver, kidob? szeretném én azt látni: asszonynak hallgatás a dolga.

Ismét egy itce hozatván és ürittetvén ki egy hajtásra, e jelszó mellett:

— Ne lelkiismeret.

— De nagyon jó voltál ám te borocska.

— Szídd hát tele magadat Jancsika.

— Hát az asszony?

— Mit nekem asszony, ha haza megyek elve-rem a háztól. Punctum.

Azonban Ratkó bácsi nem mehetett, hanem úgy vitetett haza, nemis verte el az asszonyt, hanem az által az utcára kilöketett, honnét csak másnap reggel térvén haza, amidőn a korcsmai bátorság már a csizmaszárba szállt, mire lön puffogás, puffogtatás azonban nem kötéllelés az asszony hátán, mint ezt Ratkó bácsi a korcsmában elképzelte, hanem ellenkezőleg: sodrófával agyba-főbe.

Ekint végződtek be Ratkó bácsi fennszóval való gondolkodásai, vagyis:

Fennszóval kezdődtek, hangosan végződtek.



#### **Műkedvelői színházi előadás Patajon.**

A vén bakancsos és fia a huszár adatott, közép-számu közönség előtt.

Előfordult benne evés és ivás, mit rendes színészek csak színleg szoktak tenni, a műkedvelő urak azonban teljes erővel hozzáláttak a tele palackoknak, hajtogatván azokat sűrűn.

Minekkövetkeztében lett jókedv, rögtönzés és mi a darabban elő sem szokott fordulni: a színpadról a közönség közé való kiesés, a jelen volt intelligencia nem kis botránkozására.

Mire fejét veszté mindenki, az igazgatót és közönséget kivéve.

A függöny legördült és néhány perc múlva ismét felhuzatott.

Megjelent az igazgató és a következő diktiót mondá:

— Tisztelt publikum! Az előadást kénytelenek vagyunk ezuttal abban hagyni, elhalasztván azt másnapra. Ma nem folytathatjuk: mert kérem alássan: több itt az ökör, mint a számár.

A függöny legördült.

A színpalak mögül pedig hangzott: piff, paff, puff, kísérve a következő kérdésekkel:

— Ki itt az ökör, ki itt a számár?

A függöny ismét felhuzatott:

A színpadon megjelent néhány műkedvelő.

— Tisztelt publikum! — szónoklá az egyik, — az igazgatót elcsaptuk.

— Hallottuk, — szóla egy hang a közönségből.

— Nos igen hallhatták is kigyelmetek: mert nem csináltunk titkot belőle. Legközelebb újra szervezzük magunkat és tartunk olyan előadást, melyet még nem láttak kigyelmetek Patajon. Addig is jó egészséget.

A függöny legördült, többé fel sem huzatván.

A közönség pedig eloszlott, egész uton azon gondolkozván: ki itt az ökör, ki itt a számár.

### D o r g á l á s.

Egy erkölcsi tekintetben csintalan, kicsapongó legényt Fajsz községben az előljáróság elé idéztek, hogy ott intessék, dorgáltassék és ekint mint eltévedett juh a jó utra visszatérítettessék.

Történt vala ez a hatvanhatodiki inséges világban.

— Mikor javulsz már meg, te elvetemedett fickó? — Mondá Boross Imre a lelkész.

— Hogyan kívánhatja plébános ur, hogy megjavuljak, a mostani kukorica kenyéren?

### T i s z t e l k e d é s.

N y á r y B é l a és T ó t h I m r e jegyzők csupa kollegiálitásból, és viszonttalálkozási örömből, poharaztak a gőzhajóállomásnál, a gőzhajó érkezésére várván.

Az a szokott időben megis jött, s a két jókedvű jegyző beszállott.

Feltűnt nekik, hogy a hajóvitorlán törökzászló is lobogott.

Vajjon miért?

— Mert Omer basa van a hajón.

Omer pasa!

— Barátom, — mondá Béla, — menjünk be hozzá tisztelkedni.

— A bizony jó lesz, — felelé Imre.



És ugyis lön mikint beszéltek.

Az egyik benyitotta a kabinet ajtaját, azonban egyensúlyt veszítve, a küszöbön bebukott, a másik mögötte állván.

Omer pasa nem tudván mire vélni a dolgot, pisztolyt fogott és irányzott feléjük.

— Bocsánat, — mondá az egyik jegyző, — mi csak tisztelkedni akartunk.

— Igen?

— Igen, — felele mindkettő a kabinetből kifordulva.

És a tisztelkedés be lön fejezve.



#### **Perbeszédék, perbeli kifejezések.**

Milyek a kalocsai törvényszéki levéltárból kiböngészhetők. Az itt következők csak mutatványok, hogy az olvasók előízt kapjanak azon nagy gyűjteményből, melyet hasonló dolgokból összeállítva közre bocsátani szándékom.

Bizonyos becsületsértési perben felperes azt mondja egy kifejezésében: előbem lépett egy komoly, mogorva, beteges kinézésű egyéniség. Mit alperes cáfolni akarva, azt feleli, hogy komoly mogorva és beteges kinézésű nem vagyok /. alatt becsatolom arcképemet.

Elleniratokban előforduló kifejezések: felperes utóbbi állításával csak alperest akarja bemezselni; — ezen állítás csak annyit ér, mint dögölt lovon a patkó; — ha ez igaz, akkor én lög-

jak; — ugylátszik felperes ugyanazon lovat keresi, amelyen nyargal.

Kifogást tévén az ügyvéd az ellen, hogy a másik fél, az ő felét nem nagyméltóságolja, nem excellenciázza, holott az ő fele mágnás, kinek oly számos és oly jeles ősei s tagjai voltak.

— Igaz, — felele a másik fél ügyvédje, — csakhog y vagyunk vele, mint a krumplival: a j a v a a föld alatt van.

Hagyatéki tárgyalás alkalmával, kér di a tábla-bíró a cigányt:

— Hites feleséged az neked?

— Nem, kérem alá ssan, csak olyan hitetlen. Tanuhallgatásnáli ellenkérdés.

— Mondja meg tanu, melyik nagyobb sértés Patajon: ha azt mondják huncfut, vagy gazember?

Gondolkozik a tanu, egyszerre föltalálja magát és feleli:

— Ugy gondolom tekintetes uraim, hogy az egy kutya.

Hasonló alkalommal egy másik ügyvéd a következő kérdést intézte a tanuhoz:

— Vajjon midő n alperesnő, felperesnek azt mondta huncfut gazember, nem-e a nem viszonzott szerelem gyöngéd, megtisztelő hangján mondta azt?

— Valóban jól megtisztelte, — felele a tanu, — elmondván neki huncfut gazember, kötnivaló.

— Mondja meg tanu, volt-e Patajon valakinek esze ágában a legelő illeték, tiz év előtt?

Vagyis a tanu mondja meg, hogy Patajon valakinek mi volt esze ágában, tiz év előtt.

Tanuelleni kifogás: hogyan fogadhatná el a t. törvényszék ezt tanuul, midőn ez csak egy vörös hagymán hizott taplós fejű sokac.

Kifogás a vágyonnak örökhagyó általi szerzése ellen: ugyan mit szerezhett volna egy muzsikus, ki többet feküdt az utcán a sárban, mint otthon.

Mondja el kigyelmed, mikint történt az eset, — kérdi a táblabíró.

— Az kérem alássan ugy történlett, — feleli a korcsmáros, — hogy odabenn ketten iddögáltak, összevesztek, hajba kaptak tisztára . . . Én odamentem, csitítottam őket, mire engem elverték tisztára, és a szobából kidobtak, — ámbátor . . .

~ ~ ~  
**A kalocsai kir. adóhivatalban.**

Még a régi helyiségben történt, hol jelenleg Pál barátunk lakik. Bizonyos 25 forint illetéket akartak Milassin József kollegánkon megvenni, melylyel még az előbbi háztulajdonos tartozott, kinek a házat ő megvette.

— Már pedig azt meg kell fizetnie fiskális ur, mert az a házat terheli, — mondá a pénztárnok.

— Persze, — felelé Józsi bátyánk, — e házban azelőtt egy hajdu is lakott, kit huszonöt botra ítélték, de meghalt és így végre nem lehetett hajtani, minekkövetkeztében az is e házat

terheli. Mit szólna pénztárnok ur, ha most magán vernék el a huszonöt botot?

— Már az más, — mondá az.

— Dehogyan más, ez is huszonöt, az is huszonöt, csak hogy az előbbi forint, ez meg bot. Lényegében a dolog mintegy.

**A kalocsai gyümölcsfa-iskola árjegyzéke.**

Miután az omnibus utasainak erre is szükségük van, — amennyiben lehet, hogy vegetáriánusok is vannak köztük, — közöljük, hogy a Kirschner András kertész kezelése alatti faiskola sokféle nemes gyümölcs és diszfával van ellátva. Nevezetesen van 49-féle almafa, mintegy 3000 darab; — 45-féle körtefa 1615 darab; — 24-féle őszibarack, 300 darab; — 7-féle kajszin barackfa 596 darab; — 5-féle szilvafa 240 darab; — 14-féle cseresznye és meggyfa 195 darab; — óriási lasponya 20 darab; — 4—5 éves eperfa 1000 darab, sövényeperfa 500 darab; — rezgő jegenyefa 300 darab; — fekete jegenyefa 100 darab — sövény akácfa 3000 drb. — Különféle diszfa 400 drb. Mi az árat illeti, azok igen jutányosak, darabonként 5-kről 15-krig, a minőség pedig kitűnő. Nem lehet elégé ajánlani, annál is inkább: mert András barátunknál a tisztességes Kundschaftok egy-egy pohár borban is részesülhetnek.

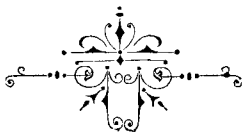
**Kiss Antal a legényegylet pénztárnoka.**

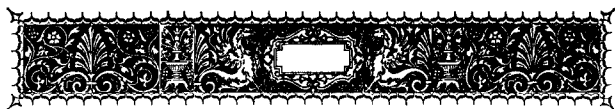
Miért is vesszük őt fel gyűjteményünkbe ? Mert kétszer leégett, önerejéből kétszer építtetett új házat és pedig a második háznak alapját ép azon nevezetes napon tétette le, midőn 1872-ik évi május 4-én Ferenc József Király ő felsége Foktőnél vidékünket meglátogatta.

~~~~~  
Kovácsi Károly névnapjára.

Kedves Urambátyám ! — A mai napnak minden dicsőséges pereputtyát Isten ő szent felsége úgy alkalmaztassa, hogy a kigyelmed lelki subája be ne porosodjék, ártatlanságának ködmene meg ne ázzák, rendre vetett szénás egészsége föl ne bolondozzék, hanem irgalmatlanul kisallangozott ködmenében jól betakarodván, úgy evickélhessen az emberi nemzetnek ezen viszontagságos tengerén, sőt még a lélekvesztő csónakján is, hogy a midőn ártatlanságának lelke bűnös testéből kicsuszamodik, egyenesen a dicsőséges mennyei paradicsom felé tartson. — Adjon az Isten ő szent felsége kigyelmednek hosszas napokat, messze látó üvegen szemlélni ; soha az öröm kigyelmeddel antipathiába ne legyen ; hanem a rikácsoló szomoruságok tul az operenciás tengeren repüljenek. — Sőt a felséges Isten, kigyelmed udvarára bakkecske módjára ugrándo-zó friss napokat derítsen és engedje, hogy ama tündér Ilona arany szál hajaival egyfajtából levő körmöci sárga paripák, a farsangi jó szánuton a kigyelmed lapos

gutával megütött erszényébe vissza galuppirozzanak. Végre pedig a felséges Isten tornyoztassan a kigyelmed feje fölé tokai borral terhes tarjagos nagy fölleget és csapra verettetvén hordóit, kolbászon kanyargó sült kappan menykövek közt áraszszon a kigyelmed udvarára derék kötésig érő Ausprugzáport. — Hogyha pedig Isten ő szent felségének úgy tetszik, hogy lelkét e siralom völgyéből kiszólítsa ama boldogabb hazába, hol Ábrahám, Izsák, Jákob uj piros bársonybugyogóban járnak a kállai kettőst és a hétországra szóló tyukverőt, vezesse be a kigyelmed lelkét ama menyei konyhából gőzölgő jóféle pecsenyeszaggal befűszerszámozott szálába, ahol becsinált parokával, bibic tojással gyurt pástétommal, ecetes lencselevessel, tejfölös mártással, darált csehüveg-ből gyurt turósgaluskával kínálgassák üdvözülni kívánó lelkét. — Isten éltesse!

K Ü L Ö N F É L É K.

A szt.-Ferencrendűek lugasa Budán.

A nevezett rend társháza mellett egy roppant nagy kerített helyen szőlőhegy terjed, mely egészen annak tulajdonát képezte és képezi. A szőlő közepén egy csaknem ötvenölnyi lugas huzódott el, mely átlag évenként huszonöt-harminc akó borra való szőlőt termett.

Midőn az új házfönök a házat, kertet, szőlőt s minden odatartozó dolgot szemlélt, különösen megtetszett neki a nagyszerű lugas, melyről a nyár közepin több ezernyi szőlőfürt lógott alá.

— Nagyszerű, — jegyzé meg az új házfönök, — e lugasból lesz harminc akó borunk.

— Lehetne, — felelé Rókus bácsi, ki a budai háznak már régi tagja volt, — de nem iszunk belőle.

— Ugyan miért?

— Mert hát még eddig mindig elverte a jég.

— Akkor majd gondoskodunk jégháritóról, felelé — a házfönök.

És valóban ponyva és gyékényből oly mentőkészletet csináltatott, mely a vihar közeledtekor könnyen és hamar a lugas fölé vala vonható. Ezzel

a lugas termése a nyár folytán a jégeső pusztításaitól csakugyan megóvatott.

Eljött a szüret, a lugas szőlőjéből csakugyan harminc akó bor lett, külön egy ily nagyságu hordóba szüretett és a zárdá alatti pincébe, mint ritkaság elhelyeztetett. Hogy a lugas ezen első termése fölött általános vala a derűtség, ez a dolog természetéből következtethető: mert hát harminc akó bor nagy derűtség alapját képezheti.

Ámde az Isten rendel, az ember csak tervel!

Egy este nyugodtan mentek aludni a jámbor barátok, elmondván előbb szokott estei, zárdai szertartásukat. És csönd lön bennt és künt. De nem a pincében.

Éjfél után egy-két óra közt a föld alól iszonyu, ágyúéhoz hasonló durranás hallatszott, mintha csak Jeriko falait kezdték volna ostromolni. Minden élőlény fölébredt. A folyósokon kezükben gyertyákkal ijedt alakok találkoztak egymással, kérdezősködvén, hogy mi történt. Abban mindenki megegyezett, hogy a pincében kellett valaminek történnie. Tehát mind odamentek.

Valóban ott volt a baj. A harmincakós hordó, mely a lugas termését tartalmazta, idő előtt lezáratván, a még mindig forró új bor szétrobbant.

Ime! Rókus bácsinak igaza volt. Lehet, hogy a lugas harminc akót terem, de nem iszunk belőle. Habár ez évben nemis verte el a jég. Tanulság: hogy ne igyekezzünk minden áron a gondviselés útjába állni.

A tisztelt szerzetes urak többé nem alkalmazták a jégverés elleni készüléket, mindamellett voltak idők, midőn a lugas terméséből többször kijutott a *poculum caritatis*, de jusson is, míg a derék szerzet derék tagjai élnek!

~~~~~  
**A t a r o k h a z á j a .**

Franciaországban kereshetnők e jeles játék hazáját, legalább a műkifejezések: *excisses*, *pagat*, *toule troi* stb. arra mutatnak, de csak eredete van ott, hazája Magyarország, Tolnamegye, annak városaiban, faluiban és pusztáiban egyaránt, de legkivált a gazdatisztek között, kiknek a tarok a nevezett megyében csaknem egyetlen szórakozásukat képezi télen nyáron, de kiváltképen télen.

A városokban számos tarok-körök vannak magánházaknál, casinok és olvasókörokbén, minden faluban van egy tarokkompánia, melynek tagjai a lelkész, kántor, tanító, jegyző, orvos stb. Mindennap este összejönnek, vitatkoznak, disputálnak, néha össze is vesznek, kibékülnek és másnap újra kezdik.

Azonban legérdekesebb a tarokkozás mulatása a nagy uradalmak pusztáin. Tengelicen voltam farsang utolsó napjain a tisztartó vendége néhány napig. Mindjárt ebéd után kiküldetett a grófi hajdu, kezében a pagáttal, melyet a pusztán és a szomszéd pusztákon épen ugy körül kellett

hordoznia, mint valaha Magyarországon, háboru idején a véres kard körülhordoztatott.

Mindenki értette a jelképes meghívást. Már a fekete kávéra megjelent, kasznár, ispán, irnok s néhány kompossezor a közeli és távolabbi szomszédságból. És alakult két-három tarok-kompánia, mely mellett egész vacsoráig fáradhatlanul szolgált az urasági hajdu borral, pipával, szivarral. Hogy játékközben holmi szempillantások és az asztal alatti lábérintések mint stratégiai fogások gyakran előfordultak, minek tagadnám, ugysem hinné senki.

A Szent János áldásának gyakori ismétlése után, hajnal felé aludni ment az egész társaság. Első álomban valék, midőn homlokom érintésére és e szavakra :

— Porból lettél, porrá válsz, — fölébredtem.

Hamvazó szerdára virradtunk s ezen ünnepélyes szertartás végezésével a pusztán a hajdu biztatott meg, ki a behamvazást a föntebbi szavak kíséretében az egész háznépen és a vendégeken teljesítette.

Azóta huszonhét év mult el, nekem még van alkalmam a föntebbi intésre megemlékeznem, hanem az akkori társaság tagjainak nagy része, maga a hajdu is, ki homlokunkat behamvazta, a sirban van.

Az örök világosság fényeskedjék nekik !

Hanem azért tessék ma elmenni Tengelicre, vagy körutat tenni egész Tolnamegyében, ma is

mindenütt járja a tarok, különösen a Paskevits és Klopitzky, mely utóbbi egészen Tolnamegye kiváltságos találmánya.

**Igazságszolgáltatás régen a Kunságban.**

Izsák pestmegyei kereskedő beperelt egy kunsági község előljárósága előtt egy odavaló Herpai nevezetű polgárt, hogy neki 300 forinttal tartozik: mert ezen időben határtalan volt az illetőség.

Az adós megjelenvén, kijelentette, hogy igaz, adós azon összeggel, de pénze most nincs, a zsidó pedig várhat.

Erre a bíró a jelenlevő három esküdthöz fordulva hozzájuk egyenkint e kérdést intézte:

— Illetye-e?

Mire azok egyenkint és egyhangulag felelék:

— Nem illetye.

— De bíró uram, — mondá a jegyző, — nem elég azt mondani, hogy nem illetye, hanem azt indokolni is kell.

— No no, — felelé a bíró, — az aztán következik. Irja csak jegyző uram.

És a jegyző a bíró diktálása után irta, amint következik.

„Felperes keresetétől elutasittatik: mert habár alperes elősmerte, hogy felperesnek 300 forinttal adósa, de azt is kijelentette, hogy neki jelenleg pénze nincsen, minek ellenében felperes semmivel sem bizonyította, hogy neki jelenleg arra a pénzre szüksége vagyon. De felperes azért

is elutasítandó volt keresetével: mert pestmegeyei zsidó lévén, Kunságból a pénzt ki nem viheti.

Ime ezen ítélet indokait nemcsak felebarátiaság, hanem nemzetgazdászati elv is jellemzé: mert valamint egy államra nézve fontos, hogy abból minél kevesebb érték vitessék ki, úgy fontos az egy községe nézve is.



### Az utcákoni kitárt képek előtti historiák éneklése.

Szintén negyvennyolc előtt, részben még az után is az utcán a piacon és más közhelyeken különféle művészek hosszú nagy olajfestményű ponyvákat huztak fel, kettőt-háromat, melyekről pálcákkal mutogatva, verkli (kintorna) hang mellett számos historiát énekeltek el, többet mint azokra festve vala. Így például: Az okos Zsófi, — Sziegfried és Lion, — Zöld Marci, — Zsobri, Angyal Bandi, — A damaskusi zsidók gyilkossága stb. — Az iszonyu fátum, mikint következik:

Kemény télnek idejében  
Kastélyjában volt a lord.  
Vajmi történt városában  
Fátum igen nagyszerű!  
Haramia elfogatik,  
A kastélyba bevezetik  
Másnap reggel fölakasztik!  
Tridlamtam, tridlamtam  
Tridlamtam tam . . .

Az 1849. évi forradalom ezeket is szétszórta, mignem az ötvenes években ismét kezdtek előtűnni, a régi rabló historiák helyett a forradalom eseményeiből énekelvén egyet-mást, mint:

Ezer nocszáz nedvennócban,  
Csinálik nagy háborut,  
Összeszedik Németország,  
Valamennyi gárdista!  
Futnyi, futnyi, megsem állnyi,  
Egész a nagy Bécs-kapu stb.

Énekelték, mignem az akkori csendőrség előtt föl nem tűnt a többnyire németet kicsinyítő sok előadás és a forradalmat dicsőítő vándorművészeket illetőségi helyükre toloncoltatta.

A P a p r i k a - J a n c s i bódékbani előadás is gyakori volt, ma már csak a fővárosi-erdőben, vagy a budai majorban fordul elő. Ez már csupán csak dajkáknak és kis gyermekeknek való mulatság vala.

#### A z á c s é s a z o r v o s .

A háztetején zsindelezett az ács, midőn a városban egy háztető kezdett égni. Megpillantja az ács és a másikhoz fordulva mondja: Nézd pajtás érik a b u z á n k. — Azonban ügyetlenül fordulván, a járdára esett és lábát törte. — Az enyém már megért, — mondá az ép véletlenül arra menő orvos.

**Az 1855-ik évi nyár egyik napján.**

A mondott napon a budapesti üvegesek is buzgón kérhették a mindennapi kenyeret: mert délután oly jégeső zúdult le a városra, hogy csaknem minden ablakot bezuzott. Hetekig tartott az üvegesek munkája, még a bécsi üvegesek is segítettek, pedig még akkor nem volt a közös ügy.

**Gyakori a panasz a sok gyermek ellen.**

Pedig a hol sok a gyermek, jámborak a szülők és a gyermekeket is jámboran nevelik, ott sokan is kérik a mindennapi kenyeret attól, ki gondoskodik a halakról, madarokról és általában minden élő lényről. Azért félre a panaszszal, e sorok írójával együtt vigasztalja magát mindenki azzal, hogy gyermekből és bögréből soha sincs elég sok.

**Orvosság a hideglelés ellen.**

Történt, hogy egy orvosnak egyszerre két hideglelés beteg volt: az egyik szabó, a másik földművelő. Ez utóbbi, miután a diétát megunta, egy alkalommal jóllakott töltött káposztával és meggyógyult. Az orvos meglepetve a nem várt eredmény fölött, kérdezte: — Mit evett? — Én bizony töltött káposztát! — felelé a volt paciens. — Jó gondolá az orvos, a szabónak is azt rendeljünk. Ugy is lőn, a szabó szintén jóllakott töltött káposztával és talán meggyógyult? — Nem, meghalt. Mire az orvos tapasztalati kis könyvébe

beirta: hidegglelés ellen a töltött káposzta parasztnak orvosság, szabónak halál.

**Egy bácskai sváb faluban.**

Az orvos száz- meg száz receptet készen tartott, csak huznia kellett azokból a betegnek. Természetesen vagy meggyógyult, vagy meghalt tőle a beteg. Ha az első esetben megjutalmaztatott érte, megköszönte, ha pedig a második esetben az özvegyek és árvák szemrehányást tettek volt neki, egyszerűen azt mondta: „Hja barátim. Hanesz maga volt az oka, miért nem huzott más receptet.“ Igaz gondolák a gyászolók és többnyire megnyugodtak.

**Két seprűáruló a piacon.**

Ugyan pajtás, hogy adhatod a seprű darabját két krajcárért, midőn én három krajcárért adom, a vesszőt úgy lopom, mégis alig van valamire való hasznom belőle? — Hja pajtás: mert hát én a seprőt lopom, készen a katonai magazinból, hol a tieidet megveszik, — lőn az épületes felelet.

**S i r i r a t o k.**

Irland egyik kis városának, Kildarenak temetőjében más figyelemreméltó siriratok között a következő is olvasható: „Urunk 1600-ik eszten-dejében. E kő alatt nyugszik Brown O'Gradu, ir-földművelő, ki jeles sörivási erénye következ-

tében 121 évig élt. Örökösen részeg, s ez állapotában oly rettenetes volt, hogy maga a halál sem mert közeledni hozzá. Egy napon akarata ellenére józan állapotban maradt, minthogy csuzos fájdalomai ágyba szegeztek, s a halál neki bátorzkodván, megtámadta és diadalmaskodott végre a párját ritkító részeges ember fölött. A boldogult a jóféle söröket a kalocsai sörházból szállíttatta.“

~~~~~  
Itt nyugszik Mujmuj Mátyás, született Debrecenben, meghalt hasrágásban.

Derék két ember volt, mind a három Jäger: János József és a felesége, most már mind a négynek vége.

~~~~~  
Itt nyugszom én békességben, most olvasod te, bár olvasnám én.

~~~~~  
Itt nyugszik N. N. akarata ellen.

~~~~~  
Oh anyám állj meg itten és olvasd ki fekszik itten, én Zs. János fekszem itten, ki a halál áldozatává lőttem.

~~~~~  
Romai régi sírföliatok az appiai uton.

Én valék s most már nem vagyok,
Ez egész életem és halálom.

Itt nyugszik *Stadiri*us, ki Róma minden centuriájában állást foglalhatott volna; de nem akart. Jámbor, szorgalmas és hű volt és harminc millió *sexteriát* hagyott hátra, sohasem hallgatott a philosophusokra. Isten veled és kövesd az ő példáját. — Nevezett milliómos, hogy az elhaladó figyelmét még inkább magára vonja, *sirirata* fölé napórát csináltatott.

Utazó! Bármennyire is iparkodj utadat folytatni, utazásod célját elérni, e kő fölhiv, hogy nézzél rá és olvasd, mi rá van írva. Itt nyugsznak csontjai *Parcurius Marcus* költőnek. Ezt akarám veled közleni. Éj boldogul!

~~~~~

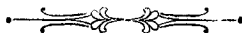
Nevemet, születésemet, származásomat, hogy mi voltam s mi vagyok, nem fedezem föl. Az örökkévalóságra néma vagyok, különben hamu és csont nem egyéb. Semmiből származva, oda viszsztatértem, a honnét jövék. Az én sorsom vár rád. Élj boldogul!

~~~~~

Amíg a világon valék, jól éltem. Az én játékomnak már vége, a tiednek nemsokára. Élj boldogul és tapsolj!

~~~~~

Egy hét éves leányka *sir* fölirata: föld ne nyomd őtet, ő sem nyomott téged!

Eger ostroma.

Történeti rajz. *)

egsokalta már az ég a bűnök halmazát, s kinyújtá Isten büntető jobbját, de a büntető jobb alig talált egyebet, mint Isten s emberiséget feledő dölyfös, és az emberiség szent célját feledő bűnös embereket.

Hazánkban már a tizenhatodik század elején nagyravágyás, büszkeség és a visszavonás vette nek lakást. A hatalmasok jobbagyaikat zsarolták, s ezek viszont uraik ellen támadtak fel. Árulás, esküszegés, jobbagyzsarolás és a fényűzés megszokottak lőnek. Nagyjaink a drága időt nem fordíták arra, hogy hazánkat fénye, nagysága és hatalma által emelvén, félelmissé és tiszteltté tegyék a magyar nevet! Éltöket egyformaságban és a semmit nem tevésben élték le, gondolván: Isten örökös a hon fölött!

Kell-e tehát csodálnunk hogy az Isten büntető ostroma a mohácsi vész-nap után egyesek vétkeiért az egész hazát, az egész nemzetet közösen sújtá? Kell-e csodálnunk, hogy ős Buda tornyain, hol

---

*) Első irodalmi művem, mely sajtó alá került, Kolozsvártt 1854-ben.

előbb a megváltás szent jele a kereszttel, később a török uralmat büszkén hirdető félhold ragyogott?

A bűn pohara csordultig telt, őseink vétkei halomra gyűltenek. Ekkor a hatalmas alkotó leereszté villámait, mert mondva van: A z I s t e n h a l a s z t, d e n e m f e l e j t !

Sötét, vézsötét felhő húzódott Magyarhon fölé délfelől.

A török dúló hada, a Dunán atkelvén s Mohácsnál a magyarok kicsiny és egymás közt is villongó seregét tönkre tevén, vizárként árasztá el hazánkat. Nyomait vérengzés, városok és falvak hamvai jelölték. Elesett Buda, leégett a fényes palota, melyben nagy királyunk Mátyás oly dicsőn országlott. Elesett Szigetvár, hol Zrinyi Miklós a magyar Leonidás és társai oly hősieleg végzék éltöket. Elesett Fehérvár, hol az Árpád véreből származott királyok koronáztatván hirneves éltök után sirjokat lelték. Elesett sok erős vár és szép város. Elhullottak a férfiak; és sokan, kik a haláltól megkiméltettek, rabláncra fűzve hurcoltattak a török járom alá. Szomorú volt ez időszak, vérbetűkkel irattak eseményei a hazai történelem gyászlapjaira.

A kegyetlen-pusztítás vészire rémuléssel tölté el az egész hazát.

Ott, hol a Máttra magas bércei óriásokként nyulnak ég felé, szőlőkkel ültetett hegyek közt állott hajdan Eger, erős fészke Dobónak, honnét

ő gyakran az arra száguldó törökökre leütvén, oly sebeket ejtett, a melyeket azok évek után is éreztek.

Ide vezette volt Ali, Amhád pasával egyesült százötven ezernyi seregét a tizenhatodik század második felében 1552-ben. Ámde Egerben nem félték a véstől, Dobót nem rettenté a vihar, mert bizalma Istenben, szíve helyén volt és szereté hazáját.

Mellette volt várnagytársul Mecskey István, s mint főbb vezetők Bornemisza György, Pető Gáspár és ifju Zoltay István. Az összes őrség mintegy 1800 emberből állott, de olyakból, a kik készek voltak harcolni halálig. Hadi készletben sem volt hiány.

Amhád basa szeptember 9-én küldött levelet Dobóhoz fölkérni a várat, nem is gondolván arra, mily nagy ellentállásra találánd, s hogy majdan mily szögyennel kell elhagynia Egert.

Dobó a levélhozót, ki magyar volt, börtönbe vetteté, s feleletül koporsót tűzött ki két láncsára; megesküvék azután, hogy a török ezentuli leveleit olvasatlanul elégeti, és törvényül hozá azt, hogy haljon meg, ki a vár feladásáru! szólni mer.

Föltűnt a hajnal pompás fényszövétnekét lobogtatva, és egyenkint kezdé oltogatni az éj őrei, a csillag ezrek fényeit. A hold egy távol hegy fölött rejté el magát egy kis fellegfátyolba a hajnal elől, fényét is levetve, csakhogy észre ne vétessék. Keleten szürkülni kezdé az ég alja, s a

még most kelő nap első mosolya átröppent a bérceken s elönté Eger ódon falait.

E nagy nap, melyet a történet el nem feledett, szeptember 11-ke volt.

Kilenc ágyulövés jelenté az ellenség részéről az ostrom kezdetét, melyekre a várból is élénken feleltek, mivel azonban a várban tűzér csak kilenc vala, a lövöldözési szolgálat másokra is bízott. Kimondhatatlanul menydörgének az ágyuk, s iszonyu sérelmeket ejtének a falakon. De a nappal ejtett sérelmeket szorgalommal javíták ki a várbeliek éjjelenként; vaskapcsokkal megerősített gerendák és homokkal töltött hordókkal csinálták be a réseket. Oly mennyiségű tüzes golyót lőtt az ellenség a várba, hogy Dobó kiakarván kerülni a tűzveszélyt, a háztetőket leszedeté s a szénát és szalmát önmaga felgyujtatá. A gabona régi magyar szokás szerint pincékbe rejtetett.

Három helyen volt már erősen meggyengítve a vár, midőn a törökök rohamot, merényeltek. Háromszor verettek már vissza nagy veszteséggel, míg végre a jancsárok egy toronyra fölhágtak. Elszántan rohant Bornemisza a torony védelmezőjének, Petőnek segítségére. Már elveszettnek látszék a külváros, midőn Dobó a vár minden ágyuit a toronyra sütteté, mire az lezuhant, maga romjai alá temetvén mindazokat, kik el nem futhattak.

Hasztalan volt a roppant erő, hasztalan az ágyugolyók ezrei. Elszántan verték vissza a magyarok a rohamot.

Következő napon megjelent egy török Amhád pasa iratával, kit Dobó láncra veretvén, az irat felét vele megéteté, felét pedig elégeté, mert mint kisült a levelet hozó török magyar volt. Később tudták meg a magyarok Amhád pasa ajánlatát, mely abban állott, hogy hagyják el a várat, nem lesz semmi bántásuk, s szavai kezességeül kész három mértföldnyire elhuzódni seregével.

Midőn a fölhívás felelet nélkül maradt, alkalmat keresének a törökök az őrséggeli szóbeli értekezésre; céljuk elérésére még az ijesztést is használták az által, hogy kegyetlenül végzék ki a foglyokat a várfalak előtt, mely eszköz nem maradt hatás nélkül. Ugyanis Hegedűs István már többeket bele vont az összeesküvésbe, midőn az fölfedeztetett. Mire Hegedűs kivégeztetett s összeesküvő társainak füleik vágattak le.

Október hó 4-én uj veszély érte a várat, midőn a löpor, mely egy sekrestyében volt fölhalmozva, légbe röpült, minek következtében emberek és állatok veszttek el; de oly nagy volt Dobó lelkieréje, hogy a rendetlenséget lecsendesítvén, a sérelmes helyeket kiigazittatá s csata készen állott, mielőtt uj rohamot rendeztek volna a törökök.

Az ostromlok erőködései, az ostromlottak erőködései által nagyobbodtak, azok aknái a magyarok ellenaknái által lettek alkalmatlanokká.

Még egy és utolsó rohamot kísérlének a törökök.

Október 14-én a táragatók harsány szózata,

fegyverek csörrenése és az ágyuk menydörgése kezdték meg a nap ünnepét.

A halál és pusztulás lengeté gyászlobogóját.

A kétségbeesés harca kezdődött.

Minden oldalról rohantak a törökök a falakra; a kifáradt csapatokat ujak válták föl, s a késedelmezőket vasbuzogánnyal hajtották.

Megjelent Dobó, a harcok villáma mindenütt, hol legnagyobb volt a veszély. Szavai új életet öntének a küzdőkbe, egy tekintet rá elég volt arra, hogy mindenki véglehelletéig harcoljon.

Bátran nézett mindenki a hallálal szembe, az arcokon a nemes érzet színe, a bátorság ülte diadalát és minden kebelben a haza és király szeretete lángolt, visszatükrözé ezt minden tett, minden mozdulat. Minden arcról olvasható volt e büszke öntudat: én h a z á m m é l t ő f i a v a g y o k !

De kik azok, kik mikint az ó világ lelkes amazonjai a férfiak mellett vivnak? kik azok, kik mázsás köveket sujtván le a törökök sűrű soraira, oly rémitő pusztítást tesznek azokon?

Ezek az egri nők, kik nem félték a halált, s eljöttek a vérmenyegzőre. Közökben kard villog, pusztítják az ellenséget, a családi körben szelid nemtők, most öldöklő angyalok.

Kell-e megragadóbb példa a férfinak, mint midőn kedvesét látja harcolni? Kell-e nagyobb lelkesítés, mint midőn kedvesét látja vérzeni? Végre kell-e megragadóbb példa férfinak a hősi halálra, mint a midőn kedvesét látja elhalni? Oh

ilyenkor felejtí a férfi az életet, lelke emelkedik, s lesz belőle hős, ki kész harcolni utolsó lehelletéig!

A nagylelkű önfeláldozás hősei önmagukat multák fölül. Köveket, égő szurkot, s forró vizet öntenek le az ellenségre. Egy vitéz leöletvén, kiragadá kezéből a neje kardját s két törököt sujta le. De ime a megragadó pillanat. Egy nő követ akarván lehajítani, golyótól találtatva földre rogyott, s a vértől pirosló követ megragadá leánya, s oly erővel sujta le, hogy két töröknek oltá ki életét.

Izzonyu volt az öldöklés, a vér patakokban folyt alá, de a magyarok rendületlenül állottak mint a sziklaszál!

Az éj eltávolítá az ostromlókat s Eger mentve lőn.

Hat napig táborozának a vár alatt a törökök, de nem ostromolák többé. Hó és hideg kényteleníték Amhád pasát, hogy az ostrommal fölhagyjon. Midőn a várat elhagyák, bekiáltának a magyarokhoz: Ti hősileg védtétek magatokat, legyetek nyugodtan, most elhúzódnunk, de visszatérünk ismét a jövő évben nagyobb erővel!

Haraggal telt el Amhád a budai pasa iránt, ki Eger bevételét gyermekjátéknak állítá, ily hősi gyermekeket Amhád még nem látott. Következő évben a budai pasa letétetett.

Midőn az ellenség elvonult, összeszedék a várbeliek a belőtt ágyugolyókat, melyeknek száma tizenkétezerre ment. A vár megszabadulását egy általános örömlövés jelenté.

A vár fő védelmezői később megjutalmaztat-
tak. Nevezetesen Dobó erdélyi vajdává, s helyébe
parancsnokul Bornemisza lett. Azonban Mecskey
szerencsétlen volt, mert egy várkonyi népfölkelé-
sen agyonüttetett.

* * *

Ma már az enyészet szelleme ül a romladozott
falakon. Édes busérzelem szállja meg lelkünket,
a midőn itt kerütekintünk, és szívünk hangosabban
dobog, ha ama vitéz s a hazáért lángolt férfiak- és
nőkre gondolunk, kik itt a hazáért küzdtenek.

Áldott legyen az egri hősök emléke örökké!!!

TARTALOM

Lap.	Lap.
Ács Zsigmond	220
Ábrahámffy János	173
Ács és az orvos	274
Budai ősilak	139
Báthory István	148
Bereczk Béla	148
Bús Vitéz	150
Bolvár András id.	203
Bolvár András ifj.	208
Bismarck komája	240
Bélyegtelen bálécédulák .	249
Csáby György ispán . . .	176
Csupor Mihály kanonok ajándéka	251
Drákszéli tanító conven- tiós ebédjei	31
Dalmady Győző	152
Dúzs Lajos	177
Első gőzhajó érkezése . .	7
Első fáklyászene Kalocsán	25
Első macskazene Kalocsán	26
Érsekuradalmi hajtóvadá- szatok	34
Egy kalaráb története . .	113
Egy kalocsai klub . . .	171
Égett ember és a káptalan	254
Eger ostroma	279
Foktői gyermekgyilkosnő	107
Folyamodás az uriszekhez	239
Gálffy Endre	154
Gergő bácsi	183
Galina József	244
Gyógyszerész és kántor . .	254
Gyakori panasz a sok gyer- mek ellen	275
Határjelölés szertartása . .	6
Hangel Ignác	179
Hajósi bucsu	224
Hapsi János.	255
Hajósi érseki kastély . . .	256
Igazságszolgáltatás a Kun- ságban	272
Jankovits Gyula	154
Kalocsa város első adós- sága	20
Klobusitzky Péter érsek .	73
Kétfejű sas 1862. március 15-ike	29
Kész folyamodások áru- lása	34
Kossuthnál	162
Kalocsai érseki könyvtár- ban	231
Klauzál Gábor halála Ka- locsán	236
Kasszay és Popovits . . .	247
Kalocsai Bernáth Gazsi .	250
Karácsonyi K. a város ha- ladásáról	257
Kalocsai kir. adóhivatal- ban	265
Kiss Antal legényegylet pénztárnoka	266
Kovácsi Károly névnap- jára	266
Liszt Ferenc Kalocsán . .	42
Lehotzky Imre plébános .	83
Legeltetési engedély . . .	243
Legnagyobb sárgadinye .	246
Legőregebb irnok	247
Munkácsy Mihály Kalo- csán.	46

Lap.	Lap.
Markovits A. kanonok el- leni gyilkosság	Schmidt Vater 129
85	Schmidt Muki 135
Március 15-iki ünnepély 1848. b.	Szász Károly Kalocsán . 169
10	Szulyovszky Náci 159
Március 15-iki ünnepély 1861. b.	Szauter Józsi 196
23	Széchenyi Pál érsek m. le- vele 234
Mészáros Károly 222	Szt.-Fer.-rendűek lugosa Budán 268
Minden. beszélgetés ér va- lamit	Tary Xav. Ferenc 77
250	Turgonyi Lajos id. 217
Modra és Sági 253	Tizenkét apostol 257
Műkedvelői előadás Pata- jon	Tarok hazája 270
259	Urváry Lajos 159
Nádásdy Ferenc gr. érsek . 22	Ujváry László 168
N. N. 1515. ad multos an- nos	Ugróczy József a védgá- takról 200
51	Utcákoni képek előtti éne- kelés 273
Ne fujd, ami nem éget . . 55	Város földirata 1
Nyitrai Náci 188	Város háztartása 4
Nagytemplombai betörés . 245	Város postai közlekedése . 6
Oszvald Sándor 155	Vojnits Zeno 211
Orvosság a hideglelés ellen 275	Várszegi keresztfölszente- lés 227
Praefectus és perceptor . . 242	Város a forradalom alatt . 13
Perbeszédék 262	Város nagyünnepe 1867- ben 36
Rögtönbíróági tárgyalás . 94	Város lakóinak magyaro- sodása 33
Régi céhekről 65	Werner Károly 213
Ratkó János beszélgetései 258	
Római sirfömliratok 277	
Sass Elek 156	
Sal Ferenc 157	
Salamon Adolf 190	
Sörházbani rablás 246	
Siriratok 276	

